NIKOLAI TIHONOV • MINUNEA ALBĂ

NIKOLAI TIHONOV

MINUNEA ALBĂ

COLECȚIA MERIDIANE

Coperta de *D. Ionescu*

Николай Тихонов
БЕЛОЕ ЧУДО
из тома
Мы живем рядом
Государственное Издательство
Художественной Литературы
Москва 1958

NIKOLAI TIHONOV

MINUNEA ALBĂ

1961

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Traducere de
M. Spiridoneanu și *M. Grădinaru*

Cuvînt înainte

Nikolai Semionovici Tihonov s-a născut în anul 1896 la Petersburg, în familia unui meseriaș, și a învățat la școala de comerț. După ce timp de trei ani a luptat în primul război mondial, în 1918 se înrolează voluntar în Armata Roșie și participă la apărarea Petrogradului. Debutul său literar datează din 1918, dar abia după ce este demobilizat din armată, în 1922, se dedică literaturii. In acest an, el publică mai multe culegeri de versuri străbătute de romantismul revoluționar al perioadei războiului civil.

După călătoriile întreprinse în Caucaz și republicile sovietice din Asia Mijlocie, între anii 1926—1935, publică volumele de schițe Nomazii *(1931), ciclul de poezii* Iurga *(1926—30), culegerea de povestiri* Veșnicul tranzit *(1934) și* Versuri despre Kahetia *(1935), dedicate transformărilor revoluționare din aceste regiuni ale U.R.S.S. pe calea construirii socialismului.*

Volumul de versuri Umbra prietenului *(1936) i-a fost inspirat de călătoria prin diferite țări ale Europei, după ce participase în 1935 la Congresul pentru Apărarea Culturii, ținut la Paris. Este perioada de maturizare a talentului poetului. Versurile sale se caracterizează printr-o limbă concisă, sobră, prin figuri poetice sugestive.*

In anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, scriitorul se află din nou printre apărătorii orașului

său natal, Leningradul. El desfășoară o intensă activitate literară și patriotică. Scrie numeroase articole, schițe și poeme. Balada celor trei comuniști, cronica epică Anul de foc (1942), Povestiri din Leningrad (1942), poemul Kirov e cu noi, pentru care a primit Premiul Stalin, sînt închinate vitejiei și abnegației locuitorilor orașului-erou. În anii 1948—1949, el vizitează Gruzia și publică în 1949 culegerea Primăvara gruzină, distinsă cu Premiul Stalin. În 1951, i se decerne pentru a treia oară Premiul Stalin pentru poemul La al doilea Congres Internațional al Partizanilor Păcii. Din nou călător prin Asia, Tihonov vizitează de mai multe ori Afganistanul, India și Pakistanul. Impresiile lui din aceste călătorii sînt înmănuncheate în ciclul de versuri Două torente (1951) și în volumele de proză Povestiri din Pakistan (1950) și Minunea Albă (1956). Scriitorul a făcut și traduceri din opera poeților gruzini, armeni, uzbeci, lituanieni, maghiari.

Pentru meritele sale ca scriitor și patriot a fost distins cu ordinele „Lenin“, „Steagul Roșu“, „Pentru Apărarea Leningradului“ și alte ordine și medalii. N.S. Tihonov este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S. și Președintele Comitetului Sovietic pentru Apărarea Păcii.

*

În creația literară a lui Tihonov, Asia a reprezentat una din temele dominante, unul dintre izvoarele de inspirație de care scriitorul nu s-a îndepărtat niciodată în decursul celor peste patru decenii de activitate literară. Dimensiunile geografice ale Asiei, pe care o cunoaște și despre care scrie Tihonov, sînt

vaste. Vaste sînt și dimensiunile problematicii asiatice. Sînt dimensiunile însești ale vieții popoarelor din Asia. Scriitorul vorbește despre vechile culturi, care au înflorit pe acest teritoriu acum cîteva mii de ani, despre victoria socialismului în republicile sovietice, despre trecutul asupririi feudale și coloniale, care a lăsat răni adînci, nevindecate încă, în Pakistan, India și Afganistan, despre presentimentul furtunii, care va face să se cutremure întreaga Asie. Fie că scrie despre mica slugă indiană, băiețașul Sami, din poemul Singuri (1920), care vede în Lenin pe prietenul popoarelor înrobite, fie că scrie despre războinicul afgan, plin de ură față de colonialiștii englezi, sau despre țăranii pakistanezi — „acest popor al durerii“ — Tihonov vede în obiditul de ieri sau de azi pe omul liber de mîine, care va scutura pretutindeni, pe întinsul continent, jugul exploatării.

Intreaga creație literară a scriitorului inspirată de teme asiatice este luminată de perspectiva dezvoltării istorice a țărilor din Asia și este străbătută de convingerea profundă că „după perioada de deșteptare a Orientului, în revoluția contemporană începe perioada în care toate popoarele Orientului participă la făurirea destinelor întregii lumi, pentru a nu fi un simplu obiect de îmbogățire“ [1]. Într-adevăr, după cel de-al doilea război mondial, una din loviturile cele mai grele pe care le-a primit sistemul colonial și, în primul rînd, colonialismul britanic a fost cucerirea independenței de către popoarele Indiei. Reeditînd vechea

[1] V. I. Lenin, Opere, vol. 30, Editura de stat pentru literatură politică, Raport prezentat la cel de-al II-lea Congres General din Rusia al Organizațiilor Comuniste ale popoarelor din Orient, pag. 145 (n. a.).

politică de dezbinare pentru a putea conduce și domina, practicată de toate statele colonialiste, imperialiștii englezi au pregătit timp de decenii dezmembrarea Indiei, folosindu-se de conflictele religioase, căutînd astfel să slăbească mișcarea impetuoasă de eliberare a popoarelor Indiei. Englezii au speculat tendințele separatiste ale politicienilor reacționari musulmani, au ațîțat fanatismul religios și au provocat diviziunea Indiei în două state: India și Pakistan. În 1947, cele două țări devin dominioane; în 1950, India, iar un an mai tîrziu, Pakistanul sînt proclamate republici independente. Această diviziune a fost însoțită de un adevărat război religios fratricid. Milioane de oameni au căzut victimă violențelor și vărsărilor de sînge, săvîrșite sub impulsul fanatismului religios; alte milioane au fost nevoite să-și părăsească căminele și să ia calea pribegiei.

Pakistan, 1950. Împreună cu eroii povestirii Minunea Albă, străbatem drumuri de șes și de munte. Rătăcim prin bazare forfotind de lume și prin ulițe întortocheate. Tonge, ricșe trase de culi slabi și istoviți, căruțe întru totul asemănătoare celor care băteau drumurile Indiei acum cinci mii de ani trec alături de limuzine americane. Intrăm în cocioabe mizere în care trăiesc îngrămădite familiile muncitorilor, în vilele confortabile ale negustorilor, în hoteluri cu coridoare umbroase, în care locuiesc dubioși „turiști" și „experți" anglo-americani. Poposim în hanuri, la care trag negustători ambulanți și țărani sfioși și demni, care vorbesc de necazurile lor în jurul focului și află noutăți din lumea largă de la alți drumeți. Alături de ei, ascultăm versurile unui cîntec de luptă

împotriva cotropitorilor englezi și, sub înrîurirea cîntecului, simțim că în trupurile lor trudite sîngele clocotește de mînie. În casa unui bogat comerciant, ascultăm la început cu nedumerire și apoi tulburați sunetele unor instrumente neobișnuite, un concert de muzică veche, care „se revarsă aidoma unei ploi sudice calde, luminoase, sclipitoare, care-ți scaldă tot trupul". Întîlnim țărani dezrădăcinați din satele lor, mistuite de focul războiului, care-și duc viața de azi pe mîine în bordeie subpămîntene, în mijlocul miasmelor pestilențiale ale gunoaielor dospite de căldură. Întîlnim de asemenea femei frumoase și elegante, împodobite cu giuvaeruri, care ciugulesc cu grație mîncăruri alese, cu gust și miros pătrunzător de mirodenii, pregătite și servite de zeci de servitori; spioni americani, care se dau drept exploratori sau ingineri și care urzesc crime și comploturi; reprezentanți ai burgheziei, ale căror concepții oscilează între fanatism religios și liberalism economic; în sfîrșit, întîlnim tineri entuziaști, înflăcărați patrioți, intelectuali atașați poporului și cauzei păcii, minunați oameni simpli, încrezători în viitor.

Iată cadrul, alcătuit din crîmpeie de viață, din imagini bogate și colorate, filtrate de sensibilitatea poetului, în care se desfășoară acțiunea povestirii.

În Lahore, centru important al Pakistanului de vest, sosește americanul John Lammer Foost, cunoscător al Asiei, alpinist pasionat și corespondent al unei reviste de geografie. Foost este cunoscut în numeroase cercuri ale burgheziei din Pakistan pentru ascensiunea lui îndrăzneață, dar neizbutită, pe masivul Minunea Albă. În realitate, alpinistul și corespondentul,

în fața căruia se deschid ușile multor case de bogătași din Lahore, este un spion, iar prezența lui în Pakistan este legată de o misiune secretă pe care o are de îndeplinit în regiunea de frontieră din apropierea R. P. Chineze: va trebui să intre în contact, de pe versantul pakistanez al Himalaiei, cu alți agenți ai serviciului de spionaj american, strecurați tot cu complicitatea lui pe teritoriul chinez. Prin rețeaua întinsă de legături pe care le are în Pakistan, reușește să obțină din partea unui negustor bogat mașina acestuia, șoferul și o călăuză, care-l va însoți în lunga-i călătorie spre nord.

Printr-un concurs de împrejurări, care-și găsesc explicația în situația politică complexă a acestei țări și pe care cititorul o va descifra în cursul lecturii, călăuza recomandată cu toată candoarea de către afabilul negustor este un tînăr student și poet progresist, militant al mișcării pentru pace, iar șoferul este membru al Partidului Comunist din Pakistan. Ciudații tovarăși de drum pornesc să străbată țara pînă sus, în munții Kașmirului: spionul Foost, asociatul său Heeft, progresistul Fazlur și comunistul Umar Ali. Cu toată prudența de care și unii și ceilalți dau dovadă, ei intuiesc că sînt dușmani. Peripețiile drumului și reacțiile fiecăruia în fața situațiilor și oamenilor pe care-i întîlnesc scot în evidență caracterele și concepțiile lor deosebite despre viață. Disprețul rasist față de popoarele Asiei, indiferența și cinismul față de suferințele oamenilor simpli, atracția spre violență și război caracterizează reacțiile lui Foost și Heeft. Dragostea de patrie, mînia contra imperialiștilor, vinovați de starea de înapoiere în care se zbate

poporul, generozitatea și căldura față de oamenii năpăstuiți le sînt proprii lui Fazlur și Umar Ali.

Țelul călătoriei, la început necunoscut tînărului poet, începe să se întrevadă. Încetul cu încetul, el își dă seama că „exploratorii" americani pun la cale planuri care nu au nimic de-a face cu alpinismul. Ajunși în regiunea de munte, cei doi primesc un mesaj de la unul din agenții lor din Pakistan: ascensiunea a devenit inutilă, agenții strecurați în R. P. Chineză nu vor mai trece munții, căci au fost prinși. Descurajarea îl cuprinde pentru moment pe Foost. Totul în jur îi este ostil — tînărul Fazlur, șoferul disciplinat și tăcut, țăranii întîlniți pe drum, cîntecele de vitejie ale muntenilor, torentul apelor și zăpada munților, poate chiar și amabilul negustor din Lahore. Și totuși va continua călătoria, hotărît în cele din urmă să nu dea crezare mesajului primit.

La rîndul său, deși s-a lămurit pe deplin asupra scopului ascensiunii lui Foost, Fazlur îi va urma pe spioni ca să-i poată demasca. Dar ascensiunea devine imposibilă: regiunea este amenințată de inundații și surpări de teren. Clocotul rîului umflat de ape, tunetul tot mai amenințător al avalanșelor de pietre, care se prăvălesc din munți, formează sumbrul fundal sonor al deznodămîntului povestirii. Catastrofa se produce: Fazlur, Umar Ali și spionul Heeft reușesc să se salveze. Foost piere înghițit de valuri, victimă a propriilor sale uneltiri, a mentalității sale de colonialist.

Construită după regulile genului de aventură, povestirea, în care peripețiile se precipită spre un deznodămînt pe care cititorul îl presimte, dar care nu i se dezvăluie decît spre sfîrșitul acțiunii, nu ține de

domeniul fanteziei gratuite, ci de cel al realităţii istorice. Pakistanezul Fazlur şi americanul Foost sînt exponenţii unor forţe sociale care se înfruntă pe arena istoriei. Lupta ce se dă între studentul progresist şi agentul serviciului de spionaj ilustrează în fond lupta dintre poporul unei ţări, care şi-a dobîndit de curînd independenţa de stat, şi imperialiştii, care doresc s-o menţină în stare de dependenţă şi s-o folosească în acţiunile lor de provocări războinice, îndreptate împotriva ţărilor lagărului socialist.

Fazlur simte, cugetă şi acţionează în numele omului muncii pakistanez, care „ştie toate meşteşugurile, dar tot ce făureşte cu mîna lui încape pe mîini străine. Omul ăsta seamănă orez şi grîu, dar de mîncat îl mănîncă alţii; seamănă iută şi bumbac, dar din sudoarea frunţii lui se îmbogăţesc alţii. Omul ăsta este marele meşter făurar a tot ce trebuie pentru ca viaţa să devină mai bună, dar alţii trag foloasele, iar el moare pe pămîntul gol, sleit de puteri."

Fazlur este personificarea poporului său chinuit şi exploatat, dar încrezător în dreptatea cauzei sale şi hotărît să nu se mai lase îngenuncheat de noi colonialişti.

Foost, la rîndul său, ilustrează cele mai odioase manifestări ale imperialismului: setea de dominaţie mondială, provocarea şi crima organizată pe teritorii străine, isteria războinică. El este un personaj tipic nu numai pentru că oglindeşte trăsăturile cele mai caracteristice ale forţelor sociale pe care le reprezintă, ci şi pentru că viaţa însăşi i-a stabilit identitatea. Foost trăieşte aievea în Pakistan, fie că se îndeletniceşte cu crime tenebroase pe culmile Himalaiei, fie că îşi ia zborul de pe pămîntul Pakistanului pe bordul avioanelor „U-2" ca să execute misiuni de spionaj împotriva Uniunii Sovietice.

Un atare exponent al „democraţiei occidentale" nu poate fi întîmpinat de popor, pe pămîntul Asiei, decît aşa cum l-au întîmpinat studentul Fazlur, comunistul Umar Ali, muntenii demni şi curajoşi. El nu se poate simţi în largul lui pe acest continent. Natura şi oamenii îi sînt potrivnici; să acţioneze împotriva intereselor lor înseamnă să-şi găsească sfîrşitul, aşa cum şi l-a găsit spionul Foost.

In Minunea Albă *am întîlnit personagii pozitive şi personagii negative. In realitate nuvela nu are însă decît un singur „erou" şi acesta „este însuşi adevărul", afirmaţie făcută de Tihonov cu privire la* Povestiri din Pakistan, *care se potriveşte cum nu se poate mai bine şi în cazul de faţă.*

Ileana Bălănescu

CAPITOLUL INTII

Cînd John Lammer Foost, colaborator al unei cunoscute reviste de geografie, alpinist pasionat, participant la mai multe expediţii şi ascensiuni pline de riscuri, membru al clubului „Himalaya", intră în apartamentul ce-i fusese rezervat la „Old Hotel" din Lahore, rămase dezamăgit.

Deşi prima cameră era destul de spaţioasă şi probabil că în timpul zilei căpăta un aspect mai convenabil, seara părea prea mohorîtă din pricina mobilierului vechi, uzat, a mesei rotunde de culoarea abanosului, a canapelei scunde cu spătar masiv, îmbrăcată în piele neagră. Pînă şi tabloul care atîrna deasupra celor două sfeşnice grele de bronz, parcă înşurubate în marmura căminului, era încadrat într-o ramă lată de un cafeniu-închis ; peste peisajul înfăţişat se aşternuse umbra vremii şi tabloul degaja acum atîta întuneric, încît te indispunea.

Odaia cealaltă, mobilată cu două paturi alăturate, un şifonier, tot negru, un birou şi cîteva scaune, parcă abia fusese părăsită de locatarul ei, care, nemaiputînd suporta preaursuzul interior, dăduse bir cu fugiţii, lăsînd pe birou un bilet spre a da de ştire că nu se va mai întoarce aici niciodată. Şi într-adevăr pe birou se afla o hîrtie, dar

nu era decît o foaie dintr-un blocnotes cu antetul hotelului, pe care nu scria nimic şi care nimerise întîmplător acolo.

În fund era o uşă; deschizînd-o, Foost se trezi într-o încăpere mai mică, dar luminoasă, unde văzu o cadă, un lavoar din marmură albă şi două lăzi mari, vopsite în verde-închis şi aşezate pe un postament, a căror menire nu era greu de ghicit.

Abia apucă să cerceteze singura cameră luminoasă din vastele sale domenii, că, deodată, într-un perete se deschise o uşiţă, pe care nici n-o observase, şi în dreptunghiul de peruzea a cerului se încrustă silueta unui om care, fiindcă nu se aştepta să întîlnească acolo pe altcineva, păru nespus de fîstîcit.

Necunoscutul era îmbrăcat ca cel mai obişnuit cerşetor şi, dacă l-ai fi întîlnit pe stradă, i-ai fi aruncat o monedă numai ca să scapi de el. Dar mîinile sale respectuos lipite de piept, temeneaua adîncă, în semn de respect, pe care o făcu, arătau că era din tagma slugilor acestui hotel. Aşa gîndi Foost, în timp ce-i examina faţa buimacă, aproape crispată de spaimă, în care sclipeau, mici şi rotunzi, ochii ca de pasăre.

Dumirindu-se în sfîrşit că apariţia sa nu l-a mîniat pe străin, omuleţul prinse curaj şi făcu spre lăzile verzi un semn cu mîna, aproape imperceptibil, dar atît de grăitor, încît Foost, fără o vorbă, se întoarse în prima cameră unde i se şi aduseseră valizele; într-un colţ se îngrămădeau doi pioleţi, cortul himalaian, învelit cu grijă în husă galbenă, un rucsac mare cît toate zilele şi cîteva lăzi.

Foost îşi aranjă tacticos lucrurile: deschise valizele, îşi puse costumele pe umeraşe în şifonier, rîndui fără grabă lenjeria pe rafturi şi, după ce-l auzi pe omuleţ ieşind din camera de baie, deschise uşa cea mică pe unde pătrunsese în apartament umila, nevrednica slugă.

Din camera de baie ajunse într-o galerie exterioară, ce se întindea de la un capăt la altul al clădirii; de balconul acesta se foloseau, probabil, servitorii care aveau în grijă camerele de baie, pentru a pătrunde acolo fără a trece prin apartamente şi a-i deranja pe locatari.

Din balcon se deschidea priveliştea către o piaţetă şi un bulevard, străjuit de arbori cu coroane bogate, de după care se arătau acoperişurile unor clădiri înalte. Prin piaţă îşi zornăiau clopoţeii tongele[1], treceau vînzători ambulanţi, strigîndu-şi marfa, pietoni şi mai rar automobile; de undeva dinspre bulevard venea zvon de glasuri de copii care se joacă.

Constatînd că apartamentul său, aflat chiar la colţul clădirii, era ultimul şi că, prin urmare, n-avea cine să-l deranjeze, Foost se dezbrăcă şi se lungi în cadă, fără să mai închidă uşa dinspre balcon.

Stătea cufundat în apa caldă şi se uita prin uşa deschisă, de la înălţimea etajului întîi, spre piaţă, la pietoni şi trăsuri, la automobile şi pedicaburi[2], la biciclişti şi la copiii ce se fugăreau, ca un stol de vrăbiuţe sprinţare. Păsărele stropite cu verde

[1] Echipaje uşoare, cabriolete (n. r.).
[2] Trăsurici trase de biciclete (n.r.).

și galben intrau în zbor din cînd în cînd în baie, se roteau prin încăpere, apoi, cu țipete neînțelese, o zbugheau către orașul peste care se lăsau umbrele înserării.

John Lammer Foost își contemplă corpul atletic, antrenat; gîndurile lui zburau însă departe de această încăpere și de acest apartament. Nu era grăbit, nu avea nici o întîlnire și, totuși, clipele pe care le trăia acum nu erau pentru el clipe de destindere, de odihnă. Aducea cu un om care uitase pur și simplu de ce a intrat în cada cu apă caldă și ce trebuie să facă mai departe. Rămase așa, pierdut în gînduri, o bună bucată de timp. Apoi ieși din cadă, se șterse, se întoarse în dormitor și îmbrăcă alte straie, cu același aer distrat de mai înainte. După ce se mai uită o dată, mașinal, de jur împrejur, îmbrățișînd cu privirea apartamentul posomorît, cu mobilă ponosită, părăsi odaia. Ușa turnantă, cu zăbrele de lemn, de felul celor ce se întîlnesc prin magazine, se răsuci în urma lui.

Foost străbătu un coridor, coborî scara îngustă și pieptișă, apoi o luă prin curtea pavată, pe care soarele o încinsese cu razele sale fierbinți, și se îndreptă spre biroul hotelului.

Un funcționar tinerel și smead, cu ochi sclipitori de entuziasm și fața expresivă, exagerat de amabil, care se achita cu vădită plăcere de misiunea ce i se încredințase, dădu să-i iasă înainte, dar portarul, un european, îl opri și se grăbi să întîmpine pe străin. Clipind contrariat, tînărul funcționar încerca acum să pară indiferent:

luă de pe masă, la întîmplare, un tabel, prefăcîndu-se a căuta un nume.

Foost se interesă dacă n-a primit vreo înștiințare de la *mister* Heeft din Peshawar ori din Rawal Pindi. Portarul scotoci prin sertarele biroului său, scoase un blocnotes, îl apropie tare de ochi și, după ce descoperi pagina cu pricina, îi făcu cunoscut că, într-adevăr, se primise un telefon din partea lui *mister* Heeft, cu rugămintea să se comunice lui *mister* Foost că el va fi în Lahore mîine seară sau, cel mai tîrziu, poimîine dimineața.

Cînd Foost mulțumi și porni spre ușă, mai apucă să-l audă pe portar lămurindu-l pe funcționarul cel tînăr:

— Ăsta este celebrul explorator Foost. Vine la noi pentru prima oară. Uită-te bine la el, că n-o să ai în fiecare zi prilejul să-l vezi.

Foost trecu agale prin holul pustiu, ieși pe sub coloanele care străjuiau intrarea principală și străbătu iar curtea, ca de obicei plină de mașini și de călători, care se îndreptau, gravi și importanți, spre apartamentele rezervate, urmați de slugi în haine albe și lungi, încinse cu brîuri late, roșii, ce-și încovoiau spinarea sub povara bagajelor. Cînd te uitai la ei de departe, ți se părea că oamenii aceia s-au înțeles să joace un joc vechi și plicticos, în care cîțiva trebuie s-o facă pe simandicoșii și înfumurații, iar ceilalți pe ascultătorii și umilii, purtînd fără crîcnire atîta amar de geamantane, valize, valijoare, coșuri și lăzi către camerele mohorîte, care sînt atît de întunecoase și ursuze tocmai ca să rămînă răcoroase în timpul

arşiţei de peste zi şi să-ţi îngăduie să respiri în voie.

Reîntors în apartamentul său, Foost se trînti într-un fotoliu adînc de piele, simţindu-se copleşit de senzaţia aceea de apăsare care-l însoţise toată ziua şi care se făcuse acum şi mai stăruitoare; îl tortura de-a binelea, strecurîndu-i în întreaga fiinţă un fior neplăcut de nelinişte, de nesiguranţă.

Sub înrîurirea acestei crize de plictiseală neagră, căta spre colţul camerei unde stăteau rezemaţi pioleţii şi parcă încerca să reînvie în faţa ochilor imaginile care-l chinuiau atît de straşnic, încît îi venea să urle. Nu, nu casa asta mohorîtă îl indispunea. Camerele nici nu puteau fi altfel. Ştia prea bine că aşa trebuie construite, ca să fie întuneric şi răcoare. Nu, nu asta era pricina.

Atunci, care să fi fost? Poate întîmplarea aceea stupidă de la aeroportul din Amritsar, unde asistase la un spectacol neobişnuit... Coborîse din avion, dar cînd să se îndrepte spre aerogară fusese prevenit respectuos să mai aştepte niţel. De ce? Avea să treacă o delegaţie sovietică, pe care o vor saluta reprezentanţi ai vieţii publice din Amritsar.

— Ce fel de delegaţie? s-a interesat el.

— O delegaţie de oameni de ştiinţă sau de artişti, i s-a răspuns. Într-un cuvînt, prieteni din Uniunea Sovietică.

Şi n-a avut încotro: a trebuit să stea deoparte şi să asiste, fără voie, la toată ceremonia. Văzuse năvălind, cu strigăte de bucurie, cu braţele încărcate de ghirlănzi lungi de flori, o mulţime de oameni. Erau mai ales sikhi[1] bărboşi, în pantaloni largi, cu uriaşele şi pitoreştile lor turbane, bătrîni, tineri, de toate vîrstele; erau şi femei, îmbrăcate sărbătoreşte. Cuprinşi de bucurie, făceau mare larmă, strigînd mereu cuvinte de salut şi aplaudînd. Cu paşi măsuraţi se îndreptau spre ei oamenii sovietici. Foost îi mai văzuse în avion. Călătoriseră împreună, dar nu le dăduse importanţă. Aici însă, pe aeroport, sub bolta nemărginită şi învăpăiată a cerului, rolurile lor se schimbaseră pe neaşteptate.

El, celebrul explorator Foost, cum i se spunea, se văzu dintr-o dată mic, neînsemnat, anonim, în timp ce oamenii aceia liniştiţi căpătaseră atîta măreţie, încît numai pe dînşii îi întîmpina mulţimea, pe dînşii, numai pe dînşii îi saluta ea cu strigăte de bucurie, pentru dînşii, numai pentru dînşii erau toate ghirlănzile de flori...

A cercetat cu ochi iscoditori feţele sikhilor. Nici vorbă! Felul cum petreceau ghirlănzile de flori în jurul gîtului oamenilor sovietici, cum le strîngeau mîinile, prietenoşi şi bucuroşi, şi cum local-

[1] Denumirea membrilor unei comunităţi religioase, care a luat naştere în Penjab, (India) în sec. al XVI-lea; sikhismul a devenit ideologia mişcării ţărăneşti antifeudale. Mai tîrziu, în procesul luptei antifeudale (sec. XVII—XVIII) comunitatea a luat forma unei organizaţii politico-militare. Statul sikhilor, care a luat naştere mai tîrziu, a fost cucerit la mijlocul sec. al XIX-lea de englezi. Unii din exponenţii de vază ai sikhilor au trecut de partea şi în serviciul colonialiştilor englezi. După primul război mondial, în rîndul sikhilor s-a pornit o mişcare antiimperialistă. În 1947, cînd Penjabul a fost împărţit între India şi Pakistan, majoritatea sikhilor a rămas în India (n. r.).

nicele îmbrăţişau călduros pe femeile sovietice trăda o fericire aproape copilărească.

Ai fi spus că de mult aşteptau această întîlnire, căci atît sikhii măslinii, cu bărbi lungi şi dinţi orbitor de albi, cît şi oaspeţii cu feţe rumene, care începuseră a se bronza niţel, parcă uitaseră că se găseau pe un aeroport, unde aterizările şi decolările sînt sever reglementate de un grafic : rosteau cuvîntări lungi, traduse pe loc de tălmaci, şi parcă nu se mai săturau de vorbit, se uitau unii la alţii, şi parcă nu se mai săturau privindu-se. Puţin le păsa că el, celebrul explorator Foost, şi alţi trei pasageri americani zăboveau imobilizaţi acolo, neputîndu-şi croi drum prin mulţimea de entuziaşti, care blocaseră intrarea în clădirea aerogării.

Se surprinse zicîndu-şi că, în definitiv, aşa se întîmplă pretutindeni. Pe toate aeroporturile din lume sînt întîmpinate delegaţii şi se organizează asemenea întîlniri, la care călătorii obişnuiţi nu participă sau, dimpotrivă, participă fără voia lor. Cum asta ? El, Foost, să participe la o asemenea întîlnire ?! La naiba, e revoltător ! S-a apropiat atunci de un funcţionar al societăţii de transporturi aeriene şi l-a întrebat dacă nu cumva aeroportul are şi altă ieşire. Funcţionarul l-a privit surprins, parcă fără să înţeleagă, şi abia după ce rostul întrebării a pătruns în conştiinţa lui s-a grăbit să-i răspundă că altă ieşire nu există.

Înţelegînd că n-avea nici un rost să mai ceară lămuriri, Foost a început să-i examineze cu luare-aminte pe oamenii sovietici. Va să zică aşa arătau ! Erau şi două femei : una, în puterea vîrstei, spătoasă, cu obrajii rumeniţi de soare,

gură mică, energică, asculta cu atenţie ce-i spunea un sikh, un patriarh cu barba albă ca zăpada şi ochi de împărat bun, ca din basme ; cealaltă, cu trăsături tipic slave, ochi mari, surîzători, privire deschisă, se uita în jurul ei de parcă ar fi vrut să-şi întipărească în minte tot acest spaţiu scăldat în soare, toată această mulţime de oameni plini de entuziasm, înveşmîntaţi în alb, cu ghirlănzi de trandafiri în mîini, ba chiar şi pe aceşti străini, care stăteau deoparte şi aveau aerul că nu participă la o întîlnire atît de frumoasă. S-a uitat şi la Foost, şi ochii ei au tălmăcit toată mirarea unui suflet care nu izbutea să înţeleagă că mai poate fi cineva care să nu se bucure la vederea celor ce se petreceau în jur şi cum de mai există asemenea oameni. Ambele erau modest, dar corect îmbrăcate — prima, în rochie neagră, a doua în taior gri, cu o panama albă cu panglică neagră pe cap. Într-un fel, îmbrăcămintea aceasta simplă parcă scotea şi mai bine în evidenţă elanul reţinut al gesturilor şi cuvintelor din inimă pornite.

Din delegaţie mai făceau parte trei bărbaţi : haine de culoare închisă, cămăşi colorate, cravate îngrijit înnodate, surtucul încheiat la toţi nasturii. Straiele lor aveau o croială deosebită de aceea a costumelor coloniale folosite de europeni — simţeai imediat că cei ce le purtau nu erau oaspeţi prea frecvenţi ai acestor meleaguri. Totuşi, aceste haine nu contrastau neplăcut cu celelalte din jur. Atît doar că ieşiseră din mîna altor croitori şi că erau confecţionate din altfel de stofe decît se obişnuia pe aici, prin India.

Unul din bărbaţi, cu ochi parcă puţin miraţi, era mai înalt şi mai în vîrstă decît ceilalţi. Păşea mîndru şi emoţionat, purtînd cu grijă ghirlanda de flori ce i se dăruise, ca şi cînd ar fi fost un obiect nespus de fragil şi s-ar fi temut să nu-l lovească de ceva şi să-l spargă. Al doilea, potrivit de stat, ţinea în mînă o servietă elegantă, de loc burduşită, ceea ce-ţi arăta îndată că nu conţine hîrtii de afaceri sau acte; te-ai fi aşteptat mai degrabă să vezi apărînd din ea notele unor cîntece care să-i însufleţească, să-i captiveze pe ascultători. Şi ochii, voioşi, cu licăriri glumeţe, şi ţinuta liniştită, vădind obişnuinţa de a se afla în faţa unei săli care aplaudă, şi cravata aprinsă, şi dunga pantalonilor săi largi şi lungi, păzită cu străşnicie de vicisitudinile inerente unei călătorii îndelungate, îi trădau ocupaţia: cu siguranţă că era un actor sau un muzician.

Al treilea bărbat nu semăna a rus. Dacă ar fi purtat îmbrăcăminte indiană, turban roşu pe cap şi l-ai fi pus alături de cei ce ieşiseră în întîmpinarea delegaţiei, l-ai fi confundat uşor cu un originar de pe aceste meleaguri. Şi probabil că Foost nu se înşela — dovadă felul deosebit cu care era strînsă mîna acestui oaspete. Exploratorul, deşi enervat şi furios la culme, continuă să studieze pe furiş grupul şi conchise că cel de-al treilea delegat trebuie să fie de prin părţile Asiei Mijlocii sovietice, ceea ce-i făcea pe localnici să-l salute ca pe un vecin apropiat.

Foost începuse să creadă că manifestaţia de simpatie n-o să se mai isprăvească niciodată. Cuvîntările nu se mai terminau, localnicii se îmbulzeau în jurul oaspeţilor. A mai trebuit să treacă o bună bucată de vreme pînă ce saluturile au contenit, ghirlănzile de flori au fost distribuite pînă la cea din urmă, iar mulţimea a intrat în aerogară, rupînd acel coridor viu ce se formase în calea delegaţilor.

S-a uitat atunci la ceilalţi pasageri ai avionului, care coborîseră împreună cu el: unii zîmbeau batjocoritor, alţii dădeau din umeri. Dar nici unul nu scotea o vorbă.

În sfîrşit, în urma oaspeţilor şi a mulţimii de sikhi, ce-şi exprimau zgomotos simţămintele de bucurie, au pornit-o şi ceilalţi călători; aproape contopiţi cu grupul oaspeţilor sovietici, au fost şi ei aplaudaţi, cît timp au străbătut aeroportul, de către aceia care formaseră coridorul viu şi care, crezîndu-i un soi de anexă a delegaţiei, n-au precupeţit nici pentru dînşii urările de bun venit. Atîta doar că nimeni nu le-a trecut în jurul gîtului ghirlănzi de flori. Foost era cît pe ce să-şi iasă din sărite din cauza acestor strigăte. Dar a izbutit să se domine. Era în întregime stăpînit de un sentiment obscur. Va să zică, aşa arătau de aproape oamenii misterioasei Ţări a Sovietelor, care ajunseseră şi pe meleagurile ce, lui unuia, i se păreau un domeniu rezervat exclusiv celor de o seamă cu el!

Ce-or fi avînd atît de deosebit oamenii aceia? De unde puterea asta de atracţie? Nu pricepuse din capul locului de unde provine. Probabil că răspunsul trebuia căutat în altă parte. Atitudinea sikhilor se mai putea explica: erau doar gazde. Dar de ce se purtau aşa, nu ştiu cum, de parcă

în întîlnirea aceea obișnuită ar mai fi fost vorba și de altceva, de ceva ce nu se putea tălmăci prin cuvinte ?

Foost își aprinse pipa și se ghemui în fotoliu, de parcă s-ar fi lovit cu tot corpul de un zid nevăzut.

Nu, din întunecimea asta sufletească pe care o adusese cu sine la hotel, o dată cu valizele și cu pioleții, se înfiripa altceva, ceva ce nu avea nimic comun cu aeroportul de la Amritsar. A, da ! Acum își aduce aminte. Dintr-un ungher nebănuit al memoriei, unde sălășluia, izbuti să dezgroape cealaltă întîmplare și chiar să o apropie atît de mult, încît o retrăi cu o nouă și chinuitoare intensitate. Se petrecuse la Delhi, pe malul rîului Jumna, unde se înșiră, din loc în loc, un fel de platforme de cărămidă. Pe acele platforme se așezau rugurile funerare. Foost ajunsese acolo din pură întîmplare, dar o curiozitate irezistibilă, bolnăvicioasă îl silise să privească, ba chiar să fotografieze pe ascuns unele momente.

Pe una din platforme a fost adus trupul unui bătrîn, înfășurat cu grijă în giulgiu. Astfel împachetate, acele rămășițe pămîntești păreau să-și fi pierdut dimensiunile obișnuite, dar totul îți arăta că pînza nu înfășura un lucru, un obiect, ci un trup de om. Părea că, în virtutea inerției, viața își mai avea sălaș în el, căci tinerii care-l purtaseră îl depuneau pe cărămizi cu atîta grijă, de parcă ar fi așezat pe masa de operație un pacient ce urma a fi supus intervenției hotărîtoare.

Un preot brahman, foarte modest la port, citea la căpătîiul mortului molitve, și ruga lui suna ca

stihurile dintr-un grai neînțeles în văzduhul gol și încins. Văpăi arunca soarele. Albastru, neîntinat, se întindea cerul peste tot ce-i viu și ce nu-i viu. Iacă, s-au adus și lemnele de rug, dar nu erau ca niște scurtături obișnuite. Strîmbe, îndoite, noduroase, aveau parcă ceva propriu în fiecare îndoitură, ceva în egală măsură definitiv și susceptibil de transformare, ca și leșul acela înfășurat în giulgiu. Uscăturile au fost așezate pe cărămizi, în jurul mortului, ca pentru a închipui o colibă, care să-l apere de razele fierbinți, nemiloase ale soarelui. Din nou s-au înălțat rugăciuni, s-au pus flori, apoi cioturi rășinoase pe ici, pe colo, ca rugul să ardă mai bine.

Cîteva picături de lapte stropesc cărămizile și pe urmă fiul așază în gura defunctului său tată o bucățică de unt. În tăcerea îngrozitoare care s-a așternut, a trosnit primul ciot cuprins de flăcări. Văpaia roșie, pură, a izbucnit de pretutindeni, și de jos, și de sus, înconjurînd cadavrul cu nimb de aur și de pară, apoi a țîșnit în sus, într-o vîlvătaie zgomotoasă, triumfătoare. Printre uscăturile noduroase se scurgea o trîmbă subțire de fum și, dintr-o dată, aprinzîndu-se de-a binelea, parcă tot rugul s-a repezit spre cer, atît de strălucitor, atît de sărbătoresc, încît pentru nimic în lume flacăra asta roșie, curată, atît de frumoasă, care plutea peste pămîntul verde și se contura limpede pe fondul albastru al cerului, căpătînd o existență de sine stătătoare, nu ți-ar fi evocat putrefacția, moartea, oasele calcinate. Cu siguranță că cineva care n-ar ști ce se întîmplă acolo, zărind de de-

parte văpaia, ar exclama cu toată convingerea : ce rug minunat, ce frumuseţe !

Foost a mai văzut cum era adusă o fată, înfăşurată din cap pînă-n picioare într-un sari ţesut din toate culorile curcubeului. În el s-a trezit atunci corespondentul revistei de geografie. Cele ce vedea nu-l făceau să se simtă impresionat. Iar faptul că acum nu mai avea în faţa ochilor un hindus bătrîn, ci o tînără, după cum i se părea lui, nespus de frumoasă, îi biciuia imaginaţia ; iat-o întinsă, cufundată în somn de moarte, cu buzele subţiri strînse ; genele ei lungi dorm, ca şi florile aşezate pe acel sari, care trebuie să-i fi fost atît de drag.

Obiceiul nu cere neapărat să fie aşezată pe cărămizile tari, aspre, încinse de soare. Ultimul culcuş poate să-i fie rînduit chiar în apa rîului, care se desparte în mai multe braţe, iar lîngă mal nu e de loc adîncă : uite, unduie în cercuri, ca atunci cînd fata se juca pe malul verde şi arunca pietricele în apă. Fetele şi copiii pot fi arşi pe pietre chiar în apa rîului ; cenuşa e aruncată în Jumna, care o poartă departe, pînă la Gangele sfînt ; şi apa aceasta e sfîntă, căci se varsă în Gange.

Foost privea şi memora, urmărind cum rudele fetei au intrat pînă la genunchi în apă ca să dureze cu toată grija, din pietre, ultimul ei culcuş. Lucrau cu multă îndemînare, alegînd pietrele cele mai netede, cele mai bine şlefuite de valuri, ca şi cînd ar fi vrut să cruţe fetei orice durere, să-i închipuie un pat odihnitor. Cînd au terminat, au aşezat-o acolo, cu aceeaşi grijă ; o adiere uşoară dinspre apă se juca cu un colţ al sariului multicolor, de parcă ar fi vrut să se convingă, pentru ultima oară, că fata într-adevăr nu mai mişcă.

Cînd oamenii au început să care vreascuri, Foost s-a depărtat : nu se mai simţea în stare să asiste încă o dată la această sărbătoare a focului. Stăpînit de un sentiment apăsător, a început să caute altceva pentru ochii săi, ceva care să-i abată atenţia, să-l distragă. S-a îndepărtat, aşadar, de acel nou culcuş al morţii şi a zărit în apa rîului un om : picioarele lui descărnate, vinete se mişcau mereu, ca şi cînd omul s-ar fi bălăcit în apă, tulburînd-o fără rost.

Apoi, necunoscutul s-a aplecat, a cufundat în rîu o sită şi a scos de pe fund mîl, pietriş şi oase. A golit sita pe nisip şi a început să scormonească prin ceea ce aruncase. Omul avea o lugubră îndeletnicire, trăia de pe urma a ceea ce găsea mai de preţ, dacă avea fericirea să găsească... Căci în apa rîului sacru se aruncau bani, inele, brăţări. În rîu puteai găsi şi alte comori mai mărunte.

Foost s-a aplecat şi l-a văzut pe necunoscut cum cerceta cu luare-aminte un amestec de oase calcinate, dinţi şi lut ; apoi a deschis gura şi, muşcîndu-şi buza, a răscolit rămăşiţele cu un beţişor, găsind probabil ceva, l-a apucat cu degetele piciorului, executînd mişcarea cu atîta abilitate, încît a părut cît se poate de firească ; a luat apoi în mînă ceea ce găsise şi i-a arătat lui Foost, care nu şi-a dat seama îndată ce lucru era acela.

— Dinte ! l-a lămurit omul, şi a prins să-l şteargă grijuliu cu un prosop ce şi-l ţinea pe după

gît. Iar Foost a văzut că, într-adevăr, era dintele unui mort, care arunca palide sclipiri aurii.

Omul jubila. A scos de la cingătoare un săculeț și, după ce a mai fluturat o dată prada pe sub nasul lui Foost, a pus-o cu mare băgare de seamă înăuntru, a legat baierele săculețului și l-a vîrît din nou pe după cingătoare.

Foost s-a uitat în jur. O vîlvătaie strălucitoare cobora deasupra ultimului culcuș al bătrînului indian. Dinspre apă venea un fum albăstrui, iar vîntul aducea arome de mirodenii : focul cuprinsese și rugul fetei în sari țesut din toate culorile curcubeului...

Era destul... nu mai putea suporta... Ieșirea se găsea la capătul unei treceri înguste, barate de cîțiva stîlpi, care lăsau acces numai pietonilor.

Și acolo a trebuit să mai zăbovească : era adus trupul unui bătrîn, așezat pe o targă, ce-o purtau, deasupra capului, cîțiva inși. După targă veneau mai mulți bicicliști, care își ridicaseră vehiculele în sus ca să le treacă peste stîlpii de la intrare. Foost i-a numărat : patruzeci și opt de oameni cu totul. A priceput, însă, că nu era înmormîntat președintele secției de ciclism, cică oamenii aduceau de departe leșul și-l transportaseră cu schimbul.

...În noaptea aceea, Foost a dormit prost. Dintele de aur îl obseda mereu. I se părea că vede o pată neagră și nu izbutea cu nici un chip să gonească această imagine. Acum, stînd în fotoliu și trăgînd din pipă, urmărea fumul cum se ridică spre plafonul înnegrit, se prelinge de-a lungul lui în căutarea unei ieșiri. Avea impresia că umple camera cu un miros dulceag ca al rugului funerar, care o mistuise pe frumoasa și tînăra indiană.

Da... Dar în afară de toate astea mai era și altceva, ceva de care încă nu putea să scape. Poate că se cam obosise, poate că își zdruncinase nervii în ultimii ani ; în definitiv, nu mai era tînăr...

Dinspre ușă se auzi un zgomot slab — mai curînd un rîcîit decît un ciocănit — un zgomot atît de discret, încît la început nici nu-l băgă în seamă. Apoi ușa se roti, zăbrelele de lemn fură date în lături, și în încăpere se arătă un tînăr foarte cuviincios, ce-i aduse la cunoștință că stăpînul și șeful său, comerciantul Aiub Hussein, al cărui secretar avea cinstea să fie, îl roagă să-l învrednicească cu o vizită.

Foost știa cine-i Aiub Hussein ; îl cunoscuse la Delhi, iar astăzi călătorise împreună cu el pînă la Lahore. Nu fu, deci, surprins.

Îl rugă pe secretar să transmită domnului Aiub Hussein mulțumirile sale și promisiunea că va participa negreșit la recepția intimă pe care o dădea. Secretarul îi spuse să nu se deranjeze căutînd o mașină : va trece el însuși ca să-l ia și să-l ducă acasă la Aiub Hussein. Nu stătea prea departe, dar n-avea rost și nici nu se cădea să vină pe jos.

După plecarea secretarului, Foost constată că-i mai rămînea ceva timp ; deschise o valiză și căută o hartă, pe care n-o găsi imediat, căci se rătăcise printre niște lucruri de lînă, ciorapi, pulovere și mănuși cu un deget. Cînd dădu în sfîrșit peste ea, o despături și începu s-o privească atît de atent, atît de concentrat, de parcă n-ar fi urmărit semne convenționale de munți, rîuri și ghețari, ci

ar fi văzut aievea văgăunile, trecătorile şi piscurile semeţe ce străpung norii.

Fumă, studie harta, atît de cufundat în gînduri, încît, cînd îşi reveni şi se uită la ceas, văzu că e timpul să se îmbrace şi să se ducă la recepţie.

Îşi scoase costumul ce-l purta şi se schimbă, dichisindu-se cu multă grijă, ca un diplomat care-şi face debutul. Îşi puse o cămaşă proaspătă, orbitor de albă, cu guler scrobit tare, cusută cu iscusinţa cu care numai croitorii chinezi se pricep a lucra materialul numit piele de rechin; îmbrăcă apoi smochingul, îşi potrivi un papion, preschimbîndu-se dintr-o dată într-un *gentleman*, care putea fi podoaba oricărui club sau recepţie de gală.

Mai trebuia să-şi aranjeze batista mică, albă, de la buzunăraşul smochingului, dar un ciocănit în uşa ce dădea în balcon îl întrerupse.

Mirat, deschise uşa şi se trezi iar faţă-n faţă cu omuleţul speriat, care, ploconindu-se pînă la pămînt, bolborosi teribil de slugarnic:

— *Mister*... să nu încuiaţi uşa asta, fiindcă mîine dimineaţă n-o să-mi pot lua... Şi, fără a-şi termina vorba, arătă stingherit spre lăzile verzi. Asta-i cîştigul meu, *sahib* [1], mai adăugă el, retrăgîndu-se cît se poate de respectuos cu spatele.

[1] Titlu ce se adaugă la numele persoanelor sus-puse (n. r.).

CAPITOLUL AL DOILEA

Recepţia dată de comerciantul Aiub Hussein nu era de gală, totuşi reunea destul de mulţi oaspeţi.

Deşi îl cunoştea de puţin timp, Aiub Hussein, un om cu faţă lată, blajină şi împodobită cu ochelari, îndărătul cărora sclipeau şiret ochii mari şi blînzi, îmbrăcat, ca majoritatea bărbaţilor din partea locului, în surtuc lung negru şi pantaloni albi, înguşti, prezentă el însuşi prietenilor săi pe oaspetele de onoare.

Saliha Sultan, amfitrioana, femeie între două vîrste, zîmbitoare, amabilă, cu braţe lungi şi admirabil modelate, cu pielea de culoare aurie, purtînd cu graţie o rochie de mătase fină, şalvari albi, şerpuitori, la fel de fini, şi un văl diafan prins în părul negru ca smoala, se pricepea de minune să anime eterogena societate din jurul lui Foost.

Sala în care se găseau, mobilată cu divanuri şi canapele scunde, era luxoasă; la colţuri se profilau uriaşe vaze chinezeşti, pereţii îi avea acoperiţi cu vechi covoare persane, parchetul la fel, şi picioarele ţi se afundau în ele. Foost s-a trezit înconjurat de invitate, dar a continuat să se arate grav şi preocupat. Aşa se şi cuvenea să se poarte, ştiind că gazda avusese grijă să-şi înştiinţeze oaspeţii că el este Foost, celebru explorator şi mare

om de ştiinţă, rezervat şi serios, şi că a-l vedea şi discuta cu dînsul este pentru oricine o mare cinste.

Pe fondul ce-l alcătuiau podoabele şi rochiile multicolore, vaporoase, sclipitoare, ca nişte norişori scăldaţi în razele soarelui, Foost avea o înfăţişare prea sobră. Se mărginea să răspundă politicos la întrebările respectuoase ce ţîşneau din toate părţile, să mulţumească pentru ospitalitate, să laude această ţară şi să debiteze volubil toate frazele de rigoare în asemenea recepţii.

Bărbaţii purtau sacouri lungi negre şi pantaloni albi, sandale ce şi le lăsau cu uşurinţă pe duşumea ca să rămînă în picioarele goale. Nici doamnele, în rochii viu şi variat colorate, nu purtau ciorapi; în picioare aveau pantofi cu tocuri uriaşe, iar braţele lor lungi, subţiri, de toate nuanţele — de la cafeniu-închis pînă la auriu-violet — erau împodobite cu inele şi brăţări de neobişnuite forme. Cei de faţă s-au însufleţit şi mai tare şi s-au mirat nespus cînd Foost le-a declarat că, oricît ar părea de curios, venea pentru prima oară în acest oraş, că mai fusese la Karaci, dar că nu avusese ocazia să viziteze Lahore.

— Cum se poate? a exclamat o doamnă cu aer autoritar, ochi iscoditori şi cu braţe scurte, dolofane, şi degetele încărcate de inele. Tocmai dumneavoastră, care aţi văzut atîtea şi aţi călătorit atît de mult prin Asia?

— M-au interesat mai mult regiunile muntoase, răspunse Foost. Ştiu că Pakistanul este o ţară minunată; apoi, în afară de aceasta, am venit

aici şi cu un anumit scop. Dar aş dori să vă pun şi eu o întrebare: care este, după părerea dumneavoastră, cea mai frumoasă regiune din Pakistan?

Doamna, care-l privea ţintă cu ochi străvezii, adînci, nevinovaţi, răspunse fără a sta pe gînduri:

— Kaşmirul! Kaşmirul îmi place mai mult ca orice... Aţi fost în Kaşmir?

Foost se însufleţi brusc:

— Da, am fost în Kaşmir. Ba chiar închise pe jumătate ochii, de parcă ar fi vrut să-şi reamintească frumuseţile acelei regiuni. Kaşmirul, continuă el, este o desfătare de un fel deosebit. Cînd respiri mireasma vegetaţiei luxuriante a pădurilor, cînd asculţi cîntul pîrîiaşelor de munte, muzica veşnică a rîurilor învolburate, cînd străbaţi păşunile, care te îmbată cu parfumul florilor, cînd urci către zăpezile străjuite de stînci şi piscuri ameţitoare, înveşmîntate în gheaţă, şi ţi se pare c-ai ajuns la capătul puterilor, oboseala îţi dispare ca prin farmec. Natura aceea atît de bogată, atît de diversă face din tine parcă alt om. Dacă aş putea, m-aş stabili pentru totdeauna în Kaşmir, bunăoară la Gulmarg.

— Am stat prea puţin timp în Kaşmir. Dar vărul meu, care a călătorit pînă la Gilgit, mi-a vorbit mult despre această regiune... E o adevărată splendoare!

— Am fost şi la Gilgit, reluă Foost, şi, după părerea mea, sufletul cel mai înăsprit, sau de structura cea mai prozaică, pervertit de ispitele oraşului contemporan, cînd ajunge în Kaşmir

intră în contact cu natura-i suverană, nebănuit de bogată, natură în stare să-i redea virtuțile pierdute. Natura îți redă puritatea intențiilor, te desfată cu neîntinatul colorit al cerului și pămîntului, al apei și munților, te sustrage preocupărilor cotidiene ale unei existențe absurde. Dacă deșertăciunea acestei vieți cotidiene ți-a atrofiat simțul frumosului, acolo, în Kașmir, îl recapeți negreșit. Dacă vrei să scapi de durerile trupești sau sufletești, numai acolo, în Kașmir, ți le poți tămădui...

— Bravo! exclamă o tînără femeie, care purta și o jachetă dintr-un material ce semăna cu catifeaua și avea nuanța vinului rubiniu. Dar despre celelalte țări pe unde ați călătorit ce ne-ați putea spune?

— Am călătorit mult prin India, Birmania, China... Îmi sînt dragi munții, fiindcă-mi spun mai mult decît marea sau cîmpia. Desigur, vraja naturii e prezentă pretutindeni, dacă ești dornic s-o guști din toată inima. În Kașmir, însă, ea este atît de puternică, încît ai impresia că acolo, numai acolo, spiritul naturii vrea să stea de vorbă cu tine, între patru ochi, ca într-o întîlnire a doi îndrăgostiți, dar fără reproșuri și învinuiri... Cu toții vedem răsăritul și apusul soarelui. Le înregistrăm în fiecare zi. Dar în munții Kașmirului, răsăritul și apusul soarelui reprezintă o parte integrantă a acelei forțe misterioase, care sălășluiește în adîncul ființei noastre și care este atît de necesară umanității; fără de ea, aceasta ar pieri, s-ar stinge, într-o lume care cere de la noi numai acte mașinale, îndeplinirea obligațiilor necesare

și plicticoase, controlate de civilizația contemporană suprasaturată de tehnică...

— Dar dumneavoastră de ce călătoriți? îl întrebă, grozav de intimidată, o fată, pe care Saliha Sultan i-o prezentase lui Foost drept nepoata ei.

Foost îi și uitase numele, dar acum fata i se păru demnă de atenție. Adorabil gătită cu un sari de culoare deschisă, o eșarfă strävezie aruncată peste umăr și un medalion mare de argint ce-i atîrna la gît, prins de un lănțișor tot de argint, fata era întruchiparea tinereții radioase.

Avea buze de un contur desăvîrșit, și cînd zîmbea părea o apariție grațioasă de pe alt tărîm, căreia îi e străin tot ce-i pămîntesc, dar care ar putea și să-ți fie cel mai bun tovarăș, cel mai credincios prieten. Cînd te întreba ceva, te privea atît de deschis, cu atît de sinceră nedumerire, încît ți-ar fi fost cu neputință să nu-i răspunzi cu aceeași sinceritate.

Foost o privea și tăcea, de parcă și-ar fi adunat gîndurile. Apoi întoarse privirea în altă parte și, ca și cînd ar fi găsit în sfîrșit răspunsul în adîncurile ființei sale, rosti încetișor:

— De ce călătoresc? Aș putea să vă răspund că sînt colaborator al unei reviste de geografie, că sînt membru al clubului „Himalaya", ceea ce, recunosc, mi-a adus oarecare faimă. Dar, desigur, nu acesta este principalul motiv. Călătoresc, fiindcă pentru mine călătoriile sînt o metodă de a cunoaște adevărul vieții. Astăzi se scriu cărți mai mult de dragul de a discuta, decît de a da omenirii răspunsul la problema care i s-a pus în toate timpurile și care este aceea a desăvîrșirii

morale. Obişnuim să spunem : culmile spiritualităţii. Într-adevăr, aceste culmi ale spiritualităţii există. Acela care cuprinde cu privirea întreaga lume şi nu numai strada din faţa casei sale, sau oraşul în care locuieşte, intră în contact cu comorile adevărate, care-i justifică existenţa. Mi-am pierdut soţia într-un accident de automobil — e mult de atunci, aşa că pot vorbi fără să mă tulbur. Atunci m-am întrebat pentru prima dată : facem noi oare suficiente eforturi ca să devenim mai buni şi mai curaţi, ca să ne smulgem din hipnoza civilizaţiei, care omoară totul ? Ei bine, în munţi am găsit mijlocul de a convorbi cu natura şi mijlocul de a descoperi în oameni ce au ei mai bun. Am năzuit să ajung cît mai sus, în imperiul veşniciei, la piscurile inaccesibile, unde cerul este mai înalt, iar spiritul omenesc se înalţă şi el mai presus de obişnuit, de cotidian... Desigur, ceea ce vă spun eu acum nu are pretenţia unei filozofii, a unui sistem. Poate că nu e decît o pasiune, care uneori chiar pune în primejdie viaţa...

Şi exploratorul schiţă un zîmbet ; fie că era tulburată, fie că nu vru să-l contrazică, fata, care-l privea cu ochii larg deschişi, nu spuse nimic. Lăsă capul şi căzu pe gînduri.

Se amestecă însă în discuţie o altă invitată, probabil o prietenă, căci îi puse mîna pe umăr — o mînă parcă modelată de un mare artist, cu degete subţiri, expresive, şi dăruită cu nuanţe atît de delicate, atît de calde, încît făcea să pălească brăţara de aur ce-i împodobea încheietura.

Această autentică frumuseţe, arcuindu-şi sprîncenele negre şi mişcîndu-şi aproape imperceptibil degetele desăvîrşite, întredeschise buzele pline, roşii ca vişina coaptă, şi întrebă :

— Dumneavoastră sînteţi acela care aţi escaladat Minunea Albă ? Îmi amintesc că am citit în ziare, parcă acum doi ani...

Foost redeveni posomorît şi grav, aproape tot atît de posomorît şi grav ca în clipa cînd intrase în această casă. Doar discuţia îl mai destinsese, chiar îl furase la un moment dat. Acum, însă, se întunecă din nou. Cu neaşteptată asprime în glas, ce nu mai amintea în nici un chip de tonul cu care propovăduise pasiunea pentru munţi, răspunse :

— Ştiu oare mult stimatele *ladies* şi *gentlemen*-i ce este aceea Minunea Albă ?...

Mai toţi cei de faţă, cu excepţia nepoatei şi a prietenei sale, care pusese întrebarea, nu prea ştiau bine despre ce anume era vorba. Foost a început să le vorbească mai întîi cu glas stins, dar apoi, pe măsură ce depăna firul povestirii, s-a însufleţit din nou. Cînd să încheie, dramaticul episod i-a potolit iar înflăcărarea, şi el a sfîrşit aproape în şoaptă istorisirea.

— Minunea Albă este unul din cei mai înalţi munţi ai lumii. Se află la dumneavoastră, în Kaşmir, în Karakorum. Mulţi au încercat să-l cucerească, dar n-au izbutit. Cîte expediţii s-au organizat, dar nici una nu a izbîndit. Au fost şi victime. Dar n-am să vă vorbesc de ele. Pornisem la drum cu mult înainte de anotimpul musonilor, dar am pierdut vremea din cauza unor neînţelegeri cu hamalii. Ne-au întîmpinat viscole şi furtuni atît de puternice, încît nici nu mai putea fi vorba să continuăm ascensiunea. Şi, totuşi, am

mers mai departe. Încercați să vă puneți în locul nostru...

— Nu pot, murmură cu toată sinceritatea doamna cu mîini dolofane, mi-e tare teamă de frig.

Foost surîse indulgent. Cei prezenți se uitară involuntar la omul acesta înalt, uscățiv, dar deprins cu toate: da, unul ca el putea face față unei asemenea încercări.

Exploratorul continuă:

— Nu aveam nici un balon de oxigen în tabăra noastră instalată la mare altitudine, de unde trebuia să dăm lovitura, adică să începem asaltul piscului. În fine... am rămas numai doi — eu și un bun prieten, de care mă legau o amiciție veche și pasiunea comună pentru munte. Ne înțelegeam dintr-o privire. Doar trăiam săptămîni de-a rîndul sub același cort, mîncam din aceeași gamelă, urcam legați cu aceeași coardă... Acum, cînd unii, extenuați, se lungiseră la poalele muntelui, iar culii, îngroziți, fugiseră de teama muntelui ca de ducă-se-pe-pustii, rămăsesem numai noi doi. Închipuiți-vă, doi oameni și piscul acela gigantic, față-n față! Doi oameni trecuți prin atîtea încercări și suferințe, cu fețele arse de ger, doi oameni pe care uraganele îi orbiseră aproape și ale căror alimente erau pe sfîrșite... Și totuși, ne-am încleștat într-o luptă pe viață și pe moarte cu piscul!... Ultima zi... Încrezîndu-ne prea mult în forțele noastre, urcam mereu, sus, tot mai sus; în jurul nostru bubuiau avalanșele; vîntul se opintea, gata să ne smulgă de pe creastă; și totuși mergeam, mergeam mereu, strîngînd din dinți, cuprinși de o exaltare pe care oamenii de acolo, de jos, nici măcar nu și-o închipuie... Ne cățăram, cădeam, rămîneam culcați în zăpadă, răsuflînd anevoie, ca peștii aruncați de valuri pe uscat; muream și înviam. Pierdusem noțiunea timpului. Aveam halucinații... Cruda realitate, însă, a avut grijă să mă redeștepte... Sub ochii mei a pierit prietenul, și n-am avut cum să-i vin în ajutor. M-am repezit spre el, dar prea tîrziu! Eram cît pe ce să-mi pierd mințile... Iertați-mă, dar n-aș dori să mai continuu...

— Desigur! Desigur! răsună din toate părțile. Înțelegem ce greu vă vine!

Saliha Sultan oftă, poate tot sub înrîurirea amintirilor ce-l chinuiau pe Foost. Ca gazdă înțeleaptă, care se pricepea să dirijeze conversațiile agreabile, lipsite de importanță, căută imediat să schimbe subiectul:

— Ce bine că în timpurile noastre grele, dominate de politică, cînd toți smulg ziarele din mîinile vînzătorilor și strigă la mitinguri, pe străzi, se mai găsesc suflete curate, care pot să se desfete cu frumusețile naturii! Ce bogată este în asemenea minunății și scumpa noastră țară! Spuneați că intenționați să mergeți în munții noștri. E adevărat?

— Adevărat, confirmă Foost încetișor, atît de încet, încît ai fi zis că inima lui este zguduită de hohote de plîns. Atunci, am jurat că am să-mi răzbun prietenul. Bietul Night! Ce fire romantică! Ce inimă curată, ce minte luminată! Am jurat că, în amintirea lui, voi escalada Minunea Albă, unde el și-a găsit o moarte eroică. Știți însă că pentru

asemenea ascensiune e nevoie de o pregătire deosebită. De aceea, ca să mă antrenez, am să mă duc întîi la Chitral, unde se înalţă mîndrul Tirich-Mir, podoaba Pakistanului, şi am să încerc să-l escaladez. Se zice că împrejurimile sale sînt neasemuit de frumoase. Vreau să hoinăresc puţin pe acele meleaguri. Dar dumneavoastră, scumpă *lady*, sfîrşi dînsul, adresîndu-se gazdei, aveţi perfectă dreptate într-o privinţă : nu mă ocup de politică ; astăzi există atîţia amatori de politică, încît eu unul zic să le-o lăsăm mai bine lor...

— Munţii ca munţii, dar s-ar cădea să vedeţi şi minunatul nostru oraş Lahore, zise un comerciant cu mustăţi cărunte, atît de ţepoase, încît chiar şi perii răzleţi se răsuceau belicos. La poalele munţilor sînt numai sate, pe cînd aici... În general, trebuie s-o faceţi neapărat...

— Desigur, încuviinţă cu vioiciune Foost, chiar de mîine dimineaţă voi începe să-l vizitez ca să-l cunosc. Mă bucur de pe acum la gîndul surprizelor plăcute ce mă aşteaptă.

În clipa aceea, gazda îi rugă pe toţi cei de faţă s-o urmeze.

Trecură în odăile unde fuseseră pregătite mesele. Foost nu prea se îndemna, dar oaspeţii aveau o poftă de mîncare de invidiat. Şi nu numai bărbaţii. Cuprinse de un fel de surescitare din pricina atîtor discuţii despre munţi, despre pericole şi alte subiecte înalte, femeile înfulecau de zor, la rînd, tot ce li se oferea. Era interesant să le vezi cum, fără nici urmă de jenă, dispreţuind lingura şi furculiţa şi bizuindu-se numai pe degetele lor lungi şi fine, luau cu iscusinţă, de-a

dreptul din tavă, orezul cald al pilafului gătit cu mare artă, pescuiau bucăţile de carne, care înotau în sos sau în ghiveci, şi le duceau la gură, mestecîndu-le cît ai clipi cu dinţii lor albi, sănătoşi. Apoi din nou îşi întindeau mîinile spre tăvi, sugeau oasele, şi un strat subţire de grăsime se aşternea pe unghiile poleite, pe buzele roşii, ce şi le lingeau din cînd în cînd cu deliciu.

Nici bărbaţii nu se lăsau mai prejos. Şi chiar dacă nu se ospătau în *aşhana* [1], ci într-un decor somptuos, chiar dacă nu aveau dinaintea lor un blid de lemn, ci antice farfurii de faianţă, felul lor de a mînca nu constituia o înjosire nici pentru mîncărurile cu artă pregătite de preaiscusiţii bucătari, nici pentru aceste doamne şi domni elegant îmbrăcaţi, care expediau atît de apetisant şi cu atîta dexteritate în stomacul lor boţuri respectabile de pilaf şi bucăţi întregi de carne. Nici un bob de orez n-a căzut pe duşumea, nici o picătură de sos nu le-a pătat straiele de sărbătoare.

Femeile glumeau şi rîdeau din toată inima, vorbeau de-ale lor, comentau diferite întîmplări din oraş, schimbau în grabă impresii despre Foost, dar nu în limba engleză, ci în expresivul şi corectul dialect urdu, cu intonaţii aspre.

Cît priveşte pe Foost, era acum acaparat de bărbaţi şi discuţia lor gravita în jurul unor subiecte de cu totul altă natură. În timp ce doamnele înfulecau migdale prăjite, fistic cu gust cam sărat, fructul „charitta", care seamănă cu o portocală uscată, şi ronţăiau batoane de trestie de zahăr fă-

[1] Birt, circiumă (n. r.).

rîmițîndu-le coaja verzuie, bărbații se răzletiră grupuri-grupuri. Aiub Hussein, preocupat ca nimeni să nu se plictisească, trecea de la un grup la altul și se amesteca nitam-nisam în discuții; uneori replicile sale nu erau prea reușite din pricină că nu era totdeauna în subiect, însă spusele lui, aidoma vorbelor enigmatice și nu prea coerente ale Pythiei, se potriveau cu starea de spirit generală.

Apropiindu-se de grupul pe care-l formau Foost, un tînăr pakistanez și un mare bancher de prin partea locului, constată, spre surpriza lui, că discuția se învîrtea în jurul importanței califatului — probabil cel de odinioară, căci astăzi nu mai exista nicăieri vreunul.

— Întotdeauna cineva moștenește pe altcineva, zicea bancherul. Atunci, de vreme ce imperiul otoman a dispărut, de ce n-am putea moșteni noi de la turci ideea califatului și nu ne-am pune în fruntea țărilor musulmane?

— Trebuie reînviat simțămîntul credinței, interveni Aiub Hussein. Cînd flacăra credinței va lumina și cel din urmă bordei, atunci înseamnă că am reînnoit ideea, și toți vor veni la noi ca să aprindă făclia la flacăra credinței adevărate... Nu vreau să spun că n-am putea fi și acum purtătorii acestei idei, dar Pakistanul este o țară sfîntă și atunci cînd sufletul simplu al poporului va deveni un sprijin în acțiunile noastre califatul va apărea de la sine. Eu unul aș fi de părere să dezvoltăm cît mai mult și mai larg comerțul cu toate țările, de la care am putea obține ceva folositor.

Tînărul — și el negustor — rosti:

— Ideea dumneavoastră o înțeleg în felul următor: dacă va fi pace și vom reuși să ridicăm comerțul nostru la înălțimea cuvenită, și poporul va deveni prin aceasta mai bogat, vom crea o situație care va îngădui ca flacăra credinței să strălucească și mai puternic. Atunci, Karaci va putea ajunge un nou Bagdad, capitala califatului.

— Califii din Bagdad s-au îmbogățit — vai! — prin război, preciză Foost. Dacă s-ar fi îndeletnicit numai cu comerțul, califatul n-ar fi cunoscut atîta glorie. El a ajuns la această glorie tocmai în urma unei serii întregi de cuceriri pe plan mondial.

— Eu unul n-aș avea nimic contra să cuceresc lumea întreagă, ripostă Aiub Hussein rîzînd, dar astăzi cunoaștem și imperii pașnice: ale magnaților capitalului, ale regilor metalelor și petrolului, cauciucului și cărbunelui.

— Nici aceștia nu prea sînt pașnici, reluă Foost, chiar nu-s pașnici de loc... Totuși ideea califatului îmi place. Ea ar asigura statului dumneavoastră o mai mare siguranță internă într-un moment cînd alte state musulmane aspiră la unire și la apărarea intereselor proprii...

În clipa aceea se apropie de Foost negustorul cel bătrîn, cu mustăți cărunte și țepoase: apucîndu-l de braț cu mîna-i subțire, uscată și netedă ca lemnul de nuc lustruit, îl întrebă:

— Spuneți-mi, vă rog, părerea dumneavoastră: de ce a învins China populară? Stați, zise el cînd Foost schiță un gest involuntar, stați nițel. Cian Kai-și a avut tot ce i-a trebuit: și trupe, și flotă, și aviație, și bani, și poliție, și tancuri, tunuri —

absolut tot. Ceilalţi nu aveau nimic, şi totuşi ei au învins, a învins China populară. De ce?

— Aţi pus o întrebare la care nici dumneavoastră personal n-aţi putea răspunde, făcu bancherul. Dacă vom pune oaspetelui nostru asemenea întrebări, ar putea să creadă că ne temem să nu se întîmple şi la noi acelaşi lucru...

— Ba nu, nu, eu am să vă pun totuşi această întrebare, stărui cu încăpăţînare bătrînul lipsit de tact, strîngînd cu mîna-i ca o cange braţul lui Foost.

Acesta zise:

— Eu nu mă ocup de politică. Nu este specialitatea mea. Mă pricep prea puţin în asemenea chestiuni. Pot să vă spun, însă, că am citit undeva părerile unui specialist şi că acesta scria că în China gomindanistă puterea era prost organizată. Acolo nu a existat o putere în adevăratul înţeles al cuvîntului, trainică, cel puţin ca aceea care există în Pakistan.

Bătrînul se înecă, tuşi, de parcă vorbele lui Foost i s-ar fi oprit în gît. Cînd termină de tuşit scoase batista din buzunarul de la piept al surtucului, îşi şterse buzele, apoi reluă tare, răsunător, cu glas întinerit:

— Dar trebuie să înţelegeţi că e ridicol să ni se ceară o guvernare în genul orînduirii absurde a democraţiei europene. Pakistanul nu e China, aveţi dreptate. Totuşi, vă rog să-mi spuneţi, cum înţelegeţi cele ce s-au întîmplat în China? Doar sînteţi aliaţii lui Cian Kai-şi. Înseamnă că şi dumneavoastră aţi dat chix...

Aiub Hussein încercă să-l potolească pe bătrînul lipsit de tact. Spuse în glumă:

— Asta s-a întîmplat jos, în timp ce prietenul nostru era sus, pe munte. Cînd a coborît, era prea tîrziu. Dragul meu, de ce pui unui om care se ocupă cu natura, cu ştiinţa, întrebări la care ar putea să răspundă numai specialiştii, şi încă specialiştii militari?

Bătrînul însă tot nu se lăsa. Ba chiar se supără şi-l ameninţă cu degetul.

— Orice s-ar întîmpla, bodogăni el, din Pakistan tot n-am să fug. Sînt bătrîn, n-am să m-apuc să-mi apăr banii. Tinerii să-i apere pe-ai lor şi pe ai mei, eu unul nu mai am putere. Dar de fugit, n-am să fug. Rămîn acolo unde m-am născut şi unde am trăit. Iacă răspunsul meu. Eu voi rămîne în Lahore...

Şi se îndepărtă, clătinîndu-se niţel. Slugile serveau sitronadă, oranjadă şi băuturi din alte fructe sau pur şi simplu apă de la gheaţă — nici o picătură de vin.

Amfitrionul clătină din cap; o scînteie vicleană se aprinse, apoi se stinse în ochii lui ca de pisică; fără a mai comenta vorbele bătrînului, îşi anunţă oaspeţii:

— Acum, vom asculta puţină muzică.

Foost nu se prea pricepea la muzică, lucru pe care nici nu încerca să-l ascundă. De aceea, se instală comod pe un divan de lîngă perete şi-i contemplă de acolo cu indiferenţă pe ceilalţi invitaţi, care se aşezau pe unde puteau, pe muzicanţii care intrară, se închinară adînc în faţa adunării, se lăsară pe covor şi începură să-şi acor-

deze instrumentele. Faţa lui nu trădă nici un pic de curiozitate la vederea unui fel de ghitară uriaşă, a unei viori dreptunghiulare, late, şi a două tobe împodobite, înzorzonate.

Ştia că instrumentul acela mare, cu aparenţă greoaie şi rudimentară, se numea „sitară". Uriaşa ghitară se sprijinea pe ceea ce i se părură a fi două mingi de piele turtite şi se termina cu un gît ca de păun, frumos arcuit, al cărui piept era acoperit cu desene colorate şi strălucea de parcă ar fi fost uns cu grăsime.

Foost se cufundă într-o stare de somnolenţă. Undeva, la pămînt, se năşteau sunete tremurătoare, abia auzite, ca susurul pisicii care toarce, preschimbate însă brusc în gemete răguşite, ce creşteau, se înălţau spre tavan ca un ţipăt ascuţit. Americanul, căruia această muzică i se părea haotică, incoerentă, nu izbutea s-o urmărească. Mai rău : pur şi simplu n-o putea suporta. Fiecare sunet acut, izbucnit din mulţimea celorlalte, se înfigea în el ca un ghimpe. Tocmai cînd se pregătea să îndure o nouă lovitură asemănătoare, muzica deveni pe neaşteptate gingaşă, melodioasă, şi cascada sonoră, amplă, bogată, se revărsă aidoma unei ploi sudice calde, luminoase, sclipitoare, care-ţi scaldă tot trupul.

Instrumentiştilor le urmă un cîntăreţ bătrîn, renumit. Faţa-i cam dolofană, foarte gravă, în care ochii se arătau mici şi placizi ca ai unui elefant, cu privirea aţintită îndărătnic înainte, de parcă omul ar fi fost singur în încăpere şi n-ar vedea pe nimeni, nu te-ar fi lăsat să bănuieşti fi-

neţea ironiei şi adevăratele metamorfoze de care s-a arătat în stare mai apoi.

— Înainte vreme, un artist ca dînsul s-ar fi produs cu siguranţă la curtea vreunui mare cuceritor al lumii, ca Nadir sau Mahmud bunăoară, care, după toane, i-ar fi putut umple cu aur sitara, sau i l-ar fi turnat, topit, pe gît, şopti amfitrionul lui Foost.

Acesta tocmai se pregătea să se lase din nou pradă somnolenţei, dar de data asta nu-i fu dat s-o facă. După ce îşi acordă sitara, cîntăreţul ridică mîna şi începu să cînte, acompaniindu-se în acelaşi timp la ciudatul instrument.

La început, Foost crezu că nici n-are glas, că nici nu poate cînta mai tare şi se întrebă nedumerit ce-o fi găsind asistenţa la bătrînul acela cu ochi mici şi inteligenţi, dar obosiţi, pe care nu-l auzea mai nimeni şi care cînta parcă numai pentru sine şi, cel mult, pentru cei din imediata-i apropiere.

Dar artistul cînta mai departe, acompaniindu-se, şi pe măsură ce cînta, cucerea tot mai mult atenţia ascultătorilor. Mimica lui întrecea tot ce văzuse Foost vreodată — şi doar văzuse multe în peregrinările sale prin Orient. Muzicantul povestea în cîntecul său — aci cu desperare, hohotind, aci batjocoritor, sarcastic — despre iubita lui, despre dragostea-i nefericită. Degetele lui fremătau uşor, descriau prin aer volute complicate, cădeau pe strune, apoi iar se înălţau, într-altfel, de parcă le-ar smulge şi le-ar arunca, iar ele s-ar întoarce singure.

Intonaţiile glasului erau nespus de variate :

uneori ai fi zis că mai mulţi oameni cîntă laolaltă, un cuartet întreg, dominat de vocea lui, ba plină de dor, ba triumfătoare, ba ironică.

Nu mai încăpea îndoială : era un mare talent, şi numai un artist atît de înzestrat avea posibilitatea şi dreptul să interpreteze minunatele versuri ale unui poet persan de demult ; cu siguranţă că autorul stihurilor ar fi plîns de bucurie dacă l-ar fi auzit, dacă l-ar fi văzut cum îşi vrăjise auditorii, cum tălmăcea unor oameni din alt secol versuri de dragoste scrise cu atîta timp în urmă şi cum îl ascultau, robiţi, aceştia, într-o tăcere admirativă.

Artistul mai interpretă cîteva cîntece, apoi ostenit, se ridică în aplauzele celor ce-i mulţumeau, astfel că izbutise să dea un conţinut mai adînc petrecerii lor obişnuite, adăugîndu-i puternica vrajă a muzicii şi a poeziei.

— Vă place betelul ? Îmi imaginez că-l cunoaşteţi, de vreme ce aţi trăit în Orient, îi spuse Saliha Sultan lui Foost, oferindu-i cîteva frunze groase ale acelui arbust din familia piperului, pe care erau lipite fîşii subţiri argintii. Oaspeţii mestecau frunzele împreună cu aceste fîşii.

— Îmi place, răspunse Foost, încă sub impresia ce i-o produsese bătrînul cîntăreţ, dar ţin să vă mulţumesc în mod deosebit pentru divertismentul muzical ce ni l-aţi oferit.

Saliha Sultan surîse cu satisfacţie : ea avusese ideea să-l cheme pe bătrînul artist, pe care-l adora încă de pe vremea cînd fusese studentă şi-l mai adora şi acum, cu toate că anii tinereţii rămăseseră cam depărtişor în urmă.

Foost mesteca betel şi o asculta acum pe femeia cu mîini dolofane, care turuia :

— În America mestecaţi betel? Sau sînteţi obişnuiţi numai cu *chewing-gum* ? Să ştiţi însă că betelul este mai folositor. Are şi argint. De o mie de ani mîncăm argint. Face foarte bine. Aţi văzut, probabil, în piaţă ce de muşte se pun pe carne ? Nici n-o mai vezi din pricina roiului de muşte ! Dar noi punem pe carne fîşii de argint, şi aşa o facem bună de mîncat. Argintul ucide toţi microbii. Da, da, aşa e cum vă spun ; puteţi să mă credeţi. Mestecaţi betel, e mai bun decît *chewing-gum*-ul.

Foost urmărea distrat acel ciripit gureş ; cîntecele, muzica, îmbrăcămintea multicoloră, chipurile celor de faţă, căldura din casă, oboseala pricinuită de călătorie îl făceau să tînjească după un colţ liniştit. Şi din nou amfitrionul îi veni în ajutor.

— Cunoscînd predilecţia dumneavoastră pentru tot ce este frumos, zise acesta foarte convingător şi amabil, am să-mi permit să vă arăt ceva.

Şi-l luă pe Foost ca să-l ducă într-o cameră mai depărtată de încăperile zgomotoase, pline de invitaţi, care, ce-i drept, începuseră să se rărească : musafirii plecau, perechi-perechi, unii după alţii, dar Foost nu mai vedea asta.

Se afla acum într-o odaie răcoroasă, cu mobilier atît de moale, încît, dacă te aşezai, îţi venea să te sprijini într-o pernă ca să nu te cufunzi de tot în puf.

La o măsuţă stătea un om, spre deosebire de ceilalţi invitaţi îmbrăcat europeneşte, într-un

smoching bine croit şi cu o cravată cu ape palide, violete. Pe genunchi i se odihneau mîinile ieşind din manşete mari, cu butoni pătraţi, albaştri, iar din buzunarul de la piept răsăreau colţurile unei batiste albe ca zăpada.

Voinic, lat în spate, omul trebuie să fi fost tare înalt : ceva îţi spunea că nu e străin de militărie. Avea faţa masivă, osoasă, de culoarea caolinului, proaspăt rasă, iar părul, pieptănat cu cărare, era pomădat şi degaja un miros dulceag.

Mişcările lui trădau forţă şi încredere în sine. Zîmbea amabil, dar aveai impresia că surîsul s-ar fi putut lesne transforma într-un rînjet răutăcios şi că, sub imperiul mîniei, faţa aceea lată s-ar fi schimonosit cumplit, cu ochii scăpărînd ca doi cărbuni în care sufli ca să-i aţîţi.

Aiub Hussein mai aducea cu el pe cineva : un bărbat, tot înalt, cu barbă în evantai, care, ca şi necunoscutul în smoching, se număra şi el printre invitaţi, dar se ţinuse toată seara mai departe de Foost.

Acum, ambii se înclinară foarte ceremonios în faţa lui. Amfitrionul puse pe măsuţă o casetă mică, a cărei lucrătură tipică trăda mîna meşterilor din Kaşmir. Era lucrată din lemn de santal, îmbibat de acel miros dulceag, puternic, ce nu piere niciodată şi nici nu poate fi uitat.

Aiub Hussein deschise caseta şi scoase din ea o scîndurică de lemn, înfăşurată în mătase verde; o despachetă ; în ochi prinseră să-i pîlpîie sclipiri şirete cînd glăsui :

— E o copie, dar ce copie !... Contemporană cu originalul.

Tuspatru se aplecară asupra mesei. În faţa lor se afla o miniatură persană, executată cu nemaipomenită fineţe, care înfăţişa cîteva prinţese mogole [1] jucînd polo. Toate detaliile erau pline de viaţă, culorile erau atît de proaspete, încît ai fi zis că meşterul terminase abia ieri miniatura.

Prinţesele amazoane erau înfăţişate în atitudini care stăteau mărturie marii măiestrii realiste a meşterului. Una din ele se înclina ca să prindă mingea, luptînd înverşunat cu adversara ei. Ca să intercepteze mingea, se aplecase de tot din şa, sprijinindu-se numai într-o singură scară. Atîta graţie autentică era în această înclinare, în mîna ridicată a unei alte amazoane, ce galopa spre locul cu pricina, în chipul frumos şi îngrijorat al unei a treia, din stînga, ce-şi strunea calul înfierbîntat după toate regulile de echitaţie ale vremii, atîta fineţe era şi în ultima fecioară din stînga, care-şi ridicase de prisos bastonul cu capătul în formă de ciocan şi îşi strunise şi ea calul alb, înălţîndu-se în scări, încît toţi nu se mai săturau contemplînd miniatura şi nu mai conteneau să-şi exprime admiraţia.

— Ei, ce spui, scumpe Moulavi? zise gazda, adresîndu-se oaspetelui înalt şi uscăţiv, cu barbă.

— Aş spune că este culmea perfecţiunii. Dar îngăduiţi-mi să cercetez un amănunt.

Luă miniatura şi se apropie de fereastră ; înarmat cu o lupă, se adînci, împreună cu gazda,

[1] Membre ale dinastiei Marilor Mogoli, care a domnit în India de la începutul secolului al XVI-lea pînă la mijlocul celui de al XIX-lea (n.r.).

într-o cercetare minuțioasă, străduindu-se probabil să descopere acel amănunt de a cărui existență numai el știa.

Celălalt, invitatul voinic și lat în spate, se aplecă peste masă către Foost, care își aprindea pipa pentru prima oară în seara asta, și-i spuse :

— Grozavă lucrătură, nu-i așa ? Straşnice fete și principesele astea mogole ! V-o spun eu, Assadullah-khan, care mă cam pricep la femei... Aveți ceva să-mi comunicați ?

— Assadullah-khan, șopti repede și curgător Foost, am fost rugat să vă transmit următoarele. Memorați : este absolut necesar ca Arif Zahur să fie suprimat. Am fost rugat să v-o transmit dumneavoastră personal ! Vă transmit deci...

Foost trase din pipă și se tolăni pe perne.

O clipă mai tîrziu, în timp ce Assadullah-khan îl privea cu ochi strălucitori, el continuă, tot atît de precipitat :

— A depășit orice limite. Nu e comunist, dar e mai rău decît un comunist.

Assadullah-khan își potrivi batista de la butonieră și răspunse pe tonul cel mai obișnuit, de parcă ar fi fost vorba de ceva cu totul banal :

— Se va face. Să nu fiți neliniștit din pricina lui *mister* Heeft. Treburile îi merg bine. Va fi aici mîine sau poimîine.

— Dar cu deplasarea cum rămîne ?

— Aiub Hussein vă va pune la dispoziție „Dodge"-ul său, împreună cu șoferul. Îl cunoaște bine. Un fost soldat, a luptat în război. Caii și oamenii vi-i voi procura eu, la momentul potrivit, cînd veți ajunge mai aproape de trecătoare.

Amfitrionul și Moulavi se apropiară iar de măsuță, discutînd cu însuflețire : erau de acord că miniaturile antice sînt produsul unei arte minunate, al cărei secret, din păcate, s-a pierdut.

— Știți, zise Moulavi, că polo se juca încă de pe vremea lui Sallah-Ed-Din, pe timpul cruciadelor. Este un joc militar, potrivit pentru antrenarea oamenilor și a cailor. Și pe timpul califilor era în plină dezvoltare. Astăzi, polo a rămas doar o disciplină sportivă.

— Scumpe prieten, rosti Aiub Hussein, acum, cînd un cunoscător al acestei arte, venerabilul nostru Moulavi, a confirmat autentica valoare a acestei admirabile miniaturi din secolul al XVIII-lea, vă rog să o acceptați ca un neînsemnat dar pe care un prea modest negustor îl face din toată inima celebrului explorator de noi înălțimi, în amintirea acestei zile fericite pentru mine, în amintirea clipelor petrecute în casa mea.

Și, zicînd acestea, întinse caseta din lemn de santal cu miniatura, înfășurată din nou în bucata de mătase verde, lui Foost, care simula cel mai adînc interes și se silea să zîmbească amabil. Americanul răspunse :

— Seara petrecută în casa domniei-voastre va rămîne pentru totdeauna întipărită în amintirea mea. Ori de cîte ori am să privesc această autentică operă de artă, am să mă gîndesc la prietenia, la deosebita stimă ce vi le port, dumneavoastră și familiei dumneavoastră.

Foost strînse apoi mîinile lui Moulavi și Assadullah-khan și, însoțit de amfitrion, părăsi casa unde petrecuse o seară atît de lungă și neobiș-

nuită. Aiub Hussein l-a condus pînă la maşină. Arătîndu-i-l pe şofer, un om de statură mijlocie, îmbrăcat în livrea cu nasturi argintii, îi spuse:

— Acesta este şoferul care va pleca cu dumneavoastră. Îl cheamă Umar Ali şi nu se teme de nimeni şi nimic, în afară de Allah şi de mine.

După ce invitaţii plecară şi luminile se stinseră în toată casa, iar slugile strînseră resturile de mîncare, platourile, farfuriile, farfurioarele şi ceştile, frumoasa Saliha Sultan, arzînd de indignare, îşi apostrofă soţul:

— E adevărat că ai dăruit americanului acela miniatura persană, care înfăţişează prinţesele mogole jucînd polo?

Faţa lui Aiub Hussein nu exprima nimic din tulburarea soţiei sale.

— E adevărat, răspunse el.

— O piesă atît de preţioasă! Cum se poate?!

— Scumpa mea Saliha Sultan, dacă îţi închipui cumva că mi-am pierdut minţile, telefonează doctorului. Să ştii însă că nu sînt nebun. O miniatură ca asta, adică mai bine zis o copie ca asta, o poate face meşterul pe care-l cunoaşte prietenul nostru Moulavi în fiecare lună. Copia aceasta a fost făcută exact acum trei luni...

— Vezi, altădată să fii mai prevăzător, erai să mă ucizi, zise Saliha Sultan. Mi-a venit inima la loc.

— Dar de unde ai aflat că am dăruit americanului miniatura?

— Scumpe sultan al inimii mele! Atît stăpînul, cît şi stăpîna casei trebuie să ştie tot ce se întîmplă în casă. Oare nu-i bine aşa? Niciodată nu

mi-ai reproşat că nu ţi-aş fi ajutor de nădejde. Este adevărat, Aiub Hussein? Este? Vezi, nu poţi să mă contrazici!

Foost reveni tîrziu la hotel. Deşi nu băuse nici un strop de vin, îşi simţea capul ciudat de greu. Era nemulţumit. Nemulţumit de sine însuşi. Nu ştia ce-l aşteaptă. Dar nu voia să se gîndească la aceasta cît timp era singur. Mai bine să aştepte pînă vine Heeft.

Aruncă în cămin ziarele vechi ce prinseră îndată să ardă cu o flacără nimănui trebuitoare şi nimica zicătoare. Ziarele fură urmate de scrisori şi diferite hîrtii — chitanţe, bilete, conturi, notiţe, însemnări — care se adunaseră pe drum şi care nu aveau să-i folosească în călătoria ce-l aştepta.

O pată albă se aşternu în faţa uşii: luna îşi revărsa lumina, atît de pură, încît Foost crezu că ninsese în curte. Şi arborii păreau ninşi. Îl cuprinse un sentiment neplăcut. Ah, discuţiile acelea pe care a trebuit să le suporte despre Minunea Albă...

Îi era teamă să se uite pe fereastră. Se temea să nu-i apară deodată, din întuneric, năluca acelui monstru, cu pereţii săi de gheaţă ameţitor de înalţi. Un suflu îngheţat parcă pătrunsese în casă. Foost se simţi şi mai prost. Bău un whisky, fără a-l mai dilua cu sifon. Deodată, ciuli urechea: i se năzărise că dincolo, în dormitor, bate cineva în uşiţa de la baie.

Te pomeneşti că iar a venit nebunul acela să-i vorbească de infernalele lui lăzi verzi! Da, în ţara asta lumea aleargă după fiecare cămilă sau mă-

gar ca să strîngă balega trebuincioasă palmei lui de pămînt...

Se apropie de uşă, dar, ajuns în faţa ei, se opri. Dacă o deschide şi, în loc să dea peste omuleţul jalnic şi slugarnic, se trezeşte faţă în faţă cu celălalt, care a rămas acolo, sus, în munţi...

„Ehei, Foost, ţi s-au cam şubrezit nervii !" Deschise uşa dintr-o smucitură. Înaintea lui se întindea piaţa pustie. Undeva, prin frunziş, licăreau lumini. Pe balcon nu era nimeni. Numai pomii se înălţau în faţa sa, neclintiţi, întunecaţi.

Se întoarse în prima cameră, cea în care se afla căminul. Hîrtiile arseseră. Coborî jaluzeaua geamului ce dădea spre curtea mare, apoi se aşeză în fotoliu şi se apucă să bea whisky şi să fumeze. Închise ochii. Nişte siluete treceau prin faţa sa... A, sînt ruşii aceia de la Amritsar ! Strînse mai tare pleoapele. Părea că doarme. Neliniştea de adineaori îl copleşi însă din nou, şi o dată cu ea coşmarul... Indianul scormonea cu beţişorul nisipul, cenuşa umedă, oasele calcinate şi-i întindea un dinte de aur. Ptiu !... I-auzi-l, vorbeşte ! Îi spune :

— Foost ! Dintele de aur al omenirii !

Ei, aşa n-o să poată dormi... Apucă la repezeală o tabletă şi o înghiţi. Drace ! Se înşelase : luase o pastilă de dildrină (prescripţie : contra malariei, se ia o dată la trei zile, dimineaţa, cu apă ; reclama : un anofel ţintuit pe harta tropicelor de un ac cu gămălie roşie).

Trase iar un gît de whisky şi luă o doză dublă de somnifer. Somnul, în sfîrşit, veni.

CAPITOLUL AL TREILEA

Lui Foost i se păru că ziua va fi tot atît de searbădă ca şi dejunul, care, oriunde l-ai fi luat, consta din fulgi de porumb cu lapte şi zahăr, o bucăţică de unt, omletă cu o felie de jambon, răsucită şi neagră ca o ţeavă de fontă, o banană mălăiaţă şi o mandarină uscată, tare, o ceaşcă de ceai negru şi felii subţiri de pîine prăjită.

Automobilul, pe care Aiub Hussein îl trimisese din vreme, aştepta în curte. Umar Ali era dintre şoferii aceia care ştiu totul, văd totul, dar nu suflă o vorbă despre ceea ce au văzut sau auzit, şi chiar dacă scot vreo vorbă o fac numai ca să răspundă la întrebări. Dar, în spatele acestei firi închise, nu simţeai nici răutate, nici placiditate, nici indiferenţă faţă de viaţă. Umar Ali avea ţinuta modestă ce se cuvenea unui şofer de casă mare şi poseda arta de a trece neobservat, dar toţi servitorii lui Aiub Hussein îl ştiau de om vesel, plin de viaţă, inimos şi deştept, deşi uneori era cam aspru şi supărăcios. Ca fost soldat, punea preţ pe tovărăşie şi prietenie, care-i fuseseră de mare ajutor în junglele din Birmania şi Assam.

Foost se aşeză lîngă el şi-i porunci să-l ducă la muzeu.

S-ar fi zis că marele muzeu din Lahore trecuse prin momente de grea cumpănă. Cel puțin despre asta grăiau pustietatea sonoră a sălilor, evidenta absență a multor piese din vitrinele pe jumătate goale. Judecînd după petele albicioase rămase pe dușumea, multe sculpturi și statui de zei și eroi dispăruseră. Goluri se căscau și în rafturile cu cărți.

— Da, am cedat indienilor multe piese, cînd ne-am despărțit în Bharat și Pakistan, zise bătrînul cu turban alb și baston de lemn roșu, care-l însoțea pe Foost. Și slavă lui Allah că e așa, căci ceea ce vedem alături e important doar pentru comparație, ca oricine să se dumirească îndată unde se află lumina adevărului și unde numai năzuința, care n-are putere să se prefacă în faptă.

Și, zicînd acestea, bătrînul se înclină cu adîncă venerație spre peretele pe care atîrna un șir lung de miniaturi persane din școala veche.

— Priviți, adăugă dînsul, ce modele neîntrecute de artă se află aici, în fața domniei-voastre, cu cîtă inspirație sînt lucrate aceste miniaturi, care n-au pereche în lume, cu cîtă finețe sînt pictate fețele oamenilor, ce rafinament în redarea peisajului! Lacrimi fierbinți de încîntare îți vin în ochi, inima ți se cutremură de plăcere și admirație! Ah! Ce miniaturi! Unde ați mai pomenit așa ceva? Nicăieri nu puteți vedea altele la fel! Eu, unul, sînt în stare să stau ore întregi și să mă uit la ele. Dar astelalte?! și cu o mișcare neașteptată se întoarse spre dreapta, îndreptîndu-și spinarea cu atîta înfumurare, atît de țanțoș, de parcă

ar fi fost gata să răspundă așa cum se cuvine unei ocări adusă lui și întregii sale stirpe.

Cu bastonul său gros, roșietic, arătă către peretele dimpotrivă și prinse a vorbi cu atîta scîrbă, de-ai fi zis că-i vine să-și clătească gura după atît de scîrnave și silnice cuvinte, spre a se mîntui de păcat.

— Dar astelalte? repetă el, acum aproape cu deznădejde.

Foost se uită într-acolo și văzu tot niște miniaturi, care nu i se părură deosebite de cele dinainte, dar se feri să-și împărtășească impresia, căci, în fond, puțin îi păsa dacă seamănă sau nu. Și fiindcă mînia și înverșunarea paznicului nu-i displăceau, așteptă răbdător să vadă ce va urma.

Bătrînul împungea cu bastonul piesele lipsite de apărare, pe care, dacă ar fi fost după el, cu siguranță că le-ar fi distrus imediat și pentru totdeauna.

— Odrasle ale iadului, rod al unor mîini imperfecte și al slăbiciunii omenești! Scuipă și bătu cu toiagul în dușumea, de parcă ar fi vrut să potolească un duh necurat zăvorît în pivniță.

— Dar ce sînt acestea? întrebă Foost, uitîndu-se mai de aproape la desene.

— Niște miniaturi indiene... răspunse bătrînul. Aici nu-i nimic de văzut. Să mergem mai departe!

În fața lui Foost se înălțau statui de pe vremea cînd valurile lumii indiene se contopeau cu oceanul culturii greco-baktriene, așa cum își unesc apele Gangele și Brahmaputra, după ce străbat meleaguri diferite din necuprinse țări muntoase. Statuile purtau un fel de șorțuri albe, lucru atît

de neașteptat, încît pînă și Foost ieși din indiferența-i obișnuită. De departe, i se păru că statuile au o înfățișare mîhnită, tristă pentru că au fost îmbrăcate în șalvari albi. Vizitatorul se uită nedumerit la bătrîn, căruia nu-i fu greu să înțeleagă întrebarea mută.

— Pakistanul este țara islamului biruitor, al adevăratei credințe! Mie, ca dreptcredincios, mi-e greu să am sub ochi, zi de zi, trupurile idolilor despuiați și expuși fără rușine privirilor celorlalți dreptcredincioși! Aici vin și femei, copii. Le-am acoperit...

Muzeul avea mai multe săli în care erau expuse piese foarte frumos lucrate din os, sculptate din colți întregi de elefant, obiecte de artă din metal, lucrate de meșteșugari, sculpturi în lemn, covoare, arme.

Printre armele din vitrinele pe jumătate goale, Foost observă resturi de săgeți, tolbe stricate, iatagane străvechi cu lama încovoiată. Bătrînul adăstă în fața acestora, mîngîindu-și barba și înclinîndu-se, de parcă le-ar fi salutat cu adînc respect; apoi grăi către Foost:

— Sînt după chipul și asemănarea armelor islamului, aducătoare de victorii, piese veritabile de pe timpurile de slavă ale antichității islamice! După curba acestei lame de iatagan vă puteți da seama ce mînă puternică avea stăpînul său!

Pătrunseră apoi într-o sală unde se aflau o mulțime de pietre de forme și mărimi diferite. Se zăreau pe ele inscripții cuneiforme, de un desen foarte complicat.

— Ce sînt acestea? întrebă Foost. În ce limbă sînt făcute aceste inscripții?

— Sînt inscripții în limbi necunoscute nouă, nimeni n-a izbutit pînă acum să le tălmăcească.

— Atunci de ce nu le-ați dat indienilor? replică Foost. Ce rost are să țineți aici niște pietre cu inscripții care nu vă sînt cunoscute?

— Nu putem să le dăm indienilor, făcu ghidul. Dacă se va dovedi vreodată că aceste inscripții au fost făcute de adepți ai Coranului sau de strămoșii noștri? Eu, unul, sînt chiar sigur de asta. Sau cine știe dacă aceste pietre n-au fost luate din cimitire musulmane?

Mai mult decît orice îl interesară pe Foost obiectele găsite la săpăturile din misteriosul oraș Mohenjo-Daro. Interesul său, însă, nu era altceva decît un interes pentru senzațional. Dacă în fața ochilor americanului de astăzi ar apărea ruinele Atlantidei, și savanții ar prezenta contemporanilor curioși obiecte din acea țară legendară, ele ar constitui, probabil, cea mai extraordinară senzație a secolului. Mohenjo-Daro însă nu este Atlantida. Nu e prea cunoscut.

Ca la ceva senzațional se uita și Foost la aceste obiecte ciudate din orașul pietrificat, descoperite la o mare adîncime în Sind. Acest oraș mare, bine gospodărit și indiscutabil civilizat, data din vremuri atît de depărtate, încît era și greu să ți le imaginezi. Cu cinci mii de ani în urmă, pe străzile lui umblau oameni, treceau caravane; în case oamenii lucrau, cîntau, se veseleau, mureau. Iar rămășițele acestea, care păstraseră taina vremurilor apuse, arătau că pe atunci se cunoșteau aurul, ar-

gintul, arama, fierul, grîul şi palmierii, bumbacul şi pepenii galbeni. Casele în care locuiau oamenii din acea vreme aveau odăi înalte, străzile erau tăiate după un plan admirabil chibzuit, oraşul avea conducte de apă.

Foost privi şi peceţile din piatră tare şi fildeş, pe care erau dăltuite fel de fel de animale şi semne hieroglifice, asemănătoare întrucîtva celor egiptene.

„Totul se repetă pe lumea asta", îşi zise el.

Se uită din nou la anticele vestigii şi se întrebă dacă nu e la mijloc vreo glumă de arheolog, cu scopul de a te face să crezi că toate acestea au fost descoperite la o mare adîncime şi că au într-adevăr o vechime de cinci mii de ani. Căci, dacă este aşa, ce s-a schimbat de atunci?

Aceiaşi bivoli trec şi astăzi pe străzi, întocmai ca acum cinci mii de ani. Şi cîinele de lîngă ei... uite, parcă chiar în clipa asta dă fuga încoace, iar un meşter iute de mînă i-a şi surprins mişcarea, reproducîndu-i-o într-un desen stilizat.

Sau ulciorul ăsta, împodobit cu desene abia vizibile: caută asemenea desene şi le vei găsi şi astăzi pe la vetrele indigenilor din valea Indului.

Omuleţul bărbos de colo, cu straie lucrate în floricele cu trei petale, ar putea să fie prea bine căpetenia unui cătun din munţi, sau şeful vreunui atelier din Lahore.

Şi tot ca acela din zilele noastre se arăta elefantul deasupra căruia e săpată o inscripţie, aducînd cu o înşiruire de figuri şi corpuri geometrice — triunghiuri, romburi, octoedri.

Lui Foost îi veni în gînd o idee neaşteptată: „Dar de la noi ce-o să rămînă oare peste cinci mii de ani?" Căutînd să-şi închipuie oraşele civilizaţiei actuale îngropate sub straturile groase ale pămîntului din emisfera boreală sau australă şi apoi dezgropate iarăşi, îl cuprinse un fel de stinghereală. Totuşi gîndul neaşteptat avu darul să-l amuze.

Simţi nevoia să iasă din nou la aer, unde-i verdeaţă, soare şi apă. Îşi luă, deci, rămas bun de la acel bătrîn şi fanatic urmaş al islamului, îi ură să dobîndească succese şi mai frumoase în propăşirea muzeului ce i se dăduse în pază, apoi trecu pe lîngă celebrul tun Zam-Zammah, fără a-l învrednici măcar cu o privire, şi porunci şoferului să-l scoată afară din oraş, să-l ducă departe, tocmai la mormîntul sultanului Djehanghir[1].

Insoţit de nelipsitul ghid, ale cărui explicaţii nu le asculta, Foost străbătea cu paşi rari o alee lungă, care se întindea de la poartă pînă la mausoleul unuia din cei mai cunoscuţi stăpînitori ai Indiei, omul în care se îmbinau calităţi atît de diferite şi de neaşteptate, încît, dacă Foost le-ar fi ştiut, cu siguranţă că i-ar fi plăcut tare mult.

Dar nu le cunoştea. El nu ştia că Djehanghir a fost un subtil cunoscător al picturii, că putea contempla cu încîntare o miniatură minunată sau planul unei noi grădini, împodobite cu fel de fel de foişoare, poduri şi bazine de forme delicate şi,

[1] *Djehanghir* (în lb. persană — cuceritorul lumii) numele de domnie al lui Selim, padişahul Indiei de Nord (1605—27) din dinastria Marilor Mogoli. In timpul domniei lui a început pătrunderea englezilor în India (n. r.).

cu aceeaşi curiozitate de cunoscător, putea să se uite apoi cum era jupuit de viu vreun supus, care avusese nefericirea să mînieze pe suveranul-estet. Apoi, lua pana şi descria atît una, cît şi cealaltă, pentru ca posteritatea civilizată să aibă ştiinţă atît de el, cît şi de ceea ce a făptuit.

Şi, într-adevăr, n-a fost dat uitării. Un străin, dintr-o ţară pe care Djehanghir nici în vis nu şi-a putut-o închipui, venea acum cu un aer de stăpîn către cavoul său sobru, rafinat, presărat cu flori de piatră al căror colorit le făcea să pară vii. Dar Foost nu le băgă în seamă cînd umbra lui se contură limpede pe pardoseala de piatră de la intrarea cavoului, nu zăbovi în faţa zidului de marmură cizelat cu dalta, ci pătrunse direct în sala tăcută, răcoroasă, cufundată în semiîntuneric, unde razele soarelui abia răzbăteau, ca o pulbere fină, prin vitralii.

Ghidul, care avusese grijă să-i înlăture pe păzitorii mausoleului ce-şi ofereau serviciile, îndruga mereu date arhicunoscute despre Djehanghir, iar Foost îi răspundea prin propoziţii ininteligibile şi lipsite de însemnătate. Amîndoi erau în fond satisfăcuţi: ghidul — că străinul acela înalt se mulţumeşte cu ce-i spune, că nu-i pune nici o întrebare şi că-i va da cu siguranţă o rupie în plus, iar Foost, care ar fi preferat să se plimbe la umbra pomilor şi să guste din plin minunata şi însorita după-amiază, că ghidul nu-l ţine prea mult în acel cavou plicticos.

Îl urmă, supus, pe ghid, care-l conduse pe acoperişul mausoleului, şi de acolo, din minaret, i se dezvăluiră întinderile pline de verdeaţă din jurul

oraşului Lahore, rîul Ravi, care şerpuia prin vegetaţia bogată, şi drumul către nord, pe unde avea să apuce.

Îl întrebă pe ghid ce loc mai înverzit cunoaşte în Lahore, care să fie cît mai caracteristic pentru arta grădinăritului, şi omul îi răspunse pe dată că, pentru aceasta, ar trebui s-o ia în direcţia opusă, să treacă pe celălalt mal al rîului Ravi, să lase în urmă gara şi, pe drumul către Amritsar, s-o ia pe lîngă cavoul lui Ali Mardan-khan, cel care a făurit grădina Şalimar, să treacă din nou pe lîngă Şcoala de ingineri, către Begamnur, şi va da acolo de grădina Şalimar — o adevărată minune a lumii. Nu e prea departe, la cel mult douăsprezece mile.

Grădina Şalimar era aproape pustie la ceasul acela de zăduf. Foost întîlni numai cîţiva amatori de plimbare şi un om, cufundat în adîncă meditaţie, şezînd pe pardoseala unei terase mici de piatră ce domina un bazin plin ochi cu apă; părea că nimic nu-l poate smulge din această stare.

Exploratorul îşi spuse că seamănă cu acel necunoscut; singura deosebire e că el, Foost, umblă de colo, colo şi nu stă nemişcat, cu fruntea sprijinită în mînă. Grădina, presărată cu pavilioane, fîntîni arteziene, lacuri şi canale, poiene, arbori bătrîni de mango şi chiparoşi, îi plăcu.

Rămase acolo însă un timp limitat, atît doar cît îşi îngăduie un turist, care vrea să viziteze oraşul Lahore şi împrejurimile sale. Foost luă chiar şi cîteva fotografii, gîndindu-se că s-ar putea să-i prindă bine.

Automobilul se învîrti mult timp prin oraş. Tăcutul Umar Ali, căruia părea să-i fie indiferent unde doreşte pasagerul să meargă, îl ducea dintr-un loc într-altul. Abia după ce rătăciră pe lîngă o groază de prăvălii şi bazare, alternînd cu edificiile unor instituţii administrative, pe lîngă cocioabele unde locuiau muncitorii şi funcţionarii mai mărunţi, ca şi prin dreptul vilelor luxoase în care huzureau bogătaşii — adevărat caleidoscop ce oglindea clar, edificator, întreaga scară a relaţiilor omeneşti — Foost zise şoferului:

— Du-mă unde vrei!

Umar Ali, care avea impresia că pasagerul său obosise şi că moţăia, se conformă, conducînd cu viteză mică, încredinţat că străinul doreşte pur şi simplu să doarmă vreo jumătate de oră.

Dar acesta-i strigă deodată: „stai!", cu atîta energie, încît Umar Ali nu pricepu dacă se trezise întîmplător tocmai atunci, sau dacă numai se prefăcuse a moţăi.

La rîndul său, Foost îl privi cu atenţie, întrebîndu-se dacă şoferul îl adusese în acel loc din întîmplare, sau cu bună ştiinţă, din vreun motiv anume.

Întrucît Umar Ali nu spuse nimic, ci se mulţumi doar să frîneze, el ieşi din automobil fără a-l mai cerceta. Şoferul îl urmă. Se găseau în mijlocul unor ruine. Dar aceste ruine nu se datorau vreunei calamităţi naturale. Nici uraganul, nici cutremurul nu avuseseră vreun amestec. Aici interveniseră alte forţe, mult mai cumplite decît uraganul sau cutremurul.

Casele erau atît de avariate, încît ţi se impunea de la sine o comparaţie între ceea ce se petrecuse aici şi teatrul celor mai crîncene bătălii din ultimul război. Foost contempla dărîmăturile, care purtau pecetea exploziilor, incendiilor, loviturilor date de neînţelese berbece. Da, nu încăpea îndoială că aici se dăduseră lupte, şi încă lupte îndelungate, necruţătoare, pe viaţă şi pe moarte.

Foost privi cu ochi de cercetător urmele acestor lupte, care duraseră de bună seamă zile în şir şi în cursul cărora ruinele acestea trecuseră din mînă în mînă. Aici, oamenii se bătuseră cu curajul desperării pentru fiecare colţ de piatră. Aici avuseseră loc asedii şi asalturi, lupte corp la corp, atacuri în timp de noapte, se făcuse uz de grenade şi de proiectile incendiare, ba chiar şi de tunuri şi aruncătoare de mine. Poate că şi acum zăceau sub moloz, sub dărîmături, sumedenie de cadavre.

Cu siguranţă că aici nu fuseseră cruţate nici femeile, nici copiii. Uite, colo, cum ies la iveală, din mormanele de moloz, rămăşiţele unui leagăn de copil, ale unor paturi, iar mai încolo, vase sparte, cioburi de sticlă, de oale de lut, pietre pe care se mai vedeau urmele întunecate ale cine ştie căror lichide, resturi de *piala* [1], o masă hîrbuită, cu unicul picior valid cătînd spre cer, cărţi ferfeniţă, arse, zdrenţe agăţate de cărămizi.

Cei ce luptaseră aici trebuie să fi fost cuprinşi de un fel de nebunie, căci îndîrjirea cu care nimiciseră aceste case, populate de locuitori paşnici,

---

[1] Ceaşcă pentru ceai în formă de con răsturnat, fără toartă (n. r.).

nu avea nimic comun cu îndîrjirea unui război obişnuit.

Cenuşă... scrum... tăciuni...

Foost nu zăbovise atîta nici în faţa mausoleului lui Djehanghir, nici în faţa statuilor şi tablourilor din muzeul oraşului Lahore, nici în faţa frumuseţilor grădinii Şalimar. Strînse buzele, şi o sclipire neplăcută de triumf îi fulgeră prin ochi; pe dată, însă, faţa-i redeveni de nepătruns. Se depărtă şi se aşeză pe un ciot de ficus, îşi aprinse pipa şi se uită iar cu stăruinţă la ruine, de parcă ar fi căutat printre ele rămăşiţele unei case cunoscute.

Şezu aşa o bună bucată de timp. Pe urmă se ridică şi străbătu uliţa, trecînd pe lîngă resturile unei case mari, cu două etaje, al cărei acoperiş ruginit, scorojit şi răsucit ca o funie zăcea în apropiere. Umar Ali fuma o ţigară şi-l aştepta în tăcere.

Se apropie de şofer: simţea nevoia să pună cît mai repede capăt acestei tăceri.

— Ce s-a întîmplat aici? întrebă Foost.

Umar Ali îl privi în aşa fel, de parcă întrebarea nu i s-ar fi adresat lui, ci acelor cărămizi arse şi scînduri sfărîmate. Apoi grăi:

— Nu ştiu. Pe atunci, nu eram aici. Eram în armată, în Birmania.

— Dar de auzit n-ai auzit nimic?

— Dacă am auzit? Da, am auzit. Aici s-au dat lupte, luni de zile. Uneori, aici erau mai mulţi morţi decît vii. Oamenii trăgeau unii în alţii. Funcţionarii musulmani trăgeau în funcţionarii induşi. Se ucideau cu ce puteau. Sikhii luptau cu

musulmanii, soldaţii-belucistanezi cu soldaţii-dogri[1]. Casele au fost şterse de pe faţa pămîntului. Familii întregi au fost măcelărite. Cadavrele erau aruncate în rîu. Cine a scăpat cu viaţă n-o să uite cît o trăi prin ce a trecut.

— Ai vorbit ca un adevărat soldat: scurt şi clar.

Foost îşi umplu din nou pipa.

— Ştiu eu... Am vorbit şi eu cum m-am priceput, răspunse Umar Ali.

— Să mergem mai departe...

Foost şedea iar lîngă şofer şi privea ţintă înainte, cu ochi care nu vedeau nimic, ca un om care a văzut atîtea lucruri, încît nu mai vrea să-şi mai încarce memoria, nici să se mai gîndească la ele. N-au decît să lunece prin faţă-i, aşa cum lunecase şi umbra lui pe pardoseala ca oglinda de la intrarea mausoleului împărătesc.

Deodată, porunci şoferului să oprească şi coborî din maşină, luîndu-şi aparatul fotografic; văzuse lîngă nişte tufe un om care se chircea, probabil cuprins de dureri, care îşi tot căuta şi nu-şi găsea un loc pe iarbă să se întindă.

Era, desigur, vreunul din nenorociţii aceia care trăgeau să moară de foame, spectacol de loc nou pentru Foost. Dar el voia în fond să-şi dezmorţească picioarele şi, în acelaşi timp, n-ar fi avut nimic împotrivă să fotografieze un muribund, pe deasupra neaşteptat de vioi. Ce fotografie straşnică pentru săptămînalul lui geografic! Ai săi se dădeau în vînt după asemenea ilustraţii...

---

[1] Popoare iraniene, care trăiesc în Iran, Afganistan şi Pakistan (n. r.).

Dar cînd se apropie de acela care se zbătea pe jos şi se pregăti să-l fotografieze, omul se ridică şi-i spuse răguşit, într-o englezească stricată, dar inteligibilă :

— Faceţi-vă pomană... Bacşiş...

— Eşti pe moarte ? se interesă Foost.

— Eu ? făcu omul, aproape gol, de o slăbiciune de necrezut. N-nu... încerc să dorm... Atîta. O veni şi moartea odată şi odată, nu-i vorbă... Dar dacă asta vă trebuie, atunci am văzut una pe-aici, care trage să moară, o femeie. S-a săturat de viaţă, de-aia îşi dă duhul, aşa zic... Pe mine unul, însă... v-aţi cam grăbit să mă fotografiaţi. Îmi căutam şi eu un locşor mai acătării ca să trag un pui de somn. Da' pămîntu ăsta îi numa gloduri şi hopuri, ca şi viaţa... Eh !... Femeia de care vă spuneam e niţel mai încolo, după colţ...

Foost îi aruncă o monedă şi porunci lui Umar Ali să cotească.

După colţ, pe un sac vechi, şedea o femeie într-un sari atît de jerpelit, încît te mirai cum de se mai ţinea pe umerii ei. Plesnise în multe locuri şi-i dezgolea trupul, numai piele şi os. La picioarele femeii se afla o ceaşcă de lemn, ca a călugărilor budişti, şi în ceaşcă Foost văzu cîteva pietricele. Pe genunchii necunoscutei, un băieţaş slab, pipernicit, cît pumnul, dormea cu capul ascuns în trenţele spălăcite şi murdare.

La apropierea străinului, femeia făcu o mişcare, de parcă ar fi vrut să-şi apere copilul, şi ridică spre Foost ochii în care se întipărise o linişte nețărmurită. Americanul dădu să spună ceva, dar se răzgîndi şi se întoarse la maşină.

În urma lui, femeia bolborosea, apărîndu-şi pruncul cu mîna :

— Nu-l trezi... nu-l trezi... Să nu vadă... să nu vadă... Nu trebuie... Vă rog... lăsaţi-i pietricelele... jucăria lui... Vă rog...

— O cunosc, rosti Umar Ali. Şi-a pierdut atunci, în măcel, mama, bărbatul, fiul, nora — pe toţi i-a pierdut. Nu mai e în toate minţile. Numai nepoţelul i-a rămas. Cerşeşte. Ca ea sînt mulţi acum... Cînd pot, îi dau şi eu cîte ceva...

Dar pasagerul nu ţinea să afle amănunte. Femeia aceea nu-l interesa. Ştia că, acum, erau mulţi ca dînsa. Şi nu numai în Pakistan. Lăsară în urma lor nebuna, nemişcată la marginea şoselei, unde maşinile, trecînd în goană, o învăluiau într-un nor de praf galben, fierbinte.

Care trase de bivoli... Nu ştiu încotro merg şi de ce cară greaua lor povară... Un ricşar cu o eşarfă în dungi verzi... Aleargă... Sudoarea nu-i curge pe obraji, dar faţa lui e atît de scofîlcită şi galbenă, atît de chinuită, de-ai zice că aleargă pe cioburi de sticlă, care i se înfig în tălpi. Surprinsă de privirea lui Foost, tînăra din ricşă îşi acoperă chipul şi se întoarce. Aleargă pesemne de mult ricşarul, aleargă cu ultimele puteri, uite-l cum se clatină...

Foost izbuti totuşi să-i fotografieze din mers. Mai fotografie o scenă de stradă, aproape idilică : lîngă un ficus viguros şedea o femeie, cu un fel de tavă atîrnată de gît, plină cu buchete de trandafiri mici roz-gălbui şi galbeni ca lămîia, dintre aceia ce se cumpără pentru ghirlănzile sărbătoreşti. Lîngă ea, pe un preş colorat întins cu grijă

pe pămînt, își făcea meseria un frizer de stradă. Bronzat, aproape tuciuriu, cu fruntea mai lucioasă decît lighenașul de aramă din marginea preșului, el își bărbierea clientul cu virtuozitate de adevărat artist. Clientul nu clintea, lăsîndu-se în grija iscusitului bărbier, ci doar privea pieziș într-o oglindă cu ramă groasă, pe care o ținea în mîna dreaptă, sprijinită comod pe genunchiul piciorului drept adus sub el.

Preșul era plin cu cești, mari și mici, farfurioare, cutiuțe, foarfeci, cuțitașe, cîrpe și o sumedenie de alte obiecte cu neputință de identificat. Frizerul lucra foarte atent și concentrat, de parcă ar fi fost preocupat să tatueze cine știe ce desen complicat pe fața aspră a clientului.

Cu mare curiozitate îi urmărea mișcările o altă femeie, probabil nevasta clientului, care-și acoperise capul cu o basma, ca să se apere de razele fierbinți ale soarelui, și stătea ca țintuită în cuie, umezindu-și din cînd în cînd cu limba buzele uscate.

Alături de ea, un băiețel parcă păzea pantofii vechi ce și-i scosese tatăl din picioare. Mititelul ședea nemișcat și el, avînd aerul că meditează adînc: s-o fi întrebînd de ce unii oameni se bărbieresc, iar alții nu, și poartă bărbi atît de mari, încît s-ar cuveni să și le mai taie; dar în loc să și le taie, fug de frizer și nici nu vor să audă de ras. Aceia erau sikhi. Și tăticul i-a spus o dată : „Toți bărboșii aceia au fost omorîți, ori au fugit. Să nu mai cauți, băiete, asemenea bărbi în Lahore, fiindcă toți oamenii cu barbă sînt acum la Amritsar."

Uite și niște manifestanți, vreo treizeci de inși. Purtau drapelul național — fond alb-verde, semilună albă — și două placarde roșii pe care scria cu litere albe că cer să li se mărească leafa. Erau salariații unui hotel. Fuseseră la un ministru, defilaseră pe sub fereastra lui, iar acum se întorceau. Se vor răspîndi pe la casele lor și vor aștepta cu răbdare hotărîrea ministrului.

Foost își descoperi și un rival: un fotograf de stradă atîrnase pe grilajul porții unui parc o bucată de postav negru și așeza cîteva femei la rînd, una după alta, dinaintea aparatului. Cele care nu se fotografiau glumeau și rîdeau pe socoteala celor ce pozau în fața porții. Rîseră cu toții, chiar și fotograful, în clipa cînd Foost imortaliză scena.

Cîțiva băieți înălțau un zmeu. Două fete, frumoase coz, stăteau și priveau la zmeul care, la început, o luă cam pieziș, apoi țîșni în sus și începu să zburde pe cer. Foost coborî din mașină și făcu o nouă fotografie. Fetele îi zîmbiră, iar el mulțumi, ceea ce le intimidă grozav, mai cu seamă cînd aflară că fuseseră fotografiate pentru o revistă americană și că poza lor va fi văzută de milioane de oameni din toată lumea.

Foost le întrebă cum le cheamă. Una răspunse : „Selima", iar cealaltă pufni în rîs și nu zise nimic. Atunci Selima șopti în locul ei : „O cheamă Mumtaz".

Pe străzi era atîta amar de oameni, că nici un fotograf n-ar fi prididit să-i pozeze pe toți. Îmbrăcați în zdrențe, ca cei din urmă vagabonzi, sau în pantaloni lungi și bluze, ca meșteșugarii și muncitorii, în tot soiul de uniforme : de poștaș, de ta-

xatori la autobuze, de paznici, curieri, *boys*, în straie europenești — surtuc negru, pantaloni albi — ca proprietarii de agenții, de magazine, ca agenții de bursă, comisionarii și moșierii bogați veniți la oraș, ca turiștii și liber-profesioniștii, ca medicii și inginerii, ca studenții și profesorii, acești oameni aveau, fiecare, o soartă anume, un loc anume în societate. Și fiecare din ei își aștepta biograful, căci toți trăiau și erau dornici de o viață mai bună, luptau, sufereau și mureau în acest oraș minunat, la fel ca în atîtea alte orașe ale lumii de care îl legau căile comune de dezvoltare ale omenirii.

Ceea ce inspira asemenea reflecții lui Foost, în timp ce se uita la forfota din piață, la cizmarul din stradă, la cămila de lîngă el, ce fixa cu un ochi liliachiu automobilul american de ultimul tip — tot acest lanț de existențe diferite întruchipa viața în general, orașul unui popor necunoscut, dintr-un veac necunoscut.

Tinerețea, cu care tocmai se întîlnise, se numea Mumtaz, poate la fel ca aceea care odihnea în cavoul de lîngă mausoleul lui Djehanghir; n-avea nici o importanță că o chema Nurdjihan, asta era pură întîmplare. Iar bătrînețea, ce poposise colo, la răscruce, cu pruncul adormit pe genunchi — oare nu era veșnica tristețe a bătrîneții, care are în urma ei atîtea suferințe și care nu mai năzuiește decît să ocrotească de calamități copilăria fără bucurii a nepoțelului?

Iar ruinele cartierelor distruse sînt imaginea trecutului, prezentului și viitorului. Oare nu cumva acest oraș atît de întins este un Mohenjo-Daro al

timpurilor noastre, care va fi și el dezgropat peste cinci mii de ani, la fel ca și celălalt, ale cărui vestigii sînt păstrate în muzeul cu rafturi pe jumătate goale, sub oblăduirea fanaticului paznic, cu baston de mahon, ce bodogănește mereu? Ideea asta îl amuză pe Foost; un zgomot neașteptat însă, o larmă de glasuri, care se deosebeau de celelalte, îi întrerupse firul gîndurilor. Care explorator de pe lumea asta nu este dator să observe și să studieze viața oamenilor, cu atît mai mult cînd e și corespondent al unei cunoscute reviste de geografie? Și Foost porunci șoferului s-o ia în direcția de unde venea zgomotul cel nou.

Pînă acum, americanul cercetase orașul, făcuse tot ce se cuvenea să facă un călător, un turist venit în Orient, care trimite revistelor geografice corespondențe despre cele ce a văzut și care fotografiază totul cu aparatul ce-l poartă cu el. Curiozitatea sa, chiar și pentru cele mai mărunte aspecte ale vieții străzii, nu avea nimic nefiresc.

Îl interesau oamenii și casele, monumentele antichității, animalele și arborii. Fotografia cerșetorii și fetele frumoase. Umbra unei preocupări se așternuse însă pe fața-i energică și expresivă, arsă de soare, ce-i dădea aerul unui explorator neînfricat, care a trecut prin multe și a făcut față la toate rigorile unui climat prea torid pentru europeni și americani.

Pînă acum totul i se păruse limpede. Dar oamenii de colo făceau un zgomot neobișnuit; erau mulți, uneori strigau ceva. Porunci, deci, lui Umar Ali să oprească mașina, coborî și se îndreptă spre oamenii aceia. Erau grupuri-grupuri. Se aflau

printre ei şi bicicliştí, care descălecaseră şi se alăturaseră celor adunaţi, şi fete, şi bătrîne, şi copii. Foost observă un băieţaş, cu nişte cărţi la subţioară, strecurîndu-se prin mulţime, de parcă s-ar juca sau ar căuta pe cineva.

Foi albe de hîrtie treceau din mînă în mînă, din grup în grup, şi de cele mai multe ori erau împărţite de un tînăr sau o tînără, care spuneau ceva celor din jur, iar aceştia luau foile şi îşi scoteau creionul sau stiloul, bineînţeles dacă le aveau, ori le luau din mîna fetelor ce distribuiau hîrtiile. Toate aceste mişcări aveau şi ceva solemn, şi ceva neobişnuit pentru strada aceasta, care nu văzuse nicicînd lucruri asemnănătoare.

Îşi punea semnătura în josul foii un om îmbrăcat în straie ţărăneşti. Poate că venise la piaţă, sau adus de vreo treabă în legătură cu pămîntul, sau poate că vizitase la spital vreun cunoscut? În orice caz, era un om al ogorului, cum îl trădau scurteica şi pantalonii largi de pînză albă. Un rîs prietenos îi însoţi răspunsul, probabil cam pişcător, aşa cum e şi betelul, făcut, după cum se ştie, din frunzele unui soi de piper de India.

Spre mirarea lui Foost, un ofiţer se apropie de o fată, o întrebă probabil despre ce e vorba şi, scoţînd din buzunarul interior al tunicii un stilou, semnă şi el ca şi ţăranul. Fata îl răsplăti şi pe el cu un zîmbet.

Veni la rînd un tînăr, care apucă foaia, un tînăr sprinten, înalt, voinic, voios, atît de plin de sănătate şi elan, încît fata îl privea cu vădită plăcere în timp ce îşi punea şi el semnătura.

Iar cînd noul venit îi înapoie foaia, ea o cercetă cu atenţie, apoi zise:

— Ce-ar fi să vă scrіţi şi adresa?...

Tînărul o învălui cu privirea şi rîse din toată inima; fata roşi.

— Adresa mea? Sînt pretutindeni şi nicăieri, nu sînt unul, sînt milioane, răspunse el.

Rîse acum şi fata, imitată de cei din jur.

— Mai precis nu s-ar putea?

— Ba se poate. Mai precis, sînt cîntecul.

— Al cui cîntec?!

— Scriu versuri şi sînt fericit cînd poporul le cîntă uneori. Mă numesc Fazlur. Iată semnătura mea.

— O! exclamă fata. Dumneavoastră sînteţi Fazlur? Mi-a vorbit despre dumneavoastră o prietenă, care vă cunoaşte...

— Tot ce se poate. Cum o cheamă?

— Cu siguranţă că o cunoaşteţi, nu cred să mă înşel; o cheamă Nighear, Nighear-banu.

— A, va să zică o cunoaşteţi? Atunci am să vă rog, dacă o vedeţi, să-i transmiteţi salutările mele.

În clipa aceea se apropie de grup un om fără un picior, rezemat în cîrjă.

— Oameni buni, grăi dînsul, unde se poate semna aici contra războiului şi a bombei atomice?

— Dar cine eşti tu? îl întrebă careva.

— Un fost soldat. Acum, ce mai sînt? Eram şi eu om ca toţi oamenii, cu două picioare. Mi-a rămas numai unul. Îs invalid. Daţi-mi să semnez. Zice lumea că pe undeva, pe aici, se înscriu toţi aceia care-s împotriva războiului.

Fata se apucă să-i explice unde trebuie să semneze.

În grupul vecin, un om de statură uriaşă apucase foaia în mînă şi nu-i mai dădea drumul, ca şi cînd ar fi găsit în ea un leac fermecat împotriva cine ştie cărei mari nenorociri ale sale.

— Fraţilor, tună el, sînt bengalez. Cît timp o să mai fug şi încotro? Nu mai pot, fraţilor, m-am săturat! Să se isprăvească odată cu războiul, cu toate războaiele de pe lume! Nimeni nicăieri să nu mai trebuiască să fugă. Să nu mai fie război, fraţilor!

— Nimeni să nu se mai bată pentru *sahibi!* strigă cineva mai de la margine.

— Nici pentru *sahibii* noştri, nici pentru *sahibii* străini! îi răspunse, ca un ecou, un hamal vînjos, care lăsase pe caldarîm lada grea ce-i încovoia spinarea.

Oamenii semnau de zor listele. Foost se strecură printre ei ca un intrus, ca un corp transparent: nimeni nu-l învrednici cu o privire, parcă nici nu-l vedeau. La drept vorbind, nu ţinea nici el să se oprească. Nu-i putea înţelege, pentru că nu vorbeau englezeşte.

În jur era zgomot, însufleţire, voioşie. Foile acelea parcă îi apropiau pe oameni, care, după ce le semnau, se înveseleau ca şi cînd ar fi primit cine ştie ce veste bună. În fapt, se strîngeau semnături pe apelul de la Stockholm. Oamenii cereau interzicerea bombei atomice nu pentru că şi-ar fi dat seama limpede ce e aceea, dar fiindcă ştiau că orice bombă înseamnă război, înseamnă vărsare de sînge — sîngele tău şi al celor dragi, înseamnă

pieirea a tot ce îţi este scump; iar bomba atomică însemna ceva şi mai cumplit.

O precupeaţă de zarzavat, isteaţă şi guralivă ca toate precupeţele, se răţoi la fete cu volubilitate, care vădea o îndelungată experienţă:

— Ian ascultaţi! Ce tot iscăliţi la hîrtiuţe? Cu asta vă pierdeţi tinereţea? Şi ce mare scofală e de ele? Parcă aţi fi nişte copii, zău aşa! Ce contează iscălitura mea, sau a ta, dacă ăi de sus au chef să se războiască?

— Ba nu-i aşa, surato, n-ai dreptate, ripostă o femeie, ridicîndu-şi glasul din mulţime. Ian ascultă! Şi dumneata ăi fi mamă, ca şi mine. Am numai douăzeci şi şase de ani şi doi copii. O fetiţă e cu patru suflări mai mică decît cealaltă. Cîte n-am văzut în comuna mea, din Penjab! Şi război, şi sînge, şi morţi. Am înţeles ce-s vrajba şi războiul. Şi ascultă-mă, soră. Oare Indul nostru e chiar de la izvoare aşa mare şi puternic? Nu, el se adună din rîuri, rîurile din pîrîiaşe, iar pîrîiaşele din picături. Fără picături n-ar exista nici Indul nostru măreţ, care ne udă ogoarele. Aşa-s şi semnăturile noastre: picături; dar dacă se adună picătură cu picătură, dacă în fiecare ţară îşi adună semnăturile toţi cei ce nu vor război, atunci şi noi vom fi ca un fluviu mare al cărui vuiet va înspăimînta pe cei ce vor război... Iscăleşte şi tu, soră. Poate că tocmai semnătura ta e picătura care umple rîul şi-l preschimbă în fluviu! Eu una sînt în stare să strîng zi şi noapte aceste semnături. După toate cîte am văzut în Penjab, în acele zile cînd om cu om se duşmănea de moarte, de tare

ce-i învrăjbiseră alții, nu vreau să mai văd morți, nici de-ai noștri nici de-ai altora. Destul că mi-au răpus pe taica și pe unchiu... Semnează, soră! Și Allah să te binecuvînteze!

Din cauza mulțimii, Foost nu le mai zărea pe cele două femei. Vedea însă foile albe circulînd în jurul său și, deodată, i se păru că printre acești oameni adunați la miting îi răsare în cale o față cunoscută. De unde să aibă cunoscuți aici, în Lahore? Dar iată din nou chipul cunoscut, un chip de fată, pe care, dacă l-ai văzut o dată, nu-l mai poți uita. Unde-l mai văzuse? Unde?

Fata era modest îmbrăcată, cu șalvari cumpărați la sold de la bazar, și n-avea nici o podoabă. Unde o mai văzuse? Uite că-i zîmbește. Ori poate că i s-a părut? N-avea cum să cunoască aici o fată atît de săracă. Și, în definitiv, ce-i păsa de acești oameni? Dar de ce s-o fi asociind acest chip cu o altă îmbrăcăminte, cu un mediu cu totul diferit, cu împrejurări, care nu au nimic comun cu această scenă de pe stradă?

Ia stai! Nu e oare cumva nepoata lui Aiub Hussein? N-o fi chiar ea? Dar nepoata negustorului i se înfățișase ca o soție de rajah. Cum se poate? Fata aceea și asta de aici să fie una și aceeași? Imposibil, trebuie să fie o greșeală, o greșeală scuzabilă, fiindcă aici, în Lahore, fetele frumoase cam seamănă unele cu altele. Cu siguranță că se înșeală. Oricît, în societatea de aici există granițe atît de severe, încît nu poți să întîlnești pe stradă fiica unui bogătaș, îmbrăcată ca o simplă muncitoare. Dar faptul că i-a zîmbit?... Ei și ce! Toate

fetele sînt la fel; în orice țară se întîmplă același lucru.

Între timp se dumirise că se strîngeau semnături pentru pace. Iaca și faimosul porumbel. E clar! Ieși, dar, din mulțime și se îndreptă către mașină. Cînd colo, din nou îi ieși în cale băiețașul acela nesuferit cu cărticelele, aducînd cu un pui de vrabie, care se zburlește și-și înfoaie aripioarele ca să-și dea aere de vrăbioi în toată firea. Ba parcă voia să-i spună ceva. Ia te uită, puștiul o rupea binișor englezește! Să auzim: ce-o fi avînd de spus?

— Poftim! Nu-mi dau voie să semnez... Cică-s prea mic... Da' ce, asta-i dreptate?! Spuneți și dumneavoastră, *sahib*, deși sînteți englez; nu-i așa că nu se cade să jignești pe cei mici, dacă și noi sîntem pentru pace, contra războiului? Nu-i așa? Am sau n-am dreptate? De ce tăceți?!...

Un alt puștan, răsărit din spate, strigă:

— Ce faci, Azlam? Un ațîțător la război vrei tu să-ți dea dreptate? Asta-i bună!

Foost nu găsi nimic să răspundă. Urcă în mașină și porunci șoferului să-l ducă acasă. După numai o jumătate de ceas era la hotel.

CAPITOLUL AL PATRULEA

Cînd făcuseră cunoştinţă la Kabul, Henry Heeft i-a spus lui Guy Lemm că e inginer de poduri şi şosele şi construieşte drumuri prin locurile muntoase, ca angajat al firmei *Harrison-Hudges Company of New York and Coeur d'Alène* (Idaho), care se ocupă cu construcţia de şosele, poduri, diguri şi tot ce este legat de acestea.

Era om vesel din fire, impulsiv, şi întotdeauna, cînd era bine dispus, se apuca să fredoneze cîntecul lui favorit, din care nu ţinea minte decît aceste două versuri :

A fost odată o ţară ca în vis,
Unde trăiam ca-n paradis...

Glumea, istorisea anecdote şi pleca o ureche binevoitoare la întrebările lui Guy Lemm, de a cărui naivitate nemaipomenită se amuza şi se mira nespus. Guy Lemm era antropolog de profesie, dacă e să vorbim mai exact craniolog, şi vedea pentru prima oară imensa Asie cu ochii săi miopi, ce priveau de după lentilele groase ale ochelarilor cu admiraţia profundă cu care un om de ştiinţă calcă pragul unei regiuni necunoscute, pline de fabuloase descoperiri.

Henry Heeft şi Guy Lemm ofereau un contrast absolut. Dacă cel de-al doilea era lung şi slab, deşirat, şi aducea cu un alergător de fond, care a fost mult timp canonit prin exerciţii şi antrenamente zilnice, ca să ajungă la gradul cuvenit de pregătire fizică, primul era potrivit de stat, semăna cu un lider trade-unionist, cam dolofan, care-şi poartă însă cu demnitate făptura greoaie şi-i place să vorbească în faţa unei săli pline, ştiind la nevoie, dacă vede că auditorii sînt obosiţi, să le redeştepte interesul, să-i facă să rîdă cu o vorbă de duh ingenioasă sau cu o anecdotă bine ţintită.

Heeft participase la ultimul război ca ofiţer de geniu ; Guy Lemm nici măcar nu auzise cum explodează o mină sau cum vîjîie avioanele de asalt cînd se lasă în picaj. Inginerul se simţea în Asia ca la el acasă şi ţi-ar fi putut povesti la nesfîrşit orice doreşti : despre casele de plăceri din Singapore, despre dansurile mistice de pe insula Bali, despre junglele Birmaniei, ori despre speluncile tainice din Şanhai, findcă le văzuse cu ochii lui pe toate ; celălalt participase la o recentă conferinţă internaţională a antropologilor, organizată în Iran, şi acum, la invitaţia savantului indian Gupta Radjan, călătorea spre ţinuturile de baştină ale acestuia, undeva, pe lîngă Allahabad.

La Kabul, inginerul îl luase în maşina companiei sale ca să călătorească împreună pînă la Peshawar, de unde puteau să-şi continue drumul cu avionul sau cu trenul pînă la Lahore.

Ajunseseră destul de repede şi fără peripeţii la Djelalabad, unde înnoptaseră la un hotel din piaţa mare a oraşului. Guy Lemm găsise hotelul confor-

tabil şi admirase de la înălţimea terasei noaptea cu lună şi peisajul înconjurător. A doua zi dimineaţa, au pornit spre Haiber, lăsînd în urmă povîrnişurile prelungi şi pripoarele unor trecători muntoase. Pe drum întîlneau din cînd în cînd familii de nomazi şi discutau despre tot ce vedeau.

— Dumneavoastră aţi construit acest drum ? întrebă la un moment dat Guy Lemm, cu obişnuitu-i ton admirativ.

Tovarăşul de drum plin de viaţă şi lipsit de rafinamente îi plăcea şi ar fi dorit tare mult să-l flateze cu vreun compliment. Dar Heeft izbucni în rîs şi-i răspunse :

— Nu, nu l-am făcut eu. Drumul ăsta e tare vechi. Nu e prea grozav. Ehei, să-l fi construit americanii, ce mai drum pe cinste ar fi ieşit !

— Mi se pare că, în general, ţara aceasta are destul de puţine drumuri, reluă antropologul.

— Sînt puţine drumuri moderne, dar le vom construi noi. Oamenii de aici sînt de treabă, trebuie să-i ajutăm. Seamănă puţin cu pieile roşii de la noi, înainte ca civilizaţia să le fi stîrpit.

— Ia uitaţi-vă, exclamă cu încîntare Guy Lemm, ia uitaţi-vă ce afgan frumos ! Ce privire mîndră, cu cîtă demnitate, cu ce aer de cuceritor păşeşte acest sărman cerşetor ! Da, aveţi dreptate, original popor ! Ştiţi, am avut un şofer, pe nume Aziz, un tip atît de mucalit, încît s-ar fi cutremurat de rîs chiar şi redacţia unei reviste umoristice. O dată, ne-a arătat un pod din cele mai obişnuite, aruncat peste un pîrîiaş de munte, şi ne-a spus : „Este al doilea pod din lume !" Auzi ! Şi nu ne-am gîndit să-l întrebăm care este primul. L-am întrebat nu-

mai de unde ştie aceasta — şi ce credeţi că a răspuns ? Auziţi ! Cică „unchiu-meu citeşte ziarele". Formidabil ! Dar dacă am fi rîs, cu siguranţă că ne-ar fi tăiat cu cuţitul. Aşa li-e firea. Nu-s oameni răi, dar sînt ca nişte copii. Mergeam în două maşini, împodobite cu tot felul de amulete, ca să le apere de rele. Înainte de a străbate o trecătoare nisipoasă, i-am văzut pe şoferi că îşi scoteau şi amuletele de la gît ca să le atîrne de parbriz. Întrebaţi, ne-au lămurit că drumul prin trecătoare era tare greu şi că mai bine să fie păzite maşinile decît ei. În felul acesta am străbătut cu bine, în maşinile noastre împodobite cu fel de fel de pietricele, cutioare, cordeluţe, serpentinele pieptişe de pe povîrnişurile nisipoase, lunecoase. Solemni, şoferii şi-au pus la gît amuletele, care le justificaseră pe deplin încrederea. Mai tîrziu am avut următoarea convorbire cu un afgan. El susţinea că Afganistanul e cea mai puternică ţară din lume. M-am ferit să-l contrazic, dar l-am întrebat de ce crede aceasta. Mi-a spus : „La nord am fost vecini cu Rusia ţaristă. Ţarul era foarte puternic, s-a bătut cu fel de fel de popoare, numai împotriva Afganistanului n-a luptat niciodată. De ce ? Nu i-a dat mîna. Acum, ne învecinăm cu Uniunea Sovietică. Uniunea Sovietică este foarte puternică. L-a zdrobit pe Hitler, l-a zdrobit şi pe împăratul Japoniei, de puternică ce este, dar împotriva Afganistanului n-a luptat niciodată. De ce ? Nu i-a dat mîna. Asta la miazănoapte ; la miazăzi îi avem pe englezi. Iar cît despre englezi... ne-am săturat să-i tot batem..." Ce ziceţi de asta ?

Amîndoi izbucniră în rîs. Heeft începu să fredoneze cîntecul său preferat:

A fost odată o țară ca în vis,
Unde trăiam ca-n paradis...

— De unde știți cîntecul acesta? întrebă antropologul.

— Habar n-am. Cînd călătorești atîta, impresiile noi gonesc repede pe cele vechi.

— Ia uitați-vă! aproape că strigă Guy Lemm. Ce frumusețe! Pe cinstea mea, dacă ar fi altfel îmbrăcată, ar fi divină! Parcă-i o panteră...

— Poate că aveți dreptate, seamănă cu o panteră neagră, făcu Heeft batjocoritor, fără a o învrednici cu o privire pe femeia întîlnită în drum, căci frumoasa asta a dumneavoastră nu se spală niciodată.

— Ce spuneți! exclamă antropologul. Atunci trebuie să-i învățăm, să-i învățăm pe toți, completă el cu o siguranță naivă, probabil că sînt toți analfabeți. Toată Asia este analfabetă. Eu merg în India. Și ea este analfabetă în proporție de nouăzeci la sută. Acolo englezii se temeau ca de foc de școli, de mașini tipografice. Așa-mi spunea unchiul meu, care voiajase prin India. Chiar și Biblia fusese interzisă, fiindcă îți sugerează că imperiile se prăbușesc și guvernele pot fi răsturnate. Totdeauna englezii au vrut să păstreze în Orient o orînduire, care să fie cel mult la nivelul Evului Mediu. Și este admirabil că americanii s-au apucat să civilizeze Afganistanul. Spuneți-mi, vă rog, sînt

mulți americani care contribuie la civilizarea acestei interesante țări?

Heeft îi trase ușurel o palmă peste genunchi și răspunse voios:

— Sîntem destui pe-aici. Am întîlnit americani care acordă ajutor tehnic, lucrează în domeniul sănătății publice, organizează viața civilă — cei de aici habar n-au ce înseamnă un serviciu meteorologic; alții fac propaganda celor mai moderne metode de agricultură, organizează munca, studiază țara. De cînd mă aflu în țara asta, am cunoscut și arheologi — știi că aici sînt o groază de monumente antice — și botaniști, și chiar specialiști în fluturi.

— Ce frumusețe! se extazie din nou Guy Lemm. Ce stînci! Și turnul acesta! Ai zice că acuși îl vezi apărînd de acolo pe Tamerlan în persoană! Dacă nu mă înșel, a trecut pe aici.

Străbăteau un defileu stîncos, ai cărui pereți verticali trebuie să fi avut cinci sute de metri înălțime. Jos, în fundul sur al văii, bolborosea un torent înspumat. Atît de negre, atît de ursuze erau stîncile, încît în trecătoare se făcu aproape întuneric. Automobilul urca mereu, serpentină după serpentină, și pasagerilor li se părea că suișul n-o să se isprăvească niciodată.

Dar tocmai în mijlocul defileului, șoferul opri pe neașteptate.

— Ce s-a întîmplat? întrebă Guy Lemm.

Heeft nu-l întrebă nimic pe șoferul afgan, pentru că nu știa decît cîteva cuvinte în limba lui, iar acesta nu înțelegea engleza, ci coborî din mașină, urmat de Guy Lemm; privi în sus și văzu

deasupra sa, pe un povîrniş, acoperişul unei case şi o prăjină de antenă. Acolo erau postul de pază şi poşta. Acum îşi amintea prea bine locul.

— Aici e frontiera, explică dînsul, dar putem să ne vedem de drum. Nu trebuie să îndeplinim nici un fel de formalităţi... Nu ne privesc... Şi Heeft strigă afganului să pornească motorul.

Acesta, însă, nu se clinti.

— Nu, nu putem proceda aşa ! exclamă atunci Guy Lemm. Trebuie să ne conformăm. Noi, americanii, respectăm întotdeauna legile altor ţări. Vă rog să îndepliniţi toate formalităţile. E chiar interesant de văzut.

— Păi, vedeţi că nu-i nimeni pe drum. Doar n-o să ne căţărăm colo, sus ! zise Heeft, arătînd spre acoperişul ce răsărea de după stînci, către care ducea o potecă pieptişă.

— Să căutăm, trebuie să fie cineva aici jos, insistă Guy Lemm şi o luă hotărît pe drumul pustiu, care şerpuia printre pereţii de stîncă, îngemănaţi, dominaţi din loc în loc de un fel de metereze şi turnuri — vechi turnuri de pază ce mai păstrau şi acum un aspect războinic.

Ocoliră un perete de granit ce înainta pînă în şosea şi se opriră : la umbra stîncii se adăpostea un pat de fier obişnuit, care avea în loc de saltea o plasă groasă împletită din funii, cenuşii de praf. Pe acel pat şedea, cu picioarele încrucişate după obiceiul oriental, un om în vîrstă, în straie afgane obişnuite. Turbanul era legat strîns, şalvarii, foarte largi, se arătau curaţi şi se adunau în cute pitoreşti, jiletca şi scurteica păreau a fi dintr-un material de bună calitate. În faţa lui tronau două

scaune cu spătar curb şi cu fundurile găurite : într-una din aceste găuri odihnea un ceainic mic şi alb, zugrăvit cu trandafiri roşii, iar în cealaltă — o *piala* scundă.

Afganul ce şedea pe pat se aplecă, luă ceainicul, turnă ceai în *piala* şi prinse a sorbi încetişor, cu tot zăduful ce domnea în trecătoarea amuţită. Părea că nimeni n-ar putea să-l scoată din adînca-i reculegere.

Nu se tulbură nici cînd Guy Lemm şi Heeft se iviră în faţa lui. După ce-şi termină ceaiul, aşeză ceremonios *piala* pe fundul găurit al scaunului şi aşteptă, demn ca un şah, să i se înmîneze actele.

Antropologului îi plăcu tare mult afganul acesta, cu siguranţa şi antica lui semeţie.

— Ei, ce vă spuneam ? jubila el. Binevoiţi a respecta formalităţile. Prezentaţi paşapoartele.

Întinseră paşapoartele celui ce şedea netulburat pe pat.

Fără să arunce o privire noilor veniţi, afganul luă paşapoartele şi începu să le răsfoiască, în căutarea a ceea ce îi trebuia. Găsi viza din Kabul. Apoi, la fel de tăcut, apucă paşapoartele cu o mînă, iar pe cealaltă o cufundă în adîncurile şalvarilor săi imenşi, scormoni acolo o bună bucată de timp, pînă cînd pescui în adîncurile lor o ştampilă rotundă, prinsă de brîu cu lanţ subţire de argint ; suflă cu nădejde în ea, ca s-o aburească, o apăsă din răsputeri pe paşapoarte, luă de după urechea dreaptă stiloul, semnă, cum era deprins, de la dreapta la stînga şi înapoie străinilor actele.

După atîtea activităţi, care îl sustrăseseră adîncii sale meditaţii, omul îşi întoarse atenţia iar spre

ceainic, vrînd parcă să dea a înțelege că audiența se terminase și că americanii erau liberi.

Guy Lemm era în culmea încîntării. Heeft însă pufni disprețuitor. Mașina îi ajunse din urmă și călătorii își reluară locurile.

— Dar are dreptate! Are perfectă dreptate în filozofica lui solitudine! nu mai contenea Guy Lemm. Poate că el cugetă la o nouă renaștere a islamului, la întemeierea unei secte puternice, iar noi îl tulburăm cu niște hîrtii, care nu înseamnă nimic pentru el. Ați observat că nici nu s-a uitat la noi? Ne-a înapoiat pașapoartele cu gestul unui om care scutură niște frunze uscate ce i-au căzut pe genunchi.

— Atunci, cine a avut dreptate? făcu răutăcios Heeft. N-aveam nevoie de ștampila lui. Treceam, și atîta tot. Dar dacă vă închipuiți că s-a închis în sine și nu observă nimic, să știți că greșiți. Orientalul poate să nu te observe, dar asta nu înseamnă că nu știe nimic despre tine. Este informat de minune despre orice, chiar atît de informat, încît ai fi în stare să crezi că îți citește gîndurile în fundul ceștii lui. Și cu siguranță că ne disprețuiește într-o măsură sau alta, în funcție de caracter, căci sîntem pentru el cafiri [1], de la care are atîtea de pătimit în viață.

— Ce idee! Dar e blajin ca un stejar bătrîn, ripostă Guy Lemm. E primitor și înțelept. Așa vreau să-l păstrez în amintirea mea, iar cînd am să ajung acasă și am să povestesc Annei și feti-

[1] Așa sînt numiți de musulmani cei ce nu împărtășesc credința lor (n. r.).

țelor mele cum am călătorit și ce am văzut, tocmai așa am să-l și descriu. Ia priviți, ce-i acolo?

Scoase capul din mașină. De la un capăt la altul, drumul era blocat de stîlpi cenușii de beton, între care se întindeau rețele de sîrmă ghimpată. Pe o stîncă se înălța un turn din care ieșea țeava unei mitraliere, îndreptată către nord, iar pe partea afgană se afla un turn asemănător, ce domina vîrful stîncii și prevăzut de asemenea cu o mitralieră, țintind de astă dată sudul.

Mașina opri în fața unei bariere, pe șoseaua asfaltată, care începea după stîlpii de beton, ca pentru a arăta mai limpede că de aici încolo ai de-a face cu altă țară, cu altă atitudine față de realitate. Dinaintea unei gherete, îndeajuns de spațioasă pentru a feri de soare și cinci oameni, stăteau mai mulți inși, diferiți ca îmbrăcăminte. Doi purtau uniforme militare și căciuli de miel înalte și înguste, carabine și centuri cu cartușiere, un altul își aruncase pe umeri, în chip de pelerină, o pătură multicoloră, iar al patrulea, cu mîna la diagonală, avea turban și scurtă cenușie.

Bariera fu ridicată și mașina pătrunse pe teritoriul Pakistanului. Le ieși în întîmpinare un bărbat în vîrstă, ca și cel din partea cealaltă a frontierei, dar îmbrăcat într-o uniformă sobră, care amintea de timpurile dominației engleze. Uniforma-i verde, pantalonii înguști, barba pieptănată în evantai și purtarea de slujbaș disciplinat arătau străinilor că ajunseseră într-o țară unde aparatul de stat este mult mai complicat.

După ce-și vizară pașapoartele și băură cîte o ceașcă de ceai în încăperea mare și răcoroasă a

pichetului, americanii își văzură de drum prin trecătoare, care era împînzită cu tunele de fortificații, sîrmă ghimpată și stîlpi mici, înguști, de culoare albă, ce marcau anumite sectoare.

— Baraje de mine, explică Heeft.

— Ce rost au aici atîtea fortificații ? se interesă, nedumerit, Guy Lemm.

— Sînt împotriva afganilor !

— Cum ? exclamă antropologul. Își aduse aminte de afganul care stătea pe pat și bea ceai. Atîtea fortificații împotriva bătrînului acela ?

Și pe loc imaginația lui construi tabloul fantastic al dușmăniei dintre cei doi bătrîni : acela care bea ceai, stînd turcește pe pat, și cel care bea ceai, la masă, în camera umbrită, răcoroasă. Îi împărtăși și lui Heeft viziunea.

— Ei, nu-i chiar așa ! spuse acesta. Iată despre ce e vorba. Locurile acestea sînt populate de puștuni, adică tot de afgani, dar care trăiesc în provincia de la frontiera de nord-vest. Englezii au avut întotdeauna o mulțime de neplăceri din cauza puștunilor recalcitranți. Aceștia nu s-au arătat niciodată dispuși să se supună cuiva, iar dacă totuși au trebuit să se supună, atunci au ținut să se înțeleagă mai curînd cu regele de la Kabul, decît cu viceregele de la Delhi. Cînd India s-a despărțit în două dominioane, Bharat și Pakistan, ei au optat pentru India, pentru că în cadrul unui stat atît de mare puteau spera, desigur, să dobîndească autonomia. Situația s-a complicat însă cu trei ani în urmă — acum sîntem în nouă sute cincizeci — cînd rajahul Kașmirului s-a declarat independent, încurcînd astfel toate socotelile. În urma acestui

fapt, puștunii nu se mai puteau alipi la India, fiindcă nu se mai învecinau cu ea. Atunci, au schimbat placa. Atracția firească ce-o simțeau pentru frații lor din Afganistan i-a făcut să-și îndrepte privirile spre nord, dar guvernul pakistanez, se înțelege, nu putea admite ca o întreagă provincie să treacă sub suveranitatea monarhului de la Kabul. Așa s-au născut relațiile încordate, care au provocat incidente de frontieră și, după cum am văzut, au dus la instalarea mitralierelor în turnuri.

— Pricep, pricep tot afară de un lucru, zise Guy Lemm. Separația s-a făcut, totuși, prin bună înțelegere. Musulmanii voiau să trăiască laolaltă, hindușii laolaltă. Și fiecare principat, dacă ar fi vrut, putea să devină independent, așa cum a devenit, bunăoară, Kașmirul. Atunci, de ce pakistanezii nu i-au lăsat pe puștuni să se unească cu frații lor ? Ar fi trebuit să cedeze în mod pașnic Puștunistanul. Să fi trăit laolaltă toți puștunii. Doar englezii nu mai sînt pe aici. Nu mai are cine să-i amenințe. Sînt popoare înrudite. Trebuiau lăsați să se unească cu afganii.

— Vă arde de glume ! ripostă Heeft și prinse a îngîna printre dinți cîntecul favorit :

A fost odată o țară ca în vis,
Unde trăiam ca-n paradis...

— Vă arde de glume, repetă el, ați uitat un singur lucru. Mai exact, probabil că nu-l știți. Linia fortificațiilor de frontieră, construită de englezi, se întinde pe sute de kilometri. Ea cuprinde Kaș-

mirul şi se termină departe, în vest. Şi calea ferată pe care o vedeţi are caracter militar şi nu-i făcută de ieri, de azi. Dacă veţi da Afganistanului această linie de fortificaţii, sau chiar numai o parte din ea, atunci Pakistanul, ca şi India înainte, ar rămîne fără apărare în faţa invaziei din nord...

— A cui invazie? A afganilor? A acestor păstori sentimentali şi sălbatici, care seamănă cu nomazii din Biblie?

— Nu a lor, ci a unui rival al Angliei mult mai cumplit, care n-a încetat să spere că odată şi odată va pune stăpînire pe aceste meleaguri.

— Cine-i acela? Iranul? întrebă Guy Lemm.

— Da' de unde! E Rusia, Rusia ţaristă de ieri şi Uniunea Sovietică de astăzi...

— Acum văd că dumneavoastră vă arde de glume, făcu antropologul. Ştiţi ce-o să vă răspund? Nu-mi plac războaiele. Poate şi din pricina profesiei mele. Antropologia, după cum zic unii, este preistoria istoriei. Eu studiez epocile cînd omenirea trăia în bezna veacurilor; şi totuşi, chiar de pe atunci omenirea se îndrepta în mod vizibil spre lumină, spre calea cea dreaptă. Cînd urma o cale paşnică, ea progresa, iar cînd recurgea la arme, la război, nimicea cu mîna ei tot ce realizase înainte. De asta şi noi, antropologii, sîntem recunoscători întregii omeniri dornice de pace şi nu putem suferi războaiele, care distrug pînă şi vestigiile civilizaţiei. Popoarele trebuie să trăiască în pace. Poporul american, căruia şi dumneavoastră aveţi onoarea să-i aparţineţi, este un popor paşnic. Din fericire, n-am avut mari comandanţi de oşti, care să fi cucerit ţări întregi. Cîndva, ne-am bătut între noi,

fiindcă nu ne puteam supune forţei brute, care ne închidea drumul spre progres. Astăzi, sudul Americii trăieşte în pace cu nordul. Înseamnă că noi am avut dreptate, apărînd pacea. Noi nu avem cultul idolilor militari. Şi tocmai acesta e primul indiciu al unui popor paşnic, constructiv. Şi ca mine, sînt toţi prietenii mei: vrem pace. Războiul nu-i de noi.

Heeft asculta tăcut, cufundat într-o dulce visare, înflăcăratul discurs al tovarăşului său de drum.

— Continuaţi, continuaţi, e foarte interesant...

— Mă rog, reluă Guy Lemm. Iar în ceea ce priveşte Rusia, adică, mai exact, Uniunea Sovietică, apoi nu înţeleg la ce i-ar trebui India? Uniunea Sovietică are un teritoriu atît de vast, cu bogăţii încă nevalorificate, iar războiul i-a pricinuit atîtea distrugeri, încît ar fi o nebunie să dorească un nou război. Dacă ţarii ruşi mai puteau să rîvnească din pură lăcomie la bogăţiile Indiei, cu toate că, după cîte ştiu, nici măcar ei n-au făcut vreo încercare serioasă în direcţia asta, Uniunea Sovietică nu mi se pare că poate avea această sete de îmbogăţire. Întreaga ei politică de pace dovedeşte ce spun eu...

— Ei, bine, grăi Heeft, zîmbind, pe mine nu mă interesează Rusia astăzi, mă interesează punctul dumneavoastră de vedere în general. Aţi văzut cum se termină Afganistanul şi cum începe Pakistanul. Pînă şi drumul şi-a schimbat înfăţişarea. Păi, cum să-i dea pe puştuni? Ca să se întărească Kabulul? Vreun şmecher din Kabul ar putea spune: „O ţară ca Pakistanul n-a existat niciodată. Pămînturile astea au fost ale noastre dintotdeauna, de pe timpul lui Babur şi Ahmed-şah.

Babur socotea Penjabul o proprietate a lui, moștenită din moși-strămoși. Ahmed-șah-Abdali a stăpînit Penjabul, Kașmirul și Sindul. Ia să le luăm noi înapoi!" V-am dat, așa, un exemplu, ca să înțelegeți de ce sînt necesare fortificațiile acelea: tocmai pentru a stăvili asemenea planuri. Eu, unul, sînt contra războiului, ca și dumneavoastră, totuși nu mă pot împiedica să-l consider necesar cînd e vorba de apărat ceea ce numiți civilizație înaintată. Zău, cunosc destul de bine Asia! Fără europeni și fără americani ar fi aici un haos, v-o spun eu! Cine știe dacă Europa nu s-ar trezi într-o zi amenințată de vreun nou Gingis-han sau Tamerlan! La urma urmelor, aș fi de acord să-i las pe acești asiatici să se bată între ei ca să-și epuizeze forțele, cu care ar putea amenința civilizația noastră înaintată, omenirea liberă...

— Cum, asta e părerea dumneavoastră? Antropologului nu-i venea să-și creadă urechilor. Cum, credeți într-adevăr că oamenii nu pot trăi fără război? Nu, nu se poate. Doar și dumneavoastră sînteți un om cu meserie pașnică: construiți drumuri. Și ce sînt drumurile? Un mijloc de a comunica, de a răspîndi civilizația, prietenia și înțelegerea reciprocă, ajutorul reciproc și colaborarea. Ele nu despart popoarele, ci le unesc. Am s-au n-am dreptate? Doar nu le construiți cu gîndul ca să treacă pe ele tancuri și alte mașini militare. Construiți drumuri necesare pentru aeroporturi și sînteți încredințat că pe ele vor călători pasageri pașnici, nu aviatori militari, care cară bombe ca să le arunce asupra țării vecine. Știți, desigur, că la noi, în America, oamenii nu doresc un nou război.

La ce i-ar trebui americanului pașnic arme de distrugere, cînd el a fost acela care împreună cu rușii, cu englezii și cu alte popoare, a smuls aceste arme din mîinile fasciștilor, naziștilor? Am sau n-am dreptate? După un război care a cerut de la noi toți un efort nemaipomenit, s-a schimbat, firește, și omul care a luat parte la război. Da, el vrea să trăiască altfel. Și trebuie să trăiască altfel, într-un chip nou. În timpul războiului, am descoperit și la noi unele rînduieli învechite, inutile, care se păstraseră în virtutea inerției, a rutinei, și pe care nu le mai puteam răbda. Ne-am schimbat, am înțeles că trebuie să devenim mai buni, chiar cu prețul unor sacrificii supreme. Iată, bunăoară dumneavoastră, ați venit aici, în primitivul Afganistan, ca să-l ajutați să progreseze. Și chiar la noi mai avem ceva de făcut: să ne aerisim propria noastră casă, să scuturăm bine mobila de praful războiului. Poate că o parte din această mobilă vom fi nevoiți s-o aruncăm în magazie, dacă nu chiar la lada de gunoi. Știți, m-am obișnuit, încă de tînăr, să-mi notez diferite idei ale oamenilor mari, care m-au impresionat mai puternic. Bunăoară... stați puțin, vă arăt îndată...

Și Guy Lemm începu să-și scotocească buzunarele doldora de hărți, prospecte, ziare, pînă ce dădu peste un carnețel mic, verde, pe care prinse a-l răsfoi; era înnegrit de la un capăt la altul cu un scris caracteristic, drept, care la prima vedere părea clar și citeț, dar, la o cercetare mai atentă, se dovedea de-a dreptul indescifrabil.

— Acuși... acuși îl găsesc, bolborosea Guy Lemm. Aha, iată-l! Am să vă citesc un pasaj din Emer-

son[1], bătrînul nostru Emerson... Este vorba de prelegerea lui „Tînărul american". Clasicismul nostru de aur! Din tinereţe l-am îndrăgit pe Emerson. I-auziţi ce spunea el: „Vi se propovăduiesc numai «virtuţi» de largă circulaţie, sînteţi învăţaţi cum să agonisiţi şi cum să păstraţi proprietatea, se cultivă în voi apucăturile de capitalist... Dar de jur împrejur licăresc stelele, se întind codri şi munţi, trăiesc animale şi oameni, se nasc aspiraţii mărețe către o nouă orînduire a vieţii." Aşa vorbea acest mare american acum aproape o sută de ani.

— Ia uitaţi-vă pe geam, zise Heeft.

— Ce-i asta? exclamă Guy Lemm, închizînd carneţelul şi ascunzîndu-l în buzunar. Ce-i cu scîndurelele astea bătute în stînci, ba sus, ba jos, şi de ce-s atît de multe?

— Asta e răspunsul la discursul dumneavoastră. Sînt plăci comemorative din timpul Războiului de o sută de ani, care a răscolit pămîntul acesta. Dacă am coborî din maşină, am afla de pe scîndurelele alea că aici a căzut un pluton, colo un batalion, dincolo un regiment, ici un sergent, colo un ofiţer, dincolo un colonel, mai încolo un general. Dacă lumea ar fi ca trecătoarea Haiber, ar fi împodobită de sus pînă jos cu asemenea plăci, care v-ar da de ştire despre războaiele, luptele şi omorurile fără de sfîrşit săvîrşite pe întreg globul. Dar lumea nu

[1] *Emerson Ralph Waldo* (1803—82) — filozof, publicist şi poet american, care critica de pe poziţii romantice societatea capitalistă. Adversar al sclaviei. În ultimii ani de viaţă înclina spre misticism. Pe oamenii de seamă Emerson îi socotea ca o întruchipare a „spiritului suprem" (n. r.).

e trecătoarea Haiber, unde englezii s-au bătut atît de plicticos şi de infructuos cu afganii. Englezii îi opreau să meargă pînă şi pe drumul cel de sus, iar acum, ian priviţi cum trece pe drum o indigenă, cu o legăturică de vreascuri, şi nici nu-i pasă de ce scrie pe aceste plăci. Habar n-are că a fost învingătoare în Războiul de o sută de ani; ba chiar s-ar mira nespus dacă i-aţi spune-o, cu toate că tatăl ei, bunicul, poate şi soţul s-au bătut aicea toată viaţa, binecuvîntînd războiul, care le aducea arme, pradă şi le satisfăcea toate instinctele. Să nu fi fost războiul, s-ar fi asemănat cu propriii lor catîri, care merg încotro îi mîni.

Guy Lemm se uita la plăcile comemorative, mărturii mute ale trecutului, şi nu răspundea nimic. Călătoriră o vreme în tăcere. Apoi, maşina se opri.

Heeft îşi scoase iar capul pe geam şi zise, făcînd un semn către şofer:

— Îşi cunoaşte meseria. Să coborîm: trebuie să vedeţi neapărat trecătoarea clasică din Haiber.

Ieşiră din maşină ca să-şi mai dezmorţească picioarele. Dacă şoferul n-ar fi oprit, nici n-ar fi băgat de seamă locul ce-l străbat, pentru că era neted şi nu avea relieful accidentat, caracteristic unei trecători, care-şi trimite povîrnişurile către nord şi către sud.

După acel scurt popas, tot restul drumului n-au mai discutat despre război. Heeft se lămurise: era un tip aparte savantul ăsta cu caş la gură, specialist într-un domeniu al naibii de îngust; asta din pricina educaţiei de quaker pe care o primise, ca şi din pricina disciplinelor studiate de el, atît de îndepărtate de realitate. N-avea, deci, nici un rost

să mai discute cu dînsul în contradictoriu despre război, iar încercarea de a atrage de partea politicii pure un om ca el ar fi fost tot atît de lipsită de sens ca şi cea de a pune în aplicare la şedinţele statelor-majore reunite ideile din discursurile lui Lincoln.

Totuşi Lemm îi plăcea, ca un erou dintr-o carte pentru copii, care se duce la pădure fără să-i fie teamă de lup, fiindcă totul nu-i decît o poveste şi deci nu se poate isprăvi prost. Pe de altă parte, el lua imaginile sumbre ale vieţii drept desene frumos colorate şi nu-i era frică de ele. Heeft îşi aminti că citise o dată cum o fetiţă şi-a necăjit mămica pentru că a început să rîdă şi să bată din palme cînd a văzut un nenorocit de cerşetor, slut, schilod, tot numai răni, fiind convinsă că e o jucărie şi că i-a fost adusă anume ca să se joace cu ea.

— Şi totuşi, zise la un moment dat Guy Lemm, căutînd parcă un mijloc de a încheia discuţia pe tema războiului, toate popoarele sînt bune: şi acel naiv şofer afgan, care era încredinţat că are în faţa lui al doilea pod din lume, şi funcţionarul pakistanez, care ne-a tratat cu un ceai atît de straşnic, şi englezii, care totuşi au construit acest drum pe care mergem, şi americanii, care au intrat în război ca să apere omenirea de fascism, şi ruşii, care s-au bătut cu atîta eroism şi au îndurat suferinţe de necrezut. Toate popoarele sînt bune, orice aţi spune!...

— Păi bine, dar eu n-am spus nimic! replică Heeft, rîzînd.

Acum se uita la Guy Lemm ca la un excentric, ca la un nebun, iremediabil pierdut. Îi veni de-

odată poftă să-l încerce în altă privinţă, ca să-şi dea seama dacă naivitatea asta de om de ştiinţă are vreo limită sau nu. Îl întrebă deci:

— Da' cu orientalele aţi avut de-a face?

— Nu, răspunse Guy Lemm, dar dumneavoastră?

— Am avut de-a face şi trebuie să vă spun că, o dată, am văzut laolaltă atîtea, tot una şi una, încît ar fi fost destule pentru un rai musulman mai mititel.

— Nu mai spuneţi? V-aţi furişat într-un harem? Foarte interesant, vă rog să-mi povestiţi.

— În harem e şi uşor, şi greu de pătruns. Există haremuri unde, cu bani, poţi să obţii tot ce pofteşti, dar există şi haremuri unde ai fi în pericol de moarte, întocmai ca exploratorii îndrăzneţi de odinioară... Nu, atunci am văzut o caravană întreagă de fete frumoase, şi încă ce frumoase!... Să fi întreprins un turneu prin toată lumea ce succes colosal ar fi avut! Ştiţi, desigur, că oraşul Karaci a devenit capitală numai pentru că Lahore e prea aproape de graniţă şi, pe deasupra, e umbrit de amintirea îngrozitorului măcel al cărui teatru a fost nu demult. A trebuit transformat în capitală un oraş care nu are tradiţii glorioase, dar este un mare port. Iar marinarilor de pe vapoarele străine şi celor cîteva mii de europeni, cîţi există în Karaci, le place să se distreze după obiceiul europenesc. Chiar şi pe mine birjarul unei tonge — ştiţi ce-i aia: un fel de birjă, din care întîlneşti la tot pasul în oraş — m-a întrebat dacă n-aş vrea să mă ducă la nişte fete vesele. Cunoştea cîte vrei dintr-astea! Într-o bună zi, nu-ş'ce om cu vază s-a burzuluit, deşi nu era din tagma popilor, şi a pro-

pus să se facă o lege, care să interzică prostituţia. I s-au mai alăturat şi alţi cîţiva membri ai parlamentului. Vă închipuiţi ce panică a cuprins lumea fluşturatică a frumoaselor! Ele au ales o delegaţie, care trebuia să se ducă la acei membri ai parlamentului şi să le înmîneze o petiţie.

— Şi cum au făcut ?

— S-au îmbrăcat elegant — bineînţeles, cele mai frumoase dintre ele — în rochiile cele mai bune, s-au cocoţat pe cămile alese, împodobite cu covoare, panglici, flori, panaşe, pompoane, şi această ciudată caravană, însoţită de o droaie de gură-cască, a pornit-o pe străzi cu încetineala unei procesiuni carnavaleşti. Ajunse la parlament, frumoasele au înmînat petiţia scrisă pe pergament de un caligraf nemaipomenit şi prinsă într-o învelitoare împodobită cu o mulţime de desene fine.

— Bine, dar ce puteau scrie acolo ?! exclamă Guy Lemm.

— Păi, se înţelege că nu ele au scris petiţia, făcu Heeft.

— Atunci cine ? Nu cumva dumneavoastră ?!

— Textul era atît de reuşit, încît aş fi fost bucuros să-l fi conceput eu... Dar nu, l-a scris altcineva, mare amator de hurii[1], un subtil stilist şi cunoscător al istoriei.

— Îl cunoaşteţi ?

— Da, îl cunosc, însă a cerut ca numele lui să nu figureze în josul petiţiei. Are o poziţie înaltă în societate şi s-ar fi stîrnit un scandal monstru dacă s-ar fi aflat că e amestecat în istoria asta.

[1] Hurie — (în religia musulmană) fecioară promisă de Mahomed credincioşilor în paradis (n. r.).

— Dar la ce i-a folosit ? A fost plătit ? Vă rog să mă iertaţi că vă întreb atît de deschis. Dacă nu puteţi răspunde, nu-mi răspundeţi. Dar tare aş fi curios să ştiu...

— Nu, n-a fost plătit. Nici n-are nevoie de bani. În schimb, mai tîrziu, s-a înfruptat din plăceri cu adevărat divine! Au memorie bună huriile astea, şi inimă de aur...

— Continuaţi, continuaţi, vă rog. Ce cuprindea petiţia ?

— Se spunea, mai întîi, că ele aparţin profesiei celei mai vechi de pe lume, atît de grea şi de răspundere, atît de mare, încît poate fi încadrată în acea categorie de producţie care dă muncitorilor dreptul la anumite cantităţi de lapte şi la supraalimentare. Pe urmă, nimeni nu le-ar putea învinovăţi că-s necredincioase. Se ştie că atunci cînd marele calif Omar ibn el Hattab a intrat în Egipt şi oastea-i, istovită de atîtea marşuri şi lupte prin pustiu, se odihnea în grădinile minunatei Alexandrii, surorile de pe atunci ale huriilor de astăzi au făcut tot ce s-au priceput ca să îngăduie oştenilor să guste din plin tihna şi mîngîierile binemeritate. Marelui calif i-a ajuns însă la ureche că oştenii încep să se cam moleşească; i s-a zis că nu vor mai fi buni de luptă, că nu vor mai fi în stare de noi fapte de arme. Mînios la culme, califul a hotărît ca toate femeile cu pricina să fie izgonite din Alexandria. Dar ele s-au dus atunci la sfîntul care însoţea oastea şi care, ca scut al dreptăţii, era mai presus de orice bănuială. Sfîntul le-a ascultat pe femeile care tremurau de despe-

rare și, după o vreme de gîndire, a grăit așa: „Dreptatea e de partea voastră, nu a califului".

— Și pe urmă? îi dădu ghies antropologul, a cărui față uscățivă, arsă de soare, cu ochii licăritori îndărătul lentilelor uriașe, trăda o curiozitate copilărească.

— Califul avea un obicei: în fiecare zi se plimba călare prin mahalalele de la marginea Alexandriei. Așa a făcut și acum; străbătea călare, fără grabă, o pădure de curmali, arbori care, după cum se știe, au coroana bogată și înaltă, încît vezi de departe ce se întîmplă sub ei. Așa s-a făcut că a văzut și califul un bărbat și o femeie cum făceau ceea ce oprise dînsul și pentru care izgonise din Alexandria pe toate deocheatele. Califul a pus mîna pe paloș, cu gîndul să reteze pe loc capetele păcătoșilor, care uitaseră de tot ce e pe lume și nu bănuiau ce pericol îi paște. Dar cînd Omar s-a aplecat peste oblînc — pe cine crezi că i-a fost dat să vadă? Chiar pe sfîntul oastei sale, a cărui înțelepciune era mai presus de orice îndoială. Legenda spune că atunci califul a căzut pe gînduri o bună bucată de vreme. Suita sa — la fel. Iar în vremea asta, viața își urma cursul. Apoi, califul a descălecat, și-a scos mantia și i-a acoperit pe cei de jos, a încălecat și s-a întors la palat, unde a poruncit ca toate femeile izgonite să fie readuse în Alexandria. Așa scriau și femeile în petiție: „Dacă vă considerați mai înțelepți decît marele calif Omar și mai sfînt decît sfîntul oastei sale, atunci alungați-ne!"

— Minunat, admirabil! strigă Guy Lemm, rîzînd ca un copil. După cum vedeți, chiar și în

istorisirea dumneavoastră pacea a învins războiul. Oare chiar așa să se fi întîmplat?

— Am fost martor la acest eveniment. După procesiunea cu pricina discuțiile au încetat și toți au fost mulțumiți...

Automobilul zbura, apropiindu-se de Peshawar. Discutînd și rîzînd, Guy Lemm îl tot descosea pe Heeft cum e viața la Karaci și Lahore. Cînd apăru în zare periferia orașului Peshawar, îi puse o ultimă întrebare:

— Dar cum ajungem la Lahore?

— Vom pleca, probabil mîine, cu avionul sau cu trenul, răspunse tovarășul lui de drum. N-aveți grijă: sînt în măsură să vă dau toate indicațiile trebuitoare.

— Ați povestit atîtea lucruri, așa de frumos, ca un adevărat zeu al drumurilor, dar un singur lucru nu mi-ați spus: de ce mergeți la Lahore?

— Am obținut un scurt concediu și m-am înțeles cu un prieten să ne întîlnim la Lahore — cred că dînsul a și sosit — ca să facem împreună o excursie foarte interesantă, în nu știu ce loc din Kașmir, sau din împrejurimi, în munții înzăpeziți, unde poți să respiri în voie și să sorbi o părticică din minunatul soare al înălțimilor.

— Vă invidiez, *mister* Heeft! Hai să ne întîlnim la Lahore...

— Hai...

Astfel, după o călătorie fără peripeții, pătrunseră în praful și zăduful orașului Peshawar, unde se odihniră tot restul zilei, apoi se culcară devreme, căci avionul pleca în zori.

CAPITOLUL AL CINCILEA

Saliha Sultan nu avea numai meritul de a fi stăpînă pe întreaga gospodărie în marea casă a lui Aiub Hussein, de a şti să primească oaspeţii, de a şti cu cine şi cum să discute sau să aranjeze o întîlnire; era înzestrată şi cu o minte ageră, care o punea mult deasupra soţiilor celorlalţi negustori şi funcţionari din care se compunea societatea ei.

Dacă ar fi putut să-şi manifeste independent şi personalitatea, bunăoară ca militantă a mişcării femeilor, ar fi devenit una din cele mai populare conducătoare ale pakistanezelor şi cine ştie unde ar fi ajuns cu influenţa, dacă ar fi dat frîu liber ambiţiei şi voinţei sale tari ca fierul. Aiub Hussein însă îi interzisese în modul cel mai categoric să participe activ la mişcarea femeilor, punîndu-i în vedere să se mărginească numai la donaţii în scopuri filantropice.

Saliha Sultan o înţelegea de minune pe nepoata ei, Nighear, la care ţinea foarte mult. Fetei îi murise mama — asta s-a întîmplat în timpul războiului — iar taică-său, rămas la moşia lui din Rawal Pindi, o lăsase la Lahore, în seama bunei sale mătuşi. Nighear mai avea puţin şi termina universitatea din Lahore; ducea, în casa lui Aiub Hussein, un trai atît de liniştit şi îndestulat, încît tatăl ei

putea să-şi vadă de îndeletnicirile agricole, fără să-i ducă grija.

Aiub Hussein şi Saliha Sultan aveau două fete, care se măritaseră cu oameni bine situaţi: una cu băiatul unui negustor din Sind, unde se şi mutase, a doua cu un avocat — era acum la băi, la Marro, şi respira aerul curat de munte, în timp ce în Lahore toţi abia îşi mai trăgeau sufletul de zăpuşeală.

Salihei Sultan îi plăcea să facă totul aşa cum o tăia capul, în care scop dispunea de o armată întreagă de slugi şi slujnice, ce-i erau cu trup şi suflet devotate şi o ţineau la curent cu tot ce se întîmpla. Se ştie că, uneori, la bucătărie se ventilează veşti mai de seamă decît cele care apar în ziare.

De aceea, avînd cunoştinţă de tot şi nemirîndu-se de nimic, ea ştia că buna, liniştita, atît de feminina Nighear, cu ochii blînzi ca de ciută şi trăsături atît de fine, de parcă ar fi coborît dintr-o miniatură antică, sau însuşi Bekhzad[1] i-ar fi modelat, cu mîna lui, bărbia şi linia gurii — scumpa ei Nighear vizitează cartierele unde trăiesc oamenii săraci şi îi ajută cum poate, desfăşoară o muncă de luminare, cum zice dînsa, activitate de care nici nu voia să audă cealaltă nepoată, tînăra melancolică, prietenă cu Nighear, ce pusese oaspetelui lor, americanului acela arogant, tot felul de întrebări despre Minunea Albă.

[1] *Bekhzad* — renumit miniaturist din sec. al XV-lea—XVI-lea (n. red. ruse).

Pe această nepoată Saliha Sultan visa s-o mărite cu un tînăr om de știință de la colegiul de medicină din Lahore. A-i cumpăra un lucru nou constituia totdeauna o preocupare pentru Saliha Sultan, deoarece simțea o plăcere deosebită să facă daruri celor ce-i erau dragi sau celor asupra cărora își revărsa generozitatea și bunăvoința.

Buna și autoritara stăpînă a casei avea însă și ciudățeniile ei. Detesta avionul, nu-i plăcea nici măcar automobilul, rămînînd credincioasă obiceiurilor vechi. Ținea cît mai departe de ea tot ce nu-i era pe plac și o enerva. Așa, de pildă, nu-i plăcea radioul, pentru că aducea știri neplăcute din toate colțurile lumii, sau transmitea cîntece prostești, ori difuza tot soiul de reclame fără noimă. Îl credea în stare de orice, aducător de mari nenorociri, care ar înspăimînta întreaga țară.

Nu-i plăceau nici filmele americane și europene, fiindcă tot ce se întîmpla în ele îi rămînea străin și n-o mișca de loc — ceea ce nu înseamnă însă că nu-i venea uneori să și plîngă, pe furiș, sau să rîdă cu atîta poftă, încît să-și amintească multă vreme de clipa cînd se înveselise.

Iată de ce Saliha Sultan prefera filmele indiene, vorbite în dialectul urdu, care aveau și multă muzică, pe înțelesul ei, și înfățișau, cu acompaniament de melodii pasionate, înfocate, eroi ce sufăr, iubesc și înving — oameni apropiați ei, care o emoționau.

Și iată de ce, ori de cîte ori se ducea la bazar, unde larma și agitația o înveseleau și unde afla ce noutăți au mai sosit prin prăvălii, nu lua niciodată automobilul, ci alegea o tongă bună, cu care colinda tot tîrgul împreună cu nelipsita ei Nighear.

În prăvălii, unde tocmeala se făcea ca în vechime, putea oricînd să glumească cu vînzătorul, să examineze cît îi place țesăturile și podoabele, tîrguindu-se ca o femeie obișnuită, nu ca soția unui negustor cunoscut în tot Lahore.

Însoțind-o pe Saliha Sultan, Nighear se simțea o eroină a unui roman de demult. Stînd în tonga oprită în fața vreunui magazin, pe jumătate acoperite de văluri ca să nu le ardă soarele, ele alegeau sari-uri, văluri, batiste, brățări, fără a-și mai da osteneală să coboare din birja sprintenă și ușoară. Birjarul moțăia pe capră, ridicînd uneori pe jumătate o pleoapă grea de somn ca să se mai uite la cal; dar animalul stătea liniștit, și birjarul închidea ochii la loc, știind că pasagerele vor mai zăbovi o bună bucată de vreme și că-l vor răsplăti cu generozitate pentru serviciile sale.

Pe Nighear o cam plictiseau discuțiile nesfîrșite pe care le purta mătușica ei cu vînzătorii, și aceștia mari amatori ai cercetării mărfurilor și tîrguielii de modă veche: îndeletnicirea lor li se părea astfel mai serioasă, iar pe de altă parte, în atîta vreme, mai stăteau de vorbă cu clientela și despre multe alte lucruri, nu numai despre mărfuri.

Ar fi cum nu se poate mai plăcut dacă cumpărătorul ar intra în prăvălie, s-ar așeza pe pernele cu amabilitate oferite și, sorbind cu înghițituri mici ceaiul limpede și galben, ar tăifăsui pe îndelete și s-ar uita și la marfă. Dar o femeie nu putea fi invitată: femeii nu i se cădea să șadă pe perne în prăvălie și să bea ceai laolaltă cu bărbații. Stînd deci în tongă și acoperindu-și fața cu vălul alb, subțire ca firul de păianjen, Saliha

Sultan discuta fără grabă cu vînzătorii, şi asta le făcea plăcere. Îi aduceau cu dragă inimă, tocmai din fundul prăvăliei, mereu alte mărfuri. Desfăcînd pe genunchi un sari, vînzătorul îi lăuda finețea și culoarea, iar Saliha Sultan pipăia materialul, îl ridica în dreptul ochilor, apoi îl îndepărta, desfătîndu-şi privirile cu jocul culorilor. La un moment dat îi ceru şi Nighearei să-şi dea părerea. Cînd Nighear se aplecă să privească şalul adus de vînzător, se apropie de tongă un băieţaş, îmbrăcat cu cămaşă în dungi şi pantaloni scurţi, care, nitamnisam, începu să laude calul înhămat la trăsurică, zicînd că n-a pomenit în tot oraşul animal mai frumos.

Ridicînd iar pe jumătate pleoapa, birjarul somnoros trăgea cu urechea: îl ungeau la inimă laudele aduse calului, ce e drept tare frumos şi voinic. Avea cordeluţe împletite în coamă, iar între urechi un panaş de toată frumuseţea, ca o floare ce-şi deschide corola numai în zori. Cînd îşi scutura gîtul, zornăiau toţi clopoţeii prinşi în coamă, o dată cu panglicile multicolore.

Puştiul, sprinten ca o maimuţică, cu mîini subţiri, curate, ca întreaga-i făptură de altfel, şi cu nişte cărticele la subţioară, după un potop de laude la adresa animalului, conteni şi se adresă Nighearei; vorbea cîntător, de parcă ar fi recitat o poezie:

— Uită-te la mine, scumpă Nighear-banu, podoaba sultanelor din Lahore, îngăduie credincioasei tale slugi Azlam să te privească.

La auzul acestui glas cunoscut, voios şi sonor, Nighear întoarse capul şi se uită peste umăr la băieţaş; îi zîmbi îndată şi-i zise:

— Tu eşti, învăţatule Azlam? Parcă ştiam că te ocupi cu ştiinţa, nu cu poezia.

— Ce să-i spun lunii din munţi dacă o să coboare de pe boltă?

Fata izbucni din nou în rîs, dar în aceeaşi clipă mititelul îi întinse un bileţel.

Saliha Sultan era atît de ocupată cu un nou vraf de sari-uri, încît nu observă bileţelul dispărînd în mîna Nighearei.

— Dacă o să coboare luna? zise Nighear, continuînd jocul.

— Da, dacă o să lumineze valea Lahorei şi dacă razele ei au şi căzut asupra mea? Ah, ce minunată tonga! Parcă a fost făcută dinadins pentru soarele Penjabului...

— Spune-i că voi veni, rosti fata, după ce parcurse în grabă bileţelul.

— Ce-i? Ce s-a întîmplat? se trezi în sfîrşit Saliha Sultan; dar lîngă tongă nu mai era nimeni.

— Vorbeam cu un băieţaş tare drăguţ ce ştie o poezie cu luna care coboară din munţi.

— Poftim! Ce fleacuri! Mai bine uită-te încoa, la vălul ăsta: e de calitate mai bună şi se potriveşte mai bine cu acest sari deschis, decît cu celălalt, de culoarea aurului vechi. Vînzătorul habar n-are, încearcă să mă convingă, de parcă eu n-aş avea ochi să văd şi singură.

Băieţaşul alerga pe stradă. Iar birjarul, petrecîndu-l cu privirea adormită, mormăia:

— Auzi... ce fleacuri poate să trăncănească un mucos... Le-au sucit de tot capul la şcoală!...

Azlam era acum departe. Picioarele sprintene îl purtau pe uliţele binecunoscute din Lahore. Era

băiatul unui funcţionar, care-l însoţea întotdeauna, în calitate de secretar, pe un bogat industriaş ce avea interese în nişte ocne de sare. Apreciat ca funcţionar capabil, tatăl său, Salim Bahadur, avea un singur vis: să-şi vadă băiatul ajuns om cu carte. Micul Azlam vădea o înclinaţie cu totul neobişnuită pentru ştiinţă. Învăţa la o şcoală particulară, unde era printre primii, iar acasă îşi petrecea tot timpul cu cărţile. O mătuşă îi ţinea loc de mamă, care murise de timpuriu.

Azlam găsi casa unde locuia Amid Ahmet, student şi scriitor începător, şi intră în camera acestuia ca la dînsul acasă. Era aşteptat. Trei băieţandri îşi încercau puterile, luptîndu-se pe preşul de pîslă ce acoperea duşumeaua, iar în colţ stăteau şi priveau doi tineri mai mari: unul era gazda — Amid Ahmet, celălalt — chiar luna din munţi care lumina valea Lahorei, după cum îl numise Azlam.

Acesta din urmă era Fazlur, student şi tînăr poet, al cărui loc de baştină se afla departe în nord, în văi străjuite de piscuri înzăpezite şi semeţe.

— Nighear a primit bileţelul şi o să vină aici! strigă Azlam din prag.

Băieţaşii mai mici tăbărîră imediat pe el şi hîrjoana veselă reîncepu mai abitir.

Fazlur şi Amid Ahmet abia izbutiră să-i despartă pe vajnicii luptători, care răsuflau greu.

— Ei, şi acum linişte! le spuse Fazlur autoritar. Se aşezară cu toţii pe un divan lat şi scund, iar studentul reluă: Azlam, Amid Ahmet vrea să ne facă cinste. Şi ştii de ce?

Azlam bătu de trei ori din palme:

— Am ghicit! Mi se pare că o să jucăm curînd la nunta cuiva!

— Pfui! Vorbeşti ca o precupeaţă! îl dojeni Amid Ahmet. Mai eşti preşedinte al asociaţiei viitoarelor talente, ori e cazul să se facă noi alegeri?

— El e, el e preşedintele! strigară băieţii.

Abdullah, care era fiu de farmacist, adăugă:

— Se înţelege că n-aş avea nimic contra să fiu ales vicepreşedinte.

— Taci! se stropşi la el voinicul Kerim. Să-i ascultăm pe cei mari ce spun.

— Mai sînt încă preşedinte, rosti cu importanţă Azlam. Eu am pus bazele acestei asociaţii şi prin urmare sînt preşedintele ei pe viaţă.

Izbucniră în rîs cu toţii.

— A, da, aşa e! strigă deodată Azlam. Băieţi, prieteni, astăzi asociaţia noastră împlineşte doi ani! Ce bine că ţi-ai adus aminte de asta, Amid Ahmet!

— Şi eu ţineam minte, şuşoti prichindelul Nadjmuddin, copilul unui funcţionar de la căile ferate, care era cel mai mic dintre toţi şi avea trăsături delicate, ca de fetiţă. Da' n-avem cu ce sărbători...

— Cum n-avem cu ce? sări Amid Ahmet. Vom bea ceai, vom mînca dulciuri şi pe urmă vom merge la muzeu. Azi vom face o incursiune în îndepărtata antichitate: vom vorbi despre un oraş, despre cel mai vechi oraş al nostru, despre Mohenjo-Daro. Iar acum, băieţi, după mine marş!

Ieşiră toţi din cameră, apoi, după cîteva minute, reveniră în şir indian, ca într-o procesiune sacră, purtînd tăvi de lemn pline de fructe uscate şi zaharisite, curmale, bomboane, paveuri, prăjituri, cîteva ceşti, un ceainic şi mai multe şerveţele de hîrtie. Puseră tăvile pe măsuţa din mijlocul camerei, apoi băieţaşii se aşezară cuviincios pe preşul de pîslă şi începură să se înfrupte din neaşteptata trataţie. Iar în timp ce beau ceai şi devorau dulciurile, Amid Ahmet le povestea cum a fost descoperit şi dezgropat anticul oraş Mohenjo-Daro. Nimeni nu ştie cum se numea în realitate, Mohenjo-Daro nu era numele său. În limba sindhi, Mohenjo-Daro înseamnă „gorganul mortului" şi i se spusese aşa pentru că în locul unde s-au făcut săpăturile şi-a fost descoperit acest oraş străvechi se înălţa o movilă mare.

— V-am mai vorbit, cîndva, pe scurt despre acest oraş, aşa că ştiţi cîte ceva despre el. Preşedintele vostru a pregătit un referat şi vă va vorbi în calitate de asistent al meu. La muzeu vă voi arăta obiectele găsite la Mohenjo-Daro. În vremurile acelea îndepărtate, existau oraşe ca Lahore al nostru...

— O, ca Lahore! exclamă aproape speriat Abdullah. Înseamnă că oamenii ştiau încă de pe atunci să clădească case cum sînt cele de astăzi?

— Ei, nu chiar ca astea de acum. Dar acest oraş a existat într-o vreme cînd, în Europa bunăoară, nu se pomenea nici un oraş atît de mare ca el. Mohenjo-Daro datează de acum cinci mii de ani.

— Aşa e, întări cu gravitate Azlam. Am să vă povestesc şi eu cîte ceva la muzeu. M-am documentat foarte bine, datorită scumpului meu învăţător, adăugă el, mîngîind mîna lui Amid Ahmet. Asta înseamnă că istoria poporului nostru nu începe de ieri, de azi. Băieţi, după cum vedeţi, strămoşii noştri nu erau mai proşti decît noi. Ei ştiau să construiască şi să facă lucruri minunate. Veţi vedea. Dar tu, Ateş Fazlur, se adresă el tînărului student de la munte, mergi cu noi?

— Nu merg, o aştept pe Nighear-banu; dacă aş merge cu voi, nu m-ar găsi, şi trebuie să discut cu dînsa o chestiune importantă.

— De ce-i spui Ateş Fazlur? întrebă micul Nadjmuddin. Ateş înseamnă foc.

— Păi tocmai! Nu e el înflăcărat? Nu l-ai auzit cum recită şi cîntă? E numai foc. Şi fiindcă a venit la noi o dată cu primăvara am să-i zic şi Bahar Fazlur.

— Fie şi Ateş Bahar Fazlur — primăvară de foc! strigă entuziasmat Abdullah.

— Ei, asta-i prea de tot! rîse Fazlur.

— Ateş Fazlur, tu, care ştii tot, explică-mi de ce nu ni s-a dat voie să semnăm apelul pentru pace? întrebă Azlam. Sînt tare necăjit că nu l-am semnat şi eu.

Abdullah interveni rîzînd:

— Auzi, Fazlur, s-a apucat chiar să-l întrebe pe un englez de ce nu i se dă voie să semneze, dar acela... Ia spune: cum s-a uitat la tine?... Ah, dacă aţi fi văzut cum l-a privit! I-am spus eu: pe un aţîţător la război ţi-ai găsit tu să întrebi?! Ce-am mai rîs! La un moment dat, am crezut

chiar că englezul o să-şi pună în funcţiune bastonul.

— N-avea baston, îl contrazise Azlam. Minţi, Abdullah, întotdeauna îţi place să minţi...

— Bine, bine, te-ar fi croit cu pipa — pe aia cred că ai văzut-o, o ţinea în dinţi.

Fazlur ridică mîna.

— Copiii nu trebuie să semneze: e prea devreme pentru ei. Ar părea neserios dacă ar semna şi ei. Nu toţi sînt ca tine, preşedinte. Deocamdată treaba voastră este să învăţaţi.

— În schimb, cînd o să fim mari, vom arăta tuturor că sîntem talente adevărate şi că n-am studiat în zadar viaţa şi arta... spuse Nadjmuddin cu glas subţirel.

Vorbele acestea, rostite destul de tare, părură atît de neaşteptate şi atît de nepotrivite cu înfăţişarea prichindelului, încît o nouă explozie de rîs zgudui camera.

— Şi noi o să fim eroi, rosti tăcutul Kerim, strîngînd pumnii. Mîinile astea vor fi de folos poporului.

— Aşa e, vom face şi noi fapte de vitejie pentru popor. Nu-i aşa, Fazlur? zise Azlam. Dacă ai şti cît aş vrea să săvîrşesc un act de eroism! Am citit atîtea despre felul cum se săvîrşesc faptele eroice...

Fazlur îi scutură umărul.

— Abia ai împlinit paisprezece ani şi ştii atîtea. Cînd eram de vîrsta ta, îl mai însoţeam pe taică-meu la vînătoare, vînam ţapi de munte şi o dată am văzut chiar cum a fost ucisă o panteră a zăpezilor.

— Va să zică, tu, cînd erai ca mine, ai şi făcut un act de vitejie! comentă Azlam, clătinînd trist din cap.

— Mai bine ţi-ai încerca întîi muşchii! îl luă peste picior Kerim, dîndu-i în glumă un pumn în spinare.

Cu o mişcare dibace, Azlam îl apucă de grumaz şi-l trînti pe duşumea. Se încleştară, luptînd cu înverşunare, rostogolindu-se pe preşul de pîslă pînă în dreptul uşii. Aceasta se deschise şi erau maimai s-o răstoarne pe Nighear, care se opri în prag, făcînd ochii mari şi privind fără să înţeleagă la cei doi combatanţi şi la ceilalţi din cameră.

— Ce se petrece aci? întrebă ea în sfîrşit; făcu un semn de salut lui Fazlur şi lui Amid Ahmet, apoi se aplecă deasupra băieţilor.

Azlam dădu drumul lui Kerim şi se aşeză pe preş.

— Sărbătorim un jubileu, gîfîi el, arătînd cu un gest larg tăvile şi ceştile, jubileul asociaţiei noastre ştiinţifice.

— Ce asociaţie? se informă Nighear, care se îndrepta acum spre divan.

— Astăzi se împlinesc doi ani de la înfiinţarea asociaţiei viitorilor tineri de talent şi activişti politici. Nighear-banu, în calitatea mea de primpreşedinte al acestei asociaţii, vă spun bine aţi venit şi vă poftesc să luaţi cu noi un ceai.

— De bucurie, domnul preşedinte se poartă azi ca un şcolar, zise Nighear surîzătoare. Ce vor gîndi membrii asociaţiei despre autoritatea lui?

— Exercițiile fizice intră în programul nostru, ca și învățătura, răspunse Azlam, în timp ce-i turna ceai și-i oferea tăvile cu dulciuri.

— Și cu ce succese vă puteți lăuda? îl iscodi Nighear, care, după ce dăduse mîna cu Fazlur și Amid, sorbea acum din ceașcă; între timp copiii se potoliseră de tot.

— Avem destul de multe succese, explică Azlam. Toată țara trebuie să învețe; astăzi, bunăoară, am discutat aici despre destinele antichității. O să ne ducem la muzeu și o să studiem trecutul țării noastre. Iar Ateș Fazlur, care a venit chiar acum, ne povestea cum a călătorit.

— Ateș Fazlur?!

— Așa-i spunem lui Fazlur al nostru, fiindcă vorbește iute și cu aprindere. De mic copil a fost mare vînător, a răpus chiar și o panteră a zăpezilor, în timp ce bieții de noi tot așteptăm să facem și noi o faptă vitejească, dar ni se spune mereu că sîntem prea mici.

— Și, mă rog, cu ce se ocupă cei mici pînă le va veni rîndul la fapte de vitejie? nu-l slăbi fata, care se simțea de minune într-o societate atît de prietenoasă. Îi cunoștea foarte bine pe cei doi tineri, dar cu băiețașii nu se întîlnea prea des; știa, totuși, de la Fazlur de existența asociației al cărei președinte era Azlam.

— Cu ce ne ocupăm? Citim multe cărți de literatură, de geografie, de politică.

— Și ce știu viitorii savanți?

— Viitorii savanți studiază reviste geografice, cărți științifice și știu că Pakistanul este o țară în același timp bogată și săracă.

— Cum vine asta, băiatule?

— Este o țară bogată, pentru că subsolul și munții ei ascund tot felul de bogății. Ar putea hrăni jumătate din populația lumii, totuși pakistanezii trăiesc în mizerie, pentru că nu e orînduit totul așa cum ar trebui să fie...

— Ia te uită! exclamă ea, lovindu-i în glumă peste mînă pe Amid Ahmet și pe Fazlur. Astea-s de la voi citire...

— Nu prea cred, o contrazise Fazlur, care o sorbea din ochi. Ei singuri, cu propria lor minte, au ajuns la această concluzie.

— Dar din literatură ce știți?

— Cunoaștem poeziile lui Iqbal, răspunse Abdullah.

— Îl citim pe Faiz, Ahmed Faiz, adăugă Nadjmuddin.

— Și pe Giafri, întregi și Kerim. Ei scriu tare frumos, iar eu înțeleg tot, tot ce scriu.

— Cunoaștem cărțile lui Zahur, învățăm istoria, reluă Azlam. Am citit chiar și povestirile Hodjarei Masrur (vesela) și ale Hadidjei Mastur (ursuza). Dar e adevărat că n-am prea înțeles totul. Îmi place să citesc tot ce e cu eroism.

— Văd, văd bine că voi toți ardeți de nerăbdare să ajungeți eroi.

— Așa e! Ochii lui Azlam începură să strălucească. Se ridică de jos cu ușurința sabiei unui spadasin. Vreau ca Fazlur să mă ia cu el în munți. Acolo se dau uneori lupte adevărate. Știu că și în Kașmir a fost război, dar s-a terminat și n-am apucat să iau și eu parte...

— Păi bine, ai vrut să semnezi apelul acela, care se ridică împotriva războiului, şi tot ţie îţi pare rău că nu-i război? spuse Fazlur.

— Eu vorbesc de războiul pentru dreptate, răspunse băiatul. Vreau să săvîrşesc un act de vitejie revoluţionară. Da, da, nu rîdeţi! Ştiu totul şi despre cel de-al doilea război mondial, şi despre fascism, şi despre... despre tot. Am citit din Lenin şi chiar unele lucruri le-am învăţat pe de rost. Iacă, de pildă: „Muncitorul european conştient are de pe acum tovarăşi în Asia şi numărul acestor tovarăşi va creşte văzînd cu ochii“ [1]. El se referea la voi şi la mine. Noi sîntem aceşti tovarăşi.

— Aşa e, încuviinţă Amid Ahmet, un om de ştiinţă adevărat trebuie să cunoască şi comentariile la textul respectiv. Lenin a spus acest lucru despre muncitorii din Bombay, cu ocazia grevei pe care au făcut-o în o mie nouă sute opt.

— Oh, parcă eu nu ştiu! replică băiatul. Dar Lenin a scris nu numai pentru muncitorii din Bombay, ci pentru noi toţi, şi nu numai pentru o perioadă anume, ci pentru toate timpurile.

— Dar ştiţi că e uimitor! nu se mai putu abţine Nighear-banu. Sînt pur şi simplu nişte mici ilegalişti! Unde am nimerit? Unde-i duceţi?

— Pînă una alta, la muzeu!

— De ce? Încă n-au fost la muzeu? se miră fata.

— Noi nu vizităm muzeele ca toţi ceilalţi. Mai întîi ne pregătim serios, studiem o anumită temă

[1] *V. I. Lenin*, Opere, vol. 15, Editura de stat pentru literatură politică, 1957, pag. 174 (n. r.).

şi abia pe urmă ne ducem; unul din noi doi, zise Amid Ahmet, arătînd spre Fazlur, este conducătorul excursiei, iar unul din ei asistentul.

— Şi ce aveţi de gînd să vedeţi astăzi?

— Astăzi avem o lecţie de istorie antică a patriei noastre, explică Azlam. Conducătorul nostru este Amid Ahmet, iar eu îi sînt asistent. O să vedem obiectele descoperite la Mohenjo-Daro. Ştiţi că oraşele noastre aveau apeducte încă de acum cinci mii de ani, cînd în Europa, spre pildă, trăiau numai sălbatici, care nici nu ştiau ce-i aia apeduct? Da, da, Nighear-banu, s-au descoperit la noi conducte, pe cuvîntul meu! Iar America pe vremea aceea nici nu exista pe lume, cum nu existam eu cînd trăia bunicul...

— Mi-ar face plăcere să vă însoţesc, spuse fata, căci nu ştiu cînd voi mai avea ocazia fericită să primesc lecţii de istorie antică de la nişte învăţaţi ca voi; dar acum trebuie să rămîn cu Fazlur. Nu l-am văzut de mult şi avem o groază de lucruri de discutat. De aceea am să vă însoţesc altă dată.

— Băieţi, zise Amid Ahmet, haideţi, e timpul. N-o să apucăm să vedem amănunţit totul. Ştiţi doar că noi, în excursie, nu trebuie să ne grăbim.

Băieţii săriră în picioare cu atîta larmă şi ardoare, încît, după plecarea lor, camera păru pustie.

— Tot Azlam e cel mai amuzant dintre ei, rupse Nighear tăcerea. Să-l fi văzut cum a venit astăzi la mine... Colindam cu mătuşica prăvăliile, în căutare de cadouri. Cealaltă nepoată a ei — ştii tu care, o cunoşti — se mărită şi-i tot căutam ceva potrivit prin maldăre de sari-uri şi văluri, fără

a coborî din tongă, cînd, deodată, m-am trezit cu el că-mi apare în faţă şi-mi vorbeşte aproape în versuri. Asta-i numai rodul influenţei tale...

— Te pomeneşti că o să înceapă să spună şi *misre,* asta ar mai lipsi ! exclamă Fazlur, înveselit, şi prinse a recita cu glas sonor şi melodios :

Mi-aş da pîinea, casa, toate, sîngele pe loc mi-aş da,
Numai mîndra de ar vrea ochii dragi să mi-i arate !

Nu sînt versurile mele. Poezie populară. Dar ştiu să le spun de parcă le-aş fi scris. Mai ales cînd te revăd după atîta timp :

O carte chipul tău de-ar fi, cu file roşii — gura —
Eu de aproape le-aş sorbi, cu drag, învăţătura...

— Ah ! făcu Nighear. Ne leagă o veche şi statornică prietenie, şi nimeni, afară de noi înşine, n-ar putea-o strica. Dar unde a fost îndrăgostitul meu prieten de nu mi-a dat atîta timp de ştire ? Crezi oare că n-am inimă, că nu mi-e teamă pentru cei care-i sînt dragi ?

— Chiar atît de mult să fi lipsit ? întrebă Fazlur, căruia îi creştea inima cînd vedea neliniştea întipărită pe chipul fetei, nelinişte pe care ea n-o putea ascunde. Ce s-a mai întîmplat în lipsa mea ?

Ea îi povesti noutăţile din oraş, cine şi unde a plecat în vacanţă de la universitate, pe urmă îi vorbi şi despre vizita pe care i-o făcuse lui Aiub Hussein cunoscutul explorator american.

— Şi cum ţi s-a părut omul acela ? o întrerupse tînărul.

— Nu l-am prea înţeles. Pot să-ţi spun un singur lucru : că cei ce iubesc natura nu sînt ca el. Nu-l cred sincer. Poate că a vrut să-şi ascundă adevăratele sentimente prin fraze umflate, ca să nu pară ridicol. Europenii şi americanii se tem de ridicol mai rău ca de orice. Exploratorul acela vrea să vină prin părţile tale, în nord.

— Mulţi dintr-ăştia mai vin prin meleagurile mele ! Şi-s fel de fel. N-aş vrea să am de-a face cu ei. De cînd cu problema Kaşmirului, dau năvală ca muştele la miere. Şi eu am călătorit, dar nu ca aceşti simandicoşi turişti.

— Pe unde-ai fost ? Erai chiar atît de departe, încît nu puteai să-mi dai de ştire, măcar printr-un bileţel ?

— Ştii prea bine că n-am putut. Am trăit ca dervişii rătăcitori. Porneam la drum în zori şi poposeam numai la căderea nopţii. Iar drumul, bineînţeles, ni-l alegeam noi singuri ; în faţa noastră, natura nu-şi ascundea tainele. Cînd primele păsărele prindeau să-şi netezească penele şi ramurile bătrînilor tamarini abia începeau să se vadă prin pîcla zorilor, noi eram de mult pe drum. Am bătut cărări de munte, pe unde măcieşul coboară pînă-n fundul rîpilor în care clocotesc torente, am străbătut plaiuri, arşi de soare şi înecaţi în colbul drumurilor, ce se ridica şi înghiţea ca un nor maşinile, bivolii, oamenii ; am umblat prin sate şi am văzut viaţa, aşa cum e. Ne bucuram de pomi şi pîrîiaşe, de cer şi stele, care în cinstea noastră încingeau hore pe plaiurile albastre. Şi ne sîngera inima cînd vedeam cum trăiesc semenii noştri. Am coborît din munţi, scumpă Nighear, pînă la ţărmul

mării şi acum iată-mă în Lahore. După cum vezi, nu puţin am colindat meleagurile ţării. Frumoase îs pămînturile noastre, frumoasă-i seara cînd auzi un cîntec de departe, tocmai de pe un mal de lac, unde s-au strîns, cete-cete, fete şi băieţi ! Frumoase îs glasurile copiilor cînd răsună sub bolta copacilor bătrîni, străjeri maiestuoşi ai satelor noastre ! Frumoase îs noaptea marile oraşe, spuzite cu lumini, de nu mai ştii care-i pămîntul şi care bolta cu luceferi ! Dar vai, scumpa mea Nighear, oraşele acestea, pline de viaţă, de lumină, sînt ca o corabie care pluteşte pe oceanul tăcut şi întunecos al ogoarelor sărace. M-am gîndit mult, mult de tot, în timpul peregrinărilor mele. Poporul trăieşte în alt secol, în comparaţie cu noi, intelectualii. Cu cît îi cunoşti mai bine felul de viaţă şi obiceiurile, cu atît te amărăşti şi te indignezi mai tare. Oamenii există, dar nu trăiesc. Închipuieşte-ţi un om, care nu e niciodată sătul, care trebuie să hrănească o familie numeroasă şi niciodată nu izbuteşte, un om, care munceşte tot anul, zi şi noapte, de dă în brînci şi tot n-are bani pentru straie noi, n-are o locuinţă pe care s-o poată numi casă. El îi îmbogăţeşte pe stăpînii săi şi nu primeşte în schimb decît atîta cît să nu moară de foame. Şi dacă moare, e ca şi cînd ar cădea din pom o frunză : nimeni nu bagă de seamă. Omul ăsta ştie toate meşteşugurile, dar tot ce făureşte cu mîna lui încape pe mîini străine. Omul ăsta seamănă orez şi grîu, dar de mîncat îl mănîncă alţii ; seamănă iută şi bumbac, dar din sudoarea frunţii lui se îmbogăţesc alţii. Omul ăsta este marele meşter făurar a tot ce trebuie pentru ca viaţa să devină mai

bună, dar alţii trag foloasele, iar el moare pe pămîntul gol, sleit de puteri. Acesta este ţăranul nostru. Bordeie de lut în care îşi au sălaşul fel de fel de boli, tineri roşi de oftică, bătrîni bolnavi de friguri, prunci cărora trahoma le-a furat lumina ochilor, colibe de paie unde stăpînă e durerea, copii, cerşetori şi refugiaţi, care nu pot înţelege nici acum ce s-a întîmplat cu ei şi de ce s-a abătut asupra lor furtuna de sînge !... Cîtă suferinţă, ce rău este orînduită viaţa ! Ştii că, în peregrinările mele, am făcut-o şi pe paznicul de noapte ? Da, într-o seară, am întîlnit un biet om, un nevoiaş, care abia se mai ţinea pe picioare de obosit ce era. Ca să nu se prindă ca musca în plasa cămătarului, se tocmise la moşierul lui, căruia îi era dator vîndut, să-i păzească pămîntul în timpul nopţii şi în felul acesta să-şi plătească datoria. Ziua lucra în grădina pe care o păzea noaptea. De mult nu mai ştia ce-i somnul. Cu chiu, cu vai l-am convins să doarmă. Şi, crede-mă, a dormit o săptămînă întreagă, iar eu, în vremea asta, am păzit grădina moşierului. Dar eram tare bucuros că, poate prima dată în viaţă, a dormit şi el pe săturate. Am văzut pe un vechil doborînd la pămînt cu o lovitură de picior un ţăran, care-l implora sfios să-l mai amîne cu plata restului de datorie. Am vrut să pun o vorbă bună pentru el, dar ţăranul m-a rugat să nu fac una ca asta, căci vechilul ar fi în stare să-l omoare în bătaie. Asta era porţia lui de fiecare zi... Am mai văzut un om aşezat cam la mijloc de drum între oraş şi sat. Fugise de moşier, de chiabur, de cămătarul satului. Îl ademenise la oraş un samsar, dar o dată ajuns acolo,

a încăput pe mîna samsarului și a cămătarului de la oraș. De plecat plecase el la oraș, însă de întors nu știa cum să se întoarcă. Un țăran cîștigă în medie treizeci de rupii pe an. S-a speriat de moarte cînd și-a făcut socoteala asta și, în desperarea lui, s-a așezat în drum și a prins să aștepte. Ce aștepta? Nici el nu știa, poate dimineața; dar ce-i putea aduce? Ne-am așezat și noi lîngă omul acela și am așteptat cu toții zorile, ca să ne continuăm apoi drumul.

Și Fazlur surîse cu amărăciune, încheind:

— Am călătorit ca bogătașii, Nighear, am călătorit ca niște hani, aveam totul la dispoziție: și catifea — cerul întunecat al nopții, și atlas — ierburile din luncă, și mătase — plaiul pe unde ne purta poteca, și ospăț împărătesc — cîntec de păsărele, și vin berechet — toate pîraiele întîlnite în cale. N-a fost noapte să nu mă gîndesc la tine. Cînd îmi mergea bine, suferеam că nu ești cu mine, cînd îmi mergea prost, mă bucuram că nu pătimești și tu...

— Mie-mi pare rău de un singur lucru, rosti Nighear, că n-am fost lîngă tine. Și eu m-aș fi simțit în stare s-o fac pe paznicul de noapte, ori să dau ajutor femeilor și copiilor bolnavi.

— Dar de ce nu mă întrebi cu cine am colindat drumurile?

— Pentru că, din cele ce-ai istorisit, mi-am dat seama că nu e la mijloc vreo femeie. Sau, în orice caz, nu una din acelea la vederea căreia inima îți bate mai tare. Deși îmi închipui că n-ai rătăcit pe drumuri împreună cu bătrîna ta dădacă, sau cu mama, ori cu surioara pe care n-o ai...

— Ascultă-mă! Eu, fecior de vînător bătrîn și sărac, student la universitatea din Lahore, care lucrează uneori pentru postul de radio, care scrie poezii, cîntece și schițe, care participă la mișcarea partizanilor păcii, care a semnat împotriva tuturor războaielor și a celui atomic îndeosebi, am avut fericirea să port de grijă unui om, în fața căruia mă simt cît Azlam de mic!

— Continuă, te rog. Nighear, curioasă, nici nu clintea, iar degetele-i fine, acum fără giuvaeruri, se crispau pe genunchi. Voi încerca să ghicesc cine poate fi. Numai dacă îl cunosc...

— Îl cunoști foarte bine... În cursul călătoriei l-am întrebat o dată care-i rostul ei, iar tovarășul meu de drum mi-a răspuns: „Fîntînarul aduce apa unde poftește, tîmplarul dă lemnului orice formă dorește, arcașul întinde coarda cît vrea, iar înțeleptul se pregătește, se desăvîrșește. Așa a spus un înțelept al antichității, dar vorbele lui rămîn valabile și astăzi. Trebuie să ne desăvîrșim pe noi înșine..." Și tot el a spus: „Poporul nostru nu este nici mai bun, nici mai rău decît alte popoare. Unii încearcă să ne asmută împotriva altora, dar noi nu dorim acest lucru. De pîine trebuie să ne îngrijim, nu de tunuri. De pace să ne îngrijim, nu de război. Pacea este chezășia propriei noastre fericiri și a viitorului țării noastre." Și mi-a mai spus: „Uită-te în jurul tău și ține minte. Nu te îndepărta niciodată de popor. Și nu te teme de nimic. Să nu crezi că țara noastră, scumpa noastră patrie, ar fi vrednică de milă. Nu, ea este minunată. Ea are un popor bun și brav, care crede în viitor și își adună forțele.

Crede şi tu, împreună cu dînsul." Eram fericit să-i potrivesc pătura, cînd înnoptam pe drum, ca să-l feresc de răceală.

— Dar spune-mi odată cine e acest tovarăş?! Mi-l lauzi atîta, că încep să fiu geloasă. Nu mă chinui!

Fazlur îşi turnă ceai rece în ceaşcă şi-l bău dintr-o sorbitură.

— Sînt fericit că eşti geloasă, totuşi n-am să-ţi mai pun la încercare curiozitatea. Vei ghici imediat cine e... Iată ce mi-a mai spus: „Priveşte cum trăiesc oamenii. De vreme ce sîntem urmăriţi şi trebuie să găsim un adăpost, să mergem în mijlocul poporului; el este cel mai bun adăpost, fiindcă el ne-a adus pe lume... Să fim alături de el, şi puterea lui nemărginită ne va întări în luptă..." Şi iată-ne aici. M-a rugat, însă, să nu vorbesc despre asta nimănui. Mi-am dat cuvîntul, scumpa mea Nighear...

— Cum? Arif Zahur? De nimeni altul n-ai vorbi aşa!

— Da, el e, veneratul şi slăvitul nostru scriitor Arif Zahur.

— Nu se poate! exclamă Nighear atît de tulburată, încît Fazlur se uită în toate părţile, crezînd că s-a întîmplat ceva. Dar camera era tot atît de liniştită ca înainte, nici un ochi străin nu iscodea din stradă pe fereastră, iar uşa ce da pe terasă era închisă. Doar zgomotul oraşului se auzea înfundat din depărtare, ca vîntul zvonind prin pădure.

— Ce-i cu tine? Fazlur întinse braţele spre ea, temîndu-se că-i vine rău. Dar fata îşi reveni şi, aplecîndu-se spre dînsul, întrebă:

— Este în Lahore?

— Ce-i cu tine, scumpa mea Nighear? repetă Fazlur, speriindu-se singur de sunetul schimbat al glasului său. De ce-ai pălit aşa de tare?

— Cînd ai venit?

— Ieri. Dar ce s-a întîmplat?

— Arif Zahur e pierdut! Şi tu împreună cu el!

— De ce?

Nighear se ridică, se apropie repede de uşă, o deschise, aruncă o privire pe terasă, apoi se întoarse şi rosti răspicat, privindu-l ţintă în ochi:

— Ascultă bine ce-am să-ţi spun. Va fi arestat de cum se va arăta în public. S-a emis un mandat de arestare imediată contra lui. Unde e? Eram convinsă că e în siguranţă. Doar a fost prevenit să plece pentru un timp din Lahore. Eram încredinţată că e departe şi n-am dat importanţă ameninţării. Pe atunci era numai o ameninţare. Acum însă a fost emis mandatul de arestare şi te asigur că va fi adus la îndeplinire — doar îi cunoşti pe oamenii aceia: nimic nu-i va opri. Unde e acum?

— Încă n-a ajuns în Lahore, zise Fazlur cu glas schimbat, grav şi aspru.

Dar neliniştea din prima clipă se risipi şi în el se redeşteptară şiretenia şi prudenţa caracteristice oamenilor de la munte.

— Nu e încă în Lahore! *O, Vallahi!* [1] strigă Nighear. Bine că nu e aici.

— Dar mîine cu siguranţă că va fi aici...

— Nu trebuie să intre în oraş.

[1] Exclamaţie al cărei sens este: „Doamne, dumnezeule!" (n. t.).

— Dar tu de unde știi că s-a emis mandat?

— Nu pot să-ți spun. Nici nu știu pe ce bază a fost emis. Dar îți jur că este adevărat. Nu pot să-ți spun nimic mai mult: e secret.

Fazlur își frămînta buzele, ca și cum ar fi vrut să scuipe o coajă de usturoi.

— Englezii ne-au lăsat moștenire o strașnică lege a siguranței publice. În baza ei, șeful poliției poate aresta pe oricine, scriind doar un simplu bilețel. Și dacă ai fost arestat, nu mai poți să faci plîngere, nici să ceri explicații, te poți trezi chiar condamnat la închisoare pe viață, fără să știi de ce ești învinuit.

— Ce facem? întrebă încetișor Nighear. În ochii ei mari luceau lacrimile.

— Ia să ne gîndim nițel, ca în *jirga* [1], zise Fazlur.

Își recăpătase calmul și, o dată risipită agitația care întunecă mintea, se simțea iar în stare să judece limpede.

Reluă ca și cînd și-ar fi vorbit sieși:

— Ne-am despărțit, fiindcă se ducea la niște prieteni. Are o mulțime de prieteni, pretutindeni, tot timpul drumului a fost bine ascuns. Nu s-ar fi întors în Lahore, dar a fost înștiințat că mama sa e grav bolnavă. Adevărat? Sau e la mijloc vreo înșelătorie?

— Ba nu, e adevărat, mama lui e grav bolnavă, chiar eu m-am interesat cum îi merge. Nu e nici o înșelătorie la mijloc. L-am trimis pe Azlam cu

[1] Adunare generală a unui trib sau a unei ginți de munteni, la care au dreptul să ia cuvîntul și femeile (n. red. ruse).

un bilețel, i-a dus din partea mea fructe și doctorii. E pe moarte...

— Cînd a auzit că e bolnavă, Arif Zahur a spus: „Trebuie să mergem la Lahore. Vreau s-o văd pe mama, cine știe, poate sînt ultimele ei clipe... E de mult și grav bolnavă." Iată din ce cauză am venit, dar eu i-am luat-o înainte.

— Să nu se întoarcă acasă! Va fi prins, casa este tot timpul supravegheată, știu sigur, vorbi precipitat Nighear. Nici eu nu m-am arătat pe acolo, ca să nu dau nici un indiciu spionilor. Deocamdată poliția nu știe că el este în Lahore, îl cred pe undeva, prin munți. Mai avem timp, dar puțin...

— N-o să-l putem convinge. Știi doar ce fel de om e! Cel mai mare dintre scriitorii noștri, o minte luminată, o inimă înflăcărată, luptător pentru binele poporului; toți care îl cunosc îi poartă o dragoste devotată și fără margini. Acesta este Arif Zahur al nostru. E iubit și în India. Ce crimă i se impută? Crima de a-și iubi nețărmurit poporul, de a nu vrea ca poporul nostru să devină carne de tun pentru ațîțătorii la război de peste mări și țări! Și încă o crimă, mai teribilă decît prima: în cărțile sale spune numai adevărul! De asta este urmărit, de asta trebuie prins imediat, cît mai e timp... Știi, Nighear, ce mi-a spus pe drum? Mi-a spus așa: „O dată, un poet popular sovietic s-a caracterizat pe sine însuși în cuvinte ce le găsesc admirabile și mi le aleg ca un fel de epigraf pentru întreaga-mi operă. Iată acele cuvinte: «Pumnalul versului meu nu va rugini cît voi trăi, căci îl ascut neîncetat... Îl ascut de piatra

neagră a urii pe care o port trecutului şi de piatra roşie a dragostei pe care o port prezentului.»“ Ce trebuie să facem? Să fi fost urmaş al lui Mahomet, n-ar fi cutezat nimeni să-l aresteze.

Deşi ochii îi jucau în lacrimi, Nighear izbuti să surîdă.

— În timpurile de azi, şi tu ai fi arestat, chiar dacă ai fi *said* [1] urmaş al saizilor...

— Dar el e ca cremenea, un om dintr-o bucată, oricît te-ai strădui nu-l poţi îndupleca. Cine l-ar putea opri să-şi vadă mama pe patul de moarte? Cine l-ar putea convinge să nu se lase arestat, cînd ştie că dreptatea e de partea lui şi e gata s-o apere în faţa inchizitorilor din toată lumea?...

— Atunci... crezi că o să fie arestat? murmură Nighear; mîinile îi tremurau.

— Nu, nu se poate, trebuie să-l scăpăm. Trebuie să facem tot posibilul ca să poată pleca din nou. Scumpa mea Nighear, parcă încep să întrezăresc ceva în această ceaţă! A venit la Lahore ca să-şi vadă mama bolnavă. Ei bine, eu l-am adus în Lahore şi tot eu am să-l scot de aici! Trebuie să-şi vadă mama, apoi să dispară. Vom face în aşa fel ca să nu afle nimic de mandat.

— Dar ne luăm o răspundere prea mare dacă nu-i spunem de mandat...

— Bine, o să-i spunem mai tîrziu. Prietenii lui trebuie să-l înştiinţeze chiar astăzi de pericol şi să fie gata să-l ascundă după ce îşi va vedea mama. Să facem în aşa fel ca cei ce cred că Zahur nu e în Lahore să rămînă încredinţaţi că aşa este.

[1] Descendent direct al lui Mahomet (n. red. ruse).

— Dar cum?

— Cine are grijă de mama lui Arif Zahur? Cine e întotdeauna la căpătîiul ei?

— Două femei stau cu dînsa: una e sora ei, cealaltă — slujnica lor.

— Foarte bine! Le vom înştiinţa că Zahur va veni la o anumită oră, iar ele, fără a-i arăta conţinutul biletelului, îl vor convinge să nu rămînă prea mult timp la căpătîiul bolnavei, ca să nu-i agraveze starea.

— Nu izbutesc să te înţeleg. E limpede că, dacă intră în casă, spionul care o supraveghează îl va vedea.

— N-o să-l vadă! Tocmai în aceasta constă planul meu...

— Dar ce-o să facă spionul în timpul ăsta?

— O să dispară pentru tot acest timp, şi tu trebuie să mă ajuţi în privinţa aceasta.

— Eu? Dar ce-aş putea să fac? Să-l îndepărtez prin viclenii femeieşti?... Vai, ce generos eşti, scumpul meu Fazlur!

— Nicidecum, dragă Nighear. Doar nu-ţi închipui că am să te pun să joci rolul Dalilei, în faţa individului acela mîrşav! Am să-ţi fiu însă recunoscător dacă ai să te duci chiar acum la mătuşica Mazefa şi ai să-i spui să-mi trimită neîntîrziat pe prietenii mei, fraţii Ali şi Kadîr, nepoţii ei. Ai auzit de mătuşica Mazefa? Îţi explic îndată unde stă.

— Nu trebuie să-mi explici. O cunosc foarte bine pe mătuşica Mazefa. Mă duc deseori prin cartierul acela. Nu-i cunosc pe fraţii Ali şi Kadîr, dar am auzit de ei.

— Lucrează la atelierele căilor ferate. Îi cunosc din copilărie, de pe vremea cînd tata lucra la direcţia căilor ferate.

— Bine, Fazlur, dar, după toate cele ce se vor petrece, va trebui şi tu să dispari din oraş, fiindcă o să se afle. Vei fi atît de mult amestecat în chestiunea asta, încît poliţia te va urmări pentru complicitate.

— Nu mi-e teamă. De altfel, sînt convins că nu se vor ivi complicaţii. Dacă toate se vor desfăşura aşa cum am plănuit, mai tîrziu ai să te miri tu singură şi ai să rîzi amintindu-ţi de păţania asta, care deocamdată ne pune serios în primejdie.

— Fazlur, explică-mi neapărat planul tău, cînd ai să ştii limpede ce-i de făcut, pentru că vreau şi eu să iau parte; cred că am să pot să-ţi fiu de folos.

— Sigur că da! Nu ţi-am spus? Du-te la mătuşica Mazefa.

— Da, dar în afară de asta promite-mi că ai să mă ţii la curent cu toate amănuntele, fiindcă şi eu pot să vă ajut în micul vostru complot. Mai ştiu şi eu cîte ceva...

— Scumpa mea Nighear! Îţi aminteşti ce spunea Azlam? Că de-abia aşteaptă să facă o faptă eroică. Şi noi toţi vrem acelaşi lucru, dar cînd colo, ne îndeletniceam cu treburile cele mai obişnuite. Acum, însă, a venit momentul. Numai lasă-mă să descîlcesc caierul gîndurilor şi simţămintelor. Dacă mi-ai spune de la cine a pornit totul, mi-ar fi mai uşor să înţeleg...

— Dragul meu, crede-mă că nu pot să-ţi spun. Mi-e teamă. Mi-e teamă pentru tine şi pentru ceilalţi.

— Nighear, de cîte ori mă uitam la luceafărul serii, de cîte ori mă uitam la luceafărul dimineţii, mă gîndeam la tine, Nighear. Sărută-mă, scumpa mea Nighear.

Şi ea îl sărută.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

Nighear se afunda tot mai adînc în mahalaua la care prietenele din cercul ei nu s-ar fi putut gîndi fără să se cutremure. Şi cu siguranţă că le-ar fi venit rău de-a binelea dacă ar fi ajuns, totuşi, pînă aici şi s-ar fi trezit că nu se pricep să intre în vorbă cu cei ce populau aceste bordeie mizerabile de lut, paie şi stuf.

În cămaşa-i largă de pînză, cenuşie ca şi şalvarii, Nighear nu făcea notă discordantă printre zdrenţele şi straiele modeste ale femeilor din partea locului, care, văzînd-o, se ridicau în picioare, sau se grăbeau să-i iasă în întîmpinare.

Oamenii de aici erau atît de săraci, încît nici măcar nu aveau cu ce vărui pereţii de lut ai bordeielor, care de mult se afumaseră de la vetre. Pe lutul bătătorit, ţinînd loc de pardoseală, şi în colbul uliţei din faţa cocioabelor se jucau copii, tîrîndu-se pe jos în căutarea vreunui oscior sau a vreunei cîrpe, luîndu-se la ceartă pentru cîte un ciob de sticlă sau de farfurioară.

Pe locurile acestea, cît vedeai cu ochii, crescuseră din pămînt cocoaşe sure şi galbene, fără formă, ce cu greu puteau fi numite locuinţe. Şi, totuşi, vizuinile acelea aveau uşi prin care puteai să intri, aveau ferestre pe unde soarele pătrundea înăuntru, aveau policioare pline cu cutii de conserve goale, curate şi lucioase, aveau cîte o vatră dinainte, la care se gătea mîncarea.

În maghernițe, pe lutul tare, dormeau de-a valma membrii familiilor, într-o înghesuială de nedescris, strînşi unii într-alţii, înveliţi cu acelaşi ogheal zdrenţuit, care pierduse orice formă şi culoare, sau cu un ţol de pîslă, şi el străvechi, ce se făcuse roşcat şi se subţiase de multe cîte pătimise în decursul timpurilor.

Poate că nicăieri mizeria fără scăpare, neomenească, nu stăpînea cu atîta străşnicie ca pe această bucăţică de pămînt dezmoştenit, unde nimeni nu mai putea spera izbăvire de obida cea de toate zilele şi unde nimeni nu mai credea într-un viitor mai bun.

Nighear nu era singura care cobora în această împărăţie a mizeriei negre, a bolilor şi deznădejdei. Mai veneau aici şi alte femei, care aduceau cu ele o povaţă, un medicament, niscaiva bani, un cuvînt bun despre viaţă, despre speranţă, despre ziua de mîine, care va veni negreşit şi îşi va revărsa strălucirea peste acel colţ dezolant, iar toţi flămînzii se vor sătura şi toţi bolnavii se vor lecui.

Cine n-o cunoştea aici pe Nighear! Aplecîndu-se, ea intra într-o cocioabă unde, pe un braţ de paie aşternut pe jos, zăcea o femeie tînără, slabă, zgîlţîită de friguri nemiloase, ce o făceau să se învineţească la faţă; Nighear o întreba pe femeia care veghea la căpătîi cum îi mai merge bolnavei şi-i dădea nişte prafuri tămăduitoare.

— I-e mai bine, i-e mai bine, bolborosea femeia, mulţumindu-i.

În altă colibă, se așeza și asculta răbdătoare pe o bătrînă, care-și vărsa necazul: ar trebui să ceară pensie, ca una ce-și pierduse feciorul în război, dar nimeni nu știa s-o învețe cum să facă. Nighear își însemna numele bătrînei și al răposatului fecior — tot ce putea afla de la acea mamă de soldat, prăpădită de bătrînețe și de foame.

Într-un loc i se arăta un copil plin de bube, pe care și le zgîndărise atît de rău cu unghiile netăiate și murdare, încît dîre de sînge i se prelingeau pe picioarele goale, negre și subțiri.

O fată i se plîngea că o părăsise iubitul; amenința că o să-l ucidă, o să-l otrăvească și o să-l arunce în rîu.

Bărbații nu prea intrau în vorbă cu dînsa, de fapt și ea se ferea de ei pentru că erau posaci și istoviți, ceea ce-i făcea să devină răi și brutali.

Autoritățile parcă uitaseră cu totul de mahalaua asta, pe unde nu puteai merge cu mașina, ci numai pe jos, dar și așa fără să știi încotro îți îndrepți pașii.

Nighear spera s-o găsească pe mătușica Mazefa într-una din aceste cocioabe, locuită de două surori care lucrau pe un șantier de construcție: cărau cărămizi. Oricît ar părea de curios, erau fete vesele, voioase, cu limba ascuțită; brățările de pe brațe și picioare — unica lor bogăție — le purtau toată ziua, de dimineața pînă seara, fiindcă, dacă le-ar fi scos, n-ar fi avut unde le adăposti în locuința goală. Stăteau tolănite pe o rogojină, ca niște pisici mari, învelite cu un ogheal închipuit cu mîna lor din fel de fel de zdrențe. La fetele acelea spera Nighear s-o găsească pe Mazefa.

— Nighear-banu, prostul ăla, care nu mă poate suferi cînd rîd de el, azi a vrut să mă omoare. A aruncat cu o cărămidă în mine. Noroc că nu m-a nimerit! M-a atins doar la mînă. N-ai ceva să mă lecuiești? Uită-te ce jupuitură...

— Am la mine iod și bandaj, zise Nighear și scoase din geantă un pachețel și o cutiuță. Bine, dar asta-i o adevărată tentativă de asasinat...

— Las' că nu mă omoară el cu una, cu două, ripostă fata, în timp ce-și scotea de pe mînă pansamentul — o bucată de cîrpă ruptă din cămașă. Ce cauți pe aici, Nighear-banu?

— N-ați văzut-o cumva pe Mazefa? se interesă noua venită, care știa că prin paraginile astea, ca și în junglă, oricine știe tot ce se petrece în jur.

Aici nu erau cunoscute nici telefonul, nici ziarele, nici aparatul de radio, și totuși ultimele noutăți din toată lumea pătrundeau cu telegrafică iuțeală în bezna și tăcerea acestor vizuini de lut.

— N-ai s-o găsești aici pe Mazefa; o să-ți dăm noi o fetiță să te conducă. S-o trimiți pe urmă înapoi.

O fetiță mititică, negricioasă și iute ca o zvîrlugă, o conduse pe Nighear într-o văgăună unde se aciuiseră refugiații — categorie de oameni atît de oropsită, încît anevoie i-ai fi găsit pereche aiurea. Nu aveau nici măcar acel minim de siguranță al săracilor obișnuiți, care au apucat să se deprindă cu aceleași nevoi și cu un loc anume.

Oamenii aceia își mai aminteau, ca prin vis, de grădinile și ogoarele unde trudiseră cîndva, dînd moșierilor două treimi din recoltă. Avuseseră și ei odată un colțișor al lor, unde odrăsleau, creșteau,

se căsătoreau şi duceau mai departe, din generaţie în generaţie, munca strămoşilor lor. Ori trăiseră în înghesuiala vreunui oraş, unde răbdaseră multe lipsuri, dar avuseseră totuşi adăpostul lor, vecini cu care se obişnuiseră, ulicioare cunoscute, taifasuri după ziua de muncă, locuri de odihnă preferate prin vreun parc, pe malul vreunui canal şi poate chiar o brumă de avut, agonisit prin străduinţe diavoleşti — cîteva cufere cu boarfe, lăzi de fier, tablă sau lemn, împodobite cu desene şi floricele roz şi verzi.

Şi apoi, praf şi pulbere s-a ales de tot, de parcă pămîntul s-ar fi căscat ca să înghită şi acea firavă încropeală. S-au dus şi micile bucurii, şi meleagurile cunoscute, şi cei patru pereţi cu care se obişnuiseră. Bezna cutremurată de pocnetul armelor şi de huruitul zidurilor năruite, de trosnetul flăcărilor, care mistuiau ruinele, i-a alungat departe, tot mai departe. Pustiul morţii i-a urmărit cu răsuflarea-i nimicitoare, pînă ce s-au pomenit pe acest pămînt rece, printre mulţi alţii asemenea lor, care, ca şi ei, tremurau de frig, ca şi ei crăpau de foame şi ai căror copilaşi nici nu mai aveau putere să scîncească, ci doar căscau gura mînjită, neputincioasă, ca puişorii dintr-un cuib azvîrlit la margine de drum.

Groaza îi mai stăpînea şi acum pe aceşti oameni.

Nighear reuşi să se strecoare pe lîngă un bătrîn cu ochii injectaţi, barba zburlită ca o mătură, înfăşurat într-un halat rupt, care se vede că fusese al altcuiva. Însă bătrînul o apucă dibaci cu mîna-i neagră ca tăciunele şi, ridicîndu-se de pe scăunelul lui de paie, scund şi rablăgit, bolborosi :

— Prea frumoasă... prea frumoasă... pleacă... n-ai ce căuta aici... Ascultă, îţi spun eu unde să te duci... acolo ai să capeţi bani mulţi, mulţi de tot... îţi spun eu... Altfel, ai să pieri aici... ca şi fiică-mea... fiică-mea...

Uitase ce voia să spună şi stătea aşa, în picioare, bolborosind neputincios, dar tot nu-i dădea drumul. Fetiţa, care se furişase înainte şi se căţărase ca o şopîrlă pe ieşitura din peretele unei cocioabe de peste drum, se uita acum la ei, curioasă, să vadă ce-o să mai urmeze.

Nighear spuse bătrînului, fără să se tulbure :

— Am să scriu pe dată ce-mi spui, dar nu pot să scriu dacă mă ţii de mînă...

Bătrînul îşi descleştă supus degetele, continuînd s-o privească parcă fără a înţelege de unde e şi ce caută dînsa aici.

Nighear rosti :

— N-am cu ce să scriu, mă întorc eu mai pe urmă.

Şi îşi văzu de drum, în timp ce moşneagul se prăbuşi iar pe scăunelul cel scund şi găurit, aţintindu-şi privirile în pămînt, ca şi cînd ar căuta ceva în praful şi gunoaiele din faţa lui.

Fetiţa, care văzuse atîtea, spuse încrezătoare lui Nighear, însoţind-o mai departe printre vizuinele acelea :

— I-au furat-o pe fiică-sa. Era frumoasă... ca tine, adause ea. Moşul parcă s-a scrîntit, nu mai poţi să te înţelegi cu dînsul.

Auziră un zgomot straniu, amestec de foşnet şi zgrepţănat. Pe pămînt se tîra un băieţel, ale cărui membre semănau cu picioarele unui păianjen ; se

tîra numai în coate și genunchi, azvîrlindu-și încolo și încoace mîinile și picioarele schiloade : îi fuseseră frînte.

— E Păienjenel al nostru, murmură fetița. Noi l-am poreclit așa. Cerșește. Și el a fost furat cînd era mai mic. Ce oameni răi mai sînt pe lume : i-au rupt picioarele și mîinile și l-au trimis să cerșească pe stradă, ca să-i ia tot ce capătă. Dar acum l-am scos din mîna lor și locuiește aici. Noi îi dăm de mîncare. Mai bine așa, decît să cerșească pe străzi. Numai că i-a intrat spaima în oase și tot mai cerșește, se tîrăște în fața trecătorilor și-i apucă de picioare. Lasă-ne să trecem, Păienjenel...

Îl ocoliră pe băiețaș, care își scutura capul cît o baniță, se zvîrcolea pe jos și nu izbutea să se ridice.

Nighear îi cunoștea prea bine povestea ; îl ajutase și ea, pe măsura puterilor. Fusese smuls din mîinile celui care-l schilodise, care își bătea joc de el și poate chiar că l-ar fi ucis, dacă băiețașul n-ar fi fost ascuns în labirintul mahalalei, unde această fiară cu chip de om nu putea pătrunde. Infirmul strigă în urma lor ceva ce trebuie să fi fost un cuvînt de salut, dar trecătoarele erau acum departe.

Dacă Nighear s-ar fi încumetat să istorisească acasă toate întîlnirile ei, cu siguranță că buna Saliha Sultan și-ar fi jurat pe loc că nepoata ei nu va mai vedea niciodată asemenea orori. Dar la gîndul acesta, Nighear nu putea decît să zîmbească. O urmă netulburată pe mica ei călăuză, din ulicioară în ulicioară, pînă ce ajunseră lîngă o mlaștină uriașă ce duhnea cumplit. Era acolo o

cocioabă de lut, mai șubredă parcă decît toate, cu o ușă de lemn, adică două scînduri legate cu sîrmă, prin care răzbătea o geană de lumină. Fetița strigă ceva prin crăpătura dintre scînduri. Ușa fu deschisă îndată și Nighear pătrunse în camera care avea drept orice mobilier două paturi fără saltele și un covoraș vechi, dar pe deplin utilizabil, așternut pe jos ; o femeie cu păr alb și un sari vechi pe ea ridică în întîmpinarea oaspeților un opaiț mic, care lumină luxul „oriental" al încăperii.

— A, tu ești, scumpa noastră Nighear ! Fii binevenită în casa mea. Intră, te rog.

Nighear o mai văzuse pe femeia aceasta cu păr alb și fața tînără, dar nu-și putea aminti cum o cheamă. De aceea evită formulele de politețe și se mulțumi să spună :

— Caut pe mătușica Mazefa.

— Îndată, îndată o s-o găsim pe mătușica Mazefa, răspunse femeia, care se apucă să potrivească pe pat un soi de cuvertură împăturită. Scoase apoi un lacăt, strivi între degete fitilul opaițului și ieși din cocioabă împreună cu Nighear și cu fetița, pe malul mlaștinei celei mari, la suprafața căreia luceau pete de petrol. Puse lacătul la ușă și zise, împingînd în glumă fetița : „Sprințaro, du-te repede acasă, că acum om găsi noi și singure ce căutăm", apoi o luă cu pași mari înaintea lui Nighear. Merseră mult timp prin întuneric, pînă ce raza firavă a unui felinar îndepărtat le arătă că ieșiseră din mahalaua sărăcimii și aveau în față un maidan, pustiu și trist, la capătul căruia mijea bănuțul acela galben de lumină.

Nighear o urma pe femeie și se gîndea la Fazlur, la ziua asta care începuse atît de bine și sfîrșea în atîta tristețe, la cele ce-i istorisise tînărul; pățaniile din îndelungatele lui peregrinări îi reînviau acum în minte și i se păru chiar că-l simte alături, că o însoțește prin pîclă și că ea îi spune: „Aceeași sărăcie e și la oraș! Știu cum trăiesc acești oameni și cu toate că am sari de mătase, casă primitoare și masă bună, nu mă tem de beznă, fiindcă nu viu singură prin locurile acestea mohorîte, nu numai eu îi ajut, nu numai eu le aduc sprijin și îmbărbătare."

Femeia se întoarse către ea și spuse:

— Mătușica Mazefa, ce ne-am face fără dînsa! Ne-am prăpădi. A fost astăzi pe la mine și știu unde s-o găsesc; ai să vezi că nu mint. Și tu ai nevoie de ea, ești tînără, frumoasă, trebuie că ai mare nevoie de mătușica Mazefa, de te încumeți s-o cauți pe o beznă ca asta. Dă-mi mîna, să nu te împiedici: pe aici au fost niște corturi și au rămas pe jos cioturile țărușilor.

— Nu-i nevoie, văd bine, mămucă, o asigură Nighear, care, oricît se străduia, tot nu-și putea aminti numele călăuzei, deși era încredințată că o mai văzuse undeva, împreună cu mătușica Mazefa.

— Iată că am ajuns, glăsui iar femeia, care nu băgă de seamă că tînăra îi spune mămucă.

Erau acum lîngă niște focuri pe jumătate stinse, în jurul cărora ședeau ghemuiți sau culcați oameni de tot felul. Îndărătul lor se ridica un zid înalt, în care călăuza descoperi o ușă și o deschise. Nighear se ținea după ea, dar trebui să se oprească

să ia o gură de aer și să caște bine ochii: era atît de întuneric, încît crezu că s-au prăbușit în străfundurile pămîntului, unde nu-i lumină, nici aer.

Un fum și un miros înecăcios umpleau încăperea, atît de mare, încît nu i se vedeau nici plafonul, nici pereții. Abia după ce s-a obișnuit cu negura deasă, sufocantă, care învăluia totul, Nighear a putut desluși pereții goi, pardoseala de asemenea goală și undeva, sus de tot, tavanul. Acum recunoștea încăperea: mai fusese aici cu cîțiva ani în urmă, ziua.

Pe atunci era o sală de atelier neterminată, care trebuia să devină depozit, iar mai tîrziu a fost transformată în cămin de fabrică. Acum adăpostea sute de oameni.

Un vuiet înfundat de glasuri acoperea toate celelalte zgomote, multe și felurite. Pe o droaie de vase cu mangal bolboroseau, șuierau, scuipau clăbuci și aburi fierturile, cineva plîngea încetișor, altul striga, un al treilea glas mîrîia amenințări la adresa cuiva. Izul acru de tizic se amesteca cu izul sudorii lipicioase de pe oamenii aceia osteniți, întorși de la lucru, cu izul de cîrpe și rufe jilave, cu izul grețos de fructe și zarzavaturi putrezite, de carne stricată și slănină puțin arsă.

Strecurîndu-se pe lîngă un fel de perdele despărțitoare, înșirate pe sfori, închegate din zdrențe, bucăți de pîslă veche, găurită, cîrpite și răscîrpite, pe lîngă basmale și rochii prăpădite de mult ce fuseseră purtate, Nighear și însoțitoarea ei se îndreptau către colțul cel mai îndepărtat al acestui iad, care reproducea, în mic, tot dichisul celui mare.

Aici era mult mai rău decît în iadul de lut din capul dealului, pe unde trecuseră înainte. Dincolo aveai cel puțin aer, puteai respira, în vreme ce dincoace îți venea mereu să strănuți, să tușești, iar ochii îți lăcrimau de atîtea mirosuri înțepătoare adunate laolaltă.

După perdelele despărțitoare, copii șezînd pe pardoseală își cufundau mîinile slabe în cazane, ca să scoată, frigîndu-și degetele, un terci subțire, ce li se prelingea pe trupurile goale, mici ca niște jucării... Puteai să întrezărești un ins cu față stacojie, aproape purpurie, care răzuia cu cuțitul o bucată groasă de piele albăstruie... Cu gura pungită, o femeie sufla în vasul cu mangal, care slobozea rotocoale de fum verde... Mai la o parte, cîțiva inși se pregăteau să se culce, adunînd cu grijă rogojina sub trupurile lor goale, slabe; îți aminteau de amfiteatrul de anatomie așa cum zăceau lungiți, cu vinele înnegrite și pîntecul supt, ca după autopsie.

Dar Nighear își urma curajoasă însoțitoarea, care cunoștea de minune toate trecerile. Și într-adevăr, după ce se strecurară o vreme printre baricadele de trupuri vii, de vase cu mangal, rogojini și cufărașe, ajunseră lîngă o frînghie, care susținea o draperie destul de mare, relativ nouă și întreagă. Se opriră în fața acestei draperii, în spatele căreia se auzeau zgomote înfundate — scîncete și niște femei șușotind. Însoțitoarea îi făcu semn să aștepte, iar ea dispăru în semiîntunericul din partea cealaltă a draperiei, de unde venea zvonul stins de glasuri.

Nighear se opri și respiră adînc. Aici era parcă fundul hăului acela negru, în care se scufundase și de unde nu te-ai mai fi așteptat să ieși din nou la lumina zilei, așa cum gîndacul căzut într-o căldare nu mai poate escalada peretele ei neted ca să răzbată afară, la libertate.

Nu pricepea de loc ce o fi făcînd aici mătușica Mazefa. Desigur, putea să vină pur și simplu în vizită, dar ideea asta i se păru atît de caraghioasă, încît o pufni rîsul. Își luă seama însă și așteptă mai departe cu răbdare, simțind instinctiv că de data asta nu trebuie să-și urmeze însoțitoarea.

Cînd se aștepta mai puțin, se trezi deodată cu mătușica Mazefa răsărind de după draperie. Surîdea, ceea ce Nighear găsi că nu se prea potrivește cu locul și situația; părea mai înaltă ca de obicei, fața îi lucea de transpirație, iar în ochi i se citea mulțumirea omului cu conștiința împăcată; buzele i se întinseseră într-un zîmbet larg, de parcă ar fi văzut ceva din cale-afară de frumos; pînă și fața, zbîrcită, devenise netedă. Întinse fetei mîinile, ca și cînd ar fi pe mal, iar ea, Mazefa, într-o barcă gata să pornească în larg. Rosti cu glas ferm, dar blînd:

— Nighear, sufletul inimii mele, cu toate că ești fată, trebuie neapărat să te uiți și tu la prințul rumen, la sultanul leit-poleit care a venit pe lume în Lahore cu ajutorul bătrînei Mazefa. Intră, nu te teme, e lumină înăuntru...

Nighear păși înainte, apucînd-o de mînă pe Mazefa și ocolind o căldare cu apă caldă, ce se găsea chiar la intrare. La început n-a fost în stare să-și dea seama ce face mătușica Mazefa, care, în semi-

obscuritatea acelui ungher despărţit de restul lumii, răsucea ceva, îl strîngea în braţe şi chiar parcă îşi ţuguia buzele a sărutare.

— Uite-l ! strigă bătrîna cu voce poruncitoare şi gingaşă în acelaşi timp : în mîinile ei se zvîrcolea o mogîldeaţă roşie-arămie, care dădea din mîini şi din picioare şi care deodată se schimonosi şi slobozi cu glas piţigăiat un ţipăt atît de jignit, încît Mazefa îl ascunse din nou vederii, aplecîndu-se spre un maldăr de cîrpe pestriţe, de unde se întindeau spre ea, cu zăngănit de brăţări, o pereche de braţe lungi şi slabe.

Mazefa îl depuse pe prinţul şi sultanul în mîinile mamei sale, pe care Nighear nu o vedea, ascunsă fiindu-i de alte două femei, şi spuse :

— Ei, şi acum, mătuşică Mazefa, eşti liberă !

O luă iar de mînă pe Nighear, căreia cine ştie de ce, în acea clipă de veselie, de triumf al vieţii, îi veniseră lacrimile în ochi, şi o scoase din bîrlogul înăbuşitor, afară, de partea cealaltă a draperiei.

— Hai, vino, fata mea, îi porunci ea ca un comandant, aici ai să te sufoci !

Nighear trebui să-şi adune toate forţele ca să-i răspundă în şoaptă :

— Ai uitat, mătuşică Mazefa, că nu sînt dintre cele gingaşe ?

— Da, da, am uitat. Astăzi am uitat de toate. Nu-l ţin minte decît pe acest nou stăpîn al Penjabului. Ce mai mîndreţe de flăcău ! Ce mai voinic, ce mai viteaz o să iasă din el ! Ce m-a mai strîns cînd s-a agăţat de mine. Dar hai să mergem, fata mea, să ieşim mai repede la aer !...

Ajunseră din nou la focurile stinse de afară, în jurul cărora stăteau, întinse pe pămîntul gol, sute de trupuri.

Mazefa o ascultă cu luare-aminte pe Nighear, în timp ce-şi potrivea basmaua şi-şi aduna părul sub ea, apoi glăsui :

— Am priceput. Poţi să te întorci liniştită acasă. Or să vină mîine acolo unde ai nevoie. Mai însoţeşte-mă puţin, bătrîna Mazefa e astăzi nu ştiu cum... tulburată. Parcă tot oraşul sclipeşte în faţa mea, plin de lumini, ca un joc de artificii. Uf, teamă mi-a mai fost de naşterea asta ! Dar totul s-a isprăvit cu bine. Bine-ai făcut că ai venit la mine tocmai la o vreme ca asta, foarte bine, Nighear !... Ştii de ce ţin dînşii atît de mult să mă cheme ? Bătrîna rostea acum cuvintele aproape cu mulţumire de sine, şi o bătea uşurel pe spate, cu mîna-i mare, pe Nighear. Ştii de ce ? Pentru că, ori de cîte ori vin eu, femeile nasc băieţi. Parcă ar fi vrăjitorie ! Între noi fie vorba, tare-mi plac voinicii ăştia goi-goluţi...

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

Gazonul acela era parcă anume făcut ca băieţii să zburde pe el şi să înalţe zmeie de hîrtie pe înserat. Zmeul a luat-o mai întîi pieziş, apoi s-a îndreptat, şi-a pus pieptul în bătaia vîntului şi a început să plutească, zbîrnîind şi şerpuindu-şi coada lungă. Băieţii îl salutară zgomotos şi începură să alerge după el — şi au fugit şi au tot fugit, pînă au obosit.

S-au aşezat apoi direct pe gazon: în jurul lor mai erau şi alţi oameni, care se odihneau, dornici să respire boarea răcoroasă a serii şi să-şi mai dezmorţească niţel mîinile şi picioarele după o zi lungă de muncă.

A venit un băietan, cu un mosor pe care era înfăşurată o cantitate impresionantă de sîrmă subţire ca aţa. Zmeul lui urcase atît de sus, în timp ce proprietarul învîrtea în neştire mosorul, încît nici el nu-l mai desluşea ca lumea pe cerul ce începuse să se întunece.

Treceau biciclişti şi pedicaburi, parcă tăiate din hîrtii multicolore. Soarele scăpăta, poleind cu ultimele-i raze umerii bărbaţilor tolăniţi pe iarbă, împurpurînd vălurile femeilor, care ardeau ca nişte pete aurii şi trandafirii.

Azlam îşi luă rămas bun de la băieţi şi se strecură printre orăşenii care se plimbau sau se odihneau pe iarbă. Îi găsi pe Fazlur, Ali şi Kadîr discutînd cu însufleţire, comod aşezaţi ca pentru a mînca pilaf.

Se aşeză şi el lîngă Fazlur, privi spre cer şi, băgînd de seamă că şi Fazlur căta la nori, spuse:

— Ateş Fazlur, cunosc foarte bine casa unde locuieşte mama prietenului nostru — ştiu că nu-mi dai voie să-i rostesc cu glas tare numele. Acolo trebuie să duc bileţelul? Greu lucru, ce să-ţi spun! Doar trec des pe acolo! La doi paşi locuieşte şi prietenul meu Reuf, mare filatelist. Îl ştim amîndoi pe spion, stă toată ziua la post ori se plimbă. Şi ştii ce-am descoperit, Ateş Fazlur? Din cînd în cînd se îmbracă în straie femeieşti, ca să treacă neobservat, pe urmă îşi recapătă iar înfăţişarea obişnuită de bărbat. Acum e iar femeie. Nu-i aşa că e caraghios? Reuf e acela care i-a descoperit şiretlicul; l-a surprins vorbind cu un poliţist pe bicicletă: spionul îşi ridicase puţin vălul şi îşi aprinsese o ţigară. Pe Reuf era cît pe ce să-l pufnească rîsul: auzi, o femeie cu barbă şi care fumează! Mare prost mai e spionul acela. Ateş Fazlur, vrei să-l dăm în vileag?

— Azlam, uite bileţelul. Ştii cum să faci ca să-l înmînezi fără să fii văzut din stradă?

— Ştiu. Trebuie să pătrund de pe acoperiş, prin partea cealaltă. Pot să-l iau şi pe Reuf cu mine? N-am să-i spun nimic, dar îmi va fi de ajutor: e acolo un loc unde trebuie să mă sui pe umerii cuiva. Dacă merg cu Reuf, mă urc pe umerii lui şi totul va fi în ordine...

— Bine, ia-l. Dar vezi, după ce dai biletul, nu cumva să-l zădărăşti pe spion! Nu trebuie să bănuiască nimic... Ia spune, pe uliţa aceea sînt trecători la ora asta?

— Păi, cum să nu fie! Sigur că sînt, dar nu prea mulţi. Ei, pot să plec?

— Da, poţi...

Ali şi Kadîr aveau aerul că nu ascultă discuţia dintre Fazlur şi micul complotist; fumau, iar jarul ţigărilor sclipea ca o pereche de licurici în întunericul ce se lăsase. Kadîr prinse a rîde, dezvăluindu-şi dinţii albi.

— O să iasă un om şi jumătate din băiatul ăsta, zise dînsul, aprinzîndu-şi altă ţigară. Tot ce spune e drept. Şi în privinţa spionului, şi în privinţa drumului pe acoperiş. Numai un copilandru poate trece pe acolo nebăgat în seamă, nu o cămilă ca mine.

— Ali, Kadîr, zise Fazlur, s-ar părea că planul nostru nu e prea rău, dar mi se pare că va trebui răpită o femeie.

— Vai de mine, exclamă Ali, ce mi-e dat să aud? Tînărul muntean vrea să ducă în munţi o nevastă din Lahore?

— Da, îmi plac femeile care fumează, umblă în haine bărbăteşti şi chiar îşi lasă barbă...

— Îţi arde de glumă, azi sînt destule femei care fumează nu numai în munţi, dar şi în Lahore...

— Dacă femeia ta e cu barbă, grăi din nou Ali, atunci cei ce-i fac curte ar trebui să se păzească.

— De, ne putem aştepta şi la o lovitură de cuţit, dacă nu chiar la împuşcături, făcu Fazlur.

— Fericitul, care fură o femeie, trebuie să aibă o birjă bună şi o pelerină, ca s-o învelească...

— Eu aş fi luat şi o frînghie, şi un sac — păcat numai că apa e cam departe.

— Îi ştim noi pe mişelul ăla! Ne-a făcut de-alde astea şi pe vremea cînd îşi făcea murdara meserie la atelierele de cale ferată. L-am mirosit repede. L-ar fi tăiat în bucăţi un tren de noapte, dacă nu i s-ar fi dat de ştire şi n-ar fi spălat putina la timp. Da, da, sîntem cunoştinţe vechi şi de-abia aşteptăm să ne întîlnim din nou... Hei, dar e timpul s-o luăm din loc!

...Cînd poliţistul pe bicicletă a dat fuga la locul cu pricina, n-a mai putut afla cum s-a produs învălmăşeala, ce s-a întîmplat pe bătrîna şi primăvăratica uliţă, mărginită de case cu un cat, cu uşi strîmte, ferestre zăbrelite şi balcoane închise, ieşite în afară, care, cufundate în linişte cum erau, te puteau face să crezi că toţi ai casei dorm de mult.

Strada era înţesată de oameni agitaţi, gălăgioşi, dar mai abitir strigau femeile şi copiii, ce se vîrau peste tot.

Cînd Fazlur a intrat în uliţa aceea, la început liniştită, a văzut lunecînd pe dinaintea lui văluri femeieşti întunecate, trecători paşnici ce se întorceau acasă. Lîngă tarabele negustorilor de zarzavaturi zăboveau cîţiva cumpărători, iar peste drum de casa cu uşă sculptată, într-o nişă, se aşezase la odihnă, pe o bucată de pîslă veche, o femeie voinică, ce trebuie să fi suferit de astmă, căci tu-

șea și icnea înfundat sub tradiționalul văl, cernit și sufocant.

Din celălalt capăt al străzii, Fazlur îi văzu apropiindu-se pe cei doi frați, Ali și Kadîr. Primul, în cămașă albă, cu cureaua bine strînsă peste pantalonii largi, negri, și o tichie împletită pe cap, ce-i ținea loc de turban, semăna cu un meșter sărman și simplu. Barba neagră, căutătura războinică a ochilor aspri și uriașul, dar cochetul turban dădeau celui de-al doilea un aer de soldat, gata să-și scoată din teacă sabia și să pornească la atac.

Printr-o curioasă asociație, Fazlur și-a adus aminte de un prieten din Karaci, care, în timpul unei manifestații, se urcase într-un pom bătrîn, aflat la o răspîntie, ca să strige de sus lozinci, dar un polițist îl țintise cu pistolul și-l omorîse pe loc. Așa și acum, avea impresia că pe ulița aceasta liniștită o să miroase curînd a praf de pușcă.

La început, cîțiva trecători s-au strîns în jurul lui Kadîr, care le explica liniștit că avusese loc un cutremur numai cu cîteva clipe înainte.

— Poftim, uitați-vă la crăpătura asta, care, e drept, nu prezintă nici un pericol, și el le arăta zidul casei unui bătrîn negustor.

A fost destul ca să se încingă o dispută aprinsă : unii strigau că mai fusese și înainte crăpătura aceea, că în definitiv casa e veche și șubredă, alții însă o țineau morțiș că n-a fost mai înainte, că se ivise acum și că trebuie să ne mai așteptăm de bună seamă la cîteva cutremure. Ați uitat ce-a fost la Quetta ? Și acolo a început cu o zguduitură fără însemnătate, dar ce-a urmat apoi... În clipa aceea s-a iscat zgomot mare la celălalt capăt al uliței :

căzuseră de pe polița unui negustor o droaie de oale de lut, iar cineva țipa ca scos din minți că acuși o să se năruie și casele, că a mai văzut el așa ceva cu vreo douăzeci de ani în urmă, că să scape cine poate cît mai e timp.

Acestui țipăt, care a stîrnit panică printre trecători, i-a răspuns pe loc Kadîr, cu glas de tunet, amenințînd că o să-i sucească gîtul nesăbuitului care urlă, că n-a fost nici un cutremur și că tulbură degeaba liniștea oamenilor. Ali — căci el era cel ce țipa — nu s-a lăsat și a răspuns cu cele mai pitorești sudălmi. Îi ținea isonul negustorul de oale, care aduna cioburile de pe jos cu teama în suflet ca nu cumva un nou cutremur să-i prăvale în cap și oalele de pe celelalte polițe, care deocamdată scăpaseră întregi.

Strigătele și gălăgia i-au trezit pe toți din amorțire : geamurile se deschideau cu zgomot și însuși negustorul din casa cu pricina și-a arătat barba peste balcon ; cînd a auzit ce pacoste a dat peste locuința lui și că se așteaptă noi cutremure, s-a năpustit valvîrtej pe scări și și-a făcut loc cu coatele prin mulțimea adunată, ca să cerceteze crăpătura, care, din pricina întunericului și a umbrelor mișcătoare ale celor din jur, părea că se lărgește tot mai tare.

La început, peste toată zarva se înălțau trei voci — a lui Kadîr, a lui Ali și a negustorului de oale — dar valul curioșilor se îngroșa mereu. Noii veniți, atrași de zgomot, voiau neapărat să știe ce s-a întîmplat și se îmbulzeau ca să audă ce se discută cu atîta aprindere în fața casei bătrînului negustor. Ferestrele locuințelor megieșe

se deschideau, una după alta, și femeile, alarmate, strigau și își întrebau vecinele de pe partea cealaltă a uliței. O gospodină a lovit din greșeală un ghiveci, cu trandafiri în floare, care a căzut pe caldarîm și s-a spart cu pocnet răsunător. Copiii treziți din somn au prins a scînci și a țipa, speriați.

— Ce e? Ce s-a întîmplat? întrebau noii veniți.

— Tremură pămîntul! Cutremur! A crăpat peretele...

În fața casei cu pricina îmbulzeala și ciorovăiala creșteau.

— Păi bine, dar crăpătura asta a fost dintotdeauna!

— Ba uite aici, urmă proaspătă. Înainte, crăpătura era mult mai îngustă...

— N-o fi alta pricina?

Pe ulița cufundată în întuneric, în spatele celor ce se certau de zor, s-a iscat deodată altă tevatură.

Pe lîngă Fazlur s-au strecurat doi băieți; unul era fără îndoială Azlam. Oamenii ce se îmbulzeau ceva mai încolo au început să strige:

— Au prins o femeie! A sărit la un bărbat! Vrea să-l omoare din gelozie!

A fost destul ca toți cei strînși în fața casei negustorului să curme cearta și să dea fuga către locul de unde veneau celelalte strigăte. Un felinar chior își trimitea raza lăptoasă pînă la grămada aceea de oameni ce se foiau.

— Vai!... Ce grozăvie!... Unde e? țipau pe întrecute femeile, aplecîndu-se peste pervaz.

— Vai! Uitați-vă! Uitați-vă! le răspundeau alte voci, din stradă, unde se și iscase o încăierare

strașnică. O femeie! I se smulge vălul! De ce nu-i dă nimeni ajutor?

— Ce-i acolo? Ce se întîmplă?

Îmbulzeala din întuneric creștea mereu, cînd, deodată, peste toate glasurile, acoperindu-le, s-a înălțat unul singur, care da de știre:

— Nu-i femeie! E o lighioană, o vrăjitoare, un vîrcolac! Poate să ia ce înfățișare vrea!

Alt glas i-a răspuns, plin de uimire:

— Ba-i un nebun! Bărbat în straie femeiești! Hei, luați-i cuțitul!

Într-adevăr, ciudate lucruri se mai petreceau acolo. Nimeni nu se mai gîndea la cutremur, toți dăduseră fuga la locul unde fierbea încăierarea — dar parcă puteai să vezi cine cu cine se bate?! Era hărmălaie și îmbulzeală, și mereu veneau alți și alți curioși.

Și atunci, femeia cu barbă a dat țipăt mare, cu glas gros, bărbătesc:

— Săriți, oameni buni! Mă omoară! O să dați socoteală!

Dar l-a acoperit pe dată altă voce, mai puternică:

— E nebun de legat! A fugit de la balamuc! Îl cunosc, știu unde stă! Îl ducem noi acasă. Feriți, că e periculos!

În depărtare s-a iscat alt zgomot, strident: zburaseră la pămînt ultimele rafturi cu oale, dar nimeni n-a mai băgat în seamă zgomotul întîrziat.

— Dați-mi un sac, mușcă! striga cineva.

Și iar s-a auzit femeia cu barbă țipînd, dar mai înfundat — probabil că i se punea căluș:

— Nu vreau! Să nu-ndrăzniți!...

Apoi, harababura a devenit de nedescris; nu mai puteai înțelege nimic. Mai pe urmă s-a auzit în depărtare o detunătură, și o larmă de glasuri după colț. Un zgomot înfundat creștea, se apropia...

— Vine cutremurul! Vine cutremurul!... a strigat o femeie, dar nimeni n-o asculta.

— Încotro? Ce-i cu îmbulzeala asta? Ce-i aici, bătaie? Unde fugiți? Ați blocat strada!

Erau polițiștii; motocicletele lor umpleau cu trosnet și bubuituri ulița strîmtă, ce fierbea ca un mușuroi de furnici zgîndărit.

Nimeni nu putea da vreo lămurire mai ca lumea, nimeni nu înțelegea nimic. Polițiștii, ștergîndu-și de zor sudoarea ce li se prelingea pe față, ascultau răspunsurile anapoda, care curgeau din toate părțile: oamenii se întrerupeau, se acopereau, se contraziceau, zicînd că a fost cutremur, că s-a crăpat peretele, că acuși se năruie casa bătrînului, că nebunul cu cuțitul, travestit în femeie, a vrut să-l omoare din gelozie pe bătrînul negustor, și că a fost prins...

Pe altă uliță strîmtă din apropierea locului unde polițiștii făceau ordine, mulțimea, care se risipea, baricadase calea unei luxoase limuzine negre, lăcuite.

Un polițist pe bicicletă a dat fuga îndată ca să împrăștie ceata.

— Ce-i cu mașina asta? a întrebat el.

Șoferul l-a măsurat cu o privire disprețuitoare și a spus:

— Ce-i cu mașina asta?! Doar n-ăi fi de la țară! Nu vezi că e a venerabilului Aiub Hussein? Fă bine și lasă-ne îndată să trecem.

Numele era bine cunoscut polițistului. Uitînd să se mai supere pentru că fusese insultat — auzi, cică e de la țară! — a ajutat limuzinei să iasă din uliță.

Cînd larma încăierării ajunsese la culme, Fazlur a simțit că-l apucă de cot o mînă mică, fierbinte. Era Azlam. O luară la goană, o dată cu mulțimea, pe niște ulițe lăturalnice, cufundate în beznă, căci toate obloanele erau lăsate, iar unde nu erau obloane, se trăseseră perdele groase peste geamuri. Se depărtau tot mai mult prin întuneric.

Se opriră lîngă un bătrîn arbore mango, ca să-și mai tragă sufletul. Băiețașul tremura tot de exaltare și de atîta alergătură. Fazlur îi spuse:

— Ai vrut să faci o faptă eroică. Ei bine, ai făcut-o!

— Da, zise băiatul, gîfîind, eu m-am agățat primul de dînsul și i-am tras vălul de pe față.

— De ce sufli așa greu? De ce te-ai legat la mînă? Ești rănit?

—Da, m-a atins cu cuțitul, dar mi-am smucit mîna și m-a zgîriat numai. Am izbutit să scap. Kadîr i-a smuls pe urmă cuțitul din mînă.

— Te doare?

— M-a durut la început, acum nu prea. Adică și acum mă doare, dar nu-i nimic. Am rupt o bucată din cămașă și mi-am bandajat mîna. Nu-i nimic, trece. Zici că am făcut o faptă eroică, dar ce eroism mai e și ăsta?...

— Ai salvat un om pe care ai să-l stimezi toată viața, cînd ai să te faci mare, cînd ai să fii bărbat...

— Am să fiu, Ateş Fazlur, m-am şi făcut aproape. Să ai încredere în mine. Ştii ce te rog: dacă ai să mai ai nevoie de mine, cheamă-mă. Îmi promiţi?

— Îţi promit.

— Şi... pot să le povestesc şi membrilor asociaţiei?

— Ce asociaţie?

— Vai, Ateş Fazlur! Se poate să uiţi? Asociaţia al cărei preşedinte sînt. Să ştie şi dînşii ce preşedinte au.

— Bine, povesteşte-le, dar să nu spui nici un nume.

— Dar de Reuf pot să le vorbesc? Doar e băiat, n-o să spună nimănui. Nu-i place să trăncănească, îi plac numai timbrele. Pe urmă, mi-a fost de mare ajutor. Ştii, cînd m-am urcat pe umerii lui şi l-am întrebat: „E greu?“, mi-a răspunse: „Urcă şi lasă mofturile“. Vezi, ce băiat bun e? Femeile au citit bileţelul şi l-au rupt, iar eu m-am întors pe acelaşi drum. Şi totuşi eu am fost primul care i-am smuls vălul. Tii, ce mai barbă avea!... Toţi au văzut-o!...

Ieşiră din ulicioară. Mai încolo îi aşteptau trei oameni, care îşi frecau mulţumiţi mîinile şi făceau mare haz: erau Amid Ahmet, Ali şi Kadîr.

— Ce mai carambol! exclamă Kadîr. I-am tras o papară de-o să urască toată viaţa fustele...

— Ce-aţi făcut cu el?

— L-am dat în grija unui om de treabă. El o să care acest colet în straie femeieşti pe o linie de garaj şi o să-l încarce într-un tren de marfă, care

pleacă la Gujranwala. I-am lăsat numai nasul liber, ca să nu se înăbuşe. O să călătorească în cel mai desăvîrşit confort: într-un vagon cu cărbuni. Ştii, am fost nevoit să-l pocnesc, fiindcă începuse să mă muşte: se credea o fetişcană, probabil, şi mă lua drept prinţ de Belucistan. Kadîr îşi mîngîie barba neagră ca smoala şi coborî glasul: Prietenul nostru s-a făcut nevăzut, ca o umbră. Am mers puţin pe urmele lui. Ai noştri l-au condus mai departe. Eşti mulţumit, Fazlur?

— Mă bucur pentru prietenul nostru.

— Mă bucur şi pentru că maică-sa e mai bine, completă Amid Ahmet. Criza, care-i punea viaţa în pericol, a trecut. O să trăiască.

După ce ajunseră într-o stradă luminată ca lumea şi îşi luară rămas bun unii de la alţii, Fazlur şi Azlam fură ajunşi din urmă de o limuzină, din care scoase capul Nighear; le făcu semn cu mîna, invitîndu-i în maşină.

— Ce-i cu băiatul? întrebă speriată Nighear, după ce automobilul se puse în mişcare.

— S-a zgîriat niţeluş, are o zdrelitură, explică precaut Fazlur, care nu ţinea să vorbească prea mult în prezenţa şoferului.

— Să-l bandajez cu batista, zise Nighear.

Fără a încetini, Umar Ali, care asculta discuţia lor, apucă volanul numai cu o mînă, cu cealaltă deschise uşa unui dulăpior, scoase un pansament şi-l aruncă fetei, care-l prinse din zbor.

— De unde ai pansamentul? îl întrebă dînsa.

— Totdeauna am la mine trusa individuală, răspunse Umar Ali, aşa m-am obişnuit din timpul războiului. Am şi iod, dacă vă trebuie.

— Dă-l încoace, spuse Nighear.

După ce pansă mîna micului pacient şi i-o bandajă strîns, Nighear îl sărută pe frunte; el se ghemui în ea, cam buimăcit şi tulburat. La început, merseră într-o tăcere adîncă.

Nighear rupse tăcerea. Îi era milă să-l lase singur pe băiat; cercetînd cu stăruinţă chipul lui Fazlur în semiîntunericul din maşină, întrebă:

— Azlam, unde vrei să te ducem? N-ar trebui să umbli prea mult aşa, cu mîna bandajată...

— Duceţi-mă la... şi băiatul numi o piaţă din apropierea cartierului unde locuia.

Coborîră tustrei din maşină; Azlam, ca un motănaş, îşi frecă capul de mîna moale a Nighearei.

— Ce-ai să spui, băieţaşule, dacă ai să fii întrebat unde te-ai tăiat? îl întrebă Nighear, mîngîindu-l.

— Ce-am să spun? Am să spun că fugeam cu zmeul, că m-am împiedicat şi am căzut într-o doagă de fier. Doaga de fier taie aproape ca un cuţit. Am căzut o dată într-o doagă şi m-am tăiat rău de tot, e drept nu la mînă, ci la picior.

Şi zicînd acestea, o rupse la fugă pe stradă, pe sub copacii întunecoşi, făcîndu-le semn cu mîna bandajată, oftînd, împiedicîndu-se de rădăcini şi bolborosind dezamăgit: „Va să zică, asta-i fapta eroică!..."

Fazlur şi Nighear se îndepărtară cîţiva paşi de maşină, privindu-se în ochi; Nighear era fericită că nu-l vedea pe Fazlur agitat, ci calm şi liniştit ca totdeauna.

— Dar şoferul? întrebă încetişor acesta.

— Ce-i cu şoferul? făcu nedumerită fata, tot atît de încet.

— El ştie pe cine a dus în maşină?

— Nu ştiu dacă ştie, dar nu ne va trăda.

— De ce eşti atît de convinsă? Ah, Nighear!

— Fiindcă am discutat deschis cu el şi mi-a spus: „N-am fost niciodată un trădător".

— Şi tu l-ai crezut? Cum poţi fi atît de încrezătoare, Nighear? Îţi dai seama că nu mi-e teamă pentru mine. Prietenul nostru trebuie să se afle în deplină siguranţă. Şi cînd e vorba de aşa ceva, nu trebuie să te încrezi în oricine.

Se uită stăruitor la Nighear şi abia acum văzu cît era de obosită; i se făcu milă de ea şi vocea-i deveni mai blîndă:

— Sper că nu ne-am înşelat în privinţa şoferului...

— Nu, spuse ea.

— De ce eşti atît de sigură? sări iar Fazlur; glasul îi redevenise aspru, împotriva vrerii lui.

— De ce? Fiindcă e comunist, iar într-un comunist poţi să ai întotdeauna încredere. Nu-i aşa, Fazlur?

— Umar Ali? Comunist?

— Da. Ştiu sigur, deşi cred că nu mi-ar spune-o niciodată. E comunist... Şi acum, să mergem.

— Unde?

— La noi acasă.

— La voi? Da, fireşte, trebuie să te ducem acasă. Pe mine o să mă lăsaţi pe aici, prin apro-

piere, şi am s-o iau pe jos. Nu trebuie să fim văzuţi împreună.

— Ba nu, făcu Nighear blînd, dar insistent, dimpotrivă, trebuie să fim văzuţi împreună în seara asta... Şi de aceea vei veni cu mine, la noi acasă...

— De ce?

— Te rog să mă asculţi şi să nu mă contrazici. Tu îţi închipui că Nighear e delicată şi plăpîndă, că trebuie ferită de vînt şi frig, şi cînd colo — fata rîse scurt — Nighear e brutală şi puternică şi nu se teme de nimic.

— Nu, nu, dragă Nighear, nu-ţi dau voie să te calomniezi, lasă brutalitatea altor fete.

— Să nu mă crezi deşteaptă şi curajoasă. Sînt o proastă şi o fricoasă. Dar vom merge la noi. Şi ţi-l voi prezenta pe unchiul meu. Te ştie, i-am vorbit de mult despre tine, chiar şi azi-dimineaţă. Ideea mi-a venit aşa, dintr-o dată: mă trezisem şi mă tot socoteam ce-o să facem — şi aşa mi-a dat în gînd. Te voi prezenta unchiului meu. Unchiul e nebun după ideea unificării musulmanilor de pretutindeni. Grozav îi place să discute despre asta. Să-i spui că ai citit ultimul lui articol despre actualitatea islamului şi că a făcut impresie printre studenţi. Iar eu am să te aranjez, am să-ţi găsesc loc în maşina cu care pleacă exploratorul...

— Ce explorator? Parcă aş citi o carte, în care e vorba de un oarecare Fazlur, şi acest Fazlur n-aş fi eu.

— Stai puţin, ai răbdare. Exploratorul e un american, mare amator de natură, care strînge

material pentru nu ştiu ce reviste de geografie. Pleacă tocmai spre regiunea de unde eşti tu. Maşina o va conduce Umar Ali, iar eu am să i te dau în grijă. Aşa, o să dispari pentru un timp din Lahore; pentru un timp, pînă ce se potoleşte zarva; pe urmă ai să te întorci, iar scandalul de azi va fi uitat. Cînd ajungem acasă, îţi spun eu cum să vorbeşti cu unchiul; acum, hai să plecăm. Să nu mai vorbim despre aceasta în faţa lui Umar Ali, nu-i nevoie. Hai mai repede, mi-e frică să nu-l scăpăm pe unchiul meu: parcă voia să se ducă nu ştiu unde în seara asta.

Se întoarseră la maşină şi se aşezară unul lîngă altul; atitudinea lor era atît de firească, de parcă se întorceau dintr-o vizită unde toţi cunoscuţii, văzîndu-i, şi-au pus întrebarea: cînd se vor căsători aceşti tineri? La gîndul ăsta, Fazlur începu să rîdă încetişor. Nighear îi aruncă o privire; nu spuse nimic, ci îi strînse cu putere mîna şi i-o ţinu aşa, pînă ce intrară prin poarta bogat ornamentată în curtea casei lui Aiub Hussein.

...În spatele casei sale, într-un luminiş unde păştea o capră şi se zbenguiau cîţiva pui pestriţi, Azlam trona pe un butoi; pe iarbă, în faţa lui, stăteau trei băieţi, care-i sorbeau cuvintele. Azlam le istorisea întîmplarea al cărei părtaş fusese.

Le zugrăvea în culori atît de vii încăierarea, încît băieţii ţopăiau de plăcere.

— Un prost ameninţa cu cuţitul pe un om bun. Eu l-am prins de mînă şi i-am aruncat din mînă cuţitul. Da' nu dintr-o dată. Mai întîi i-am

smuls vălul de pe faţă. A vrut el să mă omoare, da' n-a putut. Doar m-a zgîriat oleacă...

— Tu ai făcut asta?

— Eu, zise dînsul şi le arătă vîrca purpurie de pe braţ. Apoi, temîndu-se să intre în amănunte şi nemaiştiind cum să isprăvească, sări jos de pe butoi şi strigă: Ştiţi voi că asta este o faptă eroică? Poate chiar revoluţionară? Dar în privinţa asta să-mi juraţi tăcere!

CAPITOLUL AL OPTULEA

— Aşa sînt tinerii: focoşi, nerăbdători, dornici să schimbe totul în douăzeci şi patru de ore, aşa cum li se pare lor că e bine, spunea Aiub Hussein, trăgînd dintr-o ţigară groasă de foi, din tutun negru şi tare, confecţionat special pentru dînsul de un mare meşter în materie, care, pe vremea cînd era tînăr, îl aproviziona şi pe tatăl comerciantului cu asemenea ţigări. Realitatea e că nici una din problemele cu care avem de-a face nu poate fi rezolvată într-un an, doi... Noi nu putem rămîne doar o ţară furnizoare de materii prime pe piaţa mondială. Şi care e situaţia acum? Vindem Indiei iută cu o sută de rupii tona, iar India vinde iuta noastră unei ţări care are nevoie de ea — hai să zicem unei ţări din America de Sud — la un preţ de trei ori mai mare. În schimbul iutei, această ţară dă Indiei zahărul său şi i-l dă ieftin, fiindcă n-are ce face cu el. Noi cumpărăm din India zahărul şi-l plătim de două ori mai scump decît costă. Şi astfel pierdem, pierdem mult: vreo jumătate de milion de rupii. Trebuie să scăpăm odată de această dependenţă. Dar pentru asta, trebuie să ne punem serios pe treabă. Să îmbunătăţim agricultura, să lăsăm industria să se dezvolte nestingherit. După separaţie, pe te-

ritoriul nostru au rămas doar vreo douăzeci de fabrici textile, iar în India opt sute; fabricile de prelucrarea iutei le-am putea număra pe degete, iar India are peste o sută. Trebuie să tindem să îmbunătățim nivelul de trai al populației, să punem capăt foametei, să încurajăm inițiativa liberă, să exploatăm bogățiile subsolului nostru. Asta nu se poate face cu nici un fel de manifestații și lozinci. Toți trebuie să sprijinim guvernul și să fim încredințați că este animat de cele mai bune intenții...

Fazlur asculta răbdător. Cunoștea prea bine această categorie de comercianți „luminați", care obișnuiau să discute cu atîta ușurință despre cele mai grele probleme de viață ale poporului. Imaginația lor bătea cîmpii ca un automobil, care-și ia vînt pe șoseaua asfaltată și nu se mai oprește: de ce să lase șoseaua bună și s-o ia pe un drum de țară, unde ar da din capul locului de atîtea greutăți? Din cînd în cînd surprindea privirea rugătoare a Nighearei, care tremura de teamă ca nu cumva impulsivul Fazlur să-i răstoarne într-o clipă planurile și să strice totul, contrazicîndu-l fără milă pe înflăcăratul Aiub Hussein.

Fazlur însă tăcea și tăcerea lui putea fi interpretată ca o dovadă de atenție și respect. Aiub Hussein continua să vorbească, atacînd tema preferată:

— Abia sîntem la începutul istoriei noastre. Dar chiar de pe acum nu putem să nu atragem asupra noastră atenția celorlalte țări musulmane, căci țara noastră constituie pentru orice musulman o pildă inspiratoare și se află în fruntea lumii

islamice. Stingîndu-și țigara pe buza unei scoici împodobite cu înflorituri albe și trandafirii, ce servea drept scrumieră, gazda își răsuci corpul pe canapeaua scundă și spuse, căutînd să fie cît mai solemn: Tînăra generație are misiunea sfîntă să-și însușească toate cunoștințele moderne, să lucreze pentru binele poporului. Tineretul trebuie să se pătrundă de esența islamismului, să fie adînc convins că ideea califatului este singura forță capabilă să transforme țara din punct de vedere spiritual. Nu vreau să spun (aici el își agită autoritar mîna moale, cu degete scurte, pe care străluceau cîteva inele) că trebuie să rămînem niște fanatici mărginiți. Știu că printre noi există și unii care nu înțeleg deosebirea dintre trecut și viitor. Vreau să spun însă că vom insufla ideii vechi un conținut nou — uite, bunăoară ca Anglia, care și-a creat imperiul mondial fără a imita Roma antică. Dar nu vom putea realiza acest lucru decît dacă ne vom pune întreaga noastră voință, ca indivizi și ca popor, în slujba adevărurilor noi, care au forța unei tradiții populare de veacuri. Dacă ne vom uni cu toții, atunci vom deveni stegarii tuturor țărilor musulmane din Orient.

Făcu o pauză ca să mai răsufle și sorbi ceaiul parfumat din ceșcuța-i verde preferată, apoi își împreună pe pîntec mîinile și-l privi pe Fazlur, satisfăcut și radios, de parcă și-ar fi și realizat pe jumătate planurile.

Tînărul profită de acest răgaz ca să facă primul pas diplomatic; nu ținea să se angajeze prea adînc în discuții plicticoase și fără sens cu acest filozof radios și mulțumit de sine. Zise așadar:

— Ultimul dumneavoastră articol despre noul răsunet al islamismului este plin de idei profunde şi se bucură de un succes indiscutabil printre studenţi.

Aiub Hussein se înroşi de plăcere.

— Aşa gîndeam şi eu. Îmi face o deosebită plăcere ceea ce-mi spuneţi. Sînteţi, va să zică, de acord că în această direcţie trebuie să acţionăm uniţi, părinţi şi copii? De ce să adîncim rîpa nu prea adîncă a divergenţelor noastre fireşti, a contradicţiilor admisibile, transformîndu-le într-o luptă şi chiar într-o adevărată catastrofă naţională? Trebuie să ne unim eforturile spre binele poporului, care abia s-a eliberat de cel mai greu jug din istoria sa. Tineretul trebuie să trăiască de-a pururi cu amintirea sfîntă a islamului, care a trezit la viaţă din adîncurile Arabiei forţe atît de proaspete, atît de tinere, încît nu peste mult au fost în stare să ia cu asalt Europa şubrezită, neputincioasă să li se împotrivească. Dacă francezii ar fi pierdut bătălia cu arabii, cînd aceştia au pătruns în Franţa, apoi astăzi, la Cambridge şi Oxford s-ar purta turbane şi s-ar studia Coranul, iar chemarea muezinului ar răsuna din Turnul Londrei, de s-ar auzi în toate colţurile oraşului. Dar ce să-i faci: n-a fost să fie — şi basta... Astăzi însă vedem cu ochii rodul luptei noastre, al luptei şi al victoriei noastre: Pakistanul islamic. Pakistan — ce frumos sună! Ce minunat nume i-a găsit Igbal Gură-de-aur! Oare de aici n-ar putea lua naştere un avînt măreţ, o nouă energie, care să-i atragă pe toţi musulmanii? Nici n-am avea nevoie să inventăm ceva nou. Sufletul omului rămîne acelaşi de-a lungul veacurilor, tot aşa cum Coranul este unul singur. Avea dreptate marele nostru calif Omar, care, atunci cînd Mahomed, pe patul de moarte, i-a cerut o pană ca să scrie ultimul său mesaj, i-a spus prorocului că n-o să i-o dea, fiindcă nu-i nevoie să mai adauge ceva: „Ne-ajunge cartea sfîntă".

Cu acestea, elocvenţa lui Aiub Hussein se epuiză; termină de băut ceaiul şi puse deoparte ceaşca. Nighear pricepu că venise momentul hotărîtor. Dar îi era teamă să se uite la Fazlur şi îşi reproşa amarnic că-l pusese într-o asemenea situaţie. Ce o să-i răspundă? Te pomeneşti că o să înceapă a rîde necuviincios, ca un copil, şi Aiub Hussein o să-i alunge pe amîndoi din casa lui.

Tînărul însă, alungînd de pe faţa-i smeadă, hotărîtă, umbra unui zîmbet, zise încetişor:

— Dar străinii nu vor permite ţării noastre să devină puternică; vor căuta să împiedice realizarea acestor planuri măreţe, pe care le-aţi expus atît de frumos, şi vor împiedica, deci, şi dezvoltarea întregului Pakistan. Ce trebuie să facem pentru ca aceşti străini să nu ne fure bogăţiile, prefăcîndu-se că ne sînt prieteni?

Aiub Hussein rămase cîteva momente nedumerit, frecîndu-şi rădăcina nasului; îşi scoase ochelarii mari, şi-i şterse cu batista de mătase, apoi dintr-o dată faţa-i gravă se însufleţi, ca şi cînd şi-ar fi amintit de un lucru pe care uitase să-l spună. Răspunse simplu, fără tonul retoric de adineauri:

— Sînt pentru relaţii comerciale cît mai largi, cu toate ţările. Iar cînd vorbesc de Coran, asta nu

înseamnă că aş îndemna să pornim chiar mîine la cucerirea ţărilor vecine, să răzbatem pînă la Marea Caspică şi să ne reîntoarcem la Delhi. Nu, eu cer mobilizarea forţelor spirituale şi fizice. Pe străini trebuie să-i suportăm. Pot să spun că nu-i iubesc pe englezi şi, în general, aş fi mulţumit să nu mai văd niciodată vreun străin, care să-mi dicteze mie, pe pămîntul meu, condiţiile sale, dar i-aş saluta întotdeauna ca oaspeţi comerciali. Antreprenorilor străini le vom permite să caute în ţara noastră minerale şi petrol, să construiască fabrici, dar nu să dispună de materiile noastre prime, sau de valuta noastră, pe care n-o vom lăsa să ia drumul străinătăţii. Îi vom pune sub un asemenea control, încît nu vor putea să ne strîngă de gît. Vom urmări cu cea mai mare atenţie fiecare acţiune a lor. Ştim că sînt străini şi străini. Vom şti să-i deosebim pe cei ce se arată duşmănoşi cu noi şi vor să ne înrobească de cei ce vin la noi cu inima deschisă şi contribuie la întărirea relaţiilor culturale, fără gînduri ascunse. Vechea noastră lege a ospitalităţii ne obligă să-i primim pe asemenea străini ca pe nişte oaspeţi dragi, şi vom rămîne credincioşi acestei legi. Dragul meu Fazlur, ai să te convingi tu însuţi de acest lucru, însoţindu-l pe oaspetele nostru, marele savant şi explorator american Foost. E un mare cunoscător al naturii Asiei, îndeosebi a ţării noastre. Cunoaşte la perfecţie Kaşmirul. E un om îndrăzneţ, un alpinist. Are o fire cu totul opusă unui imperialist. Oameni ca el n-ar strica să vină cît mai mulţi pe aici.

Profitînd imediat de întorsătura fericită pe care o luase discuţia, Fazlur spuse cu o politeţe reţinută :

— V-aş rămîne adînc îndatorat dacă mi-aţi spune ce intenţii are, căci aş fi gata să-l ajut să-şi realizeze dorinţele, să înlătur piedicile care i-ar putea sta în cale...

— Nu cunosc în amănunt tot ce vrea să vadă. Ştiu numai că va merge pînă la Chitral...

— La Chitral ? exclamă tînărul. Chiar la Chitral ?

— Parcă aşa mi-a spus. Vrea să facă fotografii : peisaje, fel de viaţă, oameni, ocupaţii. E corespondent al unor reviste ştiinţifice americane progresiste. Probabil că va dori să stea de vorbă cu populaţia indigenă, poate chiar şi să vîneze, să vadă Tirich-Mirul. Eu, unul, nu cunosc de loc meleagurile acelea. N-am fost niciodată pe acolo.

— Vrea să facă o ascensiune pe Tirich-Mir ? Dar pînă acum nimeni n-a reuşit să-l cucerească. Am citit în ziare că norvegienii ar intenţiona să încerce...

— N-am auzit de norvegieni, spuse Aiub Hussein, dar ştiu că tu cunoşti foarte bine munţii aceia.

— Acolo m-am născut, zise Fazlur, iar tatăl meu e un vechi vînător ; vă sînt foarte îndatorat că îmi daţi posibilitatea de a însoţi un om atît de vestit.

— Bucuros, bucuros, răspunse Aiub Hussein, aruncînd o privire nepoatei, care urmărea cu multă tulburare discuţia. „Ei, ei, gîndi dînsul, tare mi se pare că între ei doi e ceva mai mult decît o simplă prietenie ; n-ar strica, deci, să-l îndepărtez, să-l expediez în munţi, iar după aceea, om

vedea ce-i şi cu treaba asta, care deocamdată nu-mi prea place. Pare un om ascuns. Cine ştie ce-o fi în mintea lui? Mai bine să plece cît mai repede şi mai departe..."

— Nighear, tu ce spui? L-ai cunoscut pe domnul Foost şi mi se pare că te-a impresionat. Te pomeneşti că vrei şi tu să pleci în munţi?...

Luată pe neaşteptate, Nighear roşi, dar răspunse prompt:

— Domnul Foost este un povestitor tot atît de iscusit pe cît e de mare turist. Îmi place să-l ascult, dar în munţi nu prea ţin să merg... Şi izbucni în rîs.

— Tu n-ai ce căuta în munţi, întări Aiub Hussein, eşti prea delicată pentru aşa ceva. Acolo poate să se ducă numai un copil al munţilor cum este Fazlur. „Şi să rămînă acolo", era el cît pe ce să completeze, dacă nu s-ar fi oprit la timp. Am să-i spun americanului că îi dau un şofer-soldat straşnic şi un muntean pur-sînge. Aşa că, tinere, îţi urez drum bun şi întîlniri plăcute.

După ce Aiub Hussein îşi luă rămas bun, spunînd că e timpul să plece fiindcă are treabă, şi ieşi din cameră, Nighear mărturisi uşurată:

— Tare mi-era teamă să nu-l contrazici şi să strici totul...

— Nu-i în toate minţile, făcu tînărul. E o zăpăceală în capul lui, un amestec de idei, care se bat cap în cap... Cred că ai băgat de seamă ce efort făceam ca să mă stăpînesc! Dacă n-ai fi fost tu, iscam şi aici tărăboi ca pe uliţa aceea.

— Sst! Nighear duse în glumă degetul la buze. N-ai dreptate, nu e nebun. E viclean, un om tare

viclean. Mă iubeşte sincer, ca pe propria sa fiică, dar nu e bun cu oamenii. Îi place s-o facă pe democratul, dar imediat ar încerca să demonstreze că islamul e cea mai democratică religie din lume. „Asistaţi la o slujbă religioasă, intraţi în geamie, îl imită fata. Nici un fel de podoabe, de zorzoane, care să te împiedice să te reculegi; un cult care nu cunoaşte excesele." Să ştii, Fazlur, că ar fi în stare să-ţi vorbească aşa ceasuri întregi!

Tînărul se uită la Nighear şi se simţi tulburat cînd văzu ce ciudat îl privea: încordat, stăruitor. Fata îi puse mîinile pe umeri, dar şi le retrase îndată, ca şi cînd s-ar fi speriat; se prinse de colţul mesei şi rămase aşa, nemişcată. Apoi trăsăturile crispate ale feţei se destinseră, şi ea îşi muşcă buzele, de parcă ceea ce ar fi vrut să spună o chinuia teribil şi totuşi nu putea să tacă.

— Fazlur! rosti ea în sfîrşit, cu un oftat adînc, prinzîndu-l de mînecă. Fazlur, sînt atît de neliniştită... Nu trebuie să pleci cu acest american. Nu trebuie să fiţi împreună, nu trebuie... Nu vreau...

— Nighear! exclamă la rîndul său Fazlur, care nu se simţea în apele lui în această încăpere străină, cufundată în tăcere. Ce-ai spus? De ce nu trebuie să plec? De ce eşti neliniştită? S-a întîmplat ceva?

— Fazlur... nu, nu pot să-ţi spun...

— Nighear, dacă este ceva serios, trebuie neapărat să ştiu. Atunci, de ce am mai purtat toată această discuţie cu dînsul? Nu voia să pronunţe numele stăpînului casei.

— Nu pot să-ţi ascund, Fazlur. Ai să pleci cu americanul, cu omul al cărui cuvînt a determinat emiterea mandatului de arestare contra lui Arif Zahur...

— Nu se poate! Te înşeli, Nighear! De unde ştii acest lucru?

— Nu, nu mă înşel. Ştiu sigur...

— De la cine? Acum ai să-mi spui?

— Am să-ţi spun: de la Saliha Sultan. Aiub Hussein n-are secrete faţă de ea. Dragul meu, fereşte-te de omul acesta. Părăseşte-l de cum ajungeţi în munţi şi du-te acasă. Să nu rămîi cu el. Părăseşte-l cît mai repede. El nu e ceea ce vrea să pară în ochii lumii. Nu ştiu cine o fi în realitate... dar cu siguranţă că e un om rău. Şi tu ai să pleci cu el... Rămîi, Fazlur, te implor! N-am să mai pot dormi, mereu o să mi se pară că ţi s-a întîmplat ceva...

Fazlur o asculta încremenit; obrazul lui se făcuse ca de piatră.

— Nighear, poate că n-am auzit bine... Vrei să spui că americanul a contribuit la lansarea mandatului de arestare contra lui Arif Zahur?

— Da, răspunse fata.

— Încă ceva: nu cumva dînsul (din nou Fazlur nu voia să pronunţe numele negustorului) îmi pregăteşte vreo cursă în timpul acestei călătorii?...

— Nu, nu te cunoaşte. Te ştie numai din cele ce i-am spus eu. Nici n-ar fi vorbit cu tine, aşa cum a vorbit. Şi de ce ţi-ar dori răul? Îl interesezi, ca reprezentant al tinerimii studenţeşti. El tot încearcă să linguşească studenţimea, caută sprijinul ei. Sînt sigură însă că a simţit că nu eşti dintre admiratorii lui.

— Nici americanul nu mă cunoaşte. Recomandaţia e prea serioasă. Prin urmare, nici ei n-are de ce să mă bănuiască.

— Asta aşa e, şi totuşi nu-mi place de loc combinaţia asta, Fazlur. Nu trebuie să pleci cu el. Acum îmi pare rău că mi-a venit ideea asta, acum mi-e frică...

— Nighear, scumpa mea Nighear! Am să plec totuşi cu dînsul. Ai încredere în Fazlur. N-o să piară. Şi încă unde, în munţii lui natali! Ai încredere în mine?

— Am, murmură Nighear printre lacrimi, am... dar mi-e frică.

CAPITOLUL AL NOUĂLEA

Erau acum la hotel, în apartamentul lui Foost. Pe uşa zăbrelită jucau pete de soare; zăpuşeala emana parcă şi din canapea, din toate cusăturile pielii vechi şi negre cu care era tapiţat mobilierul; sfeşnicele de bronz păreau că se topesc de căldură, iar prin gura neagră a căminului răbufnea un val de aer fierbinte, cu toate că în vatră nu ardea nici un cărbune. Perdelele din faţa geamului deschis nici nu clinteau. Pe coridorul ce dădea în curtea principală nu era nimeni. În camera din dreapta stătea Heeft, iar apartamentul lui Foost se găsea chiar la colţul clădirii. Puteau discuta, deci, fără teamă.

— Iată-ne iar împreună, zise Foost, tolănit pe canapea, cu un picior sprijinit pe spătarul unui scaun. Ei, dragă doctore, n-avem ce face: tot noi vom trebui să-i scoatem din belea pe săracul Quink şi, o dată cu el, pe veşnicul ghinionist Choburn. Îţi aduci aminte cînd a fost lansat cu paraşuta în Tailanda? Rămăsese agăţat cu capul în jos de un pom, iar mai tîrziu era să fie mîncat de crocodili. În Birmania — ţii minte? — l-au muşcat în junglă nişte furnici otrăvitoare şi s-a umflat ca un burete, de i-au trebuit după aceea săptămîni ca să se dezumfle. În India a pierdut automobilul şi nişte documente importante, care au fost găsite mai tîrziu din pură întîmplare. Iar Quink trebuie să împartă cu el toate belelele.

— Au nimerit într-o chestie afurisit de grea, spuse Heeft. Nici nu ştiu cum or să se descurce.

— Ei singuri nu vor reuşi să iasă din încurcătură, dar o să-i ajutăm noi. De asta, Heeft, am şi venit aici. În aşteptarea dumitale, n-am dormit nopţi întregi tot studiind harta şi chibzuind. Şi mi-am amintit fără voie de unele lucruri, deşi poate că n-ar fi trebuit să mi le amintesc.

— Ţi-ai amintit de tinereţe? întrebă Heeft. Rîse apoi într-un fel foarte neplăcut. Amintiri dintr-astea sînt aducătoare de insomnie.

— Nu, nu de tinereţe mi-am adus aminte, ci de Minunea Albă...

În cameră se aşternu o tăcere adîncă, de auzeai bîzîitul subţire al unui ţînţar intrat pe fereastră; undeva, în oraş, bătea rar un ceas. Din curte răzbăteau pînă sus zvon înfundat de glasuri şi zgomote stinse, iar din cînd în cînd semnale de claxon.

— Aş prefera să nu mă mai ocup de treburi de astea, mormăi Heeft. Numai cînd îmi aduc aminte, simt că mi se taie picioarele şi-mi vine o poftă nebună de băut...

— Poftim, îl invită Foost, whisky-ul e pe cămin, sifonul alături.

Heeft se ridică din fotoliu, se apropie de cămin şi îşi turnă whisky în pahar, adăugă sifon, scutură paharul, apoi trase o duşcă; fără să se aşeze, zise:

— Te rog să mă scuteşti de asemenea combinaţii. De ce naiba ţi-a venit în minte coşmarul acela?!

— Fiindcă veni vorba, Heeft. Dumneata nu poți uita Minunea Albă. Nici eu... Dumneata nu vrei să-ți aduci aminte de ea. Nici eu. Dar e strîns legată de cei doi. Doar noi i-am strecurat atunci peste frontieră în China. A fost al naibii de greu, cred că îți aduci aminte. Acum, după doi ani, ei trebuie să se întoarcă și încă pe un drum atît de afurisit, încît mai bine nici nu ne-am gîndi la el. Dacă nu-i scoatem din încurcătură, s-a zis cu ei. Iată de ce mi-am amintit de Minunea Albă. Ce dificilă a mai fost și expediția aceea! Eram cît pe ce să-mi las oasele acolo, iar bietul Night chiar și le-a lăsat. Hm, ce ciudat! El, care nu ne cunoștea secretul, ci doar bănuia despre ce e vorba, a murit, iar noi doi am scăpat cu viață! Uite, parcă-i văd și acum pe munteni, pe băieții aceia prostănaci din Hunza, care au vrut să-l salveze și au pierit și ei. Cînd încep să-mi amintesc, nu mă mai pot opri, de parcă un mort i-ar trage după el și pe ceilalți. Ah, ce mai țipa, ce strident și înfiorător țipa în ultimele zile! Nu voia să moară, Heeft, tare mai ținea la viață.

Heeft goli paharul cu whisky și își aprinse luleaua, stînd în picioare lîngă cămin; își agită mîna ca să risipească fumul albastru ce-l învăluia și spuse:

— Spovedește-te, Foost. Îmi place cînd te spovedești, fiindcă atunci îmi vine să fredonez cîntecul meu preferat:

A fost odată o țară ca în vis,
Unde trăiam ca-n paradis...

— Încetează cu cîntecul ăsta prostesc! strigă Foost. Știi doar prea bine că nu-l pot suferi!

— Am tăcut. Zi mai departe. Spune tot ce ai pe suflet și am să-ți iert păcatele — eu, un simplu constructor de drumuri de munte, specialist în poduri și șosele...

— Ha, ha, nu-i rău! Văd că nu ți-ai pierdut simțul umorului. Două lucruri mă frămîntă de cînd am venit din India. La Amritsar am întîlnit o delegație sovietică. Ca să fiu drept, am călătorit împreună în avion de la Delhi, dar la început nu știam ce fel de oameni sînt ăștia. Sikhii le-au făcut o asemenea primire, ca și cînd cazacii sovietici și-ar adăpa caii în lacul Wula. Iar eu am stat locului, am așteptat și n-am putut intra în aerogară pînă ce n-au terminat cu îmbrățișările.

— Și te-a impresionat atît de mult această scenă? întrebă Heeft.

— Nu eram în apele mele...

— Nu-i bine, Foost, trebuie să te obișnuiești cu de-alde astea. Te pomenești că nici China populară nu ți-e pe plac?!

— Du-te dracului!

— Bine, trec cu vederea ieșirea dumitale față de delegația sovietică, căci sînt întru totul de acord cu ea. Ei, și pe urmă?

— La Delhi am văzut rugurile funerare...

— Dar ce căutai acolo? Voiai poate să faci fotografii în culori? Și, mă rog, ce-ai văzut acolo de te-ai scîrbit? Iar niște reprezentanți sovietici?

— Ba nu, un afurisit de indian a scos un dinte de aur dintr-o grămadă de nămol și oase arse... L-a scos cu degetele de la picioare... Oribil...

— Ah! Heeft își mai turnă un pahar de whisky. Dintele de aur al mortului — ce titlu strașnic pentru un film! Bine, dar nu pricep de ce te deranjează acest dinte de aur? Te doare cumva noaptea? Ptiu, mi se pare c-am spus o porcărie...

— Uneori îl visez toată noaptea pe indianul acela cu dintele lui de aur, fir-ar blestemat să fie!

— Las' că te scap eu de halucinații. Ești obosit, Foost, asta e. Oboseală adevărată. Am să gîndesc eu în locul dumitale, iar dumneata odihnește-te. Cu ce începem?...

— Să începem cu felul în care îl vom salva pe Quink. Și, desigur, și pe Choburn. Sînt frați siamezi, ca și Foost cu Heeft, nu-i așa? Roșii s-au și făcut stăpîni la Urumci, la Kașgar și la Jarkand. Îi vor hăitui pe frații noștri siamezi ca pe niște capre sălbatice. Iar noi ce-o să facem, Heeft?

— Ia harta, Foost...

— Nu-i nevoie. O cunosc atît de bine, încît o văd mereu aievea. Ai uitat că am avut insomnii în ultimul timp?

— Atunci găsește-mi cu ochiul minții dumitale trecătoarea Baroghil; se întinde de la cursul superior al rîului Jarhun pînă la Wachan. Ai găsit?

— Este aceea de lîngă trecătoarea Chawak!

— Tii, ce memorie formidabilă! Chiar așa e: sînt una lîngă alta. Ei bine, o să mergem amîndoi prin trecătoarea asta pînă la Wachan, pe urmă o s-o luăm prin Wahjir. Știi unde vine?

— Da, știu, răspunse Foost, care stătea cu ochii închiși, dar era atît de sigur, de parcă ar fi urmărit harta despăturită în fața lui. Mai departe!

— Mai departe. De la Shagalitik și pînă la Wahjir duce o potecă prin Kara-Chokur. Asta-i tot. Dacă cei doi mai sînt în viață, ne vor ieși în întîmpinare pe drumul acesta. Cel puțin așa mi s-a transmis prin Ullah-khan, pe care l-am și trimis acolo. Dacă nu vor reuși să apuce calea asta, o vor lua spre sud, spre Tibet. O vom afla la timpul său.

— Au cu ei vreun radioemițător?

— Deocamdată au...

— Cum adică „deocamdată“?

— Îți dai seama că sînt urmăriți și că pot în orice clipă să-și piardă caii, ceea ce-i va obliga s-o ia pe jos prin hățișurile acelea. Nu e greu să ne închipuim ce dificultăți mai pot întîmpina pe drum.

— Noi n-avem radioemițător. Păcat!...

— Păcat, nimic de zis. Da' bine i-ar mai fi stat unui amator de natură și membru al clubului „Himalaya“ să călătorească în scopul de a dobîndi noi cunoștințe, de a se perfecționa, avînd cu el un radioemițător! Noi nu ne putem permite acest lux...

— Dar Ullah-khan are.

— Are, totul e în ordine. Chiar dacă nu l-ar avea, Ullah-khan știe orice, de asta și este Ullah-khan.

— Acum, zise Foost, închide dumneata ochii. Va să zică, mergem prin Rawal Pindi, Malakand, Chitral. O luăm de-a lungul rîului Jarhun și urcăm cît putem de sus... Acolo, pe Baroghil, trebuie să mai fie zăpadă...

— Poate să nu fie. O să aflăm noi la fața locului, la Chitral.

— De data aceasta, marele alpinist Foost, celebru explorator, și Heeft, specialist în poduri și drumuri de munte, vor face o excursie științifico-sportivă. Depășind trecătoarea Baroghil, ei intenționează să traverseze munții Wachan și să se întoarcă la Chitral prin trecătoarea Dorah, ca să cerceteze căile de acces pe Tirich-Mir și să se pregătească pentru prima ascensiune pe acest pisc înalt de șapte mii de metri. Ei, cum îți place?

— Mie mi se pare strașnic! Și cred că și dumitale o să-ți placă, fiindcă, dincolo de Baroghil, frontiera sovietică e atît de aproape, încît ai să poți vedea prin binoclu cîte ceva pe malul sovietic al rîului Piandja și ai să fii față în față cu marele dumitale amor. Dar ia spune-mi, ți-ai petrecut bine timpul în Lahore?

— În general, bine. Mi-am îndeplinit misiunea de care știi. Am avut o întîlnire importantă, ale cărei urmări vor fi cu siguranță admirabile: s-a zis cu Zahur! În ceea ce ne privește, am aranjat totul: vom avea un „Dodge", cu un șofer experimentat, fost soldat, demobilizat din armată, și o călăuză încercată, un tînăr muntean din Chitral. Ai fost vreodată la Chitral?

— Nu.

— Nici eu. Dar vom lua cu noi echipamentul obișnuit de munte: hanorace călduroase cu căptușeală dublă, veste și pantaloni de lînă, bocanci îmblăniți, *passe-montagne* și saci de dormit, doi pioleți. Avem și un cort himalaian foarte potrivit pentru drum. Cred că ne ajunge.

— I-am dat dispoziție lui Ullah-khan să pregătească dincolo de trecătoare lucruri călduroase, un cort și alimente, ca expediția să aibă un aer cît mai impunător.

— Ei, va să zică, iată-ne din nou la drum, doctore. Ia toarnă-mi ceva, dar nu whisky. Aș vrea să încerc un *pine-gin*. Ginul e în camera cealaltă, caută-l în bufet. Mie mi-e lene să mă scol, m-am instalat atît de comod...

Heeft se duse să aducă ginul. Apoi, strigă de alături:

— Ce-i cu caseta asta, ce-ai în ea?

— Dacă ești atît de curios, ad-o încoa' și deschide-o.

Heeft apăru cu sticla de gin, cu un flacon cu esență de brad și cutia cu pricina, din care scoase miniatura.

— E achiziția dumitale din Lahore? întrebă el, turnînd gin și adăugîndu-i cîteva picături de esență de brad — amestec ce se numea *pine-gin;* îi întinse apoi lui Foost băutura cu miros parfumat de conifere.

— Fii mai atent, ce naiba! Sînt principese mogole, care joacă polo. Curînd vor împlini două sute de ani. Le-am primit cadou.

— De la o femeie?

— Vai, nu, din păcate! Apropo, nu cumva ai întîlnit-o la Kabul pe fermecătoarea Hellen Lansmond?

— Ce să caute la Kabul? murmură Heeft, examinînd miniatura. Știi, mi se pare că nu e chiar atît de bătrînă...

— Cine ți-a spus că Hellen e bătrînă?!

— Nu de ea vorbesc: de miniatură.

— Miniatura e autentică, expertul jura că e o copie contemporană cu originalul. Drept e că experţii afirmă totdeauna asta, fiindcă sînt bine plătiţi. Va să zică, n-ai întîlnit-o pe Hellen la Kabul? Mi-a spus cineva că a văzut-o acolo...

— Nu, nu era la Kabul cînd am fost eu acolo. A fost în India, am întîlnit-o la Simla, dar acum nu mai ştiu pe unde o fi. Prea o interesează afacerile, nu-i de mine... O cunoşti bine?

— Destul de bine. Nu te pricepi de loc la femei, Heeft, dacă spui că pe Hellen o interesează numai afacerile. Am cunoscut-o în Nepal, în împrejurări care nu aveau nimic comun cu afacerile. Am trăit cu ea în Kaşmir. Vesele zile au mai fost acelea dinaintea ascensiunii noastre! Pe dînsa am cucerit-o înaintea Minunii Albe...

— Nici n-am ajuns să facem o declaraţie de dragoste Minunii Albe, că ne-am şi luat picioarele la spinare... Nu, n-am întîlnit-o pe Hellen Lansmond la Kabul. Iar Afganistanul... ce să-ţi spun...

A fost odată o ţară ca în vis,
Unde trăiam ca-n paradis...

— Cînd te aud fredonînd cîntecul ăsta, mîrîi Foost, simt că-mi vine să muşc...

— Dar ce-ai cu el? De ce nu-ţi place?

— Nu-mi place pentru că ai uitat restul, pentru că versurile astea n-au nici un sens şi pentru că le cînţi îngrozitor. Recunoaşte că nici nu mai ştii de unde le-ai învăţat!

— Ei şi ce? Îmi fac viaţa mai plăcută... Întocmai ca o aluniţă.

— Fleacuri! Cum îţi poate face viaţa mai plăcută o aluniţă?!

— Îţi aminteşte de copilărie, de timpurile de altădată. La fel şi versurile astea. De cîte ori le fredonez, mă înveselesc. Cînd sînt indispus, ele mă fac să-mi recapăt buna dispoziţie; le sînt, de aceea, îndatorat...

— Eu nu le pot suporta, pur şi simplu nu le pot suporta cînd le fredonezi dumneata. Cred că nici un om nu le-ar putea răbda.

— Şi totuşi au plăcut foarte mult unui tînăr de familie bună şi care are o meserie curioasă — căutător de cranii, sau cam aşa ceva; am călătorit împreună de la Kabul pînă la Lahore. Asta-i achiziţia mea, şi ai să ai ocazia s-o apreciezi.

— Ce să apreciez? Gustul dumitale, sau priceperea dumitale în materie de oameni?

— În primul rînd, o să apreciezi alegerea mea, fiindcă o să te distreze enorm; în al doilea rînd, e un caz patologic desăvîrşit, şi asta iar o să-ţi facă plăcere. Doar n-ai în toate zilele prilejul să întîlneşti exemplare ca el, dintr-o bucată. E un aprig partizan al păcii şi duşman al războiului.

Foost îşi schimbă poziţia şi, după ce-şi întinse picioarele pe sulul canapelei, începu să caute chibriturile ca să-şi aprindă pipa. Găsindu-le, şi-o aprinse, trase adînc în piept un fum, apoi zise:

— Straşnic. Mai rămîne să-mi spui că e duşman al imperialismului şi un comunist înfocat, fanatic.

— Nu, asta nu pot să spun. E un fenomen ştiinţific original, neprihănit ca un puişor abia ieşit

din găoace, și cu o concepție de viață atît de naivă, încît aduce a primitivism. Îți vorbește ca din carte, ca la o lecție dintr-o școală duminicală. Parcă ar avea în loc de creier pocnitori dintr-alea roz, pentru pomul de crăciun. Are ochi de îngeraș și-i artăgos ca un cățeluș proaspăt fătat.

— Și ce ți-a venit să-mi vorbești de el tocmai acum?

— Pentru că i-am promis să ne vedem înainte de plecarea lui în India și ți-am spus ca să nu te miri dacă ai să-l vezi apărînd.

— N-o să mă mir. Îmi și închipui cum arată ultima dumitale achiziție...

— M-a rugat să-i povestesc ceva exotic. Și știi ce i-am povestit? Pelerinajul prostituatelor, cu petiția lor, la Karaci. Am rîs amîndoi cu lacrimi. Murea de curiozitate să știe cine le-a scris petiția. La un moment dat mă bănuia pe mine! Cunoști istoria asta, nu-i așa?

— Da, o cunosc, dar nu știu cine a scris petiția...

— Ehei, atunci am să-ți spun un secret: a scris-o prietenul nostru comun, Assadullah-khan.

Foost izbucni în rîs și scăpă pipa jos; se aplecă spre dușumea ca s-o ridice. Heeft continuă:

— Într-adevăr, cine ar fi zis că într-o inimă atît de aspră se ascunde atîta poezie. Mi-a destăinuit-o într-o casă din afara orașului, cînd ne distram și noi cum puteam...

— Și, mă rog, unde ați primit mulțumirile acestor hurii pentru că le-ați salvat spre binele omenirii civilizate?...

— Oho, recunoștința acestor hurii a fost într-adevăr fără margini...

— Cred și eu! Dar știi, Heeft, că ești un individ murdar? Te atrag toate mocirlele...

— Din care ies nepătat ca să vă însoțesc pe culmile cele mai semețe. Dumneata ești doar specialist în tot ce privește munții, iar eu nu fac decît să pietruiesc șoselele de mare altitudine. Iar băiețașul meu, pe nume Guy Lemm, e un tînăr vesel. Într-adevăr, să știi că dacă vine, ai să te amuzi...

Nu isprăvi bine că în ușa zăbrelită răsună un ciocănit discret.

— Curat ca la teatru! exclamă Foost. Intrați!

În cameră își făcu apariția un tînăr rumen, corect îmbrăcat, politicos și foarte candid. Foost pricepu pe loc că în fața lui se află Guy Lemm.

Văzîndu-l pe Foost, care nu-și schimbase poziția, noul venit se opri nehotărît, încurcat, avînd aerul că nu-l observase pe Heeft, ce se afla mai încolo, lîngă cămin.

— Mi s-a spus că *mister* Heeft e aici...

— Iată-l! zise exploratorul, fără a face un gest.

Heeft îl prinse pe Guy Lemm de talie și, răsucindu-l cu fața spre canapea, rosti solemn:

— Dragul meu, am onoare să ți-l prezint pe prietenul meu, John Lammer Foost, vestit explorator, turist, mare alpinist, membru al clubului „Himalaya".

Foost întinse mîna, iar Guy Lemm i-o strînse cu atîta considerație, de parcă ar fi fost cel puțin președintele Societății britanice de geografie.

— Și uite-l pe tînărul, dar ilustrul savant Guy Lemm, specialist în antropologie și craniologie — parcă așa, nu? — și tovarășul meu de drum.

— Da, da, aşa e, bolborosi Guy Lemm, încă fîstîcit. Sînt foarte, foarte măgulit! Nu vă deranjez? Îmi închipui că discutaţi despre viitoarea dumneavoastră deplasare...

— Ce deplasare? întrebă prudent Foost, lăsîndu-şi picioarele jos şi aşezîndu-se ca lumea pe canapea.

Dar Guy Lemm îl privea cu nevinovăţie; răspunse la început fără şovăială:

— *Mister* Heeft mi-a spus că intenţionaţi să faceţi o excursie în munţi, în Kaşmir pare-mi-se. Ba nu, scuzaţi, confund... scuzaţi, am încurcat-o. Ştiţi, aşa le încurc eu totdeauna. Ştiu că am spus ceva nepotrivit... Scuzaţi-mă, vă rog...

— Dar n-am de ce să te scuz, căută să-l asigure Foost. Înainte de venirea dumneavoastră tocmai discutam de o mică plimbare prin munţi. Am primit o însărcinare din partea unei reviste de geografie şi a unei societăţi ştiinţifice de alipinism. Cunoaşteţi trecătoarea Baroghil şi vîrful Tirich-Mir? îl întrebă el pe Guy Lemm, suflîndu-i drept în faţă fumul pipei.

Acesta se dădu un pas înapoi din pricina fumului, dar îl privi admirativ pe interlocutor.

— Nici n-am auzit de ele. Vă rog să mă scuzaţi, dar să ştiţi că sînt un novice în materie de alpinism, şi nici nu cunosc locurile acestea. Vă ascult. Îmi face o deosebită plăcere să văd un explorator atît de cunoscut înaintea plecării într-o nouă călătorie.

Foost se ridică de pe canapea şi făcu cîţiva paşi prin cameră.

— Ce luaţi: whisky sau gin? întrebă el ceva mai blînd. Avem şi lămîie, şi sifon...

— Beau, răspunse Guy Lemm cu modestie. Nu ştiu cum, dar m-am obişnuit să beau. N-aş putea spune că-mi face o plăcere deosebită, pe urmă nici soţia mea nu mă aprobă; îmi spune: „Nu te întrece cu măsura, bea numai cînd ţi-e poftă". Aici însă trebuie să bei, ca măsură profilactică. Contra frigurilor şi bolilor de stomac. Dar v-am întrerupt, vă rog să mă scuzaţi. Spuneţi-mi deschis: dacă aveţi o întîlnire de afaceri, mă retrag îndată. Ţineam însă foarte mult să-l mai văd o dată pe *mister* Heeft, după călătoria făcută împreună, şi să vă cunosc cu acest prilej, *mister* Foost. *Mister* Heeft e un tovarăş de drum foarte plăcut. Ce frumos cîntec fredona! L-am şi memorat, din păcate nu în întregime.

A fost odată o ţară ca în vis,
Unde trăiam ca-n paradis...

fredonă el, dinadins tragic, făcîndu-i în acelaşi timp lui Heeft cu ochiul, complice. Acesta stătea în picioare lîngă cămin şi îşi bea pe îndelete whisky-ul cu sifon.

Foost se cutremură şi aruncă amicului său o privire rea. Heeft izbucni în rîs; apoi zise:

— Vezi că aveam dreptate? Nu-i aşa că e straşnic *mister* Lemm? În sănătatea dumneavoastră, domnilor!

— Luaţi loc, zise Foost şi se aşeză şi el la masă, în faţa lui Guy Lemm, şi umplu cu whisky paharul pe care musafirul îl goli pe loc.

Această bravadă, în care se simțea o provocare copilărească, îl întări pe Foost în convingerea că Guy Lemm e tare naiv; spuse politicos, dar ironic:

— Zău, atît de tînăr și vă ocupați cu craniile celor ce-au răposat pe timpul lui tata Noe? Cum de v-a lăsat mama?!

Guy Lemm îl privi țintă, dar o luă drept glumă și nu se supără; răspunse și el pe același ton:

— Dacă n-am exista noi, care să studiem craniile, n-am fi știut niciodată de unde ne tragem, iar mama m-a lăsat, tot așa cum mama dumneavoastră v-a lăsat să vă consacrați unei îndeletniciri atît de riscante cum e alpinismul...

Foost îi mai turnă whisky, dar, de data asta, Guy Lemm se grăbi să-l dilueze cu o doză bună de sifon. Începu apoi să vorbească, fără a mai aștepta să fie întrebat.

— Să știți că e o specialitate foarte atrăgătoare — nu, nu acesta e cuvîntul cel mai nimerit! În definitiv, orice popor, chiar și cel mai mic, vrea să știe de unde se trage; în el trăiește simțul național; și iată-l afundîndu-se tot mai adînc în antichitate și constatînd, deodată, că eroii și zeii săi datau încă din preistorie. Și ăsta-i un prilej de bucurie pentru un popor mic; cînd însă popoarele mari își studiază trecutul și se afundă în adîncul veacurilor, atunci spectacolul e cu adevărat uluitor, măreț: trecutul preistoric dezvăluindu-se în fața ochilor societății contemporane!... Oare nu este aceasta știința care demască cel mai bine superstițiile și vestigiile religioase? Cînd vreun colț de mamut a fost venerat veacuri de-a

rîndul, ca o relicvă sacră, și a fost păstrat la catedrala din Valencia, pentru că se credea că aparține sfîntului acela uriaș, Cristofor, oare nu este această credință naivă o expresie a convingerilor populare? Poporul credea că dacă a existat un sfînt uriaș, atunci și dintele trebuie să-i fi fost pe măsură...

„La naiba cu dintele lui!", gîndi Foost. Înțelese că iar o să aibă insomnie, că iar o să-l vadă pe indianul acela răscolind cu bețișorul prin amestecul de oase calcinate...

Scuipă și scuturîndu-și pipa pe grătarul căminului, îl întrebă pe Guy Lemm:

— Ei bine, și ce v-ar spune știința dumneavoastră despre mine?

— Despre dumneavoastră? făcu Guy Lemm cu mirare. Bine, dar nu sînteți un om preistoric. A, vreți să știți care este originea dumneavoastră? Dați-mi voie să vă examinez. Sări cu ușurință tinerească de pe scaun și se apucă să-l cerceteze din toate părțile. Cu siguranță că strămoșii dumneavoastră au venit în America din Europa?...

— Să zicem că-i așa, consimți Foost.

— Tipul dumneavoastră aparține dolicocefalilor neolitici. Strămoșii dumneavoastră preistorici erau bruni. Dar clima din Europa nu era prea însorită, astfel că ochii, pielea și părul lor și-au pierdut culoarea închisă; sînteți unul din dolicocefalii blonzi, care populau Europa și care, cu timpul, au migrat în America. Iată ce pot să spun despre dumneavoastră: sînteți un dolicocefal blond.

— Vă felicit, zise Heeft. Într-adevăr, specialitatea dumneavoastră este o știință serioasă. Nici n-aș

putea să pronunț dintr-o dată termenii pe care îi folosiți. Mi-ați mai vorbit, pe drum, de încă o specie, opusă dolicocefalilor...

— A, vreți să spuneți brahicefalii! Da, aceștia au craniul mai rotund și ceafa scurtă, turtită...

Foost izbucni în rîs și-l întrebă dacă a luptat în război.

— Nu, n-aș putea spune că am luptat. Dar dumneavoastră desigur că ați luat parte?

— A trebuit să lupt în Asia. Și am văzut acolo atîtea cranii de brahicefali, încît cu siguranță că ați fi încercat o mare satisfacție științifică, *mister* Guy Lemm.

Acesta se strîmbă însă dezgustat.

— Satisfacția științifică n-are ce căuta aici! E o barbarie să-ți pui capul în bătaia schijelor. Craniul se studiază mai bine cînd e întreg, decît atunci cînd e bucățele. Nu, războiul nu poate să-l bucure pe omul de știință! Războiul e o cruzime. Lumea va degenera definitiv dacă popoarele vor fi exterminate atît de crunt.

După al doilea pahar, deși plin mai mult cu sifon decît cu whisky, Guy Lemm se cam amețise; obrajii îi ardeau ca para focului, vorbea gesticulînd, de parcă ar fi fost la tribună, în fața unui public nevăzut.

— Noblețea de caracter dispare în timpul războaielor, spunea el. Cînd eram mic, am auzit povestindu-se în casă că o rubedenie de a noastră și-a scufundat vasul și a devenit erou...

— Atenție, Foost, puștiul nostru începe să ne istorisească ceva interesant, în genul unei predici

a „Armatei Salvării"[1]. Cînd s-a întîmplat asta, în timpurile preistorice?

— Nu, răspunse Guy Lemm, era pe timp de război; am uitat în ce an, dar știu că în războiul acela americanii se băteau cu spaniolii în insula Cuba. Țin bine minte totul...

— Era anul o mie opt sute nouăzeci și opt, preciză Foost, turnîndu-și din nou whisky. Sîntem numai urechi.

— Crucișătorul „Merrymake"... Vedeți, țin minte... Pe urmă...

— Ei, ce s-a întîmplat cu acest crucișător?

— Nu vă grăbiți, nu mă întrerupeți! Ieșirea din port trebuia blocată, pentru ca flota spaniolă să nu mai poată ieși în larg...

— Va să zică, crucișătorul trebuia să joace rolul de brander[2]. Parcă am auzit de așa ceva...

— Știu ce-s alea brandere, folosite de atîtea ori pentru închiderea ieșirii din port, dar nu despre asta-i vorba, îl contrazise cu aprindere Guy Lemm. S-au găsit voluntari, care să scufunde crucișătorul, ducîndu-l sub focul inamicului pînă la locul unde trebuia scufundat. Crucișătorul era încărcat cu fier și cu torpile. Spaniolii trăgeau cu toate tunurile

[1] Organizație filantropico-religioasă, înființată la Londra în 1865. Din 1880 și-a extins activitatea într-o serie de țări capitaliste și unele colonii. Forma cea mai răspîndită a activității sale este propaganda reacționară, care are drept scop să întunece conștiința maselor muncitoare și să împiedice lupta lor împotriva exploatării și asupririi (n. r.).

[2] De la cuvîntul german *Brander* (corabie incendiatoare). În trecut, vas încărcat cu material inflamabil, care era îndreptat spre navele inamice; astăzi, vas prin a cărui scufundare se închide ieșirea dintr-un port (n. r.).

asupra lui, dar nu l-au nimerit; cine știe, poate că nici n-au vrut să-l nimerească. Ai noștri, însă, l-au aruncat în aer și „Merrymake" s-a scufundat; explozia i-a proiectat în mare pe cei de pe bord; noroc că au dat peste o barcă și au început să vîslească în direcția flotei noastre; dar gloanțele plouau în jurul lor și și-au dat seama că nu vor ajunge. Și-au îndreptat deci barca spre vasul-amiral al spaniolilor, unde ce credeți că s-a întîmplat? Au fost primiți de parcă erau spanioli și pe deasupra eroi. I-a întîmpinat amiralul în persoană, care le-a strîns mîna și i-a felicitat pentru izbutita operațiune militară, pentru fapta lor eroică. Amiralul a trimis apoi la escadra americană un ofițer cu o scrisoare, asigurîndu-i pe ai noștri că prizonierii vor fi bine tratați. Și, oricît de curios ar părea, s-a ținut de cuvînt: prizonierii au fost foarte bine tratați. Se înțelege că amiralul american a bătut îndată depeșă președintelui, la Washington, anunțînd: „L-am blocat pe Servera". Servera era amiralul spaniol. Și e drept că fusese blocat, dar nu de amiralul american, ci de șapte marinari, printre care se număra și străbunul meu. Așa se lupta pe atunci! Și ce orori se întîmplă acum! Am văzut Londra îndată după război. Îngrozitor! Cîți copii, femei și bătrîni uciși! Nu, nu, asta e inadmisibil... Pe vremea cînd s-a scufundat „Merrymake", mai exista cavalerism, noblețe... Astăzi însă — el își îndreptă ochii spre Foost și redeveni entuziast — astăzi însă noblețea a mai rămas la cei ce luptă cu natura. Dumneavoastră, cei ce faceți ascensiuni în munți, mă entuziasmați. Vorbiți-mi despre expedițiile dumneavoastră. N-am avut niciodată pri-

lejul să-l aud pe un adevărat erou al ascensiunilor istorisindu-și actele de vitejie.

Foost zise:

— Dar și aceasta e tot război...

— Fie și război, dar nu-i ca acela dintre oameni...

— De multe ori e mai bine la poale decît în vîrful muntelui, interveni Heeft. Da, da, așa e... Ce seară minunată!

A fost odată o țară ca în vis,
Unde trăiam ca-n paradis...

— Termină odată, Heeft! îl întrerupse Foost.

— Povestiți-mi, îl rugă Guy Lemm, n-am avut niciodată ocazia...

— Ei bine, atunci ascultați — dar să nu mă mai întrerupă Heeft cu cîntecul lui stupid. Ați auzit de muntele numit Minunea Albă? Se găsește în Karakorum. În direcția lui a pornit o expediție specială. Scopul ei era să escaladeze muntele acela, înalt de opt mii de metri.

Deși păru că rămîne nepăsător la auzul acestui nume, Guy Lemm deveni numai ochi și urechi. Se uita țintă la Foost, care povestea laconic, dar amănunțit, cum s-au desfășurat pregătirile, cum au decurs primele zile în tabăra principală; tonul sobru al relatării părea să-l impresioneze puternic pe antropolog.

— Muntele se înălța deasupra noastră ca o piramidă infernală, cu vîrful străpungînd cerul siniliu, aproape violet.

— Ce frumos! Şi pe urmă? şopti Guy Lemm. Parcă vă văd avîntîndu-vă înainte, siluete negre pierdute în nemărginirea albă, printre gheţari...

— Săpam trepte şi fixam scări de frînghie pentru hamalii noştri, munteni dîrji, sălbatici şi neînfricaţi din Hunza, ca să poată căra rezervele de la taberele de jos la cele de sus. O muncă titanică, nesfîrşită, istovitoare; cădeam epuizaţi, apoi iar ne ridicam, ne tîram pe povîrnişurile abrupte, treceam peste stîncile care se prăvăleau sub noi! Uneori nu găseam nici unde să punem piciorul, sau vreo avalanşă, asurzindu-ne, se prăbuşea pe lîngă noi pînă în fundul prăpastiei unde, sub greutatea ei incalculabilă, gheţarul răsuna prelung.

— Ce frumos povestiţi! Parcă ascult o simfonie! exclamă Guy Lemm, strîngînd pumnii de emoţie.

— Şi aşa, zi cu zi, ridicam tot mai sus corturile noastre, tabăra noastră. Fiecare tabără avea un număr — în total au fost opt. Lăsasem în urmă înălţimea visată pînă la care ajunseseră cîndva predecesorii noştri. Zăpada ne orbea, culii se sufocau din cauza lipsei de aer, iar noi...

— Iar dumneavoastră mergeaţi mereu înainte! Oare aceasta se poate compara cu războiul?!

— Dar muntele se războia cu noi. Arunca în noi cu bolovani, îşi trimetea asupra noastră avalanşele şi o ceaţă din ce în ce mai deasă, atît de deasă, încît nu mai vedeam la doi paşi; viscolele ne acopereau cu zăpadă şi nu o dată a trebuit să fim dezgropaţi. Şi totuşi, cum v-am spus, a fost instalată a opta tabără. Eram doar eu, un prieten şi trei hamali. Ceilalţi rămăseseră în taberele de jos,

bolnavi, incapabili să continue ascensiunea... Noi însă urcam mereu, urcam şi cădeam, ne tîram, zăpada ne pătrundea în urechi, în mîneci, dar o dîrzenie şi o energie turbată ne mînau mereu înainte, spre pisc: îl uram...

— Sînteţi un erou, un adevărat erou! exclamă iar Guy Lemm. Vreau să beau în sănătatea dumneavoastră. Turnaţi-mi, vă rog, scumpe *mister* Heeft! Mulţumesc. Antropologul îşi goli paharul de whisky; i se părea acum că e asaltat de vîrtejuri de zăpadă, că urcă un perete acoperit cu gheaţă, că bate în stîncă pitoane, fixează coarda, o trece tovarăşului său... În sănătatea dumneavoastră! Mereu înainte.

— Stai! tună Foost. Ştii dumneata ce-i aia o noapte petrecută la mare altitudine? Fiecare noapte dintr-asta te costă cinci ani de viaţă!

— Tac... tac... bolborosi musafirul, speriat de neaşteptatul strigăt. Vă ascult cu atenţie, continuaţi...

— Vremea se stricase. Pe deasupra, ne calculasem greşit proviziile. Ne-am întors, deci, la tabăra a opta, unde prietenul meu a căzut bolnav. N-a mai avut puterea să reziste: muntele îl învinsese. Stătea culcat şi gemea. Dacă am fi coborît, ar fi însemnat că renunţăm la victorie. Am luat aşadar hamalii, ceva provizii din tabăra a opta şi-am pornit-o din nou. Iar am nimerit într-o furtună de zăpadă şi iar am fost nevoiţi să ne întoarcem în tabăra opt. Dimineaţa am pornit din nou la asalt; fiecare încercare ne costa atîtea eforturi, încît nici nu mai semănam a oameni. Feţele ni se înnegriseră şi crăpaseră, deşi purtam măşti. Iar el, prie-

tenul meu, zăcea fără cunoştinţă, aiurînd. Cînd, în sfîrşit, i-am mînat pe culi din nou în sus, ei mi-au arătat lăzile şi sacii goi: nu mai aveam provizii. Calea spre vîrf ne era închisă. I-am spus atunci prietenului meu, care între timp îşi revenise în simţiri, dar nu era în stare să meargă, că nu-l putem coborî şi pe dînsul fiindcă eram istoviţi şi că vom pleca după provizii, iar spre dimineaţă ne vom întoarce să-l luăm.

— Da, da, înţeleg, eraţi atît de epuizaţi! şopti Guy Lemm.

— Am coborît la tabăra a şaptea, dar n-am mai găsit nici corturile, nici alimentele. Am coborît atunci la tabăra şase, la cinci — pretutindeni pustiu. După cum am aflat mai tîrziu, ceilalţi, nemaiprimind timp de cinci zile nici un semn de viaţă de sus, de la ultima tabără, crezuseră că trebuie oprită ascensiunea şi se întorseseră la bază, la poalele muntelui...

Guy Lemm se încruntă. Nu izbutea să înţeleagă un lucru. Simţea că s-a ameţit: îl rodea o întrebare, o întrebare pe care trebuia s-o pună neapărat, imediat. Se uită la Foost, care băuse cam multişor: faţa-i aspră trăda o mare surescitare.

— Şi... ce-aţi făcut? articulă în sfîrşit tînărul. Aţi urcat iar ca să vă salvaţi prietenul?

— Am pornit într-acolo, decis să ajung cu orice risc pînă la el. Înfometat, istovit, voiam totuşi să-mi ating ţinta. Culii mi-au spus atunci să-i aştept pînă ce vor aduce de la tabăra principală alimente şi haine călduroase pentru bolnav. Au plecat. S-au întors cu cele trebuincioase şi am pornit-o în sus. Dar viscolele se ţineau lanţ şi ne

îngreunau mersul. Cu chiu, cu vai am ajuns pînă la tabăra a şasea; acolo am căzut şi eu. Nu mai aveam puteri. De jos nu mai venea nimeni. Am încercat încă o dată să merg înainte. Peste poate! Vremea se înrăutăţea din zi în zi. Cîţiva munteni, dintre cei mai zdraveni, mi-au spus atunci că vor răzbate ei pînă sus şi-l vor salva. Au plecat. Zadarnic am încercat să-i conving să renunţe, să-i fac să înţeleagă că era curată nebunie; au plecat...

— Au plecat, repetă Guy Lemm şi aruncă în jur o privire rătăcită, de parcă nu s-ar fi găsit în această cameră şi nu l-ar fi văzut pe Heeft, care urmărea istorisirea lui Foost gata să intervină; dar povestea se apropia de sfîrşit.

— Au plecat, şi de atunci nimeni nu i-a mai văzut. Am dat ordin să se strîngă întregul echipament al expediţiei şi am părăsit muntele. Trebuia sau să pierim cu toţii, sau să renunţăm la zadarnicele noastre încercări. Ne-am întors la baza principală.

Guy Lemm făcea o mutră lungă, ca unul care a pierdut firul povestirii şi caută să şi-l reamintească, fără a izbuti; îşi trecea mîna prin păr, tulburat şi descumpănit. Deodată se destinse, ca sub înrîurirea unei inspiraţii subite, şi întrebă:

— Cum îl chema pe... pe acela care a rămas sus?

— Doctor Night, chimist.

— Ce? Cum?? Doctorul Night?! ţipă Guy Lemm, îngrozit.

Tăcutul Heeft îşi apropie scaunul de musafir şi-l privi ţintă, de parcă acum îl vedea pentru prima oară.

— Întocmai, doctorul Night, chimist. Vă spune ceva numele acesta ?...

— Sigur că-mi spune, sigur că-mi spune ! bolborosi Guy Lemm cu voce stinsă, gîtuită de emoție. George Night și cu mine eram veri... Nu se poate, ați inventat povestea aceasta !

— N-am inventat nimic. Este un fapt cunoscut, l-a relatat și presa.

— Da... da... desigur... Tînărul își trecu mîna peste față, ca și cînd ar fi vrut să înlăture o pînză de păianjen ce-l împiedeca să vadă. George Night... Așa a pierit... Ce om cumsecade, ce om de știință strălucit. Dacă ați ști cît l-a plîns logodnica !... A vrut să se sinucidă... Dar de ce vă spun toate astea ?...

— Stați nițel, zise Heeft. Nu știați cum a murit ?

— Nu, n-am știut. Logodnica lui mi-a spus doar că a pierit în munți. Un accident... Nu știam... Dar... nu înțeleg un lucru.

— Și ce nu înțelegeți, mă rog ? întrebă tăios Foost, pălind.

— Cum vine asta ? Guy Lemm încercă să se ridice ; izbuti, dar ținîndu-se de colțul mesei ; privea fix, fără rost, peretele din fața lui. Cum vine asta ?... A, încep să pricep ! Se uita acum la Foost, ca un cocoș gata de bătaie. Acum pricep totul ! Dumneata l-ai lăsat să moară, numai muntenii aceia cinstiți au încercat să-l scape, dar au murit și ei... Acum văd limpede. A murit pe Minunea Albă. Ah, ce rău m-ați îmbătat !... Nu-i nimic ! Și dumneata, dumneata ai fost acolo, lîngă el...

— Munții sînt o îndeletnicire afurisit de aspră, acolo omul e totdeauna între ultima-i victorie și ultima înfrîngere, răspunse posac exploratorul.

— Frumos vorbești dumneata, da, da ! Dar nu e așa ! L-ai părăsit, l-ai lăsat singur-singurel, deși era pe moarte. (Curios lucru : Guy Lemm se trezise din beție.) Dumneata însuți ai spus că își recăpătase cunoștința și probabil striga ; îl auzeai strigînd, dar nici nu-ți păsa ! Ai plecat... Nu, un om adevărat n-ar putea să se poarte așa, ce mai vorbă ! Așa se poartă numai... Nu, n-am să pronunț cuvîntul ! Vreau doar atît : să recunoști că l-ai părăsit. De frică, poate ? Dar cum e posibil ? Muntenii aceia, niște bieți oameni, niște sărmani sălbatici, erau mai bravi și mai puternici decît dumneata ? Ei de ce s-au dus ? Și au pierit... I-ai părăsit și pe ei... Nu, nu știu cine ești dumneata... Bietul George, bietul George, în ce capcană a nimerit ! Doamne, dumnezeule !

Se așeză la masă și izbucni în plîns. Lacrimile îi curgeau șiroaie și, frecîndu-și ochii cu pumnii, pe care și-i ștergea apoi de vestă, mai rău și le întindea, mîzgălindu-și fața ca un copil. În răstimpuri căta în gol cu ochii holbați, din care lacrimile izvorau mereu ; tremura tot.

— Dați-mi să beau !...

— Ești beat ! rosti Foost cu scîrbă, îndepărtînd sticla de el.

— Da, poate că sînt beat, zise Guy Lemm, neașteptat de limpede ; se ridică iar, făcu cîțiva pași și se opri lîngă perete : era beat turtă, totuși un nevăzut pilot mai conducea această corabie naufragiată. Minunea Albă ! Ce curios, ce curios ! Dar

n-aveţi dreptul să ne înşelaţi pe noi, cei ce dăm crezare actelor voastre de eroism! Spune-mi: de ce l-ai ucis? Îţi stătea cumva în cale? Rămăseserăţi numai voi doi acolo sus, hamalii pieriseră şi ei... De ce l-ai ucis?!

— Ai înnebunit! strigă Heeft, vrînd să-l apuce de mînecă; Foost îl opri cu un gest.

— Lasă-l în pace. Ia să mai auzim ce spune acest tînăr, vesel după părerea unora...

Guy Lemm făcu alţi cîţiva paşi de-a lungul peretelui şi lovi pioleţii, care se năruiră cu zgomot; se uită la ei ca la un obstacol neaşteptat, se aplecă, clătinîndu-se, îi ridică şi-i aşeză la loc, rezemaţi de perete, apoi se întoarse către Foost şi-i aruncă în obraz, sughiţînd:

— Dumneata, dumneata eşti un ucigaş! E clar!...

Înfuriat, dar încă stăpîn pe el, americanul, care acum îl dispreţuia de-a binelea pe acest om slab din fire, se apropie de dînsul şi şuieră:

— Mai încet! Asta în primul rînd. Nu mai urla de parcă te-ar jupui cineva de viu! În al doilea rînd, află că umblu prin munţi cum vreau şi cu cine-mi place. Fac ce vreau în munţi. Şi nimeni n-o să mă poată împiedica. Cine ar dori să-mi stea în cale, mai bine să nu încerce! Ai priceput? Iar dumneata să bei mai puţin, adăugă el, destinzîndu-se; picături de sudoare îi broboneau fruntea, i se scurgeau pe gît. Soţia dumitale are dreptate: trebuie să bei mai puţin. Eşti o biată maimuţă vrednică de milă, un caraghios, care-şi vîră nasul unde nu-i fierbe oala; te amesteci în lucruri de care n-ai habar şi-ţi tremură picioarele numai

cînd auzi de ele! Să-mi fii recunoscător că, datorită vărului dumitale, George Night, eroul, nefericitul meu prieten, nu te-am făcut pachet şi nu te-am aruncat pe uşă afară!

Surprins, ţuguindu-şi buzele a nedumerire, Guy Lemm se îndreptă tăcut spre uşă, dar în ultimul moment se opri şi, parcă luminat la faţă, rosti încet, aproape împăcat:

— Bine, plimbă-te pe unde vrei. Dar doresc din toată inima ca însoţitorii dumitale, rudele acelor culi din Hunza, sau vreun băştinaş — de unde or fi, dracu' să-i ia! — să-ţi sucească gîtul acolo, în munţi, unde te duci ca să-ţi faci... treburile dumitale!

Uşa zăbrelită se închise în urma lui. Foost şi Heeft îi auziră o vreme paşii grei răsunînd pe coridor; apoi nu-i mai auziră; probabil că musafirul ajunsese la scară şi cobora spre curtea unde se aşternuse o linişte adîncă: nisipul nu mai scrîşnea sub roţile maşinilor, nici sub picioarele trecătorilor. Arborii încremeniseră — stane de piatră, ca şi oamenii din cameră.

Apoi, Foost îşi turnă iar gin, bău pe nerăsuflate şi, după o clipă de tăcere, zise cu glasul său dintotdeauna, niţel plictisit:

— Vesel tînăr, n-am ce zice... Eh, ce să-i faci, ne-am distrat şi noi cum am putut... Dar ia ascultă, Heeft: nu cumva te-ai arătat prea sincer cu el?

Buimăcit şi vinovat, dar încercînd să pară indiferent, acesta răspunse:

— Atîta cît poate fi un constructor de şosele de munte, care nu le-a construit niciodată, cu o

arătare de panoptic, care se încrede în oricine şi se minunează de orice.

— Pe viitor să fii mai prudent, Heeft; alege-ţi mai bine relaţiile. Ştiu că este punctul dumitale slab. Deocamdată, ca să te înveselesc, aş fi în stare să fredonez pînă şi cupletul acela prostesc:

A fost odată o ţară ca în vis,
Unde trăiam ca-n paradis...

Fereşte-te să trăieşti ca-n vis, Heeft! Te-ar costa scump...

Tovarăşul său dădu din umeri; se aşeză la masă şi prinse a bate cu degetele tactul unei melodii pe care Foost n-o cunoştea, zicînd împăciuitor:

— Şi totuşi e un tip cît se poate de interesant...

Foost replică brutal:

— Tot atît de interesanţi sînt şi nenumăraţii noştri duşmani, necunoscuţi şi dîrji, dintre care se recrutează aşa-numiţii partizani ai păcii. Craniologul dumitale miroase de la o poştă a partizan al păcii. E deopotrivă interesant şi dezgustător! O să-mi însemn numele lui, pentru orice eventualitate. Şi acum, să facem cîte un duş şi să ne pregătim serios de drum. Trebuie să plecăm cît mai devreme, înainte de ivirea zorilor, ca să nu ne apuce căldura!

CAPITOLUL AL ZECELEA

Fazlur şedea în „Dodge", lîngă Umar Ali, şi trăgea în piept cu sete aerul proaspăt al dimineţii, se pătrundea cu nesaţ de miresmele subtile ale pămîntului. Pe platoul Penjabului încă nu se înstăpînise zăduful, şi un vînticel şăgalnic, curat şi răcoros, pe care Fazlur ar fi dorit mult de tot să-l ştie venit de acasă, din creierul munţilor, de la gheţarii lui, adia deasupra drumului, scutura coama bătrînilor tamarini, paltini şi plopi crescuţi pe margini, mîngîia iarba şi florile cîmpului, care-şi trimiteau pînă departe mirosul îmbătător.

Călătorii aci se afundau într-o văgăună adîncă, unde aerul cald vestea apropierea vipiei de peste zi, aci ieşeau din nou la loc drept. Zorile abia se arătaseră, dar pe drum treceau căruţe ţărăneşti, autocamioane încărcate cu baloturi, legate cu sîrmă, sau cu trei rînduri de lăzi, pietoni încă adormiţi, asini cu samare grele, mişcîndu-şi ager picioarele subţiri, călăreţi înfăşuraţi de sus pînă jos în burnuzuri. Drumul îşi trăia viaţa diversă şi pestriţă. Cei ce înnoptaseră la marginea lui se sculau, îşi dezmorţeau mîinile şi picioarele şi, înfriguraţi de răcoarea dimineţii, căutau să se încălzească la focurile de vreascuri şi frunze uscate, din care se înălţau trîmbe de fum subţiri, albastre,

împînzind văzduhul cu semnele unui alfabet necunoscut.

Fazlur se simțea de minune în lumea aceasta reînnoită a dimineții. Și apoi, se ducea în munții lui dragi, acasă. Nu se mai sătura uitîndu-se la meleagurile cunoscute, care se perindau prin fața lui, și-i venea să strige și să cînte, din cauza prisosului de tinerească energie.

Totul avea darul să-l încînte: cerul fără nori, brăzdat de vulturi, care pălea sub razele soarelui dogoritor, cîmpiile și dealurile, arborii înalți, stufoși, ce-și întindeau deasupra drumului ramurile cu frunză deasă; din adîncul acestor peșteri de verdeață țîșneau papagali ca smaraldul, care, cu țipete ascuțite, străbăteau drumul dintr-un pom într-altul, în fîlfîit de aripi netede, lucioase, sclipitoare. La margine de drum poposeau *tupaii* — un fel de veverițe mari, cu spatele în dungi negre — care-și încovrigau coada stufoasă și se apucau să ronțăie alune, cătînd la drum cu ochi neguroși, bulbucați. Dar mai mult decît toate îl bucura pe Fazlur drumeția.

„De ce mi-or fi plăcînd atîta drumurile? gîndea el. Îmi plac drumurile Penjabului fiindcă sînt drepte, fiindcă străbat acest impresionant podiș între cîmpii și crînguri; dar îmi plac și drumurile care suie spre trecătorile din munți, unde miroase a iarbă veștedă, iar pietrele sînt golașe ca în pustiu, drumurile care șerpuiesc pe stînci și te duc sus, tot mai sus, printre luncile cu iarbă de un stat de om, de unde văd uriașii suri cu sarica de zăpadă în spinare și unde totul în jur îmi bucură ochiul și inima, iar orice podișcă tremurătoare aruncată peste torentele zgomotoase îmi este cunoscută din copilărie. Nu-s pur și simplu drumuri. Unde-i duc pe oameni? Oprește-l și întreabă-l pe oricare drumeț, și de la fiecare ai să auzi alt răspuns, tot atît de diferit ca și firea și destinul acestor oameni. Pe o zi ca asta, plină de toate miresmele din lume, cînd orice floare seamănă cu o podoabă împărătească, iar cerul cu un imens polog albastru, întins peste verdele cîmpiilor, tinerețea e mai abitir îndreptățită să simtă cu tărie că natura înfloritoare îi vorbește într-o limbă minunată și pe înțelesul ei.“

Ziua înflorea ca o imensă, splendidă, mirositoare floare, și Fazlur își aminti de răsăritul, mai bine zis de ceasul întunecat, sur-gălbui al zorilor, cînd păsările încă nu cîntă, iar oamenii încă nu s-au deșteptat: se înțelese cu Umar Ali să se ducă după benzină, iar el, Fazlur, profitase de răgaz ca să se întîlnească, la umbra unui nuc bătrîn, cu draga lui Nighear.

Duioasă și necugetată în îndrăzneala ei era Nighear! Venise să-și ia rămas bun. Din locul unde se aflau, vedeau „Dodge“-ul și pe americani plimbîndu-se la marginea șanțului; pe ei doi, însă, îi ascundeau privirilor crengile întunecoase ale nucului bătrîn și tufele de iasomie cu miros îmbătător. A iasomie miroseau și obrajii, și părul lui Nighear, ca și colierul de argint de la gîtul ei. Ochii ei licăritori în semiîntuneric îi dădeau atîta forță, încît Fazlur ar fi fost în stare să răstoarne automobilul cu roțile în sus, dacă dînsa i-ar fi cerut-o.

Orice-ai spune, viaţa e minunată şi e o fericire să începi astfel ziua! Fazlur îşi aminti şi de acela pentru care n-ar fi pregetat să-şi dea şi viaţa: Arif Zahur era acum în siguranţă, scăpat de urmăritori. În faţa ochilor îi apărură pe dată şi credincioşii săi tovarăşi de la căile ferate, fraţii Ali şi Kadîr, cu chipul lor tuciuriu şi pomeţi proeminenţi, ca şi neobosita mătuşă Mazefa.

Inscripţia de pe un stîlp marginal îi vesti că au ajuns în oraşul Gujranwala, patria vestitului Ranjit Singh [1].

Demonul rîsului puse în clipa aceea stăpînire pe Fazlur. Pufnea ca un şacal, căruia i s-a oprit în gît o halcă de carne. Şi avea de ce să rîdă: parcă-l şi vedea pe spionul în haine femeieşti, bătut măr, legat fedeleş şi aruncat într-un vagon cu cărbune, pomenindu-se în Gujranwala. Nu se mai putu stăpîni şi izbucni în hohote: rîdea sonor, din toată inima.

— De ce rîzi? îl întrebă Heeft. Spune-ne, să rîdem şi noi dacă e într-adevăr de rîs...

Pe loc, tînărul îşi luă seama: ştia că nu poate fi sincer cu aceşti oameni; că nu putea să le istorisească ce se întîmplase înainte de plecarea lor, despre spionul care, zbătîndu-se pe incomodul lui culcuş, căta la stele.

Despre stele ar fi putut vorbi, dar de spion nu. Şi Fazlur le povesti cu totul altceva, luîndu-şi aerul de flăcău prostănac de la munte, care a auzit

[1] *Ranjit Singh* (1780—1839) — unul dintre conducătorii Penjabului, talentat comandant de oşti şi organizator, care a contribuit la întărirea monarhiei sikhe (n. red. ruse.).

în copilărie sumedenie de poveşti uimitoare de la unchi, de la mătuşi, sau din gura bătrînului bunic.

— Am văzut adineauri o blană de urs întinsă pe jos, probabil scoasă la mezat, şi mi-am amintit de o poveste de la munte, cu vulpea care l-a păcălit pe urs. O dată, ursul i-a spus vulpii: „Ascultă, cumătră, oare cum am face să ne uităm la stele mai de aproape, ca să le vedem mai bine?" „Stai aci jos, i-a răspuns vulpea, iar eu am să încerc să le ajung." Zis şi făcut. Ursul s-a aşezat la poalele unei stînci, iar vulpea s-a căţărat în vîrful ei, a ales un pietroi mai mare şi unde mi ţi l-a aruncat de sus în capul lui moş Martin, doborîndu-l, de era, bietul de el, să moară de spaimă şi durere. Cumătra s-a dat jos iute de pe stîncă şi s-a apucat să-l îngrijească, pînă ce, cu chiu, cu vai, l-a adus în simţiri. Şi, cînd şi-a mai venit în fire, a prins a se văicări cu prefăcătorie: „Of, ce greu mi-a fost să rup din cer o stea. Uite cum mi-am fript labele... Ei, cel puţin ai văzut-o mai de aproape?" „Am văzut eu nu una, ci o droaie, bodogăni ursul, şi aflã că sînt mari şi grele. Cînd m-a pocnit în cap, steaua s-a spart într-o mulţime de steluţe mai mici, dar a fost peste poate să le văd mai cu de-amănuntul, fiindcă tare iute s-au mai stins..." A mulţumit apoi frumos vulpii pentru că-i făcuse prieteneşte voia, iar dînsa i-a spus: „Acum, tu eşti singurul urs din lume care a văzut stelele de aproape." Şi mult s-a mai lăudat, fudul, pe urmă moş Martin, fiindcă aşa-s urşii de pe la noi din munţi — nătîngi.

Heeft rîse, dar nu comentă. Fazlur se gîndea la ceea ce-i spusese Nighear — că la ordinul lui

Foost trebuia să fie arestat Arif Zahur. Dar ce legătură putea să existe între marele scriitor și poet pakistanez și americanul acela, care călătorea pentru plăcerea lui? Ce interes are Foost ca Arif Zahur să fie întemnițat?

Nu găsi nici o explicație. Călătorea împreună cu doi turiști din care văzuse atîția în Pakistan și lîngă ale căror corturi șezuse de atîtea ori la taifas cu călăuzele. Străinii aceștia, care au bani berechet, corturi, o mulțime de lăzi cu conserve și sumedenie de slugi, ce poartă de grijă deopotrivă stăpînilor, cailor și catîrilor, seamănă unul cu altul ca două picături de apă. Nici cei doi din mașină nu păreau altminteri. Și ei își treceau timpul fumînd pipe, discutînd despre fel de fel de lucruri fără însemnătate, oprind mașina oriunde pofteau: unul fotografia, iar celălalt își nota tot ce le părea interesant. Nu erau ca niște viespi, ci ca niște albine, care strîng picătură cu picătură mierea științei lor. Căci albina strînge miere, nu ucide. La fel și ei, adunau date științifice, pentru ca mai tîrziu să se știe amănunțit cum arată țara pe unde au călătorit. Și chipurile lor erau grave, serioase: Foost părea puțin trist; Heeft, ce-i drept, avea privirea lunecoasă, neliniștitoare, dar asta probabil din pricină că era tare nervos din fire.

Nu, cu siguranță că Nighear se înșela! Mai bine nici să nu se gîndească acum la asta. Păcat că nu era și Azlam cu el! Ce băiat silitor și dornic de învățătură! Cîte a citit și ce isteț e pentru cei paisprezece ani ai lui! Ce mult i-ar fi plăcut drumul ăsta, care duce pe nesimțite către nord. Trebuie gustate neapărat aceste zile dinaintea anotimpului călduros și înnăbușitor, care va usca cîmpiile și va acoperi bolta albastră cu văluri de fum roșiatic și furtuni de nisip.

Ce plăcut e să călătorești pe acest drum drept, al cărui capăt se pierde undeva la orizont, cu inima ușoară și împăcată: ăsta-i un lucru pe care nu-l poți cumpăra cu nici o comoară din lume.

Au dreptate străinii aceștia curioși, care coboară atît de des din automobile și vor să fotografieze totul, pentru ca, ajunși acasă, să-și aducă aminte de această zi cu soare și de acest drum fără seamăn de frumos!

Totul e atît de interesant, ți se întipărește atît de adînc în memorie! Ce bine e să te oprești lîngă o fîntînă țărănească, unde bivolul vioriu, croit parcă din antilopă veche, scoate într-una, neobosit, din bezna întunecată a puțului vase din care picură apă, rece ca gheața și curată ca lacrima... Jos, șade o femeie cu un vas de tuci, rotund ca un bostan. O alta, cu un ulcior de aramă pe umăr, istorisește primei ce a visat azi noapte. Alături, în băltoace, se bălăcesc copii, țipînd ascuțit, ca papagalii, care zboară deasupra drumului dintr-un arbore stufos într-altul. Cerul e albastru pal, pămîntul verde, oamenii sînt îmbrăcați în alb. Nu-i prea cald și poți respira în voie. Ce bine-i la fîntînă!

Trec acum prin dreptul unor case luminoase și curate. În fața lor cresc plopi și chiparoși; din loc în loc poienițe smălțuite cu flori, poteci șerpuind pe lîngă îngrădituri de cărămidă, care împrejmuiesc noile plantații unde au și răsărit puieții, încă palizi și firavi ca trestia.

Curge zglobie apa canalului. Deasupra lui își răsfață crengile sălciile și plopii, iar un palmier și-a scos la iveală frunzulițele tinere, verzi, înguste, fine. În apă stau bîtlani: alții s-au cățărat pe o trestie subțire de bambus și imaginea lor, fără cap și cu un singur picior, reflectată în apă, pare caricaturală.

Trece un țăran într-un fel de car cum se pomenea, probabil, acum cinci mii de ani — în care altă țară ai mai putea întîlni un asemenea vehicul! O pereche de roți mici de lemn, grele, legate printr-o osie ce trece prin centrul lor, prinsă cu șuruburi mari, de fier! Țăranul șade pe un fel de capră rotundă, cu picioarele strînse sub el. Doi boi trag această stranie alcătuire, care se mișcă scîrțîind amarnic printre autocamioanele și tongele ce-o întrec cu ușurință.

— Am văzut un car ca acesta la muzeu, zise Foost, e din epoca Mohenjo-Daro... Ia stați să-l fotografiez!

Și-l fotografie pe țăran, care nici nu clinti, de parcă ar fi fost țintuit în cuie. Boii își scuturau capetele, alungînd muștele mari, portocalii.

Ce mulțime de oameni pe drum! Trec în șir fetișcane, purtînd pe creștet baloturi rotunde; trec țărani bătrîni, discutînd cu aprindere și gesticulînd, trec în grupuri muncitori în căutare de lucru, gonește în șarabană vreun moșier, sau vechilul unei moșii bogate, care-și lasă privirea somnoroasă să lunece leneș de-a lungul drumului, negăsind nimic demn de atenție.

Negustori ambulanți, însoțiți de slugi, mînă asini împovărați și fac schimb din mers cu ultimele noutăți comerciale. În fața unui grup de țărani, așezați la marginea drumului, își arată arta un scamator. În picioare, la spatele bărbaților, femeile îl urmăresc cu pasiune pe hîtrul și veselul scamator, ale cărui mîini dibace se avîntă într-una în sus.

Ziua își urmează cursul și mereu apar noi și noi trecători, cad într-un sac fără fund, de unde se revarsă neîncetat noi și noi figurine, care se ivesc la orizont, cresc, ating înălțimea maximă, cînd ajung în dreptul mașinii, apoi descresc din nou, se fac din ce în ce mai mici. Încă puțin și nu le mai poți distinge pe fiecare în parte, nu te mai poți gîndi la fiecare în parte.

Numai unele impresii, smulse din această infinitate de imagini, ți se vor întipări în memorie; celelalte se vor șterge, se vor mistui într-o ceață diafană și vor dispare, cum se va șterge din amintire și ziua aceasta, aidoma cu cea de ieri, cu cea de mîine.

Din pîlcuri de vegetație mai deasă apar pentru o clipă și dispar orășele, pătrățelele albe ale caselor, garduri de grădini, acoperișuri turtite. Așa cum se înșiră pe deal, una deasupra celeilalte, ai zice că aceste căsuțe au fost construite dinadins așa, ca să se înlăture monotonia clădirilor mici și anoste, perfect aliniate. În amestecătura asta, par pitorești și curate. Verdele pomilor se potrivește de minune cu zidurile lor albe.

Ochiul smulge din jocul de lumini și umbre cînd o femeie foarte tînără și smeadă, cu păr aspru și negru ca smoala, strîngînd la piept un prunc despuiat, care scîncește, cînd un băiețaș în cămașă

galbenă, cu o floare în mînă, ce ține sub călcîi o broască țestoasă, care privește apatic la tot ce o înconjoară, cînd două fetițe cu pantaloni lungi, trandafirii, și cămășuțe albe, ținînd îmbrățișat un băiețaș, cînd coloritul strident, pestriț, al unui bazar.

Bazarul emană mirosurile sale caracteristice. Sar stropi de grăsime încinsă din tigăi, delicatesele verzi și galbene din farfurioare degajă un miros picant; miroase a ceapă prăjită, a usturoi și a fum de tizic, amestecat cu aromele ispititoare ale pilafului și frigăruilor ce se înalță în văzduhul încins. Arome lipicioase, răscolitoare, greu de identificat, îi făceau pe oameni să se oprească din drum și să-și îndrepte gîndurile într-o singură direcție: nu cumva e timpul să se gîndească și la stomacul lor?

Prin mijlocul îmbulzelii din bazar pășea un om gol pușcă. Foost opri mașina.

— Parcă ar fi reclama unei fabrici de ciocolată, remarcă Heeft. Ce-o fi cu el? Vînătorule (așa-i spunea el lui Fazlur), știi cumva de ce se plimbă în asemenea echipament?

Fazlur îl lămuri:

— Există la noi o sectă, ai cărei membri se leagă prin jurămînt să nu poarte niciodată nici un fel de îmbrăcăminte. Este adevărat că realizează astfel o mare economie, dar îmi închipui ce trebuie să mai tremure în timpul nopții...

Foost se apropie de omul gol, care nu privea nici în dreapta, nici în stînga, ci numai drept înainte, undeva spre depărtări, și-l fotografie de două ori; acesta trecu pe lîngă american, fără a-l învrednici cu o privire. Exploratorul voi să se suie în mașină, dar văzu deodată un autobus mare, vopsit în culori țipătoare, înțesat cu pasageri, care scoteau capul pe geamuri; alți oameni stăteau pe acoperișul autobusului, fie pe suluri de pîslă, fie pe lăzi, cufere mici sau baloturi.

Pasagerii erau nerăbdători să plece și-l zoreau pe șofer. Acesta apăru în pragul *așhanalei*, înfulecînd dintr-o lipie, traversă strada, se așeză la volan și întoarse în loc atît de brusc, încît autobusul derapă și rămase atîrnat deasupra unui *arîh*[1], în care putea să se prăbușească dintr-o clipă într-alta.

Pasagerii, atît cei care vedeau pericolul ce-i păștea, cît și cei care nu-l vedeau, pentru că ședeau înăuntru, se puseră pe strigat și vociferat; numai șoferul rămînea calm.

— Acuși vom vedea un accident, exclamă Foost, și o să fac o fotografie de mare efect!

Se instală în partea pe unde credea că o să se prăbușească autobusul în *arîk*. Pasagerii continuau să țipe, dar nici unul nu încerca să sară din mașină. Nici curioșii strînși în jur nu întreprindeau nimic, ci se mulțumeau să caște gura, ca niște spectatori impasibili.

Șoferul mai făcu un efort; autobusul se înclină, trosni din toate încheieturile, apoi roata din față scăpă din poziția periculoasă și, cu un geamăt dureros, scos parcă de fiecare șurub, mașina greoaie ieși pe șosea. Pasagerii strigau mai departe, dar acum de bucurie.

[1] Canal de irigație (n. r.).

Foost pufni dezamăgit:

— Păcat... Şi eu care credeam că m-aleg cu o fotografie de efect! Dar poate că alunecă roata din spate...

Nici roata din spate nu i-a făcut însă pe plac. Autobusul se urni din loc, trosnind şi scîrţîind, prinse a se depărta, precedat de larma zgomotoşilor săi pasageri.

...Din nou şerpuia şoseaua înaintea lor. Drumeţii întîlniţi în cale se aciuiseră pe sub smochini, aşteptînd să treacă zăduful nămiezii; cîinii se tolăniseră şi ei, cu limba scoasă de un cot.

Trecea o nuntă cu alai mare. Şoseaua mergea acum paralel cu calea ferată şi cînd trenul ajungea din urmă automobilul, simţeai cum din vagoanele încinse ca un cuptor, unde cu siguranţă că nu-ţi puteai trage sufletul, răbufnesc valuri de aer fierbinte prin zăbrelele geamurilor, iar praful se aşterne peste tot locul.

Lăsară în urmă gări mici, împrejmuite cu ziduri; pe peron aşteptau trenul o mulţime de oameni cu saci, boccele, în care n-ai fi putut ghici ce se ascunde, pături vechi, legate sul, cufere de fier, zugrăvite cu flori mari, de culori aprinse.

Două fete frumoase îl urmăriră mult timp cu privirea pe Fazlur; una purta ochelari de soare şi sari negru, cealaltă era îmbrăcată în alb. „Fetele acestea sînt ca ziua şi noaptea, îşi zise Fazlur. Probabil că s-au îmbrăcat dinadins aşa, ca să atragă privirile..." N-avea însă cum să se convingă dacă are sau nu dreptate: maşina îşi continuă drumul şi curînd halta cu pricina pieri la orizont, ca şi multe altele pe care le întîlniră în drum.

Era timpul să îmbuce cîte ceva; americanii aleseră un crîng în care se aflau sălcii bătrîne şi pletoase: se aşezară pe iarbă şi se apucară să mănînce. Umar Ali şi cu Fazlur se aciuiră ceva mai sus, pe coasta unui deluşor verde. Străinii zăboviră aici o bună bucată de timp, mîncînd fără grabă, bînd ceai din termos, fumînd şi discutînd; se odihneau şi nu se mai săturau privind minunatul loc. Foost, cu pipa în dinţi, întins pe o coastă, îl urmărea cu atenţie pe Fazlur, care şedea lîngă Umar Ali. Îl întrebă la un moment dat:

— Din ce familie de la miazănoapte eşti tu, Fazlur?

Acesta răspunse pe negîndite:

— Tatăl meu este vechilul unui mare moşier. În afară de asta, îi însoţeşte întotdeauna în munţi pe călătorii mai simandicoşi, servindu-le drept călăuză, căci cunoaşte bine munţii şi este vînător desăvîrşit. Cunoaşte nu numai împrejurimile din Chitral, dar şi din Swat şi toate locurile, pînă la Hunza. Ba chiar şi mai departe.

— Atunci, înseamnă că eşti bogat, Fazlur?

— Trăiesc, zise Fazlur, bogăţia o port cu mine. Sînt tînăr, deci bogat.

— Dar ce ceri tu de la tinereţe? se amestecă în vorbă Heeft, aruncînd lui Fazlur o căutătură şireată.

— Ce cer tinereţii? Vreau să trăiesc în veselie şi bunăstare, să iubesc, să cînt, să văd cît mai multe...

— Tinereţea e la fel pretutindeni, rosti Heeft. Dar cu credinţa cum stai? Crezi în ceva?

— În ce-aş crede? Mi-e bine şi aşa...

— Dar cum e patria ta?

— Patria mea e Pakistanul; îl vedeţi doar: iată-l, e în jurul dumneavoastră, pretutindeni...

— Nu m-ai înţeles, spuse Foost, nu te întreb de întreg Pakistanul, ci numai de Chitral.

— Chitral... Acolo m-am născut. Frumos ţinut! Tare frumos. Munţi înalţi; sus, pe creste, numai zăpadă şi gheaţă; pîraie — sumedenie; păduri de pin, dar numai jos; sus nu sînt de loc. E foarte frumos la noi în munţi. Veţi vedea...

— Şi ce vînat se întîlneşte pe acolo?

— Avem *şanu* — ţapi de munte, capre, curci de munte... avem urşi, lupi, cerbi.

— Aveţi şi fete bune? întrebă iar Heeft. Tu eşti căsătorit, vînătorule?

— Nu sînt căsătorit. Iar fetele şi femeile noastre sînt atît de frumoase, cum n-o să pomeniţi în altă parte. Au păr lung şi moale, ca mătasea. Zburdă prin munţi ca nişte căprioare. Sînt curajoase şi voinice. Sînt fete foarte bune.

— Cine vă conduce pe voi?

— Avem un conducător al nostru; îi spunem *mehtar*; cel de acum e foarte tînăr. Titlul de *mehtar* există la noi de mult, nici nu ştiu de cînd. Dar noi facem parte din administraţia Malakand. În afară de *mehtar*, avem şi un *vazir*, care vine la noi din Karaci ca să rezolve împreună toate problemele.

— Dar viaţa cum e? Înstărită? întrebă Foost.

— Familia noastră e înstărită; avem şi vite, şi pămînt, şi livezi. Poporul însă, în general, nu e prea bogat, fiindcă de jur împrejur, cît vezi cu ochii, sînt numai munţi. Pămînt e puţin. Cultivăm

meri, caişi, duzi, semănăm şi grîu, mei, unii au şi secară. Mai avem şi mazăre. Asta, cum se întîmplă: nu seamănă un an cu altul.

— Dar cai aveţi?

Heeft punea întrebări foarte bine chibzuite şi de fiecare dată îl privea pe tînăr drept în ochi, scrutător.

— În Chitral sînt puţini cai. Asini, da, sînt destui. Ca pretutindeni, adăugă Fazlur zîmbind.

— Dar poporul cum e? Prietenos? Ospitalier? îl descusu mai departe Heeft.

— Poporul nostru este foarte primitor. Vă veţi convinge. Vin mulţi pe la noi să ne vadă dansurile, să ne asculte cîntecele. Cîntăm foarte frumos, o să vă convingeţi...

— Ei, e timpul să plecăm, rosti Foost, ridicîndu-se; porniră cu toţii spre maşină.

Americanii o luară înainte, astfel că Fazlur nu putea să audă ce discută, precipitat, dar îl văzu pe Foost rîzînd, iar pe Heeft demonstrîndu-i ceva cu aer grav. Fazlur mergea cu Umar Ali, care tot timpul drumului nu scosese o vorbă, de parcă ar fi fost surdomut — în tăcere destupa sticlele, în tăcere desfăcea cutiile de conserve şi tot în tăcere tăia pîinea şi carnea rece; se mulţumea să răspundă doar atît: „imediat“, sau „s-a făcut“.

Fazlur îl urmărea cu interes, intrigat de tăcerea lui, fiindcă nici în maşină nu schimbaseră o vorbă.

...Cobora umbra înserării; ziua trecuse pe neobservate, absorbiţi cum erau cu drumul şi cu popasurile, destul de numeroase, dar scurte. Ceea ce auzise îl întărea pe Fazlur în convingerea că Foost strînge material etnografic şi geografic pen-

tru nişte articole şi un studiu şi că în acest scop ştiinţific se interesa de tot ce întîlnea în drum, de tot ce merita să fie fotografiat.

Automobilul se opri într-un loc ce oferea o priveliște nemaipomenită. Chiar și Fazlur, care nu vedea pentru prima dată acest colț, se uită în jur cu mirare cînd ieşi din maşină. Ajunseseră în regiunea vestitelor coline roşii, a căror înfăţişare nu putea să nu uimească pe orice trecător, mai cu seamă cînd le vedea pentru prima oară. Locul semăna cu o mare roşie, ale cărei valuri, avîntîndu-se spre cer, au împietrit datorită unor vrăji, transformîndu-se pe vecie în dealuri purpurii, despărţite printr-o mulţime de văgăuni şi rîpi.

Un iad de piatră roşie îi înconjura acum pe călători. Soarele poleia cu ultimele raze coama colinelor sălbatice, iar din umbra ce creştea şi se îngroşa neliniştitor la poale, în adîncul văgăunilor, aveai impresia că se înalţă un spectru ameninţător.

— Brr, făcu Foost, n-aş vrea să înnoptez pe aici...

Heeft însă replică pe dată :

— Să înnoptezi aici pe lună plină, cu o frumoasă din Chitral în cort, ar fi ceva feeric. Ce zici, vînătorule ?

Fazlur răspunse simplu :

— Nu-mi plac locurile astea. Parcă s-a jucat diavolul pe-aici, a scormonit, a rîcîit pămîntul şi apoi şi-a luat tălpăşiţa...

Pe alocuri se înălţau, din labirintul roşu, conuri ascuţite, însîngerate. Foost fotografie priveliştea neobişnuită. Şi cu toate că acele întinderi, răscolite de erupţiile vulcanice, nu erau prea plăcute la vedere, nu-ţi puteai lua ochii de la coamele line, unduitoare, dispuse în semicerc, ca nişte turnuri de pază, sau înalte şi ascuţite ca vîrfurile munţilor, care, în bătaia asfinţitului, îşi schimbau neîncetat nuanţa ; ai fi zis că se apropie clipa cînd masa aceea dură va redeveni fluidă, valurile furioase şi roşii se vor zbuciuma, se vor înfrunta şi doborî unele pe altele cu energia unei mînii de mii de ani acumulată.

Cînd, în sfîrşit, maşina se puse în mişcare, Foost şi Heeft mai urmăriră încă mult timp cu ochii pustiul roşu, iar colinele se mai ţinură lanţ vreme îndelungată, nevrînd parcă să-i lase pe călători să scape din încercuire. În cele din urmă, la un cot, pieriră.

Pe neaşteptate întîlniră tancuri oprite în drum. Turelele erau deschise, iar tanchiştii şedeau şi fumau. Din vîrful turelei sale un ofiţer trimise în glumă un salut spre americani.

Foost spuse ceva lui Heeft, atît de repede, încît Fazlur nu izbuti să prindă decît cuvîntul „Kaşmir".

Heeft îi făcu lui Foost cu ochiul şi nu-i răspunse.

Lîngă drum, într-o poiană, cîţiva condori sfîşiau cadavrul unui asin ; pesemne că se săturaseră, căci prinseră a da alene din cap şi a-şi fîlfîi aripile mari, ca nişte pături brune, murdare, ameninţînd celelalte răpitoare, care veniseră în zbor ceva mai tîrziu. Ţipetele lor respingătoare, ca un scîrţîit de osie neunsă, se auzeau pînă departe.

Foost simţi că-l apucă iar plictiseala neagră, apăsătoare şi obositoare. Condorii îi reamintiră de rugul funerar din Delhi, de ceasul dimineţii cînd părăsiseră Lahore; zorile abia mijeau cînd se opriseră la staţia de benzină să se aprovizioneze; coborînd din maşină ca să-şi dezmorţească picioarele, Foost îl văzuse pe Fazlur cu o fată, în umbra unui arbore bătrîn; i-a venit să zîmbească, găsind simpatică scena aceea sentimentală — fiul munţilor luîndu-şi adio de la o fetişcană din Lahore, cu care îşi petrecuse probabil ultima noapte; pe urmă însă, cînd fata a ieşit din umbra copacului, a tresărit: parcă semăna cu tînăra care strîngea semnături şi care-i amintise de nepoata lui Aiub Hussein. Ei drăcie! Iar se înşeală? Ce legătură putea să aibă tînărul sălbatic cu fiinţa aceea fermecătoare, a cărei amintire rămăsese atît de vie în mintea lui Foost. Nu, nu, astea-s prostii! Şi totuşi în sufletul lui s-a strecurat o umbră de îndoială, l-a cuprins din nou melancolia şi sentimentul de singurătate pe care le încercase la vederea rugurilor funerare şi a afurisitului acela de indian, ce găsise dintele şi apoi parcă i-l atîrnase de gît, ca pe o amuletă; iar el nu mai putea rupe firul invizibil, care-l ţinea strîns legat de dintele de aur.

Pentru a îndepărta acest simţămînt respingător şi apăsător, îi porunci lui Umar Ali să treacă în locul său, iar el se aşeză la volan; într-adevăr, noua îndeletnicire îi risipi gîndurile.

Goana maşinii îi linişte nervii; zburau pe şosea, ocolind care cu fîn, tonge, camioane, biciclişti.

...Ce s-a întîmplat apoi e greu de reconstituit întocmai, căci prea repede şi pe neaşteptate s-a petrecut totul. Înaintea lor a răsărit, dintr-un nor de praf, un „Jeep", care gonea tot aşa nebuneşte, prin mijlocul drumului. Foost a cotit cît ai clipi la dreapta, dar „Jeep"-ul, ca şi cînd atîta ar fi aşteptat, coti şi el în aceeaşi direcţie. Fără să mai simtă sudoarea rece care-i muia fruntea, Foost întoarse volanul spre stînga, însă diavolul din „Jeep" făcu la fel. Singura scăpare era să se arunce în şanţ, altfel maşinile s-ar fi ciocnit.

În momentul cînd coti spre şanţ, Foost acţionă şi frînele. Scrîşnind amarnic, automobilul o luă printre doi tamarini. Dacă n-ar fi fost aceştia, s-ar fi răsturnat în şanţ. „Dodge"-ul fu oprit de un trunchi uriaş, zgrunţuros, care, cu pieptul său lat, cărămiziu, îi scăpă de la moarte sigură pe călători.

Ieşiră cu toţii din maşină. Nimeni nu rosti o vorbă. Abia acum îşi dădu seama Foost că o sudoare rece, lipicioasă, îi scălda faţa; îl văzu pe Heeft muşcîndu-şi pipa, mai-mai să-i taie capătul cu dinţii, iar ochii lui Fazlur sclipiră răutăcios. Umar Ali se lăsase pe vine ca să examineze roţile din faţă.

Se plimbară apoi în tăcere pe sub tamarini, pînă ce Umar-Ali se convinse că motorul nu suferise nici o avarie; totul fiind în ordine, şoferul îşi reluă locul la volan, scoase „Dodge"-ul dintre tamarini, îl opri în drum şi aşteptă la fel de tăcut dispoziţii.

Se urcară şi ceilalţi în automobil. Umar Ali nesocotise regulile supunerii doar prin aceea că se instală la volan fără a cere voie, dar Foost nu

spuse nimic ; Heeft rosti sacadat : „Dă-i drumul !" Porniră, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. La un moment dat, totuşi, Foost mormăi :

— Da, e nebun, dar îndrăzneţ ! E de-al nostru. Probabil din Arizona : băieţilor de acolo le place să gonească aşa...

Înnoptară în Rawal Pindi. „Nu-i nimic de văzut aici", spusese un explorator pe la începutul acestui veac ; afirmaţia rămînea şi astăzi valabilă.

La hotel obţinură, aşa cum au cerut, camerele cele mai liniştite, în cel mai îndepărtat capăt al clădirii, îndărătul căreia se înălţa un zid fără ferestre şi fără uşi ; mai la o parte, după colţ, se aflau şoferii şi slugile ; maşinile erau parcate în curte.

După cină, în timpul căreia, conform unui vechi obicei, n-au vorbit despre treburile lor, Heeft l-a urmat pe Foost în cameră şi abia acolo şi-a dat drumul, cu o veninoasă ironie :

— Ce naiba te-a apucat, Foost ? Ai vrut să-ţi pui capăt zilelor şi să mă trimiţi şi pe mine pe lumea cealaltă ?

— Bine, dar ai văzut că n-am nici o vină ! ? N-am căutat ciocnirea. Dimpotrivă, socot că numai sîngele meu rece v-a salvat pe toţi. O singură mişcare greşită, cît de mică, şi amîndoi am fi cinat acum în altă parte...

— Credeam că iar te-a apucat ipohondria... Ei, ia spune, cum îţi plac tovarăşii noştri de drum ? întrebă Heeft, după o scurtă pauză.

— După părerea mea, şoferul e cum trebuie : tăcut, conştiincios şi cred că nu e nici palavragiu. Cît priveşte pe Fazlur, e un copil al naturii, un

liric şi pe deasupra cam sălbatic. Din indivizi ca dînsul faci lesne fanatici, care ne pot fi de folos dacă-i dirijezi în direcţia cuvenită. Merită să te ocupi de el. E tare ambiţios şi am impresia că nu-i place cînd îi spui „vînătorule". Prin părţile astea nu se prea cade să-i spui aşa unui fecior de părinţi cu stare. Nu uita că nu ne-a cerut să-l plătim pentru drumul ăsta. Am să-i propun să ne însoţească pînă la Baroghil. Să facă tot circuitul cu noi. Ne poate fi de un real folos. Şi apoi, te pomeneşti că mai sporim cu unul rîndurile oamenilor noştri din această ţară...

— În vremuri atît de complicate, n-ar fi rău. Semenii lui Fazlur ne simpatizează pe noi şi nu-i pot suferi pe englezi. Cu atît mai mult cu cît o să le dăm o bucăţică bună din Kaşmir, zise Heeft. Îmi aduc aminte cum trosneau şi se mistuiau în flăcări orăşelele acelea... Ştii tu... incendiile de la Muzaffarabad, Domel, Uri — bună treabă au făcut tîlharii din munţi ! Nu degeaba au fost poftiţi. S-au căpătuit şi ei frumuşel. Ţi-aduci aminte de Height ? Cum îl apucase beţia distrugerii ? Le-a şi mulţumit bandiţilor acelora „pentru eroismul şi vitejia" de care au dat dovadă...

— Ssst, Heeft, eşti cam guraliv ! Ştii că nu trebuie să vorbeşti despre ceea ce nu se cuvine. Height a şi ajuns acasă şi culege laurii, în timp ce noi mai sîntem aici şi încă nu ne putem permite să ne odihnim.

— Voiam să spun doar că i-am vînat straşnic pe indieni. Ce l-am mai fugărit pe maharadjah ! Era pe jumătate mort, de parcă ar fi avut un leu pe urma lui. Nu-mi pare rău că am luat parte la

vînătoarea aceea. Ce ne-a mai ajutat atunci *lady*, de care am vorbit în Lahore...

— Hellen Lansmond ?

— Da, chiar ea. O știe toată lumea, de la Katmandu pînă la îndepărtatul Leh. Se pricepe la toate, dar și pe ea o știu toți... Toți cunoscătorii...

— Mi se pare că vrei să fii ironic, Heeft, dar să știi că nu prea îți reușește...

— De ce ? Vorbesc serios. Toți cei aruncați de soartă prin părțile astea, prin acești munți, sînt datori să cunoască numele acestei femei abile, deștepte, pe care trebuie să te ferești s-o calci pe bătături.

— În general nu-i bine să calci pe nimeni pe bătături, ripostă Foost. Mai bine am vorbi despre drumul nostru de mîine.

Pe cînd cei doi fumau în camera lui Foost, Fazlur și Umar Ali își petreceau vremea în mijlocul șoferilor de la celelalte mașini parcate în curtea hotelului, care ședeau afară, la lumina lunii, glumeau și rîdeau pe socoteala celor întîmplate pe drum ; șoferii istoriseau fel de fel de lucruri despre proprietarii mașinilor, despre stăpînii lor, de cele mai multe ori lucruri urîte.

Umar Ali, ca întotdeauna prudent și tăcut, stătea întins lîngă Fazlur pe o pătură de cal, împrumutată de la șeful garajului.

Lui Fazlur îi plăcea agerul, harnicul și tăcutul Umar Ali, cu fața lunguiață și buze subțiri de om șiret.

Umar Ali îl întrebă pe neașteptate, lipindu-se de el ca nimeni să nu-l poată auzi :

— Cum te simți cu asemenea tovarăși ?

— Ce să zic, răspunse tînărul, n-aș fi pornit în această călătorie misterioasă, dacă n-aș fi avut lîngă mine un om în care am încredere, după cum și Nighear are încredere în el.

Nici el singur nu știa ce-i venise să pomenească de Nighear ; Umar Ali însă nu păru de fel mirat.

— Tu ce crezi de acești oameni, ce urmăresc ei ? întrebă la rîndul său Fazlur. Să fie numai niște oameni de știință, bogătași, care se plimbă pe unde vor și își fac toate gusturile, sau au venit în țara noastră din cu totul alte motive ?

Umar Ali se rezemă în cot și șopti :

— Cred că trebuie să fim prudenți. Ei vor să ajungă cît mai aproape de frontiera Uniunii Sovietice. Sînt din aceia care se interesează de așa ceva. Înainte de plecare, Aiub Hussein mi-a pus în vedere : „Vezi, ai grijă, mergi liniștit, fără grabă : aceștia nu sînt pasageri ca oricare alții și nu trebuie să li se întîmple nimic ; ai înțeles ?"

— Și azi, tocmai dînșii au fost gata să ne trimeată pe lumea cealaltă, zise Fazlur surîzînd. Ai pomenit de Uniunea Sovietică... Nu m-am gîndit la asta. Știi, anul trecut eram în Lahore cînd s-a deschis Congresul scriitorilor. Țineam foarte mult să văd oameni *de dincolo*. I-am văzut. Și au povestit atîtea lucruri, de care auzeam pentru prima oară... Noi trebuie să fim prieteni cu acest mare popor.

Umar Ali șușoti :

— Și eu am văzut pe unul de-ai noștri, care a fost în Uniunea Sovietică. Ne-a povestit multe minunății.

— Va să zică, tu crezi că vor să vadă frontiera Uniunii Sovietice?... Lui Fazlur nu-i putea ieşi din cap acest lucru. Bine, continuă el, dar Pakistanul nu are frontieră comună cu Uniunea Sovietică...

— Am auzit că vor să meargă pînă la Baroghil şi chiar mai departe... Ce-o fi mai departe? N-am fost pe acolo, dar tu eşti de prin părţile acelea...

— Mai departe vine Wachan, Afganistanul. Iar dincolo de Piandja e Uniunea Sovietică. Da, da, asta dă de gîndit. Eşti comunist, Umar Ali? Poţi să-mi spui dacă vrei, iar dacă nu, nu-mi spune...

— Sînt comunist, răspunse şoferul. Din casă, numai Nighear o ştie; acum, şi tu. Ştiu că tu nu eşti comunist, dar lupţi pentru pace. Am auzit la radio cîntecele tale. Un lucru vreau să ştiu: ai spus adevărul despre tatăl şi familia ta?

— Nu, i-am minţit, nu mi-a venit să le spun adevărul. Realitatea e că sînt un student sărac, tatăl meu este un bătrîn vînător, tare nevoiaş, iar mama ţesea odată covoare, dar acum aproape că şi-a pierdut vederea. Ai mei trăiesc ca ţăranii, o duc foarte greu. Îi ajut şi eu cît pot, cu ceea ce cîştig...

— Şi de ce nu le-ai spus adevărul?

— N-am încredere în ei. Nu ştiu de ce, dar nu-mi inspiră încredere. Ţi-aduci aminte ce rău i-a părut lui Foost că autobusul nu s-a rostogolit în şanţ? Cine ştie ce zace în sufletul lor! Şi cu ce scop au întreprins călătoria aceasta!

CAPITOLUL AL UNSPREZECELEA

Heeft zise că e foarte obosit şi că se duce la culcare. Foost n-a încercat să-l oprească; rămas singur, un timp şi-a făcut însemnări în jurnalul său, amintindu-şi scenele de efect pe care reuşise să le fotografieze în timpul călătoriei; s-a mai gîndit pe urmă la drumul ce-i aştepta, apoi s-a spălat îndelung şi s-a pregătit de culcare; voia să mai citească, înainte de a adormi, cîteva pagini din cartea lui Fritz Bechtold *Germanii pe Nanga-Parbat;* dar, cînd să-şi scoată halatul, auzi un ciocănit uşor, atît de stins, încît la început i se păru că bătea cineva în uşa de alături.

De-a lungul micului imobil, cu un singur cat, se întindea un fel de balcon acoperit, aşa cum găseşti la toate hotelurile din nord-vest; în acest balcon dădeau uşile de la toate camerele hotelului. Foost ascultă. Acum nu se mai auzea ciocănitul, ci un fel de zgrepţănat.

Îşi zise cu ciudă că e vreo nouă glumă de-a lui Heeft, mare amator de farse, uneori neizbutite, ca bunăoară aceea cu Guy Lemm.

Cînd se convinse că era totuşi cineva la uşa lui, o întredeschise, vrînd să-l trimită la toţi dracii pe Heeft, cu glumele lui nesărate, dar în semiîntuneric — lumina era stinsă pe balcon — văzu o

femeie; un miros pătrunzător, amar, de parfum, îl izbi şi un glas îi spuse încetişor:

— Nu te speria, sînt eu!

— Tu? exclamă el, într-adevăr uimit. Hellen Lansmond?

— Chiar eu. Ei, ce stai? N-ai de gînd să-mi dai odată drumul înăuntru? Doar nu pot sta în faţa uşii.

Îl dete uşurel cu mîna la o parte şi intră în cameră. Buimăcit, Foost abia reuşi să bolborosească:

— Sînt dezbrăcat...

— Te vei îmbrăca, John. Aşa cer uzanţele, n-ai încotro. Pune-ţi haina, aşa. Ei, eşti pregătit să stăm de vorbă? Iaca, m-am aşezat. Eşti uimit? Bucuros?

— Uimit? Foarte. Bucuros? Se înţelege. Mă gîndeam la tine pe cînd mă aflam la Lahore, dar mi se pare că erai la Kabul. Aşa mi-a spus unul de-ai noştri, care a trecut pe acolo.

— Am sosit chiar acum, în mare grabă. Sînt bucuroasă, foarte bucuroasă că te-am găsit, dragul meu! Eşti singur?

— Nu, mai e cu mine prietenul şi tovarăşul meu de drum, Heeft.

— Ah, John Heeft!

— Nu John, ci Henry...

— Da, fireşte. Henry şi John sînt fraţi. Mă rog, tot aia-i. Amîndoi îmi sînt la fel de antipatici; nu pot să-i sufăr pe toţi Heefţii: sînt incapabili şi mă mir că lucrezi cu astfel de oameni — naiba să-i ia! Sînt nişte egoişti lamentabili şi nişte laşi. Unde e?

— Doarme în camera de alături ca un bivol înjunghiat.

— Fă bine şi nu-l trezi. Dragule, dragul meu John, trebuie neapărat să mă ajuţi...

— Cu ce să te ajut? Ce-ai păţit?

Ea se ridică şi îşi scoase impermeabilul subţire. Foost trăise mult timp în Asia şi văzuse multe din ceea ce nu poţi vedea nici în Europa, nici în America; se obişnuise, deci, să nu se mai mire de nimic. Şi totuşi rămase surprins cînd o văzu cum era îmbrăcată, la ora asta tîrzie. Purta un sari bogat, auriu, stropit de sus şi pînă jos cu roşu, ceea ce dădea toaletei o deosebită fineţe şi eleganţă. Bine făcută, zveltă, Hellen Lansmond arăta minunat în sari. Îi văzu picioarele goale în sandale aurii, cu unghiile date cu lac roşu-auriu; ochii lui lunecară pe braţele goale ale vizitatoarei, împodobite cu brăţări masive, în care erau montate cornaline mari, rotunde şi străvezii. Un inel cu montură pătrată din smaragde mici strălucea în toate culorile curcubeului pe degetul mijlociu de la mîna stîngă, învecinîndu-se cu alt inel, pe care Foost îl cunoştea bine şi în care era montată o turcoază mare. În urechi străluceau sfidător clipsuri rotunde de aur, cu o lucrătură fină în formă de ochi de pisică. Hellen Lansmond se aşeză din nou; cu o mişcare bruscă a capului îşi scutură părul castaniu-închis; îşi scoase din poşetă ţigările. Foost îi oferi foc. Ea dădu drumul la două rotocoale de fum, apoi reluă cu voce înăbuşită:

— John, am fost nevoită să fug. Fără a pierde o clipă. Se întîmplă uneori — tu ştii asta mai bine ca oricine...

— Să zicem, zise el, ridicîndu-se ca să tragă draperiile grele de la geamuri.

Gestul lui o făcu să zîmbească.

— Aici sînt de-a casei, John. Nimeni nu știe că sînt la tine. Poate doar prietenii. Așadar, ascultă-mă. Cum ți-am spus, se întîmplă uneori și așa. Cred că n-ai vrea să citești în ziare că am fost arestată sau expulzată din Kașmir pentru că am folosit anumite metode — vizitatoarea surîse ironic — care, cum se spune în limbajul presei coloniale, contravin normelor țării, periclitînd securitatea și liniștea acestui colțișor idilic, acestui principat ca în basme. Ptiu ! Ce idiot ! Nu-i așa că n-ai vrea să citești asemenea bazaconii în ziare și să mă vezi pusă sub pază ? M-ai fi admirat într-o fotografie, surîzînd între doi sikhi cu turbane cît roata carului. Așa că am șters-o cît mai repede. Uneori mi se părea că gonesc pe un cal besmetic, nu cu *„pick-up“*-ul acela hodorogit. Am trecut glonț prin Domel, Muri, Tret — altă cale n-aveam.

Foost o privea cu uimire și admirație ; își aprinse pipa, al cărei fum se amestecă treptat cu acela al țigării vizitatoarei.

— Nu-ți poți închipui ce bine-mi pare că ne-am întîlnit !

— Știai că sînt aici ?

Hellen Lansmond se dădu mai aproape și-i luă mîna într-a ei :

— Noi doar aflăm totdeauna unul de altul. De unde știi că nu m-am gîndit la tine ? Uite, chiar ieri m-am gîndit, toată ziua. Îmi ziceam că dacă ai fi fost cu mine, poate că s-ar fi întîmplat cu

totul altfel... Nu-i nimic, ai să-mi fii de ajutor aici, acum. Am nevoie de tine. Și eu, și inima mea...

— Dar cu ce să te ajut ? Să-ți găsesc un loc unde să poți rămîne peste noapte ?

— Nu, n-am nevoie. Astăzi sînt pasăre de noapte. Am poposit și eu o clipă în cuibul tău. Hellen Lansmond aruncă o privire prin cameră, apoi reluă pe un ton serios : Îl cunoști pe generalul Dumbey ?

— Nu, nu-l cunosc pe generalul ăsta.

— Nu-i nimic. El e... În fine, supraveghează ceva în Kașmir. E observator neutru și i s-a încredințat această misiune.

— Mi se pare că sînt mulți observatori pe acolo, zise Foost.

— O, da, o droaie !

— Și cu ce se ocupă ?

— Cu tot ce vrei și ce nu vrei. Fac în același timp și afaceri. La început aduceau chiar și sare — da, da, sare obișnuită ; nu prea se găsea pe acolo ; nici nu-ți închipui în ce o aduceau : în cutiile mașinilor de scris ! Scot din Kașmir stofe, cupoane pentru costume și aduc prin contrabandă mărfurile care lipsesc, mituind în dreapta și-n stînga cît pot. Nu stau cu mîinile în sîn ! Dar destul despre asta... Pot să-ți mai spun pe urmă, dacă te interesează. Acum însă n-am timp de pierdut, mă grăbesc...

Își aprinse țigara de la mucul celeilalte și își apropie picioarele unul de altul, expunînd mai bine vederii sandalele aurii și toate cele zece unghii poleite, lucitoare. Făcu un gest, de parcă ar

fi vrut să se convingă că picioarele sînt la locul lor, apoi continuă :

— Generalul Dumbey m-a rugat să duc la Lahore două lăzi nu prea mari... Făcu o pauză. Conţin obiecte de preţ, nişte lucruri rare. Nu-s lucrurile mele, n-am nimic comun cu ele ; dar nu de asta e vorba. Lăzile trebuie aduse imediat în cameră, ca să aşez lucrurile în saci şi cufere, să le schimb ambalajul. Pînă acum n-am avut timp să fac această mutare, iar acum nu pot să plec mai departe pînă ce n-o fac...

— E în regulă, o asigură Foost, care o ascultase cu atenţie pînă la capăt. Dar de ce eşti în sari ?

— Vin direct de la o serată dansantă, foarte pretenţioasă. Ah, să mă fi văzut cum fugeam pe scări, la momentul oportun ; impermeabilul şi poşeta mi le-a adus pe urmă *groom*-ul : le uitasem în salon ! Parcă jucam un rol ! Zău, curat ca-n filme !

— Şi unde sînt senzaţionalele tale lăzi ? La Gulmarg, sau la Domel, la frontieră ?

— Cum la frontieră ? Sînt cu mine.

— Cu tine ? Dar unde le-ai lăsat ?

— În „*pick-up*"-ul meu. Trebuie aduse aici. Dar fără să le vadă cineva. Uite, de pildă tu n-ar trebui să le cari... Ai vreun om de-al tău, un şofer sau vreun indigen ?

— Şofer ? zise Foost. Nu, las' că rezolvăm noi şi fără şofer. Am cu mine un tînăr vînător de la munte.

— Cheamă-l pe vînătorul tău. Sînt ca o panteră, îmi place vînătoarea. Unde e acest Acteon[1] al Kaşmirului ?...

— Îl găsesc îndată.

Foost ieşi. Hellen Lansmond dădu puţin în lături draperiile şi încercă să-l urmărească cu privirea, să vadă încotro o ia, dar în curte era întuneric beznă ; se aşeză iar pe scaun ; inima îi tresălta şi mîinile îi tremurau. Căută să se stăpînească. Îşi scoase din poşetă oglinda şi pudriera şi-şi pudră faţa înroşită de bătaia vîntului.

În cameră intrară Foost şi Fazlur. Alături de masivul şi ososul Foost, tînărul indigen, ars de soare, proaspăt, suplu şi înalt, cu dinţi albi ca zăpada şi ochi scăpărînd de tinereţe, părea un zeu al pădurilor ; se uita la femeia din faţa lui de parcă totul se petrecea în vis. Foost îl deşteptase, făcîndu-i semn să nu-l trezească pe Umar Ali, şi-l adusese în această cameră unde se afla o femeie, care părea cel puţin soţie de maharadjah.

— Ce tînăr frumos ! exclamă Hellen Lansmond, cercetîndu-l fără nici o jenă. Nu eşti cumva dintre eroii de la Gilgit ?

Fazlur îşi recăpătă ironia obişnuită. Femeia înaltă, strălucitoare, se trăda prin insolenţa ei : trebuie să fi fost o americancă sau englezoaică travestită. O privi deci ţintă în ochi şi spuse :

— Nu, nu sînt dintre eroii de la Gilgit. Şi în general nu sînt erou.

— Ce răspuns minunat ! Eşti de aici ?

[1] Personaj din mitologia greacă, celebru prin iscusinţa sa în arta vînatului (n. r.).

— Da, m-am născut în munții de lîngă Chitral. Sînt muntean.

— O, știu bine că muntenii din Chitral au o calitate de nepreţuit: se pricep să tacă! Este adevărat ceea ce se spune despre ei?

Impertinenţa acestei femei, gura ei roşie ca vişina, privirea directă a ochilor albaştri şi reci, parfumul pătrunzător, niţel amărui, aidoma ierburilor uscate de munte, îl cam tulburară pe Fazlur, care era obişnuit cu lucrurile simple. Răspunse:

— Cînd îşi dau cuvîntul, şi-l ţin...

— Pînă la moarte?

— Pînă la moarte, repetă Fazlur.

— Te cred pe cuvînt. (Spre marea mirare a tînărului, ochii ei exprimau acum recunoştinţă.) Cum te cheamă?

— Mă numesc Fazlur, dar un băieţaş m-a poreclit Ateş Fazlur.

— Ce înseamnă aceasta?

— Aceasta înseamnă foc, înfocatul Fazlur.

— Ei bine, poate că băieţaşul are dreptate. Ateş Fazlur... ai un nume frumos, spuse ea. Ai vreo dorinţă deosebită în viaţă?

— Acum am o deosebită dorinţă de a dormi, răspunse el tot atît de insolent, aproape brutal.

Femeia izbucni în rîs.

— Îmi placi, Fazlur. Eşti sălbatic, ca şi mine. Te-ai născut în munţi, iar eu m-am născut pe malul mării, în Cipru. Ştii, e o insulă. Sînt un amestec de grecoaică, englezoaică şi siriană. De drept, sînt americancă. Părinţii mei au emigrat în America. Uneori însă mi se pare că m-am născut undeva, în văzduh, sub nori, într-un avion uriaş de

tipul „Constellation". Am să te las, tinere, să te duci la culcare, dar mai întîi am să te rog ceva. Dincolo de căsuţa aceea, unde stai, ai să găseşti un *„pick-up"* galben, plin de noroi şi cîrpit cu şipci de lemn. Are şi o floare fantastică desenată pe caroserie: opera şoferului meu, care zice că e un trandafir. Şoferul e în *„pick-up"*. Spune-i că *mem-sahib* i-a poruncit să aducă aici, în cameră, împreună cu dumneata, cele două lăzi din *„pick-up"*. Veţi aduce mai întîi una, apoi pe cealaltă. Acum, du-te; nu sînt alte maşini, nu-i nimeni pe acolo.

Fazlur ieşi; nu pricepea nimic, dar curiozitatea îi era aţîţată nu numai de întîmplare, ca atare, ci şi de faptul că printr-un capriciu al soartei devenise părtaş la o taină neobişnuită.

Cînd paşii lui Fazlur se stinseră în depărtare, Foost, care o privea admirativ, spuse:

— Hellen, ce ţi-a venit să sporovăieşti cu flăcăul ăsta de la munte? Ce-i cu Ciprul, cu avionul, cu toate baliverne le astea?

— John, dragul meu John Lammer Foost! Înainte de a încredinţa o misiune cuiva trebuie să-l simt cu toată fiinţa mea, să-mi dau seama dacă cuvintele mele au avut efectul dorit. Voiam să ştiu dacă m-a crezut. Şi mi-am dat seama că m-a crezut. Asta şi doream. Dar tu ai încredere în el?

— Da, am încredere; totuşi nu înţeleg cum ai să-i explici mai departe. Şi şoferul tău?

— Şoferul meu e un mormînt! Şi fiindcă ştie o mulţime de secrete şi pe toate le păstrează ca mormîntul, e un adevărat cimitir... Iar cît priveşte vînătorul tău din Chitral, nu-i rău. Ce păcat

că nu pot să plec cu voi, sau să vi-l răpesc pe acest Ganymed[1]! Voi plecați spre miazănoapte și eu spre miazăzi. Ah, numai să ajung în Lahore — și totul va fi în regulă.

— Ce-o să-i spunem lui Fazlur cînd o să vadă obiectele ?...

— O să-i spunem că am lichidat magazinul meu de bijuterii, de obiecte de aur și argint. Pentru Kașmir, acum, lucrul acesta e ceva obișnuit. Dar, după felul cum m-a privit, cred că n-o să mai aibă ochi pentru altceva. Sînt încă tînără, John Lammer Foost. Tu cum mă găsești — tînără sau nu ?

Acesta nu mai apucă să răspundă, deoarece își făcură apariția în cameră Fazlur și șoferul, un ins posac și întunecat, cărînd o ladă nu prea mare, dar foarte grea ; lăsaseră la intrare cuferele și sacii.

— Selim-șah, adu-mi și restul...

Selim-șah făcu o închinăciune și aduse în cameră cuferele și sacii.

— Acum, zise Hellen, va trebui să deschidem lada. Trebuie să schimbăm ambalajul. Mi-e teamă că lucrurile au avut de suferit în timpul drumului. Așa că o vom deschide imediat. Ah, se adresă ea lui Foost, știi ce greu îți vine să te desparți de locurile dragi, cînd vremurile tulburi și războiul te obligă să lichidezi o veche firmă comercială. Dar ce să fac ! Sînt o biată femeie neajutorată. Știi doar, John, că motive familiale mă împiedică

[1] În mitologia greacă, prinț troian, pe care Zeus, preschimbat în vultur, l-a răpit și l-a făcut paharnicul zeilor (n. r.).

să mai rămîn. Ei, tinere, apucă-te și deschide lada, numai nu uita că e noapte și că în nici un caz nu trebuie să faci zgomot. Deschide lada pe nesimțite, fără să întrebuințezi ciocanul. Îți explic eu cum s-o deschizi : îndoaie scoaba aceea, îndoai-o, uite așa ! Ce mîini puternice ai ! Acum înfige dalta sub capac și apasă nițel într-o parte, pune cîrpa în gaură, așa ! Treaba a pornit bine. Iar tu, Selim-șah, ajută de aici ! Așa ! Ei, ați văzut cum se deschide o ladă fără zgomot ?

Șoferul, Fazlur, Foost și Hellen se aplecară deasupra bucății groase de pîslă, care acoperea conținutul lăzii. Sub pîslă erau o mulțime de obiecte înfășurate în pînză. Cînd desfăcură ambalajul de pînză al primului, în mîinile lor apăru o piatră ornamentată cu desene vechi, pe jumătate șterse.

— Ce-i asta ? întrebă Hellen, privind printre pleoapele strînse ; sprîncenele i se adunaseră la rădăcina nasului.

— Ceea ce e în ladă, *mem-sahib*.

— Caută mai departe, zise ea, vădit tulburată.

Desfăcură ambalajul obiectului următor ; apăru o cărămidă, cu niște semne misterioase pe ea, probabil litere, ce o tăiau de-a curmezișul.

Atunci se apucară să desfacă toate obiectele la rînd. Scoaseră la lumină străchini de lemn, vase de piatră și cești de lut, împodobite cu diferite desene, înfățișînd frunze, flori, animale necunoscute.

Hellen se îndepărtă de ladă și o cuprinse cu privirea, chinuindu-se să dezlege enigma. În sfîrșit, zise :

— Ce scrie pe ladă, acolo, în colț ?

Foost se apleacă spre locul pe care i-l arăta și citi:

— „Atenție, fragil: piese de muzeu. Brosset."

— Brosset, repetă ea pe un ton de parcă numele acesta ar fi trebuit să fie bine cunoscut tuturor. Bătrînul arheolog francez Brosset...

Se așeză pe divan și se uită la ladă cu ochi plini de turbare.

Șoferul și Fazlur dăduseră de fund; pe dușumea se îngrămădeau pietre, cărămizi, vase de lemn și de lut.

Toți se uitau nedumeriți la ladă, la cufere și saci și la proprietara acestor obiecte, devenită brusc morocănoasă.

— Să le punem dincolo, *mem-sahib?* întrebă Selim-șah, închinîndu-se.

Hellen Lansmond se ridică și împinse cu piciorul un blid mare de lemn.

— Puneți toate astea înapoi în ladă, puneți-le așa cum au fost!...

Mirați, nemaipricepînd nimic, ei ambalară lucrurile la nimereală și le așezară înapoi în ladă. Foost își fuma pipa în tăcere. Hellen își zorea ajutoarele.

După ce lada fu umplută la loc, Fazlur zise, zîmbind prostește:

— *Mem-sahib* a deschis fără zgomot lada, poate că ne va învăța cum s-o închidem acum, tot fără zgomot.

Ea răspunse încet și răspicat:

— Duceți-vă la culcare, și tu șoferule, și tu vînătorule. Totul e-n ordine.

— Și lada?

— O să veniți dimineață, în zori, să-i bateți capacul.

— Dar lada cealaltă?

— Lăsați-o acolo. Nu-i nevoie s-o mai deschideți. Iar pietrele astea n-are rost să le mai înveliți: nu-s din acelea care pot să dispară peste noapte. Puteți pleca!

— O să le ducem la Lahore, *mem-sahib*? întrebă Selim-șah.

— Le-aș arunca cu plăcere în primul șanț. Dar va trebui să le ducem în Lahore. Selim-șah, trebuie să te împaci cu gîndul ăsta. Iar de acolo le vei transporta înapoi la Baramula.

— Înapoi? exclamă îngrozit Selim-șah.

— Ei, să vedem, poate că n-o să le transporți. Vom găsi noi în Lahore un mijloc de a le expedia înapoi. Acum, am terminat. La culcare!

După plecarea celor doi, Hellen își dădu frîu liber furiei: măsura camera în lung și-n lat, sfîșiindu-și batista de mătase; Foost, care o urmărea cu privirea, îi spuse deodată încetișor, alintător:

— Hellen, stai jos... Cred că am înțeles pe jumătate. Hellen, te rog, calmează-te!

Situația semăna cu o scenă conjugală, și Hellenei îi veni să rîdă, deși în ochii ei străluceau lacrimi de furie. Începu să vorbească pe un ton de parcă ar fi dictat secretarei sale, lovind în același timp cu pumnul în spătarul divanului.

— Astea-s lăzile lui Brosset. Adună de pretutindeni asemenea vechituri inutile. Mi-au pus deci lăzile lui Brosset! Sau e o greșeală, sau Dumbey m-a păcălit. Dacă m-a păcălit, o s-o plătească scump. O, va plăti atît de scump, încît o să-și

piardă și ultimele fire de pe scăfîrlia lui gălbejită! Am să dau imediat de știre la Delhi despre mașinațiunile lui și o să fie vai de el. Voi obține ce vreau, scumpul meu general! Am să te azvîrl din Kașmir și mult timp n-ai să mă poți uita. Am să pun capăt o dată pentru totdeauna carierei dumitale!

Lui Foost îi pierise de mult somnul! Acum, urmărea chiar cu oarecare interes criza de furie a Hellenei. Găsea teatral și caraghios că bate cu pumnul în canapea, dar nu ridică tonul, ci vorbește tot timpul aproape în șoaptă. Ar fi vrut să pună capăt acestei scene, dar nu știa cum; deodată Hellen conteni singură și rosti cu voce absolut calmă:

— Sînt flămîndă. Poți să-mi oferi ceva de mîncare?

Foost scoase din valiză banane, mere, șocolată, niște brînză, whisky și o sticlă cu apă minerală.

Femeia înghiți cu lăcomie șocolata, mîncă merele și brînza, bău whisky. După ce devoră această cină frugală, ea se întinse alene; pleoapele îi tremurau de obosită ce era.

Luă caseta adusă de Selim-șah și zise:

— Trebuie totuși să mă schimb. Mascarada s-a terminat. E timpul s-o iau spre casă. Unde e baia?

El i-o arătă, și Hellen Lansmond se închise înăuntru.

Reapăru în același sari, dar proaspătă, înviorată; se duse la întrerupător și-l răsuci; camera se cufundă în întuneric; numai raza unui felinar îndepărtat se prefira prin crăpătura perdelelor.

Se apropie prin întuneric de Foost, care-i auzi foșnetul sari-ului, ca susurul neostoit al unui pîrîiaș auriu; mătasea îi atinse mîinile, pieptul; întrezări, mai exact ghici, ochii ei lîngă ai săi, buzele ei, care șopteau:

— Să ne amintim de Nepal, John!

— Să ne amintim, zise el și-i căută, prin întuneric, umerii.

...Foost dormi mai mult, și Heeft bătu o bună bucată de timp în ușa camerei sale. Trecură cîteva ore pînă să-și strîngă bagajul, să mănînce și să fie gata de plecare. Porniră la drum tîrziu, pe zăduf; praful se ridica pe drum ca un nor, de care nu te poți feri.

Heeft observă că Foost avea un aer distrat, blajin și își propuse să-i strice buna dispoziție, atacînd pe dată, mai sfidător ca oricînd, melodia-i preferată:

A fost odată o țară ca în vis,
Unde trăiam ca-n paradis...

De data aceasta cîntecul nu avu însă nici un efect asupra amicului. Foost se mulțumi să ofteze; dacă ar fi putut fi tălmăcit prin cuvinte, suspinul lui ar fi avut probabil următoarea semnificație: „Eh, dacă ai ști ce ți-a scăpat, dacă ai ști ce s-a întîmplat lîngă tine, în timp ce dormeai, niciodată nu ți-ai ierta somnul acela! Dar acum e tîrziu, prea tîrziu! Poți să cînți acum ce vrei, puțin îmi pasă..."

Înainte de a se despărţi de Hellen, el îi dăruise preţioasa miniatură persană, care înfăţişa „Principese mogole jucînd polo". Ea se uitase la frumoasa casetă şi-l sărutase pe obraz, dar cînd a deschis-o şi a văzut miniatura, a izbucnit în rîs:

— Dragul meu John, am şi eu o miniatură exact la fel. E un cadou de-al lui Aiub Hussein, nu-i aşa? Dăruieşte tuturor asemenea copii; probabil că-i place foarte mult miniatura... Mi se pare că am văzut originalul la muzeul din Delhi.

Încurcat, Foost riscă totuşi o observaţie:

— Hellen, nu găseşti că una din amazoane seamănă cu tine?...

— Care, scumpule?

— Uite, aceea din centru. Şi apoi, poate că celelalte sînt copii mai tîrzii, pe cînd a mea e contemporană cu originalul; mi-a spus-o un expert.

— Să zicem că aşa e. Se înţelege că primesc acest dar, în amintirea întîlnirii noastre din Rawal Pindi.

Cînd s-a dus la *„pick-up"*-ul ei stropit de noroi, soarele abia răsărise. Hellen părea şi ea un mic astru. Sari-ul dispăruse. Purta acum o bluză de nylon vişinie, cu mîneci scurte, şi o fustă largă ca un clopot, de un violet-deschis, cu trei dungi ce coborau de sus pînă jos şi nasturi mari, rotunzi, la poale. Îşi schimbase pînă şi podoabele; pe braţul drept avea o brăţară de aur împletit, iar pe stîngul alta, aproape la fel cu prima, dar mai grosolană; în urechi avea cercei cu piatră de ametist, iar la gît un colier de coral. Inelul pătrat dispăruse, rămînînd numai celălalt, de care nu se despărţea niciodată, din superstiţie...

Foost nu mai era atent la peisaj. Gîndul îi zbura la soarta ciudată a acestei femei, a cărei inteligenţă şi energie îl atrăgeau în mod deosebit. Ori de cîte ori o întîlnea în timpul peregrinărilor lui prin Asia, de fiecare dată ea îi insufla forţe noi, îl îmbărbăta; îşi dădea seama că, dacă n-o vede un timp mai îndelungat, începe să-i fie dor de ea. Hellen avea dreptate să-i deteste pe fraţii Heeft. Tovarăşul lui de drum era răzbunător din fire şi invidia totdeauna succesele altuia; niciodată n-ar fi în stare să aprecieze meritele unei femei cum era Hellen. Numai ca să nu pară caraghios, Foost folosea un ton cam ironic ori de cîte ori vorbea cu Heeft despre Hellen Lansmond.

„Pick-up"-ul acela îngrozitor, cu lăzile stupide şi vechiturile din ele, a dispărut într-un nor de praf, dar el a privit mult timp cu tristeţe în urma lui, spre mirarea şoferului Umar Ali, care se sculase de dimineaţă ca să pregătească de drum maşina.

...Podul de la Attok le reţinu atenţia. Un şir lung de porţi de fier şi turnuri, cu cuiburi de mitralieră pe de lături, cu stîlpi uriaşi de piatră înfipţi în apele galbene ale măreţului Ind şi cu împletituri metalice fără sfîrşit îl smulseră din visare pe Foost.

— Iată şi crocodili, dacă vreţi să vedeţi, le atrase atenţia Fazlur.

Într-adevăr, cînd se apropiară, zăriră întinşi pe nisip, chiar lîngă fluviu, lîngă o îngrămădire de bolovani, mai mulţi crocodili; semănau cu nişte trunchiuri în care cineva s-ar fi amuzat să înfigă plăci metalice ascuţite — trunchiuri de lemn ude

și inerte, sclipind în bătaia soarelui. Foost încercă să-i fotografieze, dar îi fu imposibil să se apropie de ei. După cîteva încercări nereușite, traseră un foc de armă în crocodili, care se cufundară în apă, lăsîndu-și afară, pe nisip, numai boturile lungi și solzoase, cu excrescențe negre și ochi mici, ce nu clipeau.

Foost se însufleți pentru a doua oară în ziua aceea cînd o luară de-a lungul malului unei ape late și molcome, ce nu semăna cu Indul.

— Ce apă e asta ? întrebă el.

— Rîul Kabul, răspunse Fazlur.

Merseră toată ziua și, pînă la Nowshera, unde luară o masă ca lumea, nu mîncară decît conserve; porniră apoi mai departe, către Malakand; în fața lor apăru un fort străvechi, împrejmuit cu ziduri groase, ce părea o bucățică din Marele Zid Chinezesc; cînd văzu turnurile cu metereze, înălțimea aceea fortificată profilîndu-se pe fondul crestelor golașe ale munților mohorîți, străjuiți de cerul albastru, fără un nor, care însă nu mai semăna cu cerul albastru de la șes, Foost zise :

— Ei, vacanța s-a isprăvit, începe munca.

Fazlur nu pricepu ce voise să spună.

CAPITOLUL AL DOISPREZECELEA

Munții ! Îl împresurau acum din toate părțile pe Fazlur. Dar încă nu erau munții aceia uriași, cu mîndră cușmă de gheață, care umplu tot spațiul, astfel că în jur totul îți pare minuscul în comparație cu ei. Acolo torentele spumegă și hohotesc în fundul prăpăstiilor adînci, iar crîngurile rare de pini, oile, care umblă ca niște muște pe stîncile sure, și oamenii, ce abia se mișcă pe potecile înguste, trăgînd cu urechea, temători, la bubuitul avalanșelor, parcă nu fac decît să întărească măreția unei lumi deosebite, unde zeitățile muntelui există aievea și își varsă mînia asupra celor ce cutează să-și dureze vatra pe pripoarele împărăției lor de veșnică tăcere și veșnică meditație. Așa erau munții săi natali, de care se apropiau mereu, zi cu zi.

Deocamdată, însă, avea în jurul său numai măguri de piatră și iarbă, cu păduri de pin și cedru, de unde vîntul aducea miros de rășină și parfumul poienilor alpine. Aveau și aceste măguri înalte farmecul lor : liniile lor blînde, unduioase, păreau mișcătoare mai ales cînd umbra norilor le mîngîia; suflarea lor caldă, înmiresmată, te îmbăta, iar culorile odihneau și încîntau ochiul.

Odinioară trăiau prin părţile acestea oameni puternici şi dîrzi, cu obiceiuri patriarhale, cărora însă le-au luat locul treptat relaţiile dintre moşieri, nababi, *maliki, ahunzi* şi ţărani încăpuţi pe mîna nesăţioşilor feudali şi cămătari. Iusufzaii, care populau meleagurile acelea, şi-au apărat ani de-a rîndul libertatea. Fiece bărbat, fiece tînăr era un luptător. Mai sînt bătrîni, care îşi amintesc de războiul de la graniţă cu uniformele roşii. Dar astăzi s-a ivit şi pe meleagurile astea ceva nou, şi acest element nou se arată şi în podul de fier de lîngă Chakdara, aruncat peste rîul nesupus, şi în şcoala sătească în aer liber. Foost i-a privit mult timp pe micii şcolari aşezaţi pe pămîntul gol, cu sandalele lor mici şi roase de cărările muntoase rînduite alături, purtînd pe cap nişte tichii de pîslă cu marginile răsfrînte. Învăţătorul, slab ca un greiere în surtucul său negru şi pantalonii albi, cu pălărie ţărănească de pîslă în cap, scria un exerciţiu pe tablă, ca într-o şcoală obişnuită. Şcolarii mai mari se aflau în alt colţ al poienii, unde un alt învăţător le explica lecţia; în spatele lui munţii parcă se ridicau în vîrful picioarelor ca să-şi arunce ochii în manual, curioşi să ştie ce le interesa atîta pe micuţele lor odrasle.

Cînd eşti pe drum, ziua trece repede. Foost şi Heeft opreau din cînd în cînd maşina şi o luau înainte, străbătînd pe jos kilometri întregi ca să vorbească între patru ochi, neauziţi de Fazlur şi Umar Ali. Americanii umblau cu plăcere, dezmorţindu-şi picioarele şi discutînd chestiunile ce-i preocupau. Adierea răcoritoare, munţii împăduriţi, buna dispoziţie — totul predispunea la plimbare.

— Cum te-ai înţeles cu Ullah-khan? întrebă Foost. Vom primi vreo veste de la dînsul în drumul nostru spre trecătoare?

— Da, vom primi; ne va da de ştire cam prin aceste locuri, înainte de a ajunge la Chitral. Îl aştept cu nerăbdare.

— Bine, dar sub ce formă?

Foost îl privi pe tovarăşul său de drum, cercetîndu-i făptura plină şi scundă, faţa rotundă, mustăcioara; îşi spuse pe dată că Heeft iubea atitudinile şi procedeele romantice tocmai pentru că nici înfăţişarea, nici conţinutul său sufletesc nu au nimic comun cu ceea ce reclamă naivitate şi puritate. „Toţi Heefţii sînt nişte egoişti lamentabili şi nişte laşi“, spusese Hellen. Afirmaţia ei avea o doză bună de adevăr. Şi Foost îşi spuse răutăcios că Heeft n-ar pregeta să-l trădeze, dacă i s-ar oferi ocazia, fiindcă aşa-i era firea, ceea ce nu l-ar împiedica însă să caute chiar şi în actul lui de laşitate un element romantic. Uite, acum, o să-l audă explicîndu-i feluritele chipuri în care vor primi comunicarea respectivă, chipuri bineînţeles inventate de el singur.

Heeft însă dădu din umeri şi spuse că, cerîndu-i lămuriri lui Ullah-khan, acesta îi răspunsese tot printr-o întrebare: „Aveţi ceva împotriva unui obiect mic, care să nu bată la ochi, bunăoară o pungă de tutun sau o minusculă casetă?“

Foost nu se putu abţine şi exclamă:

— Drace, dar mult le mai plac casetele! Îşi amintea, fireşte, de Hellen şi de caseta care conţinea copia miniaturii cu „Principesele mogole ju-

cînd polo". Ei, atunci înseamnă că vom primi ceva în genul acesta !

— Cred că da, zise Heeft. Sîntem în Orient, unde biletele, dacă ar fi păstrate timp îndelungat şi în toate împrejurările sub curea, din lipsă de buzunare, sau în cutele îmbrăcăminţii, s-ar transforma în nişte biete petice ilizibile. Iată de ce e mai bine să le păstrezi la loc ferit. Pe urmă, prefer să primesc biletelul în ambalaj, decît din mîinile murdare ale unui băştinaş, care nu s-a spălat niciodată în viaţa lui...

Mergeau aşa şi discutau, odihnindu-se din cînd în cînd la marginea drumului, bînd ceai cald din termos, mîncînd conserve, fotografiind tot ce-ar fi putut interesa redacţia revistei de geografie, unde actualmente se simţea o nevoie acută de materiale referitoare la Kaşmir, Pakistan şi la zonele de frontieră, ca bunăoară Gilgit, Wachan, Dir ori Swat. După plimbare, se urcau din nou în maşină. Ziua, îmbătată de căldura soarelui, de mirosul pinilor şi al florilor de munte, se apropia de sfîrşit.

...Drumul era pustiu, şi abia cînd Fazlur făcu semn şoferului să oprească, fără a mai cere aprobare — ceea ce constituia o mare îndrăzneală — îl văzu şi Foost pe băieţaş. Stătea la marginea drumului pe o grămadă de pietre ; picioarele lui goale erau de aceeaşi culoare cu pietrele. Dintre bolovani se arătau crengile golaşe şi stinghere ale unui arbust, tremurînd în bătaia vîntului, ca şi copilul acela singur-singurel. Era înfăşurat din cap pînă-n picioare într-un şal mare, cafeniu, vechi şi găurit, ale cărui capete le ţinea în mîini, ca să nu le calce în picioare ; sus, de sub şal, ieşea un ciuf

de păr negru. Atîta tristeţe era întipărită pe faţa prăfuită şi arsă de vînt, ca de ciobănaş, a copilului, încît cu siguranţă că uitase de mult să mai zîmbească.

În spatele copilului se căsca o văgăună, deasupra căreia plutea un nor mare şi alb.

— Ce e ? întrebă Foost, cînd Umar Ali, ascultînd de gestul lui Fazlur, opri maşina.

— S-a întîmplat ceva acolo ! strigă Fazlur şi sări din maşină.

Alergă spre băieţaşul ce stătea nemişcat ; Foost îl văzu pe tînăr aplecîndu-se şi întrebîndu-l ceva pe copil, care însă nici nu clinti.

Fazlur se căţără atunci pe costişă şi văzu un om culcat pe spate : barba, zburlită, căta spre cer, mîinile zăceau în lături, pe bolovani ; alături se afla un toiag dintr-acelea cu care pornesc la drum lung oamenii de la munte. Fazlur se aşeză în genunchi, descheie cojocul vechi şi negru al necunoscutului şi-i puse mîna pe piept : era mort. Pecetea unor chinuri îndelungate i se întipărise pe faţă : avea ochii holbaţi, care oglindeau spaima cea din urmă, chipul pămîntiu brăzdat de cute adînci, mîini cu vine groase, albăstrii. Zăcea rece şi singur. Probabil că înainte de a cădea, l-a împins înainte pe băieţaş ca să-şi urmeze drumul, fără să se mai uite înapoi. Dar băieţaşul nu mai avusese putere nici să se uite, nici să se depărteze de omul acela, care îi era drag, dar care îl înspăimînta cu tăcerea lui. Parcă amuţise. Amurgul cobora pe drum, iar norul umpluse fundul văii şi urca acum în sus, pe coasta muntelui, pe unde trecea drumul.

Fazlur scotoci buzunarele mortului. Dar în afară de o tărtăcuță pentru păstrarea tutunului de prizat, vîrîtă sub chimir, nu găsi nimic altceva în zdrențele lui. Se apropie atunci de băiețaș și-l întrebă din nou de unde vin și cine sînt.

Băiețașul nu-i răspunse la început ; apoi îl privi și rosti atît de încet : „Kașmir", încît lui Fazlur i se păru mai degrabă că-i citise gîndul, decît că-l auzise pronunțînd cuvîntul cu gura lui. Atîta glăsui băiețașul și se zgribuli, de parcă l-ar fi cuprins pe neașteptate frigul.

Fazlur îl apucă de mînă ; băiețașul încercă să facă un pas, dar se clătină și ar fi căzut pe pietre, dacă tînărul nu l-ar fi prins. Fazlur pricepu că băiatul nu se mai putea ține pe picioare pentru că mersese mult pe jos și probabil nu pusese nimic în gură — nu găsise nici urmă de alimente asupra mortului.

Îl luă în brațe și-l duse la mașină. Umar Ali dădu să-l ajute, ca băiatul să stea cît mai comod, dar glasul lui Foost detună ca o împușcătură :

— Ce e ? Ce s-a întîmplat ?

— Colo zace un mort, refugiat din Kașmir...

— Foarte interesant ! Lasă-l să zacă. Și băiețașul ?

— A rămas singur. Nu-l putem lăsa aici. Noaptea ies șacalii și o să se sperie.

— Te poftesc să-l lași acolo unde l-ai găsit, Fazlur, spuse americanul. Asta nu-i treaba noastră. Și suie în mașină, căci am zăbovit destul...

Fazlur îl ținea în brațe pe băiețaș, iar ochii acestuia alergau de la unul la celălalt ; nu pricepea ce-și spun oamenii aceia mari.

— Pe băiat nu-l putem lăsa, repetă Fazlur, privindu-l țintă în ochi pe Foost. Trebuie să-l ducem pînă la cea mai apropiată așezare omenească, nu-i departe.

Pe fața rece a lui Umar Ali nu puteai citi nimic.

Heeft zise la rîndul său :

— Suie-te, Fazlur. Pe băiețaș o să-l ia altcineva. Sînt mulți băiețași pe lume, nu-i putem căra pe toți. La ce ți-ar folosi ?...

— Nu-l putem lăsa ! făcu a treia oară tînărul, aspru și îndîrjit.

— Atunci, rămîi și tu, declară hotărît Foost.

Fazlur se îndepărtă puțin de mașină, ca și cum ar fi chibzuit ce să facă.

— N-am să-l părăsesc...

— Dă-i drumul, Umar Ali ! strigă Foost.

Mașina se urni. Foost se așeză la loc scrîșnind : nu voia să spună cu voce tare, de față cu șoferul, ce gîndea despre cele întîmplate.

Fazlur pășea pe drum, strîngîndu-l la piept pe băiețaș, a cărui răsuflare o simțea pe obrazul său. Șoseaua urca mereu și de aceea făcea pași mici : călca însă fără șovăire, cu ușurință. Să fi fost un orășean, care nimerește pentru prima oară într-o asemenea situație, cu siguranță că s-ar fi simțit dezorientat și l-ar fi cuprins frica, căci întunericul se lăsa tot mai tare, drumul părea tot mai pustiu, iar munții căpătaseră o culoare întunecată, ce-ți strecura în inimă teama de necunoscut.

Dar el era copilul munților și-i plăcea acest ceas solemn al liniștii, al cufundării blînde în somn, cînd natura comunică omului adînca-i împăcare. Ce plăcut respiri în acest ceas, ce bine poți să cu-

geţi la atîtea ; orizontul parcă ţi se lărgeşte, mintea cuprinde mai multe, grijile mărunte se dau undeva la fund, şi în locul lor rămîn numai preocupările înalte ; iar în vremea asta, băieţaşul dormea ca un miel rătăcit şi nici nu-i păsa ce-o să se întîmple mai departe.

Ce-ar zice Nighear dacă l-ar vedea în clipa aceea, pe drumul pustiu, ducînd în braţe, spre necunoscut, un băieţaş străin. Ce-ar zice chiar fetele de-acasă, muntencele din satul lui, cărora li se înfăţişa cu mijlocul cămăşii lungi, munteneşti, strîns în curea, cu flori la pălărie şi un băţ în mînă, sărind din piatră în piatră şi îngînînd un cîntec, dacă l-ar vedea aşa pe dînsul, veselul, frumosul, înfocatul Fazlur...

Pentru picioarele lui vînjoase şi inima-i sănătoasă nu era greu să urce tot mai sus şi mai sus. Şi Fazlur mergea mereu, fără să se oprească, uitîndu-se cînd într-o parte, cînd într-alta, doar-doar va zări licărind în întuneric o luminiţă din satul apropiat.

Dar luminiţa nu se mai ivea. În faţa cerului nemărginit, pe care răsăriseră stelele, se simţi cuprins de bucuria şi plenitudinea vieţii, care-i veneau ori de cîte ori începea să scrie poezii, sau să compună cîntece.

Se contopea cu bezna răcoroasă, albăstruie, care-i mîngîia obrajii, mîinile. Noaptea în persoană parcă ar fi vrut să se convingă că el, Fazlur, este acela care merge pe drum. O pasăre nocturnă trecu în zbor pe lîngă el ; arbustul de colo, sus, i se păru că semăna cu un om. Fazlur păşea acum voios, căci se întorcea acasă. N-ar fi putut spune de cît

timp merge, fiindcă nu se gîndea la asta. Avea o singură dorinţă, care, de altfel, nu se putea împlini ; ar fi vrut să meargă, chiar şi toată noaptea, ca să ajungă la casa părintească, să deschidă uşa veche şi crăpată şi să-i spună mamei : „Ţi-am adus ceva. Uite ce-am găsit pe drum."

Pentru nimic în lume n-ar fi vrut să-i revadă pe străinii aceia obraznici şi haini la suflet, care-l cărau cu ei nu se ştie cu ce scop.

Dinaintea lui, bezna se îndesi deodată atît de tare, de parcă în mijlocul drumului s-ar fi aflat o stîncă neagră. Dar în aceeaşi clipă scăpără o lumină şi... la lumina farurilor el văzu maşina şi pe Umar Ali. Acesta îl ajută să se urce. Fazlur se trînti pe banchetă şi-l aranjă pe genunchii săi, cu grijă, pe micuţul drumeţ din Kaşmir, adormit. Americanii nu scoaseră o vorbă.

Mai tîrziu Umar Ali i-a istorisit că ajunşi în apropierea unui cătun, unde urmau să înnopteze, Foost i-a spus :

— Dracu să-l ia, opreşte maşina. Să vedem ce-o să facă mai încolo cu puştiul...

Şi au stat, fumînd în tăcere în automobil, aşteptîndu-l pe Fazlur.

Stabiliseră dinainte că vor înnopta în acel cătun, la un om anume, recomandat de Assadullah-khan. Foost îi ştia numele de la Aiub Hussein.

Casa cu pricina se găsea pe un platou deasupra drumului ; patru plopi înalţi îi stăteau de strajă. La lumina lunii, care se arătase între timp, muntele se vedea bine, cu rîpile şi stîncile lui colţuroase, ce băteau în verde.

Geamurile casei nu prea mari, cu un cat, trimiteau spre ei o lumină plăcută. În curte, sub șopron, se pregătea mîncarea într-un ceaun mare din care se ridicau aburi albi ; sub el licăreau puternic cărbunii, zgîndăriți din cînd în cînd de un indigen cu scurteică neagră și turban alb, înalt, pe cap.

În bătătură, umbra plopilor se învîrsta cu a tufelor de dracilă, a zidului de piatră pe jumătate dărîmat, a casei și a oamenilor, care făceau naveta între casă și bucătărie. Fazlur rămase cu țăranii de prin partea locului. Le venise rîndul să lucreze pentru moșier ; abia ajunseseră în acest cătun și acum stăteau jos și se gîndeau la gospodăria lor, pe care o lăsaseră de izbeliște.

Ceva mai la o parte, pe niște buturugi, păreau că moțăie patru oameni. În realitate, discutau încetișor. Erau niște negustori ambulanți, în bune relații cu stăpînul casei, care-i lăsase să înnopteze în ograda lui. Își puseseră jos baloturile cu marfă de rînd, își lăsaseră asinii să pască pe o pajiște, mai sus de casă, iar ei aveau aerul că se încălzesc la lumina albă a lunii, înălțată peste creste, în bătaia căreia ograda părea ninsă.

Umar Ali își vedea de mașina lui, pe care o trăsese sub un plop, lîngă bucătărie. Un negustor ambulant se apropie de Fazlur și se așeză alături. Tînărul îl privi fără să vrea cu atenție : avea barbă nu prea mare, roșcovană, halat larg, încheiat în partea dreaptă, ceea ce îl arăta a fi musulman, apoi șalvari murdari, care fuseseră odată albi, turban mic și un baston ascuțit, cu care omul desena în praf niște litere.

— Încotro merge mașina aceea ? întrebă negustorul, arătînd cu bastonul către „Dodge"-ul sub care ședea trîntit, ca o broască țestoasă, Umar Ali.

Întrebarea nu-l surprinse pe Fazlur, care știa că una din trăsăturile caracteristice ale compatrioților săi este curiozitatea.

— Merge la Chitral, poate și mai departe, răspunse el. Dar încotro se îndreaptă prietenul meu de noapte, fie ca negoțul lui să înflorească și bogățiile să i se înmulțească ?

Negustorul mulțumi pentru urare și-l cercetă din nou :

— Mașina merge la Baroghil, e drept ?

Fazlur îi aminti însă că nu-i răspunsese la întrebare.

— Mergem la Ambelach, îl lămuri pe dată străinul. Avem treburi acolo și niscaiva vechi datornici. Dar spune-mi : mașina merge la Baroghil ?

— Da, într-acolo.

— La Baroghil și mai departe ? Negustorul rîse cu subînțeles pe sub mustățile negre ca smoala.

— Se prea poate, răspunse Fazlur.

Simțea că trebuie să fie cît se poate de precaut, fiindcă își dădea seama că discută cu un om, care știe mai multe decît spune.

Străinul se aplecă spre dînsul și-i șopti :

— Ullah-khan ?

Fazlur auzea pentru prima oară în viață numele acesta, care nu-i spunea nimic, totuși ceva îl făcu să-i răspundă la fel de încet :

— Da !

Atunci negustorul reluă, mai tare :

— Văd că eşti foarte prudent, şi foarte bine faci. Trebuie să fim prudenţi, dar acum poţi să mă priveşti în ochi. L-am recunoscut pe mititelul acela gras şi cu mustăţi, iar despre cel înalt mi s-a vorbit...

Fazlur asculta şi-i venea să-l apuce de gît pe afurisitul de negustor ambulant şi să-l dea cu capul de pietre, pînă ce-i va spune tot ce ştia. Dar îşi luă repede seama şi se mulţumi să-l aprobe în tăcere.

— Sînt aici amîndoi, bolborosi el în cele din urmă, cred că te-ai convins singur...

Negustorul zîmbi mulţumit şi parcă deveni deodată alt om, cu totul altul decît cel dinainte, care-i vorbea în taină. Rosti tare, ca să-l poată auzi şi ţăranii din apropiere :

— Roagă pe înălţimile lor să cumpere ceva de la un biet negustor ambulant !

— Dar cu ce-ai putea ispiti pe înălţimile lor, în faţa cărora stau larg deschise toate bazarele din oraşele mari şi toate magazinele cu mărfuri din străinătate ? Şi apoi, cine cumpără tot felul de nimicuri cînd urcă în munţi ? Astea se cumpără numai cînd te întorci acasă.

Lui Fazlur îi venea să rîdă auzindu-se cum vorbeşte, ca un actor de cinema, care joacă un rol nepotrivit. Negustorul însă luă rîsul lui drept viclenie şi, făcîndu-i cu ochiul, prinse a vorbi atît de tare, încît ţăranii ciuliră urechile de-a binelea :

— Sînt şi nimicuri pentru care se plătesc grămezi de bani. Numai să le placă, vezi bine. Dar poate că stăpînii tăi şi-or arăta mărinimia cumpărînd vreun fleac... vreo pungă pentru tutun...

„Ăştia nu-s stăpînii mei", vru să-i răspundă Fazlur, dar discuţia plină de aluzii îl robi cu totul.

— Bine, ia-ţi marfa şi hai în casă. Dar mai întîi trebuie să-i anunţ să vedem dacă vor să vorbească sau nu cu tine.

Fazlur îi găsi pe americani în faţa unei mese rotunde şi joase, stînd pe nişte taburete şi mai joase, pe care puseseră perne ; mîncau pilaf, beau whisky şi nici măcar nu catadicsiră să-l întrebe pe Fazlur cum s-au aranjat, el şi şoferul.

Îl priviră miraţi cînd dădu buzna în cameră ; Fazlur le explică însă pe dată că un negustor ambulant vrea să le arate tot felul de nimicuri interesante şi dacă *sahibii* vor găsi ceva pe placul lor, ar fi gata să le arate şi alte mărfuri.

— Ştii doar că mergem în munţi şi că nu ne trebuie nimic, bodogăni Foost nemulţumit. Nu înţeleg de ce ne deranjezi tocmai în timpul cinei.

— Eu i-am spus că n-aveţi nevoie de nimic, răspunse tînărul.

— Totuşi lasă-l să vină, interveni Heeft, făcîndu-i un semn lui Foost. Cheamă-l încoace, vînătorule. Cine ştie : poţi găsi uneori lucruri demne de atenţie la negustorii ambulanţi de prin pustietăţile astea. Cheamă-l, Fazlur !

Negustorul se ivi şi, după ce făcu o temenea pînă la pămînt, prinse să-şi laude marfa ; îşi dădu jos de pe umăr taşca şi începu să scoată din ea fel de fel de cutiuţe, frumos lucrate de meşteri din Kaşmir, cîteva statuete de fildeş, reprezentînd diferite animale, mătănii şi brăţări, făcute din carapace de broască ţestoasă şi încrustate cu aur, coliere de nefrit.

Dar tot ce expunea negustorul nu avea darul să-i intereseze pe americani. Heeft deschidea cutiuţele şi le ducea la nas: răspîndeau un miros dulceag şi înţepător de lemn de santal, care-ţi gîdila nasul şi-ţi sfredelea creierii. N-aveau ce face cu asemenea lucruri.

— Noi mergem în munţi, zise Foost, înapoind negustorului un colier, ce nevoie avem de aceste podoabe?...

— Dar uitaţi-vă la această cutiuţă pentru medicamente, stărui negustorul, care tot mai nădăjduia că va vinde ceva. Are cîteva despărţituri. Sau această pungă pentru tutun. Sînt lucruri aduse de departe, tocmai de la Wachan, adică de dincolo de Baroghil. Uitaţi-vă, vă rog, la această pungă pentru tutun...

— Nu, nu ne trebuie nimic, declară categoric exploratorul.

Heeft, însă, cu neaşteptată vioiciune, înşfăcă punga, pe care o peruzea era montată artistic într-un desen format din şuviţe de piele neagră, desfăcu şiretul şi o exploră cu degetele: simţi la fund o foaie de hîrtie împăturită.

Fără a lăsa punga din mînă, legă la loc şiretul şi spuse:

— Iau această pungă...

Negustorul zîmbi imperceptibil şi spuse, abia mişcîndu-şi buzele:

— Eram sigur că *sahib* o să ia tocmai această pungă. Ştiam că o să vă placă negreşit. E frumoasă ca o veste bună, zise el, privindu-l cutezător pe Heeft cu ochii lui de pisică.

— Într-adevăr, îmi place punga, răspunse acesta, săltînd-o în palmă. Am să-mi ţin tutunul în ea. Cît costă?

— De vreme ce această pungă e pe placul inimii voastre, mi-e greu să-i fac preţul. *Sahib* să hotărască el singur preţul pentru ceea ce a binevoit să aleagă...

Heeft îi dădu o sumă de bani atît de frumuşică, încît Fazlur ar fi rămas cu gura căscată dacă ar fi asistat la această scenă; dar el nu mai era în cameră, ci jos, cu Umar Ali şi cu ţăranii, în jurul focului la care fierbeau apă pentru ceai. Negustorul veni şi el la foc, se aşeză lîngă tînăr şi prinse a-şi încălzi mîinile; faţa îi strălucea de şiretenie şi de mulţumire; îşi răsucea de zor mustaţa, de-i făcuse vîrfurile ascuţite ca nişte ace.

— Eram sigur că aşa o să se termine, zise el mulţumit şi bine dispus. Şi Ullah-khan gîndea la fel. Apoi, întorcîndu-se spre Fazlur: Îi aşteptaţi?

— Îi aşteptăm cum îi aştepţi pe cei dragi, răspunse acesta.

Tare ar fi vrut să afle de la ciudatul negustor ce discutase cu americanii, dar îşi dădea seama că nu poate să-l descoase: omul îl credea la curent cu totul. Tînărul dădea replici prompte la întrebări, care sugerau singure răspunsul.

Negustorul clătina din cap. Era copleşit de îndoieli, pe care i le împărtăşi numaidecît lui Fazlur.

— E greu acum să te întorci de acolo. Puţini vor avea norocul să se întoarcă. E mai uşor să baţi potecile iadului... Zăpezi mari, vînt rece ca gheaţa, moartea albă...

„Zăpezi mari", își zise Fazlur și întrebă pe dată :
— Bine, dar vor fi ajutați pe drum ?

Negustorul prinse a-și strecura printre degete boabele mătăniilor și a înfățișa, încrezător, cum își închipuie dînsul că e situația prin părțile cu „zăpezi mari" ; „ei" trebuie să fi trecut de Kasrab, dar le mai rămîne drum lung de străbătut. Sprijin n-au din nici o parte. Chinezii roșii îi urmăresc de aproape. Pe mulți i-au și prins.

Fazlur se temea să mai pună întrebări. Mintea sa lucra febril : va să zică, cineva fuge din China roșie. Foost și Heeft se grăbeau să le vină în ajutor, iar dincolo de Baroghil îi aștepta Ullah-khan. Iată, deci, în ce complicație se vîrîse singur...

Era uluit de ceea ce aflase, atît de uluit, încît noaptea cu lună în mijlocul munților, tăcerea plopilor uriași din coroana cărora nu clintea o frunză, țăranii, așteptîndu-și ceaiul, negustorul cu mătăniile lui țăcănitoare de os, venit tocmai de dincolo de înzăpezitul masiv Hindukuș — totul i se părea nălucire, vis. Numai cînd îi văzu pe Foost și Heeft apropiindu-se de foc, se trezi la realitate și își recăpătă sîngele rece : în adîncul lui însă începu să fiarbă, cuprins de o ură oarbă, inexplicabilă ; ura aceasta inconștientă îi umplea toată ființa, cum umple apa în clocot ceainicul ; tare ar fi vrut să le spună în față exploratorilor că știe aproape totul despre ei și că nu sînt chiar atît de atotputernici cum își închipuie. Dar un instinct obscur îl avertiză că e prematur să dea în vileag cele ce aflase despre ei, că e prematur să întreprindă ceva împotriva lor. Era încă prea devreme să le spună ce gîndește el, Fazlur, despre ei.

Foost și Heeft stăteau în picioare lîngă foc ; un țăran dădu să se scoale, ca să le facă loc, dar o mînă necunoscută îl trase de pulpana peticitului halat și omul se așeză din nou, cu ochii ațintiți la flăcări, de parcă i-ar fi fost teamă să cate la noii veniți, ca să nu-l străpungă cu augusta lor privire. Foost își roti ochii asupra curții cufundate în tăcere, la șopronul unde murea un foc, la pîcla albastră tremurătoare, la plopii semeți, gata să străpungă, ca niște gigantice coloane, cerul siniliu, pe care luna plină strălucea atît de viu, încît te dureau ochii dacă o priveai țintă, apoi rosti :

— Fazlur, pe o noapte atît de frumoasă, numai cîntecul ne lipsește. Te-ai lăudat că știi să cînți frumos. Zi-ne acum, la foc. Asta încă nu mi-a fost dat să aud în lumea munților.

Fazlur tălmăci țăranilor, ce nu înțelegeau limba lui Foost, că un savant american, care se interesează de tot ce privește viața oamenilor de aici, care însemnă pe hîrtie și vrea să cunoască totul, îi cere să cînte ceva, un cîntec de pe meleagurile acestea.

— Am să cînt, le spuse tînărul, dar nu știu dacă o să-i placă. Bine, voi cînta, repetă Fazlur în englezește. Le-am spus și lor că vreți să auziți un cîntec de pe aici. Localnicii sînt iusufzai, oameni foarte războinici, și am să cînt un cîntec vechi despre campania englezilor împotriva muntenilor de pe aceste meleaguri.

Servitorii aduseră din casă două scăunele pliante, și americanii se așezară ; negustorul, prudent, se trase mai la o parte, la celălalt capăt al butucului ;

țăranii rămaseră tăcuți și nemișcați, dar erau numai urechi.

Fazlur se ridică în fața focului; în bătaia flăcărilor aurii, strălucitoare, semăna cu un războinic gata să se arunce în vîltoarea luptei și să-i ducă după el și pe ceilalți. Începu să cînte, cu voce înaltă, pătrunzătoare, *misre* despre războiul care răvășise meleagurile acestea în veacul trecut. Era un cîntec pe care-l îngînau și astăzi urmașii războinici ai glorioșilor lor părinți și bunici, un cîntec ce-ți evoca puști cu cremene, păduri și sate în flăcări, zori cuprinse de vîlvătăi, incendii și lupte nocturne.

Asupra semilunii ghiaurii se sumet,
Se-nsîngeră grădina măritului profet!

Dau oștile engleze năvală peste plai —
Catîri au din Lahore, și elefanți, și cai.

Sînt mulți, că-ntrebi cum poate pămîntul
să-i mai poarte;
Ei au pe sikhi și tunul aducător de moarte.

Pornește-n munți măcelul, prin văi și văgăuni,
Și-n ajutorul nostru sar vajnicii puștuni.

Peste curtea liniștită parcă și-ar fi trecut aripa vîntul rece al munților: țăranii înălțară capul; se uitau la Fazlur și li se părea că-l văd aruncîndu-se în focul luptei; doi moșnegi strîngeau și își descleștau pumnii, un al treilea își pipăia chimirul, cam pe unde răsăreau prăselele cuțitului. Sorbeau

cu lăcomie glasul pătrunzător, și nu după mult vocile lor răgușite i se alăturară:

Asupra semilunii ghiaurii se sumet,
Se-nsîngeră grădina măritului profet!

Sîngele de truditori ai acestui pămînt aspru începu să clocotească mai aprig în trupurile lor chinuite; își aduceau aminte de alte vremuri, de anii tinereții, de zilele cînd zburdau ca cerbii prin munți și ei singuri hotărau pacea sau războiul.

Fazlur cînta mai departe, și glasul lui se înălța peste plopi, zbura spre stîncile ce se profilau departe, deasupra satului, plutea peste turnurile de piatră înveșmîntate în verdeață, peste grădinile înflorite de pe malul rîului cel veșnic în grea luptă cu pietrele, pe care le prăvălea apoi în adîncurile sale.

Și după zile grele de luptă și omor,
Strivit, dușmanu-ncepe s-o ieie la picior.

Țăranii băteau cu pumnii în pămînt, exaltați la culme. Țipetele guturale de bucurie, de îndemn, însoțeau acuma fiecare vers.

Blesteamă totul, totul: Bunirul, valea Swat...
Se cască largi prăpăstii sub fiece soldat.

Ei zac pe-un pat de piatră, și vîntul cald, clocit,
Le biciuie obrajii și părul gălbejit.

— Oah! strigau țăranii.

Pînă şi negustorii, cuprinşi de însufleţirea generală, ţineau celorlalţi isonul, nemaiputîndu-şi stăpîni instinctele războinice.

Cînd dete veste Swatul, porni şi Badjaurul,
Cumplit, setos de sînge, să-mprăştie ghiaurul.

Ţăranul, care vruse să se scoale la apariţia lui Foost şi Heeft, sări în picioare şi cîntă înaintea lui Fazlur ultima misră :

Asupra semilunii ghiaurii se sumet,
Se-nsîngeră grădina măritului profet!

Într-o explozie de entuziasm, cîntară cu toţii ultimul cuplet ; băieţandrii, care ajutau la bucătărie, şi slugile se alăturaseră şi ele, cu atîta nădejde, că multă vreme a cutremurat văzduhul acel amestec de glasuri tinere şi bătrîneşti, care se străduiau să se închege într-un cor şi care-ţi evocau zăngănitul armelor şi strigătele de luptă.

Cîntecul se stinse. Făptura înaltă, vînjoasă, a lui Fazlur se profila mîndră, semeaţă, biruitoare ; ochii tînărului scăpărau. Ţăranii îşi ştergeau sudoarea, care le brobona feţele tulburate.

— Frumoase misre a scris Talib Guleab[1], vorbi în sfîrşit Fazlur, adăugînd în sinea lui : „Las' să audă şi veneticii cum a ştiut poporul munţilor să-şi apere libertatea !"

[1] *Talib Guleab* — poet puştun, care a scris misre — distihuri — despre războiul dintre englezi şi triburile din munţi (n. red. ruse).

— Ce-ar fi să cînt şi eu : *„A fost odată o ţară ca în vis ?"* propuse Heeft. Dar Foost îi trase un ghiont.

— Aşa, aşa, zise el, cîntă, şi te pomeneşti că monştrii aceştia sentimentali vor începe să plîngă, ca nişte copii de la orfelinat adunaţi în jurul pomului de crăciun.

— Astea-s cîntece de demult, dar ştim şi altele mai noi, grăi un moşneag. Iaca, îmi amintesc că acum vreo douăzeci de ani, împreună cu ţăranii din Badjaur şi cu munteni de prin alte părţi, am alergat în ajutorul răsculaţilor din Dir. Tot atunci ni s-au alăturat şi cămăşile roşii din Peshawar şi Hazar. Cîntece de-astea cîntam atunci şi noi, pornind împotriva hanilor şi a moşierilor. Zi-ne şi unul din ăsta.

Dar Fazlur răspunse :

— Încă n-a venit vremea, bătrîne războinic.

— Ce ne-ai cîntat, vînătorule ? îl întrebă Foost. Un cîntec popular ?

— Da, îl cîntă poporul, răspunse Fazlur. E un cîntec bătrîn de vreo optzeci de ani, de pe timpul cînd *Cimbelin-sahib* a venit cu război prin părţile acestea şi a fost bătut.

— Vrei să spui, probabil, Chamberlain !

— Da, aşa-i spun ei : Cimbelin, dar e, desigur, Chamberlain. Englezii au pierdut atuncea mulţi ostaşi şi mult armament.

— Am să-mi notez neapărat acest cîntec pentru revista ilustrată, îl asigură Foost. O să iasă ceva straşnic ! Războinic popor mai sînt şi muntenii tăi... I-au bătut pe englezi, şi pace... Dar ia spune-mi, Fazlur : de ce nu-l mai văd pe drăcuşorul

acela mic, pe care l-ai adunat de pe drum? Unde l-ai dus?

— Am prieteni pe-aici. O să-l țină ei un timp. Mîine o să-l îngroape pe taică-său — omul acela care a rămas acolo, pe pietre. Sînt refugiați din Kașmir. Pe drumurile astea poți să vezi toate vîrstele — de la născare pînă la moarte. N-ați putea fotografia totul. N-ați avea filme de-ajuns...

— Bine, bine, lasă, căută să-l împace americanul, dîndu-și seama că vorbele lui îl iritaseră. Ai cîntat ca un adevărat artist. Asemenea cîntece trebuie ascultate noaptea, au efect narcotic.

Foost și Heeft se mai plimbară o bună bucată de timp prin ogradă, apoi, întinși pe divanele scunde acoperite cu pături de pîslă, mai recitiră o dată, înainte de a adormi, biletul lui Ullah-khan, care le făcea cunoscut că, după veștile primite de peste munți, Quink și Choburn nu veneau singuri, ci împreună cu doi gardiști albi ruși. Hamed-beg, vulpea bătrînă, protectorul lor, fusese prins de roșii, dar ei deocamdată nu avuseseră ciocniri cu nimeni. Ceea ce nu însemna, desigur, că nu erau urmăriți de chinezii roșii.

— Știi ce m-a întrebat un bătrîn negustor din Lahore? zise Foost. M-a întrebat din ce cauză a învins China populară, cum îi spun ei. N-am putut să-i răspund nimic. După părerea mea, cauza e monstruoasa ei suprapopulare. Sînt milioane de oameni, care suferă periodic de foame, care nu pot să învețe, nici să se îmbogățească cît de cît, și care cad pradă anarhiei. Nu putem face nimic cu ei... Prea sînt mulți. Se înmulțesc ca furnicile. Dacă peste vreo șaptezeci de ani populația lumii

se va dubla, atunci îți poți imagina populația Chinei?... Eu, unul, nici n-o pot concepe! Trebuie împiedicați neapărat... India îi urmează și ea pe chinezi. Ce-ai zice să vezi pămîntul încăpînd pe mîna rasei galbene, roșii, negre? E o nebunie. Degenerare. Pricepi, Heeft?

Acesta fuma tacticos; îi răspunse încetișor, învăluindu-se într-un nor de fum:

— Ai auzit de experiențele unui biochimist american, care pregătește un mijloc sigur și ieftin de a stăvili natalitatea?

— Ce fel de mijloc? întrebă Foost. Cînd s-ar auzi de el în țara aceasta, sau în oricare altă țară asiatică, iar s-ar răzvrăti indigenii. Pentru acești neoameni singurul sens al vieții e perpetuarea la infinit a speței. Așa flămînzi și goi cum sînt, s-ar împotrivi ca niște turbați dacă ar încerca cineva să atenteze la acest viitor al lor. Din păcate, e imposibil să-i castrezi pe toți, deși castrarea capului familiei după nașterea primului copil ar fi cel mai bun mijloc, fiindcă sînt prea ignoranți și necivilizați ca să folosească mijloacele anticoncepționale.

— Stai puțin, e vorba de cu totul altceva, de un procedeu științific absolut nou: un mijloc anticoncepțional ieftin și inofensiv, sub forma unui praf, care se administrează o dată cu alimentele. S-ar face, deci, o îndoită operă filantropică: i-am sătura pe flămînzi și, în același timp, le-am răpi posibilitatea de a se înmulți.

Foost se însufleți: tabloul zugrăvit de Heeft îl cucerise.

— Dar ştii că-i straşnic! Un mijloc pe care-l poţi folosi pe neobservate! E ca şi cînd ai pune în plus o bucăţică de zahăr în paharul cu ceai al vecinului: îl bea şi nici nu-şi dă seama că îţi îndeplineşte dorinţa ascunsă de a-l lăsa fără urmaşi... Dar trebuie să păstrăm bine secretul, ca să nu-l afle adversarii noştri; în caz contrar, am fi în mare, în foarte mare pericol.

Heeft îi răspunse:

— Ai auzit de teoria lui Walter Pitkin[1]? El îi împarte pe oameni în două categorii: scumpi şi ieftini, în funcţie de cantitatea de alimente existente într-o ţară. Acolo unde sînt alimente puţine şi populaţie numeroasă, oamenii sînt ieftini. Acolo unde alimentele asigură existenţa — oamenii sînt scumpi. Dar autorul merge mai departe. El consideră că omul, să zicem americanul, este bineînţeles un vin scump, fiind un înalt produs al unei înaintate civilizaţii tehnice, om al lumii libere, deţinător a numeroase valori materiale, organizator, producător, iniţiator, care pune la dispoziţia tuturor celorlalte popoare roadele geniului său. Îţi place să auzi de-alde astea, Foost?

— Dar dumitale? ripostă acesta rîzînd, bucuros că-l poate pune la punct.

— Şi mie îmi place. Şi acum, să fim sinceri. Oameni scumpi, cum sîntem noi, americanii, sînt puţini. Noi sîntem vreo şaptezeci şi cinci, optzeci de milioane (bineînţeles, nu-i putem pune la so-

[1] *Walter Pitkin* — economist american; a prefaţat cartea lui Elmer Pendell, expert american în demografie, intitulată „Creşterea impetuoasă a populaţiei" (n. red. ruse).

coteală pe toţi, cele o sută şaizeci de milioane) şi cam tot atîţia în celelalte ţări civilizate, înaintate, din partea aceasta a „cortinei de fier". Cam ăştia ar fi. Restul sînt oameni ieftini, de care nu trebuie să-ţi fie milă, pentru că sînt predestinaţi să trăiască într-o stare de mizerie, fără ieşire. Să-i ridici pe oamenii ieftini la nivelul celor scumpi ar fi o filantropie de care nimeni n-are nevoie...

— Ascultă, Heeft, spune drept: îl şi ai praful de care-mi vorbeşti?...

Heeft trase din pipă şi izbucni în rîs.

— Dar ce, ai avea nevoie chiar atît de grabnică de el?...

— Da, cu dragă inimă i-aş juca o festă lui Fazlur; i l-aş pune în ceai, dimineaţa. Mi se pare că încep să înţeleg ceva...

— Ce anume? întrebă Heeft. Drept să-ţi spun, nu mi-a plăcut de loc cîntecul lui războinic, nici mutrele întărîtate ale celorlalţi, care-l acompaniau cu atîta foc...

— Aceşti oameni ieftini, după terminologia ta, ne vor costa scump, zise Foost. Şi eu am băgat de seamă cum ieşea la iveală firea lor sîngeroasă, cînd le cînta. Ce crezi: de ce şi-a ales tocmai un asemenea cîntec? Ca să ne sperie?

— Nu ştiu, răspunse Heeft, nu m-am întrebat. Băştinaşii îi urăsc pe englezi, şi poate că el a vrut să ne facă plăcere, sigur fiind că n-am avea nimic împotrivă.

— Dar ce zici de îndîrjirea lui cînd am dat peste pisoiul acela azvîrlit la marginea drumului? Dacă nu l-aş fi aşteptat, ce s-ar fi întîmplat,

Heeft? Ar fi plecat şi nu l-am mai fi văzut niciodată...

— Se prea poate. Dar de ce-ai mai oprit maşina? Nu prea înţeleg: de ce-ai vrut să-l aşteptăm?

— Nu voiam să dispară...

— N-ar fi dispărut...

— Crezi? Noi l-am jignit, iar el e un sălbatic, are răzvrătirea în sînge. Şi pe lîngă asta am o vagă bănuială că nu e chiar ceea ce ni se pare nouă.

Heeft îşi terminase de fumat pipa; o scutură şi se întoarse către Foost.

— După părerea mea, n-ar fi dispărut. Ne supraveghează, aşa cum şi noi îl supraveghem.

— Heeft! Ce ţi-a venit? Astea nu-s lucruri de care să vorbeşti cu voce tare.

— Nu fi copil, Foost! Eu, unul, am impresia că poţi să discuţi cu tînărul ăsta nu despre vînătoarea de ţapi de munte, ci despre politica Sovietelor în Orient şi despre modalitatea de a-i alunga pe imperialişti din ţara lui. Ţi-ar da unele informaţii interesante în cadrul acestui schimb de experienţă... Ţii minte cum m-am înşelat cu privire la veselul Guy Lemm, nenorocitul acela de craniolog, fir-ar afurisit să fie cu toţi creierii lui preistorici!

— Cum să nu ţin minte!? zise Foost. Treaba asta n-am s-o uit multă vreme.

— Eu zic că de data asta te-ai înşelat dumneata. Şi am să am oarecare satisfacţie să ţi-o dovedesc.

— Bine ai zis „oarecare“, fiindcă dacă bănuiala asta se va confirma, atunci înseamnă că am mîncat

hapul nu numai eu, ci amîndoi. Şi amîndoi o vom plăti cu vîrf şi îndesat. Dar ai vreo dovadă?

Brusc, Heeft sări de pe divan şi se repezi la uşă, deschizînd-o larg; rămase pironit în uşă; nu văzu în dreptunghiul ei decît munţii uriaşi, împăduriţi, şi luna, care de la înălţimea ei inaccesibilă privea la împărăţia munţilor, atît de impasibilă şi rece, încît pe Heeft îl trecu un fior; nici ţipenie de om îndărătul uşii. Se întoarse pe divan.

— Şi atunci, cum propui să terminăm acest amuzant episod numit Fazlur? întrebă el, învelindu-se bine cu pătura.

— Îl vom lua cu noi pînă la capăt! spuse Foost.

— Pînă la care capăt? Ce numeşti dumneata capăt?...

— Pentru mine capăt va fi acel moment din călătoria noastră cînd ne vom revedea prietenii şi cînd totul va fi clar. De mîine începînd, ne vom ocupa serios de Fazlur. Ţi-am mai spus doar că s-a terminat cu vacanţa şi începe munca.

— Foost, înainte de a închide ochii, spune-mi: ştie ceva despre noi şi despre misiunea noastră? întrebă Heeft.

— În ziua cînd ar afla, rosti acesta, ar face mai bine să-şi ia adio de la viaţă...

CAPITOLUL AL TREISPREZECELEA

— Dacă vreţi să fotografiaţi pentru revistă o scenă din viaţă, aveţi un bun prilej, zise Fazlur. Merită să ne oprim.

— Dar ce-i acolo? se interesă Foost, poruncind lui Umar Ali să oprească.

Ieşiră din maşină şi văzură în apropiere o curte ţărănească. Mai aproape de drum, pe un pat de fier fără saltea, cu picioarele încrucişate sub el, şedea un om gras, îmbrăcat de sus pînă jos în alb. Era atît de absorbit de ceea ce făcea, încît nici apariţia maşinii, nici trecătorii, nici şirul de asini încărcaţi cu lemne, nici călăreţii ce treceau pe lîngă el, nu-l puteau determina să-şi ia degetele butucănoase şi negricioase de pe abacul cu bile de os, de pe stiloul cu care îşi însemna socotelile pe o coală lungă de hîrtie.

Chipul individului trăda o adîncă preocupare, înfumurare, convingerea nestrămutată că ceea ce face este bine şi drept, conştiinţa propriei sale puteri. Turbanul său era atît de alb de parcă simandicoasa-i scăfîrlie ar fi aninat de sus, din cer, o bucăţică de nor. Sub pat, pe iarba verde, zăceau pantofii cu talpă groasă, noi-nouţi, solizi, la fel de robuşti ca şi proprietarul lor.

Îndărătul patului, se afla un ţăran cu barba neagră, pe faţa căruia puteai citi deznădejdea.

— Iată un spectacol trist, obişnuit pe meleagurile noastre, vorbi din nou Fazlur. Aveţi în faţa dumneavoastră un cămătar, care a venit să-şi încaseze banii şi care socoteşte acum datoriile. Îşi ţine la îndemînă băţul, arma cămătarului puştun sau, cum îi spune poporul, *kabuli;* cînd datoria nu i se plăteşte dintr-o dată — şi e limpede că aşa se întîmplă acum, judecînd după aerul pierdut al ţăranului — îşi ia băţul şi-l croieşte pe datornic pînă-l lasă lat. Puteţi fi siguri că, dacă nu-şi scoate datoria, măcar o dobîndă tot va stoarce dînsul de la acest neghiob supus...

Foost se arătă însă nerăbdător:

— Doar n-o să aşteptăm pînă ce-şi va termina socoteala. Şi pe urmă, n-am chef să fotografiez o scenă atît de sălbatică şi de barbară. Nu uita, Fazlur, că în cartea mea şi în paginile revistei vreau să prezint Pakistanul în culori favorabile, ca un prieten ce-i sînt.

— Cum doriţi, zise Fazlur. Dar dacă dumneavoastră căutaţi ceea ce e mai caracteristic, trebuie să vă spun că tocmai aceasta este caracteristic şi conform cu realitatea. Mi s-a întîmplat o dată să-l scap de la strîmtoare pe un asemenea datornic, începu el să istorisească pe drum, după ce Foost fotografiase totuşi această scenă şi porniseră mai departe. Un cămătar, la fel cu acela pe care l-aţi văzut, îşi făcea socotelile; clipa îngrozitoare a răfuielii a venit înainte de a fi apucat să ajung, călare pe asinul meu, la locul cu pricina. *Kabuli* îşi bătea atît de tare victima, încît am auzit de departe loviturile băţului şi gemetele răguşite ale nenorocitului. Mi-am dat seama că n-aş face nici

o scofală dacă aş încerca să pun o vorbă bună. Într-adevăr, cînd m-am apropiat, şi ţăranul a simţit că vreau să-i vin în ajutor, mi-a strigat atît de amarnic şi de desperat, că şi pietrele ar fi plîns: „Nu te amesteca, bunule *sahib*, simt că răutatea lui e pe cale să se istovească şi am să scap curînd de bîtă; dacă însă îi spui o vorbă, mă snopeşte, mă cotonogeşte de tot." „Prostule, i-am strigat eu, de asta îţi închipui că m-am oprit, ca să împiedic nedreptăţita-i mînie şi băţul să-ţi mîngîie spinarea şi umerii? Am să-i spun două vorbe de mare însemnătate bunului Ajaglear-khan, drept care-l rog să plece urechea la glasul meu." Cămătarul, băgînd de seamă marea-mi tulburare, a contenit şi a aşteptat, iar eu i-am grăit astfel: „Mi-am deşelat asinul, ştiind că te voi găsi aici. N-aş fi om de omenie dacă nu ţi-aş da de veste că în urma mea goneşte din răsputeri Matin Ali, strigînd în gura mare că a venit în sfîrşit clipa să-ţi bea sîngele." „E singur?", a bîlbîit Ajaglear-khan, îngălbenindu-se. „Nu, i-am spus eu, vine cu o hoardă întreagă de dalcauci." Asigurîndu-mă că îmi rămîne toată viaţa îndatorat, Ajaglear-khan a sărit pe cal şi a luat-o la goană de vale, pentru că Matin Ali îi era duşman de moarte, şi cu siguranţă că l-ar fi înjunghiat, ca pe o oaie, dacă l-ar fi prins. Ţăranul nu ştia cum să-mi mai mulţumească, fiindcă, la drept vorbind, povestea cu duşmanul de moarte care-l urmărea pe Ajaglear-khan era o născocire de-a mea. Ştiam însă că se duşmănesc, aşa că am mers la sigur. Pe vremea aceea îi cunoşteam pe mai toţi cămătarii. Astăzi însă le-au luat locul oameni mai practici, care

n-ar mai crede poveştile cu duşmanii de moarte şi care ar suge sîngele datornicului picătură cu picătură.

— Eşti viclean, Fazlur! Am băgat de seamă mai de mult, zise Foost, privindu-l ţintă pe tînăr, care însă rămase liniştit.

— Aşa sîntem noi, oamenii de la munte. Fără viclenie, de mult am fi pierit. Nici chiar musulmanii-şiiţi, cînd pleacă în pelerinaj la Mecca şi Medina, nu recunosc că sînt şiiţi: ei îşi spun şafiţi[1], ca să poată pătrunde în oraşele sfinte.

— Ei, fiindcă vorbeşti de pelerinii musulmani, îl întrerupse Foost, ia te uită ce pelerin pitoresc; de mult n-am mai văzut aşa ceva! Să ne oprim aici, ca să nu-l speriem: presimt că-i un vînat de soi. Americanul arăta către dealul din faţă, unde, sub coroana unui platan uriaş, se odihnea un pelerin musulman, judecînd după îmbrăcămintea lui. Aş vrea să stăm de vorbă cu el, Fazlur, şi să facem cu acest prilej un mic popas, înainte de povîrnişul Lovari. Tu ia-o înainte şi pune-i în vedere că vrem să discutăm cu el şi să-l fotografiem pentru o revistă citită în toată lumea şi că, deci, portretul lui o să ajungă cunoscut pretutindeni. Să-i spui asta neapărat, pentru că toţi aceşti hagii sînt foarte vanitoşi şi le place să fie flataţi.

Noua misiune nu-l încînta de loc pe Fazlur: nu-i surîdea să discute cu un fanatic, care o să-i

[1] *Şafit* — pelerin şiit, care recunoaşte formal învăţătura religioasă a lui Şafi, unul din cei patru teologi ai sunniţilor (n. red. ruse).

blesteme pe ghiauri și pe dînsul, laolaltă. Dar pelerinul cu fața cafenie, plină de zbîrcituri, ochi triști și barbă lungă, care nu mai văzuse de mult vopseaua și din pricina asta își pierduse culoarea roșie aprinsă, părea atît de blajin și pașnic, încît Fazlur îl salută și-i spuse că niște călători, doi savanți americani, ar dori să stea de vorbă cu dînsul și să-i reproducă poza într-o revistă citită în toate țările.

În ochii triști ai pelerinului licări o scînteie, care se stinse însă pe dată. Răspunse că e gata să stea de vorbă cu străinii, „deși cele lumești au aruncat un văl pe ochii lor și nu mai văd nimic". Fazlur se întoarse la mașină și spuse că pelerinul, care probabil mai avusese de-a face cu străini, primea să discute cu ei; îi preveni totodată că pare să fie un fanatic și, deci, să nu se mire dacă-l vor vedea manifestîndu-se ca atare.

— Să spună ce poftește, zise Foost. Orice ne va fi de folos. Și te rugăm să ne traduci tot, fără să omiți nimic, nici chiar vorbele urîte.

Se așezară pe rădăcinile puternice ale platanului, care trebuie să fi numărat vreo sută de ani; locul era umbros și liniștit. Deși soarele ajunse la crucea bolții, bătrînul nu-și scotea mantia galbenă-verzuie; avea lîngă el un ciubuc lung, un băț de lemn închis la culoare și o bocceluță, rezemată de trunchiul arborelui.

— Întreabă-l unde merge. În pelerinaj?

Tînărul repetă întrebarea, dar cu o notă înțepătoare:

— Ce, te duci la mormîntul lui Divan Șurfahan din Tette, sau la șahul Abdullah Latif din Bhit,

ori știi calea spre Badșahi Masjid? Sau poate chiar pînă la Djehanghir?

Fazlur înșiră cîteva locuri din Swat și Lahore, respectate de musulmani, încotro porneau de obicei în hagialîc, dar le enumera la rînd, cu oarecare lipsă de considerație, fiindcă știa că pelerinului îi e totuna unde merge, interesîndu-l un singur lucru: că se duce la locurile sfinte.

Omul cu barbă roșcovană, văzînd că străinii nici măcar nu-l salută, pronunță cu multă demnitate cuvintele Coranului:

— „Oare nu dintr-o picătură de apă netrebnică v-am făptuit? De ce se fălesc oare?"

— Se fălesc pentru că ne socot inferiori lor, zise Fazlur, căruia răspunsul bătrînului îi plăcu. Te-am împiedicat cumva să mănînci și să bei?...

— Taurului îi trebuie mai multă vreme ca să se sature decît vrabiei. Bătrînul zîmbi șiret. M-am și săturat, și te ascult. Ce sînt însoțitorii tăi, englezi?

— Nu, vin de departe, din America...

— Din America? repetă bătrînul, fără să se mire. Da, am auzit de o țară ca asta, mare și bogată.

Fazlur traduse, și Foost se bucură că bătrînul nu era atît de prost cum părea. Pelerinul îl întrebă pe Fazlur, cercetîndu-i fără nici o jenă surtucul și pantalonii:

— Dar tu te duci să propovăduiești, *ali-allai*?

Era o ironie la adresa unui ismailit din partea unui sunnit dreptcredincios, care își dăduse seama, după pronunție, că tînărul e din Chitral.

De cînd se ivise în sînul religiei islamice o nouă sectă, a ismailiţilor, care s-a împărţit apoi într-o mulţime de secte mici — asta s-a întîmplat cu vreo mie de ani în urmă — tuturor ismailiţilor li se spunea *ali-allai*. În valea Chitralului, unde se născuse Fazlur, erau destul de mulţi ismailiţi, pe care astăzi musulmanii sunniţi nu-i mai tratau cu duşmănie ca pe vremuri, deşi făceau caz de superioritatea lor.

— Chiar dacă aş fi şiit, răspunse tînărul, crezi că aş fi rostit în faţa ta, după rugăciune, *„Alliun Velli-ullah"* ? De ce îţi baţi joc de mine ?

Fazlur ştia că şiitul trebuie să repete după rugăciune numele lui Mahomed, adăugînd în mod obligator *„Alliun Velli-ullah"* (adică „înălţat de Allah", pasaj care nu există în Coran), şi mai ştia că de obicei sunnitul fanatic, cînd aude aceste cuvinte, pune mîna pe cuţit ; pelerinul însă oftă obosit şi spuse :

— Sunnitul îşi face rugăciunea cînd răsare soarele, în timpul prînzului, înainte de apusul soarelui, în timp ce apune şi două ore după ce-a apus. Cum vezi, ştiu ce-l deosebeşte pe musulmanul adevărat de cel neadevărat : pe cînd şiitul îşi face rugăciunea numai de trei ori. Dar ia spune : de cîte ori te rogi, pentru că vreau să ştiu cine eşti tu, care mi-ai aţinut calea şi îmi pui atîtea întrebări.

— Dacă vrei să ştii, află că părinţii mei se închină aceluiaşi dumnezeu în care au crezut înaintea lor Avraam, Moise, Mahomed şi Ismail.

— Aha, va să zică tot *alli-allai* eşti ! exclamă necunoscutul triumfător, mîngîindu-şi barba.

— Stai, n-am terminat, urmă tînărul, să nu crezi cumva că sînt dintre aceia care ar vrea să te provoace la o discuţie în contradictoriu. Dacă Ismail spunea că fiecare om trebuie să tindă a-şi îmbunătăţi viaţa pe pămînt, să trăiască în fericire şi bucurie, eu merg mai departe şi vreau să-i ajut pe oameni să ajungă într-adevăr a trăi bine. Să nu crezi că aş fi un fanatic, sau un prost. Văd că ţii bine piept la discuţie. Şi acum, ce să spun acestui american, care te fotografiază din toate părţile ?

— Spune-i că sînt un pelerin, care colindă de mulţi ani drumurile...

Fazlur traduse. Foost păru foarte interesat.

— Cine este ? Întreabă-l, cine-i ?

— Sînt copilul acestor munţi, zise pelerinul, cuprinzînd cu un gest larg al mîinii împrejurimile, de parcă le-ar binecuvînta. Sînt un fost *zamindar*.

Auzind aceasta, Foost se ridică chiar în picioare ; îi venise în minte o idee neaşteptată :

— Un fost *zamindar* — straşnic ! Roşii l-au adus la sapă de lemn ? Ţăranii i-au luat moşia ? Uluitor ! Pur şi simplu, am avut noroc. Spune-i că-l compătimim.

Fazlur tălmăci aceste cuvinte bătrînului, pe faţa căruia apăru mirarea ; ridică puţin mîna şi zise :

— Nu-s moşier, sînt un biet ţăran. Numai în India se spune *zamindar* celor cu pămînt mult, noi, oamenii de la munte, le spunem han şi *malik* şi-i numim *zamindari* pe ţărani. Sînt un ţăran, care a sărăcit, a ajuns ca un cerşetor. Umblu de colo, colo. Schimb mereu locul, de nevoie, dar rătăcesc cu un scop anume : lupt...

— Împotriva cui luptă? întrebă Heeft, devenind atent la auzul unei asemenea lămuriri. Dacă nu-i pelerin, atunci e un agitator. Întreabă-l pentru cine face agitaţie...

— Lupt pentru pămînt şi pentru adevăr, grăi bătrînul. Pentru pămînt am luptat la Dir, cînd a fost acolo răscoala, şi la Malakand, şi la Badjaur; pentru pămînt am luptat şi în principatul Pulra, din districtul Hazar. Dacă nu mă crezi, pot să-ţi arăt...

— Iartă-mă, taică, pentru cuvintele pripite de adineauri, spuse Fazlur. Nu ştiam că eşti un vechi luptător, un apărător al poporului.

Cu un gest, bătrînul îi pofti mai aproape de dînsul pe americani şi, cînd aceştia îi făcură pe plac, rosti:

— Oare nu ne-am deschis noi inima? Voi cum ne-aţi răsplătit? Tălmăceşte-le vorbele mele...

Îşi scoase mantia galben-verzuie şi-şi desfăcu pînă la brîu cămaşa.

— Cum, te dezbraci în faţa unor ghiauri? exclamă fără să vrea Fazlur.

— Las' să vadă, ripostă bătrînul. Iaca, aici m-a nimerit glonţul — uite-i urma, o vedeţi? O am de la Dir; şi semnul ăsta — priveşte-l — e o lovitură de sabie: o am din Hazar. Iar astea (pelerinul se întoarse cu spatele) sînt urmele bicelor pe care le-am primit la Badjaur. Lasă-i să vadă, lasă-i să mă tragă în poză pentru revista, cum zic ei, citită în toată lumea! Iaca: semnele astea-s de la Malakand. Iar astea-s din districtul Mardan.

Scrîşnind din dinţi, Foost îl fotografia. Heeft îl privea cu ochi mici şi răi, de parcă ar fi avut în

faţa sa un duşman, pe care împrejurările îl împiedică să-l nimicească.

Fazlur îi spuse:

— Acoperă-te, taică, nu-s vrednici să-ţi vadă rănile, urmele vieţii tale nobile şi curate...

— M-au pozat, nu-i aşa? voi să se asigure pelerinul. Ei, bine au făcut. Sînt mîndru de rănile mele, ca de nişte decoraţii!

Foost întrebă:

— În definitiv ce-i cu şarlatanul ăsta afurisit, care toată viaţa trebuie să fi zăcut prin puşcării, ca un vagabond ce e? Ce hram poartă, la urma urmei?

— E musai să răspund la întrebarea asta? făcu bătrînul.

— Dacă vrei, răspunde, dacă nu, nu.

— Ba n-am să tac. Spune-i aşa: cinstesc pămîntul şi caut adevărul. Şi mai spune-i că sînt un ostaş, gata de luptă.

— E un roşu? întrebă Heeft.

— Eşti roşu? traduse Fazlur.

— Aha, ăsta-i ălălalt curios... Spune-i că am făcut parte din Kisan-jirga, dacă ştie ce-i aceea: am luptat contra moşierilor. Dar în rîndurile cămăşilor roşii n-am fost. Iusufzaii din Swat au o vorbă din bătrîni: cu cel tare şi pămîntul ţine. Noi n-am fost destul de tari, de aceea acum căutăm să prindem puteri. De lucrul ăsta vreau şi eu să mă conving cu ochii mei.

Fazlur tălmăci numai o parte din spusele pelerinului.

— Ia întreabă-l, ce atitudine are faţă de Uniunea Sovietică şi ce sovietic a văzut ultima oară?

Întrebarea era vădit provocatoare: Heeft chiar se aplecă înainte, ca să audă mai bine răspunsul; cu toate că nu cunoştea limba ţării, era convins că intonaţia va fi lămuritoare.

Bătrînul răspunse liniştit că în viaţa lui nu văzuse un om sovietic. Cît priveşte Uniunea Sovietică, el o vede cu ochi buni. Ţara unde oamenii au pămînt şi unde nu există moşieri nu poate fi decît o ţară bună

— E comunist? întrebă rece Foost.

— Dacă comuniştii sînt aceia care vor să dea pămînt poporului, atunci sînt comunist! sună răspunsul.

— Halal pelerin! strigă Foost. Destul cu propaganda, hai să plecăm!

Întrucît americanii porniră spre maşină, fără să mulţumească bătrînului şi fără să-şi ia rămas bun de la el, Fazlur, căruia cele petrecute îi merseseră la inimă, îşi luă rămas bun cu multă căldură de la pelerin; acesta îl însoţi pînă la poteca ce ducea în jos şi, la despărţire, ridică mîna, grăind astfel:

— Văd că au uitat porunca: „Nu dispreţui pe cel sărac". Şi mai scrie acolo: „Căci îţi vei muşca dosul palmei". Asta, în ceea ce-i priveşte. Dar eu, eu cine sînt? Multe am pătimit! Mi-am pierdut familia, prietenii. Sînt ca o ceaşcă de lemn: oricît ai pocni-o de pămînt, nu se sparge. Uite, astea-s toate ale mele, zise el, îmbrăţişînd cu un gest larg drumul, munţii, cerul. Toate sînt ale mele. N-au să mi le poată lua. M-a înţeles bine ghiaurul acela că sînt moşier, *zamindar*. Da, sînt bogat, ca şi tine, mărinimosul meu prieten. Faţa moşneagului se zbîrci: zîmbea pentru prima oară. Eh, tu,

ali-allai... lasă, lasă, nu te supăra, nu-mi rîd de tine.

— Aşa va să zică... sunniţii îşi fac rugăciunea de cinci ori pe zi, iar şiiţii de trei ori? grăi Fazlur, zîmbind. Binecuvîntez clipa în care te-am întîlnit.

— Şi eu, răspunse pelerinul. Să mai vii pe meleagurile astea şi ne-o pune iar faţă în faţă viaţa: ea e stăpîna dreaptă şi înţeleaptă peste drumurile tuturor.

După ce pelerinul rămase departe în urma lor, Foost şi Heeft îl copleşiră pe Fazlur cu întrebări: ce-i aceea Kisan-jirga, ce gîndeşte despre bătrîn, dacă nu-i cumva agent sovietic venit de prin Wachan...

Rîzînd în sinea sa de neliniştea pe care ei singuri şi-o prilejuiseră, Fazlur le spuse că bătrînul este un puştun de prin părţile acestea, că a fost persecutat, şi-a pierdut familia, a sărăcit şi a ajuns cerşetor, lucru de care e însă mîndru; luase înfăţişarea de pelerin rătăcitor pentru că aceştia — conform unui vechi obicei — se bucură de stima tuturor, capătă de mîncare, adăpost. Iar Kisan-jirga era, în anul cînd a avut loc separaţia Indiei, o organizaţie ţărănească din provincia de nord-vest, compusă din mai multe uniuni ţărăneşti, care cereau împărţirea pămîntului. Multe din cele ce spunea bătrînul nu se referă însă la ziua de azi, ci la întîmplări petrecute cam cu vreo douăzeci de ani în urmă. În ultima vreme moşierii îi alungă de pe pămînturi pe argaţi şi pe cei ce iau pămînt în arendă, iar situaţia ţăranilor din Hazar, Mardan, Swat şi Dir este foarte grea.

Răspunsurile îi plăcură lui Foost. Heeft îi spuse,

în timp ce mergeau numai ei doi după mașina, care urca spre trecătoare:

— La început mi-am zis că putem să aruncăm în șanț fotografiile, dar mi-a venit între timp o idee pe care trebuie s-o prețuiești: să le publicăm arătînd că bătrînul pelerin musulman este o victimă a roșilor, cicatricele și rănile fiind mărturia modului barbar în care a fost schingiuit.

— Și eu m-am gîndit la același lucru, răspunse Foost, și propunerea îmi convine. Am însă și alte planuri, pe care am să ți le spun mai tîrziu.

Se opriră, fără să vrea, cînd le apăru în fața ochilor tabloul grandios ce se deschidea de la trecătoarea Lovari. La picioarele lor se întindea umbrita vale Chitral; peste ea, peste măgurile învăluite încă în ceața viorie a dimineții, deasupra cărora plutea lin umbra norilor, se înălța în mai multe praguri, dominîndu-le, zdrobindu-le, uriașul masiv Hindukuș; în mijloc se detașa, semeț, nesfîrșit, un pisc făcut din lespezi suprapuse de piatră și de gheață. Petele negre ale stîncilor neacoperite îți arătau chiar de departe cît de netede și abrupte sînt.

— Tirich-Mir! exclamă Fazlur. Pînă acum nimeni n-a izbutit să-i vină de hac bătrînului uriaș!

N-avea cum să prevadă, firește, că nu peste mult timp, cîțiva bravi alpiniști norvegieni vor escalada, cei dintîi, culmile acelea inaccesibile.

Mai departe, abia se zărea din pricina pîclelor tremurătoare Sad-iștragul.

Ajunseră în aceeași zi pe pămîntul Chitralului. Fazlur parcă era alt om. Meleagurile acestea, pe care le cunoștea atît de bine, Kunarul cu ape tulburi — plouase în munți — și aerul pur, transparent — totul îi spunea că s-a întors acasă.

Sărac era, ce-i drept, ținutul ăsta, iar cătunele cu căsuțe pătrate de lut sau de lemn, așezate pe padini înguste, în munte, sau jos, pe malul rîului, trădau o viață simplă, rudimentară, dar plină de vrednicie; modest era portul oamenilor, care se vedeau curățînd *arîkurile* sau opintindu-se în plugurile de lemn, oameni nevoiași, care mai mult de pîine și lapte n-ar fi avut ce da unui străin venit în ospeție; nici în păduri nu prea era bogat locul — doar plopi de munte, mesteceni, sălcii și nuci bătrîni păzeau obișnuitul rîu năvalnic — totuși era patria lui, mai frumoasă, mai mîngîietoare, mai încîntătoare ca orice altceva pe lume. Îi venea să sară din mașină, ca să simtă sub tălpi pămîntul ei drag, pietros, arid.

De jur împrejur, deasupra văii, numai munți. Valea era ca un coridor, care duce în inima crestelor și piscurilor înalte. Deși priveliștea era sălbatică și aspră, ceea ce se vedea în această vale, de la livezile atrăgătoare de meri, caiși și duzi, și pînă la fîșiile înguste ale semănăturilor, cu grijă și migală cultivate, și zăplazurile cu artă durate din bolovani, arăta că oamenii de aici își iubeau munca grea, dătătoare de mulțumire, și că împodobeau din vremi de demult această vale cu livezi, ogoare și grădini, unde au învățat să cultive grîul, mazărea, secara, bobul.

Fazlur știa că valea este populată cu țărani domoli, învățați cu greutățile, neobosiți la muncă și superstițioși. Pînă nu demult bărbații și femeile purtau diferite talismane atîrnate la pălărie

sau cusute în faldurile rochiei, iar văduva se căsătorea cu fratele defunctului bărbat, aşa cum cerea obiceiul.

Cît mai multe ar fi vrut el să povestească americanilor despre meleagurile natale, ca şi despre cei care le populau şi care jinduiau după altă viaţă, mai bună. Dar Fazlur ştia acum că tovarăşii lui de drum n-au venit pînă aici ca să cunoască şi să descrie viaţa unui popor, aşa cum ar fi făcut nişte oameni de ştiinţă adevăraţi. Totul era pretext, minciună! Ştia că nu de munţi, de cîntece, de întîlniri cu indigenii le ardea lor. Altă misiune aveau, altceva urmăreau. Şi totuşi le istorisi despre Chitral, fiindcă nu se putea stăpîni să nu le istorisească. Vorbea cu glas înecat de emoţie:

— Noi vom construi şcoli, şcoli multe, vom înfiinţa licee, universităţi. Am şi început să le construim. Avem la Chitral mangan, cupru, arsenic, plumb, stibiu. Nu va trece mult şi vom pune în valoare toate aceste bogăţii. Şi ce talentat este poporul din Chitral! Să-i vedeţi dansurile, să-i auziţi cîntecele!

— Dar le-am auzit, zise Foost, şi mi-au plăcut.

— Unde le-aţi auzit?

— Ne-ai cîntat un cîntec foarte frumos şi războinic. L-am şi notat.

— A, parcă eu îs cîntăreţ? exclamă Fazlur. Să auziţi fetele de la noi — astea da, cîntece adevărate! Fetele noastre au părul lung, inelat şi mătăsos, iar ochii întunecaţi ca noaptea.

— Se zice că lîngă Tirich-Mir există un lac înconjurat numai de stînci de marmură albă. E adevărat? întrebă Heeft.

— Există, şi nu numai unul; există atîtea stînci de marmură! Există tot ce doriţi, răspunse Fazlur, lăudîndu-şi mai departe meleagurile natale.

Ziua trecu pe neobservate, şi călătorii începură să se gîndească la un loc de înnoptat, cînd munţii prinseră a se întuneca şi din văgăuni răbufni o adiere răcoroasă. Ajunseseră într-un loc unde valea se îngusta în faţa unui defileu strîmt. Le acordă ospitalitate însuşi lambadarul, primarul satului, care-i pofti în casa lui, le dădu o cameră cu paturi de campanie, îi ospătă cu pilaf pe cinste şi răspunse cu bunăvoinţă la toate întrebările lor.

Foost şi Heeft şedeau acum întinşi pe paturile de campanie şi fumau. Fazlur plecă în sat. Pe drum, auzi că-l strigă cineva: se uită şi văzu cîţiva oameni în grădina unei căsuţe. Sări gărduţul, strigînd uimit şi bucuros:

— Bătrîne vînător! Ce bine-mi pare că te văd, Selim Madad! Ce vînt te-a adus prin părţile noastre?

— Am auzit că niscaiva străini vor să urce pe Tirich-Mir, frăţioare. Ori poate pe Minunea Albă! Am mai fost prin locurile astea cu o expediţie, dar s-a terminat. Oamenii au plecat la Lahore, eu am rămas. Poate o fi nevoie de oameni din Hunza? Ştii doar că ne pricepem să umblăm prin munţi. Dar tu ce faci?

— Eu viu de la şes, împreună cu doi americani, care vor să se plimbe prin trecătoarea Baroghil, sau poate chiar să-şi încerce norocul pe Tirich-Mir. Au pioleţi, corzi şi îmbrăcăminte călduroasă. Nu le cunosc planurile, dar parcă aşa i-am auzit vorbind.

Bătrînul vînător încruntă sprîncenele și-și dădu pe ceafă clopul: cute adînci îi brăzdau fruntea. Fața lui, bătută de vîntul munților, era ca arama; avea mustăcioară și o barbă neagră, care îi acoperea numai bărbia. Ochii — și-i ținea întredeschiși, obicei căpătat din prea mult umblet pe culmile înalte — cătau vulturește. Purta cămașă în carouri albastre și albe cu fermoar la guler, pantaloni groși de alpinist și bocanci de munte, țintuiți.

— I-am văzut azi pe amîndoi, cînd se plimbau pe mal. Îi cunosc. De ce te-ai înhăitat cu fiara aceea cu chip de om?

— Cu cine? Cu Foost? întrebă Fazlur, care nu se simțea în apele lui. De unde-l cunoști?

— Am fost cu dînsul pe Minunea Albă. Și să mi se usuce mîinile și picioarele, dacă l-oi mai însoți vreodată!

— Știu că s-a întîmplat o nenorocire acolo...

Vînătorul frămînta neliniștit nisipul cu bocancul său uriaș, cu ținte grele.

— Acolo a fost omor... și-am să-ți spun cum a fost, ca să știi și tu. Veniseră prin Gilgit la Hunza și au angajat hamali. M-au rugat și pe mine. M-am dus. Colo, pe creastă, începuseră furtunile de zăpadă. Foost s-a întors la tabăra de jos; s-a arătat laș în timpul furtunii; ca s-o șteargă mai repede, s-a dezlegat de hamali și i-a părăsit. I-a lăsat să rătăcească singuri prin zăpezi. Dacă nu ne-am fi dus noi, piereau cu toții. A doua zi ies din cort și-i văd. Ședeau plouați, de parcă le-ar fi murit toată familia. Unii aveau mîinile bandajate, alții picioarele, iar alții și unele și altele. De

aceea stăteau așa. Se uitau la picioarele și la mîinile lor și se întunecau mai rău la față. Degeraseră. Înnoptaseră afară, sub cerul liber, fără cort și fără saci de dormit. Om e acela care face una ca asta?! Cît am umblat prin munți, n-am văzut așa ceva. Aici a fost vorba de altă poveste, ți-o spun eu. Ascultă mai departe. Am început să ridicăm tabere, una după alta, ca să mergem în sus. Am ajuns în chipul ăsta pînă la tabăra opt. Tu știi cîtă putere îți trebuie acolo, sus. Dintre hamali, numai eu am mai cărat greutățile pînă la tabăra opt. Cu noi mai era un om de treabă, simplu și bun, pe nume Night. N-a putut merge mai departe. Am luat atunci alimente și am pornit-o în sus. Greu urcuș, foarte greu. Băteam pasul pe loc. Alimentele s-au terminat. Ne-am întors la tabăra opt. Iar am luat provizii și iar am urcat. Furtună. Troieni înalți, care ne împiedicau să înaintăm. Ne-am oprit. Din nou am isprăvit proviziile. Am coborît la Night. Stătea întins, nu se mai putea scula. L-am coborît la tabăra șapte, unde n-am găsit nici alimente, nici saci de dormit. Mai jos nu putea merge. L-am lăsat în tabăra șapte și am coborît numai noi doi, Foost și cu mine, la tabăra șase: cînd colo, era pustie. Pustii am găsit și celelalte tabere. Doar hamalii, un om cu mustăți și încă unul — atîția erau. Restul plecaseră. Unde? În China. „Cum asta, în China?", ai să mă întrebi. Iar eu îți voi răspunde: era vorba să urce muntele, cînd colo plecaseră în China. Cine poate să priceapă! Iar acela, care rămăsese sus, începuse să strige. Mă duc la Foost; era întins lîngă cort, cu fața în jos. N-o să uit cît oi trăi. Era întins pe

pietre, cu fața în mîini, și nu mișca ; avea pe dînsul hanoracul gros, pantalonii verzi. Îi spun : „Strigă. I-auziți cum strigă !" El se așază în capul oaselor pe pietre și se uită la mine cu ochi pierduți. Îi zic iar : „N-auziți ? Strigă un om. E Night, trebuie să-l salvăm." El, însă, scrîșnește din dinți și răspunde : „Să nu te duci. Să nu îndrăznești, așa-i trebuie." N-am priceput ce vrea să spună. În clipa aceea au venit hamalii. Erau înspăimîntători la vedere, cu ochelarii pe frunte, ochii lăcrimoși, fețele vinete, ca de mort. Ziceau că trebuie mers acuma, altminteri piere, că vine o furtună. „N-auziți cum strigă ?", spuneau ei. Ne-am dus la Foost și i-am spus : „Iaca, hamalii vor să se ducă să-l scape. Ar trebui să mergem cu toții. Ce mai așteptați ?" A sărit ca ars, a pus mîna pe un piolet și a vrut să ne lovească, dar s-a chircit deodată și a mormăit : „Duceți-vă, dacă țineți atîta. Eu nu merg. Las' să crape acolo. Așa-i trebuie." Iar celălalt striga mereu, în așa chip că nu mai puteam răbda. Hamalii au pornit, dar m-au lăsat pe mine, zicîndu-mi : „Tu rămîi, căci ăsta e în stare să ne părăsească și pe noi". Un timp, i-am văzut cu binoclul cum se cățărau pe stîncile acoperite de gheață. Apoi s-a lăsat întunericul și s-a pornit furtuna. Corturile noastre au fost acoperite de zăpadă pînă sus. Dimineața, pretutindeni numai zăpadă proaspătă, curată și liniște... Ce liniște, mămulică ! Nici un strigăt. Unu nu s-a întors... Și-acum, ia aminte bine : fiara asta cu chip de om voia de mult să scape de Night, dar jos n-a îndrăznit ; abia sus i-a venit la îndemînă.

— Dar de ce-au plecat ceilalți în China ? întrebă unul dintre țăranii care-l ascultau.

— Ăștia umblau cu alte treburi, zise Selim Madad, iar noi ne puneam pielea la bătaie fără măcar să știm pentru ce. Abia am scăpat teafăr. Ascultă-mă pe mine : dacă ne-am fi dus cu toții, așa cum era și omenește, îl salvam cu siguranță. Dar ai noștri n-aveau altceva în afară de pioleți și dorința de a-l scăpa. L-a părăsit dinadins. Am priceput abia cînd am coborît și am aflat că toți au pierit. „Prostii, a zis Foost, nimeni nu i-a silit să se ducă. S-au dus de bună voie și iată că au pățit-o." Așa că, ia spune-mi acum, ce fel de om e ? Am aflat că a scris o carte, în care a înfățișat lucrurile cu totul altfel. Fiară e, nu om. De ce umbli cu el ? Încotro se duce ?

Pe Fazlur îl mînca limba să-i spună că se grăbesc să-i scoată din încurcătură pe cei ce se strecuraseră atunci în China și încercau acum s-o șteargă de acolo, dar se stăpîni la timp și zise numai că intenționau să facă o mică plimbare, să treacă munții și să răzbată prin strîmtoarea Dorah pînă la Tirich-Mir ca să se uite nițel la el...

— Ai grijă, Fazlur, n-aș crede să nu urmărească și altceva : vezi să nu iasă tot ca atunci. Șacalii trag întotdeauna la stîrv, iar oamenii ăștia, ca și șacalii, simt unde e ceva putred. Fii cu băgare de seamă. De ce rîzi ?

— Rîd fiindcă același lucru mi l-a spus, înainte de a pleca, o fată din Lahore...

— Iar acum ți-o spune un bărbat. Și dacă doi s-au potrivit, fără să se înțeleagă, trebuie să-i crezi.

— Vreţi să mergeţi cu maşina pînă la Baroghil, se amestecă unul în vorbă, dar să ştiţi că n-o să puteţi trece. Rîul începe să se umfle. Plouă într-una, se surpă munţii. Nu cred că o să puteţi răzbi.

— De răzbit, o să răzbiţi, zise alt ţăran, dar nu cu maşina. O să fie inundaţie, nu glumă. Pregătiţi-vă o caravană, dacă vreţi să ajungeţi la Baroghil. Pe acolo e încă zăpadă. N-o să puteţi altfel.

— Credeţi că e timpul să lăsăm maşina? întrebă Fazlur.

— Nu chiar acum. Mîine mai puteţi merge cu maşina, dar mai încolo n-o să fie chip. O să vă convingeţi singuri.

Au stat la taifas pînă ce s-a întunecat de-a binelea. Fazlur vorbi despre Lahore, vînătorul despre călătoria sa prin strîmtoarea Sakiz-jarî, cei de prin partea locului despre cîte şi mai cîte, dar cu precădere despre inundaţia care se aştepta, căci aşa se întîmpla de obicei la vremea asta pe cursul superior al rîului.

— Îţi spun încă o dată, zise bătrînul vînător, părăseşte-l. Dacă aş şti că e om, l-aş ucide cu arma mea de vînătoare, dar e vîrcolac, şi nu vreau să am de-a face cu duhurile rele.

Şi zicînd acestea, Selim Madad îşi luă rămas bun de la Fazlur.

Pe potecă, tînărul se întîlni cu Foost, care se întorcea de la plimbare. Cînd Fazlur îi povesti cele ce auzise de la localnici — că rîul devine din zi în zi tot mai tulbure, ceea ce dovedeşte că sus plouă şi că va fi inundaţie, şi că, deci, sînt în

pericol mare — americanul îl privi scrutător, apoi îl întrebă tăios:

— Şi dumneata crezi pălăvrăgeala asta?

— Cred. Nu pot să nu cred. Aşa se întîmplă în fiecare an.

— Ce propui?

— Să lăsăm maşina, s-o trimitem la Lahore. Trebuie să organizăm o caravană, să angajăm hamali, călăuze.

Foost rîse batjocoritor.

— Eşti mai înţelept cînd cînţi, decît atuncea cînd vorbeşti. Ştiu eu mai bine care e situaţia. Ne vom continua călătoria. Informaţiile de care dispun eu sînt mai exacte. Dar acum aş vrea să stăm puţin de vorbă. Ai ajuns pe meleagurile tale. Ne-ai fost călăuz bun şi unele din povestirile tale chiar mi le-am notat. Ai avut, ce-i drept, ieşiri în timpul călătoriei, dar ţi le trec cu vederea. Să nu mai vorbim de asta. Îţi propun să ne însoţeşti mai departe.

— Încotro? întrebă Fazlur.

Fazlur nu voia să-şi dea în vileag neliniştea.

— Vom străbate trecătoarea Baroghil, vom rătăci puţin prin munţii Wachan, ca să ne antrenăm, şi prin strîmtoarea Dorah ne vom întoarce pe meleagurile tale natale, spre Tirich-Mir. Îţi vom da îmbrăcăminte călduroasă, iar cît priveşte plata, ne-om înţelege noi. Vei ajuta micii noastre caravane. Ne vei fi de folos în munţi, şi la vînătoare. Plimbarea nu ne va lua prea mult timp.

— Bine, primesc, răspunse Fazlur, nu-s grăbit să mă întorc acasă. Am să dau de ştire alor mei şi totul va fi în ordine. Vă însoţesc.

În aceeaşi seară, Foost spuse amicului său:
— Copilul naturii e în mîinile noastre. Fazlur a primit să meargă cu noi, în munţi. Acuma m-am lămurit...
— Cum adică? întrebă Heeft. În privinţa a ceea ce ţi-am spus?
— Posibil, răspunse dînsul cu un aer misterios.
La ceasul cînd în văzduhul rece prindeau a scînteia ţăndările albe ale stelelor şi undeva, departe, sclipeau la lumina lunii zăpezile din munţi, cînd arborii negri încremeneau în nemişcare, lambadarul, la rugămintea lui Foost, adună cîţiva oameni, ca să-i arate dansuri de prin partea locului. Veniră ţărani, mînători de asini, ajunşi aici din Kali sau din Drosh. Dansau în cerc, mişcările aveau ceva femeiesc; le lipseau ardoarea şi războinicul avînt din dansul săbiilor al belucistanezilor sau din dansurile războinice ale afganilor. Foost se sătură curînd şi-i rugă apoi să cînte. Dar nici cîntecul lor trist, liric, nu avu darul să-i placă, aşa că îi spuse lui Fazlur:
— Ia cîntă-ne tu. Arată-le cum cîntă un adevărat om de la munte. Poate că atunci se vor trezi şi ei. Zi-le ceva sălbatic, războinic, care să-i ridice la luptă împotriva lumii întregi.
Fazlur zîmbi. De data aceasta cîntă un cîntec pe care, probabil, nu-l ştia nimeni, căci, deşi se vedea că place şi este urmărit cu deosebită atenţie, nimeni nu-i ţinu isonul.

Nu trăim în închise, de aur palate;
Pînă-n zări vezi doar steaguri de noi înălţate —
Steagul nostru e-n mîinile noastre!

În zadar ne-a lovit foame neagră şi ciumă;
Muncă, viaţă-i deviza ce paşii ne-ndrumă —
Steagul nostru e-n mîinile noastre!

Fruntea nu ne-o plecăm, cînd duşmanul ne-nfruntă,
Ţinînd piept celor răi, vom cînta ca la nuntă —
Steagul nostru e-n mîinile noastre!

Pace vrem pe pămînt, lumea-ntreagă în pace!
Să-nceteze războiul, pîrjol nu ne place —
Steagul nostru e-n mîinile noastre!

Dar cînd ţara-i călcată de hoarde duşmane,
N-avem frică de moarte, luptăm în coloane —
Steagul nostru e-n mîinile noastre!

Se opri aici şi, după ce se potoliră strigătele aprobatoare, rosti:
— Mai departe n-am să cînt!
Foost nu înţelesese cuvintele, dar simţea bărbăţia cîntecului, care făcuse să răsune valea cufundată în liniştea nopţii. Tînărul îi spuse că şi ăsta e tot un cîntec vechi, care proslăveşte lupta împotriva asupritorilor.
— Şi ăsta e împotriva englezilor? se interesă americanul.
— Nu, împotriva tuturor asupritorilor, răspunse Fazlur.
Şi, zicînd acestea, se făcu nevăzut în întuneric. Îl opri însă un poliţist, care şedea şi el pe de lături, socotind de datoria lui să asiste la această serbare întîmplătoare. Răsucind vîrful mustăţilor

sale lungi şi subţiri, ce cătau spre cer, el îl apucă de cot şi-l întrebă :

— Ce cîntec ai cîntat? Nu l-am mai auzit...

— Încă n-a ajuns pe aici, răspunse nepăsător tînărul, dar să ştii că în Lahore îl cîntă toţi. Îl cîntă poporul...

Şi se îndepărtă. Lambadarul, un om cu nasul mare, ochi şireţi şi iscoditori, îmbrăcat cu o haină subţire şi cu cămaşa scoasă peste pantaloni, îi spuse lui Foost :

— Să ştiţi că nu v-a tradus cum trebuie cîntecul. N-a cîntat despre război, ci despre pace.

Şi îi reproduse conţinutul adevărat al cîntecului, care nu plăcu de loc lui Foost şi lui Heeft.

— Unde-i Fazlur? întrebă primul.

— A plecat, răsună din umbra casei glasul lui Umar Ali.

— Dar în definitiv cine e acest tînăr? se interesă Foost.

— Cum, nu-l cunoaşteţi? se miră lambadarul. Doar a venit cu dumneavoastră !

— Ştim că e fecior de om bogat, proprietar de pămînt şi vechil al unui mare moşier. Tatăl său, bun cunoscător al munţilor, îi însoţeşte uneori la vînătoare pe oaspeţii de seamă, în semn de consideraţie.

Lambadarul şi poliţaiul se porniră pe rîs, ca nişte copii.

— Auzi, fecior de om bogat! articulă în sfîrşit lambadarul, abia respirînd. Să mori de rîs, nu alta... Bogătaş, proprietar, oaspeţi de seamă, bătrîn cunoscător, hă-hă-hă — na, că iar mă apucă! E băiat de om sărac, dom'le... Ta-su e un calic de

vînător, cine nu-l cunoaşte? Iar el, Fazlur, e student. Compune fel de fel de cîntece, foarte, cum să vă spun, foarte usturătoare din punct de vedere politic; da, da, nişte cîntece al naibii de păcătoase. Nu-i e frică nici de oameni, nici de autorităţi. Cu el îţi pierzi timpul de pomană. Vedeţi, doar, ce gogoşi v-a turnat aici. Nu m-ar mira de loc să iasă pîn' la urmă că e comunist...

— Aşa, va să zică... Foost îşi freca o sprînceană ; îl privi grav pe Heeft, ce stătea în spatele lambadarului şi se întunecase de tot la faţă. Dar las', nu-i nimic, e băiat simpatic. Vrem să-l luăm cu noi în munţi.

— Eu, unul, v-aş sfătui să vă schimbaţi gîndul, îl preveni lambadarul. Sînteţi oaspeţii noştri şi nu se cade să nu v-o spun pe şleau : e un individ periculos din punct de vedere politic. Cu dînsul în munţi riscaţi să aveţi neplăceri serioase.

Foost se însufleţi deodată, ca şi cînd cele auzite i-ar fi convenit de minune.

— Dar noi sîntem oameni curajoşi, spuse dînsul.

— Fiţi atenţi, insistă lambadarul, clătinînd degetul, cu el alături puteţi să vă aşteptaţi la orice. Drept să vă spun, nu-mi vine să vă las. Dar, în definitiv, cum doriţi. Eu v-am prevenit...

— Nu vă închipuiţi ce îndatorat vă sînt pentru lămuririle pe care mi le-aţi dat... rosti solemn Foost, ca şi cînd ar toasta.

— Încă ceva, interveni poliţistul. Cîntecul ăsta, cum să vă spun... Ai zice, la început, că n-are nimic suspect. Dar ia să vedem... Ce înseamnă *„steagul nostru e-n mîinile noastre"* ? Ce fel de steag? Dacă-i al nostru, pakistanez, atunci e bine; dar

de ce-am fi noi împotriva războiului, asta nu pricep. Va să zică, nu e bine. Nu ni-i teamă de moarte — asta-i bine; dar de ce a împînzit steagul ăsta toate zările, asta nu pricep. Şi de ce-ar fi rău, mă rog, să trăieşti într-un palat aurit? Or, el cîntă în aşa fel, încît reiese că e contra oamenilor bogaţi. Vedeţi, dar, cît de subversiv, aş zice chiar revoluţionar, poate să fie un cîntecel, în aparenţă nevinovat! Cred că ar trebui să mi-l notez. Iar dumneavoastră vreţi să vă duceţi cu dînsul în munţi! Eh, mai bine-l băgam la gros mai demult, ce mai tura-vura...

— Dar n-aţi putea-o face acum? întrebă pe neaşteptate Heeft.

— Eu? Poliţaiul se fîstîci puţin. Dar ce să fac cu el? Doar n-a vorbit nimic mai aşa, din calea-afară... O să-mi notez eu, fireşte, ca să ţiu minte. Dacă aş primi ordin din Lahore, ar fi altceva. Dar aşa, treaba mea e să vă previn, ca să vă feriţi de el.

— Aha, pricep, făcu Heeft, n-aveţi probe suficiente ca să-l arestaţi.

— Da, da, întocmai, m-aţi înţeles foarte bine. Poliţaiul îşi îndreptă cureaua armei de vînătoare, pe care o purta peste umăr.

— Ei, Heeft, zise Foost cînd se regăsiră singuri, între cei patru pereţi ai camerei, din zi în zi totul e mai clar! Mi-a plăcut îndeosebi ce spunea lambadarul că putem avea neplăceri serioase cu Fazlur în munţi. Şi le vom avea, Heeft, nu-i aşa? Eşti de acord că le vom avea, că nu se poate să nu le avem?

— Ne paşte un pericol, spuse amicul, trăgîndu-şi nervos mustăcioara, un pericol adevărat. Şi asta numai din pricina dumitale.

— Din pricina mea? Nu te înţeleg...

— Ce reproşuri mi-ai făcut din cauza imprudenţei mele cu Guy Lemm. Dar aia a fost un fleac pe lîngă imprudenţa pe care ai comis-o dumneata. N-ai ştiut măcar pe cine iei în maşină. Şi el ţi-a dat astăzi o probă cît se poate de concludentă... Ce facem?

— Dă-mi încă douăzeci şi patru de ore şi am să dau totul în vileag... Să nu-ţi închipui că am aflat abia acum că Fazlur nu este ceea ce se pretinde. Dar îmi mai trebuie o dovadă, şi această dovadă o voi avea mîine...

— Ce dovadă? Mîine n-o să fie prea tîrziu? Poate e mai bine s-o căutăm chiar acum.

— Ai uitat, Heeft, că nu de clarificarea poziţiilor e vorba? Important e ca păsărica să n-o şteargă din colivie. Doar o luăm cu noi. Bine că a primit!...

La celălalt capăt al satului, Umar Ali îi spunea lui Fazlur, învelit în mantaua sa de ploaie:

— Poate că ar fi timpul s-o ştergi, prietene? Ţi-am spus ce s-a întîmplat după plecarea ta. Te vîri în mare primejdie. Du-te acasă, Fazlur. Şi eu o să mă întorc curînd. Toţi oamenii de pe aici spun că n-o să fie chip să trecem cu maşina de-a lungul rîului.

— Ba nu, răspunse Fazlur, n-am să mă duc acasă! Voi merge pînă la capăt. Îmi va fi o lecţie bună pentru viitor. Îţi mulţumesc pentru bunăvoinţa ce-mi arăţi, Umar Ali!

CAPITOLUL AL PATRUSPREZECELEA

În fața lor se deschidea, în toată frumusețea ei neîntinată, o trecătoare cu adevărat sălbatică. În mijloc, rîul își rostogolea spumegînd apele tulburi, cafenii, printre bolovanii mari și netezi, prăbușiți în albie, care își arătau numai pe alocuri spinarea neagră, șlefuită. Era atît de umflat rîul, încît ai fi zis că, dacă mai plouă o dată la izvoare, va acoperi drumul, va ajunge pînă la stîncile de pe partea cealaltă, iar bolovanii, care ies pretutindeni din apă, vor fi înghițiți pentru totdeauna de furia turbată a puhoiului.

Pereți înalți se ridicau de o parte și de alta. Pe alocuri, unde îi despicau văgăuni și rîpi lăturalnice, înguste, întunecoase, bolboroseau pîraie și pîrîiașe fără număr, năvălind cu zgomot de pe pantele ce urcau în zigzag pînă la ghețari, pînă la piscurile învăluite în nori mari, cenușii și albaștri. Pereții strîmtorii erau cînd verticali și netezi, bine șlefuiți, cînd brăzdați de sus pînă jos de jgheaburi, cute și încrețituri.

Din loc în loc se arăta, prin vălmășagul pietrii sure, cîte o padină — minuscul petic de verdeață peste care se înălțau iar pereții abrupți ai stîncilor. Părea că nu se mai isprăvește acel șir de praguri, care se pierdea în înaltul împărăției, unde vuia doar vîntul șfichiuitor. Sus de tot, din creasta

roasă de furtuni se desprindeau bucăți mari de piatră colțuroasă, care se prăbușeau răzbubuind din treaptă în treaptă, stîrnind nori de praf. Uneori se prăvăleau stînci întregi, pînă în mijlocul drumului, silindu-i pe călători să se oprească și să le înlăture. Așa s-a întîmplat și în după-amiaza acestei zile cu mașina lui Foost. Ceasuri întregi țăranii din împrejurimi, cărora Foost le făgăduise plată bună, au muncit la îndepărtarea unei avalanșe de pietre ce blocase drumul.

Le-a trebuit o jumătate de zi. Umar Ali trăsese mașina ceva mai înapoi și, rezemat de scară, privea la munteni, vreo douăzeci la număr, cum mînuiau de zor cazmalele și rângile de fier ca să prăvale în rîu bolovănișul de pe drum. Cu fiecare piatră rostogolită în albie, vîjîitul apei creștea parcă și mai mult, devenea parcă și mai amenințător. Chiar și o ureche nedeprinsă simțea ce mult se schimbase de ieri pînă azi glasul rîului: avea acum ceva înspăimîntător, sinistru, cum înspăimîntătoare era și năvala irezistibilă a puhoiului de apă. Fazlur ajuta și el la îndepărtarea bolovanilor din drum, mînuind cu pricepere ranga. Îndemînarea și puterea lui impuneau țăranilor, care sporovăiau cu dînsul despre cele întîmplate și glumeau cu dragă inimă.

— Oare vom putea răzbi mai departe cu mașina? îi întrebă tînărul pe oamenii aceia plini de praf și de sudoare.

— Mai departe? Pînă unde anume? grăi un muntean cu mustăcioară mică și aspră, barbă la fel de aspră și o pălărie de pîslă cu borurile răsfrînte pe cap.

— Mai încolo, prin strîmtoare, zise Fazlur.
— Pînă la Kucha, ori la Chilmarrabat?
— Pînă la Kucha...
— N-o să puteți răzbi, își dădu cu părerea cel cu barba aspră, ștergîndu-și cu podul palmei năduşeala.
— Nu-i chip, întări altul, cu ochii pieziși: obrajii lui ca bronzul, cu pomeții ieșiți, străluceau de sudoare. Mai încolo o să dați de inundații, avalanșe de pietre. Peste cîteva zile șuvoiul apei o să mături totul. N-o să răzbiți. Mașina o să fie, uite, colo... Și arătă spre mijlocul apelor; profeția lui stîrni rîsete.
— Dar pe jos s-ar putea trece? întrebă iar Fazlur.
— Dacă o iei tu pe jos, ai să răzbești, dacă o iau domnii la drum, n-o să treacă, or să se înece. Nici bivolul, cît e de puternic, nu răzbește prin apa asta.
— Bine, dar eu cum am să trec? reluă Fazlur, opintindu-se într-un bolovan cît toate zilele.
— Ehei, tu ești tînăr, și tînărul răzbește peste tot...
Foost și Heeft ședeau pe niște pietre și fumau cu atîta indiferență, de parcă nu avalanșa de pietre i-ar fi ținut în loc, ci propria lor dorință de a sta jos, pe pămînt, și de a se gîndi în voie. Nici nu-și vorbeau măcar, ci doar trăgeau din pipe și se uitau pe sub sprîncene la pereții abrupți ai strîmtorii ce se ridicau în înaltul albastru al cerului, de unde un vultur cu aripile larg desfăcute urmărea, de la o depărtare de vreo mie de metri, forfota din drum.

— Da' ce căutați voi la capătul cheilor? Nu-i nici o ieșire acolo, zise un flăcău, răsturnînd bolovanul următor în prăpastie.
— Cată ziua de ieri, i-o luă înainte lui Fazlur un om cu față de ladac[1].
Flăcăul rîse.
— Atunci, să se întoarne de unde au purces.
Fazlur răspunse:
— Vor să vadă cum trăiesc oamenii în munți, cum arată locurile de aici.
— Înseamnă că sînt ca iscoadele, care-și bagă nasul peste tot, judecă flăcăul. Or fi bine plătiți pentru treaba asta? Am mai văzut noi dintr-ăștia pe aici și am auzit pe urmă că erau spioni. Iscodeau peste tot, ca și ăștia ai tăi.
— Sînt oameni de știință, spuse Fazlur, înfigînd ranga într-o grămadă de bolovani. Acela cu mustăcioara mai mult scrie, iar celălalt, înalt, mai mult fotografiază. Nu știu de sînt ori nu spioni. Nu știu nici cum sînt plătiți. În orice caz, nu sînt militari.
— Dar pe noi ne-or plăti pentru truda noastră? întrebă alt muntean.
— De nu ne-or plăti, astup drumul la loc, sări flăcăul. Asta nu-i greu. Cine a mai auzit să muncești atîta pe daiboj!...
— Tu mai întîi fă treabă, îi spuse rîzînd Fazlur, și las' pe mine: o să am eu grijă să nu fiți înșelați la socoteală.

[1] Ladaci — unul din neamurile tibetane, care locuiesc în partea răsăriteană a Kașmirului (n. r.)

— Şi lambadarul zicea că ne-or plăti, se amestecă în vorbă alt muntean, care mînuia o lopată. Încă puţin şi gata, o să poată trece mai departe.

Dar îşi făceau loc tot mai anevoie prin trecătoare către miazănoapte. Muşcat de apele furioase ale rîului, drumul se îngusta pe alocuri atît de tare, încît era o adevărată minune că automobilul mai putea înainta; lipit de perete, gemînd din toate încheieturile, se strecura totuşi mai departe. Drumul maşinii era întretăiat de pîrîiaşe şi credeai că acuşi o să se împotmolească în mîzga amestecată cu prundiş şi o să rămînă pentru vecie în mijlocul şuvoaielor lăturalnice; cu toate astea, răzbea, răzbea mereu, desprinzîndu-se din încleştarea pămîntului. La cotiturile mai bruşte luneca, gata-gata să se rostogolească în prăpastie, şi totuşi nu se prăbuşi.

De nenumărate ori au coborît, de nenumărate ori au aşternut în calea automobilului pietre late, de nenumărate ori i-au ascultat cu inima strînsă gemetele de animal rănit, ce se tîrăşte anevoie pe drumul povîrnit. Umar Ali nu scotea o vorbă, dar faţa-i gravă reflecta suferinţele maşinii sale.

Seara îi prinse într-un loc deosebit de pitoresc, unde stîncile se grupau în semicerc şi făceau loc unei costişe, acoperită cu iarbă, ce cobora lin spre rîu. Pe padina asta verde se afla risipită o mică aşezare, un mănunchi de colibe de munte, mai bine zis căsuţe de piatră, foarte mici, cu o încăpere sau două şi nelipsita şură, cu acoperişul apăsat de bolovani, ca vîntul aprig de la munte să nu-l smulgă.

În alte împrejurări, căsuţele acelea crescute la poala steiurilor sure te-ar fi liniştit şi înviorat; simţeai, oricum, un suflet de om prin preajmă şi un loc unde să poposeşti şi să te odihneşti. Noii veniţi fură surprinşi de faptul că nu se vedea nici ţipenie de om în jurul lor, iar căsuţele păreau pustii. Numai colo, pe costişă, zăriră un moşneag încărcat cu coşuri şi desagi; încovoiat sub greutatea poverilor, mergea sprijinindu-se într-un toiag. Cînd Fazlur îl strigă, răspunse cu un bombănit nemulţumit, pe care tînărul nu-l pricepu.

Îl ajunse însă din urmă tocmai în clipa cînd o lua pe o potecă ascunsă vederilor, şerpuind printre stînci, în sus, spre munte. Fazlur vorbi ce vorbi cu dînsul, apoi se întoarse la americani, care-l aşteptau lîngă o căsuţă.

— Ce s-a întîmplat? întrebă Foost.

— Bătrînul mi-a spus că toţi locuitorii au plecat în munţi, pentru că aici va veni curînd *sailabul*: măgura asta nu e sigură, se surpă şi n-au chef să moară.

— Ce-i aia *sailab*? întrebă Heeft.

— *Sailab* înseamnă inundaţie. Bătrînul mi-a arătat spre rîu şi mi-a spus: „Priveşte. Vezi cum arată? Ia-o din loc. Nu mai ai ce căuta aici.“ Ia uitaţi-vă!

Se uitară în direcţia arătată de Fazlur şi văzură mai mulţi oameni cum urcau pe o potecă parcă atîrnată în văzduh peste padina verde; în razele asfinţitului, siluetele lor minuscule aruncau sclipiri argintii şi aurii: luceau ulcioarele şi vesela de aramă, boccelele şi catrafusele pe care le luaseră la spinare părăsindu-şi gospodăriile. Urcau

coasta pieziş, şi procesiunea lor avea ceva trist şi îngrijorător.

Foost şi Heeft schimbară o privire.

— Destul pentru astăzi, zise primul. Heeft şi cu mine vom rămîne aici.

Şi intră în căsuţa, în care nu mai rămăseseră decît lăzi, scrinuri şi cufere goale, cîteva scăunaşe scunde şi paturi de lemn fără saltele. Lîngă vatră zăcea un braţ de vreascuri uscate.

— Nu putem aduce şi maşina aici, spuse Fazlur.

— Poate prea bine să rămînă lîngă căsuţa de jos, unde o să stai şi tu împreună cu Umar Ali. Curios, unde văd ei primejdia?

Foost porunci şoferului să aducă din maşină conserve, lumînări, pături şi alte lucruri trebuincioase şi să facă focul în vatră, ca să se mai dezmorţească încăperea, ai cărei pereţi erau umezi.

Pînă se schimbară, punîndu-şi haine mai călduroase, şi pînă ce şoferul făcu focul, se înseră de-a binelea. În trecătoare, zgomotul se stinse pe dată şi chiar urletul apelor în creştere se schimbă, devenind mai înfundat. Heeft ieşi din căsuţă să se mai plimbe puţin pe drum înainte de a se întuneca de tot.

Fazlur urcă mai sus de padina pe care se aflau căsuţele. În acest loc, auzi de după stînci un zgomot nou, care-l surprinse. Parcă undeva lîngă el sau dedesubtul lui s-ar prăbuşi apele unei cascade. Ciudat e că nu vedea în jur nimic. Ocolind stîncile se trezi în faţa unui torent orbitor şi asurzitor, care se rostogolea în rîu cu repeziciunea unui tren, ceva mai la dreapta costişei line cu căsuţe. Îşi dădu seama îndată că dacă torentul va fi alimentat de ploile ce cădeau sus, pe munte, atunci o să se reverse, o să măture din calea lui căsuţele şi o să se prăvălească în rîu cu atîta furie, încît nici o putere din lume n-o să poată ţine piept forţei lui distrugătoare. Fazlur cunoştea asemenea torente şi nenorocirile pe care le pot pricinui. Orice vietate luată de curent e definitiv pierdută. Oare de acest torent se temeau localnicii, sau de o inundaţie generală? Oricum, era limpede că maşina nu-şi va putea continua drumul.

Fazlur trecu de ultima căsuţă şi o apucă pe poteca ce urca în munţi. De aici vedea bine o parte a drumului acolo, jos; deasupra drumului zări o stîncă mare, de pe vîrful căreia puteai ajunge pe poteca unde se afla el acum. Chiar dacă ai ajunge în fugă la stîncă, oricît de puternic ai fi, tot nu te-ai putea căţăra pe ea. Dar dacă ţi s-ar arunca de pe stîncă o frînghie, ai fi salvat. N-ar strica s-o aibă în vedere. Trecu aşadar pe creştetul stîncii, ceea ce nu-i fu greu, şi-l zări jos de tot pe Umar Ali stînd lîngă maşină. Îl strigă. Şoferul se uită nedumerit în jur, căci nu înţelegea de unde vine strigătul. Zărindu-l în sfîrşit pe Fazlur cocoţat pe stîncă, îi răspunse, încredinţat că se căţărase pe acolo ca să se distreze.

Întorcîndu-se pe potecă, Fazlur ocoli nişte bolovani şi vru s-o ia în jos, dar văzu în faţa sa, coborînd cărarea spre căsuţa americanilor, o femeie; n-o desluşea prea bine, fiindcă mergea repede şi cotiturile potecii întortocheate o ascundeau privirii; grăbi pasul ca s-o ajungă. Văzu cum, la fereastra deschisă a căsuţii răsări Foost, care se uită în sus, o zări pe munteancă, apoi dispăru în ca-

meră. Ţăranca nu-l observase; deschise repede uşa şi intră în casă. Fazlur o luă la fugă cît îl ţineau picioarele. În casa liniştită la început, răsună deodată un ţipăt ascuţit. Era glasul femeii. Fazlur ajunse în goană la uşă, o smunci şi pătrunse în încăperea slab luminată de o lumînare şi de focul din vatră.

Înaintea lui se aflau Foost şi o fetişcană, pe care acesta o ţinea strîns de mîini. Ce se întîmplase? Intrînd în casa unde nu se aştepta să găsească pe cineva, fata se dusese într-un ungher şi se aplecase, căutîndu-şi lucrul după care venise; dar cînd s-a ridicat, a simţit că o apucă cineva de mîini. De spaimă, strigase. Cînd îl văzu însă pe Fazlur, în care recunoscu pe dată un om din Chitral, se linişti şi se arătă doar nedumerită că *sahibul* acela necunoscut o ţine atît de strîns.

Foost, la rîndul lui, zărind-o pe geam şi bănuind că vrea să intre în casă, crezuse că e trimisă de Fazlur. Cum singur nu putea să se explice cu necunoscuta, care, după cît i se păru, scotocise prin lucrurile sale, aruncate pe patul de lemn, hotărîse să n-o scape din mînă. Ţipetele fetei n-au fost auzite nici de Umar Ali, care era pe malul rîului, nici de Heeft, care o luase mult înainte pe drum şi se întîlnise pe neaşteptate cu un călăreţ, însoţit de un servitor, tot călare.

Fazlur o examină pe necunoscută; ochii ei, în care uimirea se amesteca şi cu niţică spaimă, îl cercetau cu interes. Fata nu era din cele sperioase, ci era sprinţară şi cu limba ascuţită, ca toate muntencele.

— Ce mă tot ţine de mînă ţapul ăsta bătrîn? zise ea. Dacă i-e frică de mine, spune-i că nu muşc.

— Ce cauţi aici? Ai luat ceva?

— Ştii că ai haz să mă întrebi ce caut şi ce dreg în casa mea...

— Dar ai tăi unde-s? Au plecat în munţi?

— Şi eu plecasem, dar mi-am uitat basmaua cea nouă şi m-am întors s-o iau. Nu-mi închipuiam că de cum voi părăsi acest palat vor poposi în el un prinţ cu întreaga lui suită!

— Ei, ei, surioară, oare aşa să fie cum spui?

— Mai întîi zi-i să-mi dea drumul, că altminteri într-adevăr face cunoştinţă cu dinţii mei.

— Daţi-i drumul, spuse Fazlur, a venit să-şi ia o basma pe care o uitase aici. Aceasta e casa ei...

— Dar unde-i basmaua? Minte... mîrîi Foost; totuşi îi dădu drumul.

— Caută-ţi basmaua, zise Fazlur.

Fata se aplecă uşurel ca o pisică, scotoci sub pat şi scoase la iveală o basma ieftină, verde cu dungi aurii, care foşni în mîinile ei, şi-o puse pe cap, peste tulpanul alb. Încercă apoi să se strecoare pe uşă, dar Foost îi tăie calea şi o prinse iar de mînă. La lumina focului, faţa americanului i se păru lui Fazlur congestionată, buhăită şi neplăcută la vedere. Foost îl privea pe tînăr cu ochi reci şi răi.

— Spune-i că eu şi cu prietenul meu dorim să rămînă cu noi. Spune-i că nu-i vom face nici un rău. Şi o vom plăti foarte bine. Tradu-i.

Fazlur se uită la flacăra tremurătoare a lumînării, la fata care-l privea pe Foost şi care, deşi

nu pricepea o boabă englezeşte, ghicise totuşi că de dînsa era vorba, şi îşi zise : „Ce-ar fi să isprăvesc dintr-o dată ? Îi trag una zdravănă lui Foost, apoi o duc pe fată la părinţii ei, în munţi, şi las baltă toată aventura asta ?“

Dar imaginaţia lui de artist, nesecată şi capricioasă, îi sugeră pe loc altceva, şi chiar atît de imperios, încît acţionă fără zăbavă. Îndepărtă mîna lui Foost de pe braţul fetei, şi, hipnotizînd-o cu privirea-i aspră, spuse americanului, arătîndu-i talismanul pe care-l purta munteanca la gît :

— Să n-o atingeţi. Aduce numai nenorocire. Fetele din partea locului sînt nişte vrăjitoare, fac farmece. Ne-ar pricinui la toţi numai necazuri. Nu e bine să aveţi de-a face cu ea.

Foost rîse neîncrezător şi răutăcios :

— Da' ce, numai tu singur vrei să ai de-a face cu ea ?

— Nu, nu ţin de loc, fiindcă e o vrăjitoare, şi n-am poftă să păţesc ceva neplăcut...

În timp ce schimbau la iuţeală aceste replici scurte, fata se uita atentă cînd la unul, cînd la celălalt, neînţelegînd nimic, dar simţind că de ea era vorba şi că Fazlur îi ţine partea. Tînărul era frumos şi-i plăcea.

— Prostii, strigă Foost. Dacă nu ne putem culca cu dînsa, atunci barem să ne ghicească. Am să-i plătesc. Sînt curios să ştiu cum sînt vrăjitoarele de aici. Iar dacă mă minţiţi amîndoi, atunci să ştii că întorc foaia.

— Ce mai vrea omul acesta cu ochi morţi ? întrebă fata.

— Pe tine te vrea...

Tînăra izbucni în rîs.

— Să trimeată peţitori la taica pe muntele de peste rîu... Şi altceva ce mai pofteşte ?

— Vrea să-i ghiceşti. Eu i-am spus că toate de aici sînteţi vrăjitoare şi faceţi farmece. Şi cînd mă uit la tine, îmi dau seama că n-am greşit...

Fata rîse încetişor.

— Nu ştiu să ghicesc.

— Ce zice ? întrebă Foost nerăbdător. De ce rîde ?

— Rîde pentru că, zice ea, niciodată n-a ghicit unui *sahib* atît de mare. Şi mai spune că ghicitul poate să ucidă. „Să se păzească“, a zis ea.

— Ia să nu-şi facă griji în privinţa sănătăţii mele ! Să-mi ghicească imediat...

Fazlur îi tălmăci :

— Vrea să-i ghiceşti, altfel nu-ţi dă drumul.

— Dar o să-mi dea bani pentru ghicit ?

— Sigur că o să-ţi dea.

— Bani mulţi ?

— Mulţi.

— Dar cum să fac ? Nu ştiu să ghicesc.

— Ascultă-mă pe mine şi o să fie bine. Am să-ţi spun tot ce trebuie să faci. Numai să nu te miri de nimic şi să fii serioasă. Dacă pufneşti în rîs, totul e pierdut, te va alunga şi nu-ţi va da un sfanţ. Aşa. Mai întîi stai liniştită ; eu am să-i spun că trebuie să te pregăteşti... Şi întorcîndu-se spre Foost : Fata primeşte, dar vrea mai întîi să se reculeagă, să se concentreze, ca să poată ghici viitorul. Trebuie să-şi amintească descîntecele.

Spre marea-i mirare, constată că Foost îl crede. Ambianţa era şi ea propice : întuneric, flacăra

pîlpîitoare a luminării, care alunga umbre tainice pe pereți, trosnetul vreascurilor în vatră... Fata, care începuse și ea să se complacă în acest joc, să intre în rol, se cam tulburase ; sclipirea jucăușă din ochi pierise ; gravă, agitată, ea întindea involuntar brațele goale, pe care străluceau brățări bătute cu turcoaze, de parcă voia să-l cuprindă pe Foost. Semăna cu o pisică sălbatică uriașă, gata să se repeadă.

Tăcerea devenise apăsătoare. De jos, dinspre rîu, venea un zvon înfundat, ca vuietul unei mulțimi uriașe de oameni. Vîntul rece se strecura prin crăpăturile ușii și ferestrelor, clătinînd trîmba de fum ce se înălța din vatră.

— Vom ghici în funingine, zise tînărul și ea repetă cuvintele. Nu-mi ține isonul, continuă el, trebuie să vorbim lucruri diferite. Am să-ți șoptesc ce să spui, iar tu să repeți cu glas tare... Zice că va ghici în funingine, se adresă Fazlur americanului. Vă roagă să luați din vatră funingine și să vă mînjiți bine palma stîngă.

— N-ar putea ghici în altceva? întrebă Foost, căruia îi trecu prin minte că totul nu-i decît o comedie, în care el ar avea rolul păcălitului.

Dar buzele fetei, care păliseră în chip ciudat, mîinile, care-i tremurau (de emoție i se făcuse frig), îl impresionară și-l făcură să vrea cu orice chip să-și afle viitorul.

Fata șopti :

— Să începem odată, altminteri o să priceapă că-l tragem pe sfoară.

— Fata spune, tălmăci Fazlur, că numai în funinginea din vatră se poate ghici bine.

Foost se supuse ; cu o așchie luă din vatră funingine — era destulă : ți-ar fi ajuns să mîzgălești un perete întreg ! — și întinse grămăjoara pe palmă, ca s-o acopere toată. Fata îi luă mîna într-a ei și deveni atît de serioasă, încît Fazlur își zise că într-adevăr au mers cam departe. Era însă prea tîrziu ca să mai dea înapoi.

— Tu îi vrei răul ? întrebă munteanca.

— Da, îi vreau răul, șopti el la repezeală, apoi tare, către Foost : Deocamdată n-am să vă traduc nimic. S-o lăsăm să se concentreze. Am să vorbesc numai în șoaptă, ca să n-o tulbur.

— Vezi numai să nu-i spui prăpăstii, că mă sperii și pe mine, spuse fata, și tînărul își dădu seama că au intrat tustrei într-un joc care-i tulbura de-a binelea.

— Nu cumva să rîzi, o mai preveni Fazlur o dată ; dar recomandarea era de prisos : fetei nu-i ardea de rîs.

Strîngea cu degetele ei subțiri, lungi și negricioase mîna mare a lui Foost ; acesta nu-și amintea să mai fi trecut vreodată prin asemenea încercare. O auzi pe fată murmurînd cuvinte neînțelese : ea îi spunea lui Fazlur că vede într-adevăr pe funingine niște desene și le cercetează cu curiozitate.

Fazlur tălmăci :

— Vede că așteptați pe cineva... Sînt doi și încă doi...

Foost tresări. Mișcarea se transmise fetei, care, pentru a nu-și trăda tulburarea, îi strînse și mai tare mîna. Nu-și lua ochii de la palma înnegrită ; buzele ei șoptiră :

— Simt că n-am să mai pot răbda...

— Spune că-i aşteptaţi degeaba. Întreabă cine sînt şi unde se află acum. I-ar fi mai uşor să ghicească mai departe.

— Ce-i pasă? Nu-i totuna? ripostă Foost.

Inima îi bătea mai repede: i se părea că mititica asta negricioasă îi ghicise gîndurile.

— „Ei nu vor veni", aşa spune fata. Şi mai zice: „Văd zăpadă, zăpadă, noapte, zăpadă, zăpadă multă, munţi. Merg tuspatru..."

Se întrerupse. Fata închise ochii, muşcîndu-şi buzele. Lumina palidă a lumînării, răsfrîntă de dungile aurii ale basmalei, arunca pe faţa ei pete mişcătoare. Rămase cu ochii închişi. Fazlur se aplecă spre dînsa şi o auzi şoptind:

— Termină odată, nu mai pot!

Tînărul se îndreptă.

— Ea spune: „Văd zăpadă, munţi, întuneric, noapte, zăpadă. E pustiu. Nu mai văd nimic. Ninge. Nu vor veni. Am obosit..."

— Nu se poate! strigă Foost. Dinţii îi clănţăneau. Îşi smulse mîna, murdărind-o şi pe fată cu funingine.

— Nu se poate? repetă Fazlur, simţind că neliniştea americanului îl cuprinde şi pe dînsul. Ce nu se poate?

I se părea că acum se va întîmpla ceva, ceva neaşteptat. Buzele lui Foost tremurau, de parcă ar fi vrut să vorbească, dar nu se putea hotărî.

Fata rosti:

— Plec. Mă doare capul.

— Cere bani, traduse Fazlur.

Foost vîrî maşinal mîna în buzunar şi-i dădu zece rupii. Tînăra ascunse bancnota, fără s-o privească.

— Nu se poate, mormăi iar americanul, ştergîndu-se cu batista de funingine.

— Şi acum, şterge-o, zise Fazlur fetei, dar să mă aştepţi pe potecă; e lumină acum, e lună.

— Te aştept, răspunse dînsa şi se strecură iute afară, trîntind uşa atît de tare, încît Foost tresări.

Americanul şedea încruntat în mijlocul talmeş-balmeşului de pături şi saci cu alimente. Dinaintea lui, în picioare, tînărul îl privea cu aer încurcat. Îi spuse:

— Dumneavoastră aţi vrut să vă ghicească. Nu ştiu de ce v-aţi indispus. Ce legătură poate avea cu noi?

— Da, rosti Foost, cufundat în gîndurile lui, părînd că îşi răspunde sieşi. Şi dacă are totuşi legătură? Ce spun?!... Era cît pe ce să comită o imprudenţă; scutură capul şi-şi recăpătă calmul. Fazlur, zise el din nou, ai dreptate, e o vrăjitoare. De ce-s supărat? Mi s-a făcut silă. M-am plictisit. O urăsc, şi pe tine te urăsc, pe toţi îi urăsc...

— Ce spuneţi! exclamă tînărul.

Îi întrerupse un zgomot de glasuri: cineva bătu în uşă, apoi două siluete întunecate se iviră în prag.

Primul era Heeft, îmbrăcat cu un pulover gros şi o scurtă călduroasă, cu o pălărie cu boruri mici pe cap, căci se schimbase înainte de plimbare. Îl urma şchiopătînd şi sprijinindu-se în bîtă un asiatic, tinerel, în halat, pe sub care se zărea o vestă

groasă de lînă ; purta pe cap o căciulă tot de lînă. Avea buze groase, cărnoase, nas mare și turtit, pomeții obrajilor ieșiți în afară, ochi înguști și oblici ; o cicatrice groasă îi brăzda fruntea, pînă la rădăcina nasului ; vinele de la tîmple îi erau umflate, fața schimonosită trăda o cumplită oboseală.

Ajuns în cameră, se sprijini de perete, ca și cînd nu l-ar mai ține picioarele. Fazlur pricepu că individul venea de dincolo, din partea cealaltă, căci altminteri Heeft nu l-ar fi adus în halul ăsta în fața lui Foost. Vru totuși să se convingă că nu se înșeală.

— Dacă nu aveți nevoie de tălmaci, m-aș duce să-mi caut un culcuș, zise el, sperînd că Heeft o să-l oprească.

Dar acesta îl lămuri :

— O rupe nițel englezește, ne-om înțelege.

După plecarea lui Fazlur, Heeft întinse un scăunel noului venit.

— Să-i dăm de băut, e înghețat bocnă.

După ce trase un gît de whisky, oaspetele privi în jur, vădit dezamăgit de sărăcia camerei unde fusese primit.

— L-am descusut între timp. Vorbește prost englezește, dar eu îl pot înțelege. Vine din partea lui Ullah-khan.

— Ei ? Foost simți un fior rece, furnicîndu-l de-a lungul spinării. Ce spune Ullah-khan, unde-i biletul ?

— A pierdut biletul, zise Heeft, nu-l vezi în ce hal e ? A scăpat în apă geanta cu biletul, în timp ce trecea rîul...

— Da. Apa rău, foarte rău. Necunoscutul, venindu-și în fire, prinsese glas ; gesticula larg, însoțindu-și mișcările cu șuierături și fluierături. Drum rău, foarte rău (aici emise niște sunete care aminteau clocotul apei, și Foost crezu că vrea să le arate cum căzuse geanta cu biletul în rîul furios).

— Știe ce cuprindea biletul ?

— Știe, mi-a spus că l-a citit și a memorat cuprinsul.

— Acolo fost așa, rosti anevoie trimisul, căutînd cuvintele cu încetineală. Ullah-khan roagă nu supărați pentru vești. Vești proaste. Pare chinezi ucis toți, ucis toți la graniță. Dar asta nu mai zice, asta zvon. Ei venit din munți. Așa scris bilet. Atît. Ullah-khan roagă nu supărați. Tot bilet spus la voi.

Întunecat, Foost îl întrebă :

— De unde ești ?

— Jarkand, răspunse individul. Din Jarkand estem. Fost greu de mers. Dincolo de trecătoare rău, foarte rău. Puțin lipsit să nu pierit. Scăpat teafăr, numai bilet — nu-i. Apa rău.

Mesajul era clar, n-avea nici un rost să-l mai descoase.

— Și acum, unde te duci ? îl mai întrebă Foost. Sau rămîi aici ?

— Nu rămîi, răspunse omul din Jarkand. Mergem rîu în jos. Mergem Chitral. Cineva acolo estem. Acolo mergem.

— Doar n-ai să pleci noaptea ? zise Heeft.

— De ce nu pleci? Pleci noaptea. Ziua dormit. În peştera dormit. Umblat sus, numai prin munţi, apa foarte rău estem. Apa moarte estem.

— Ei bine, du-te, spuse Heeft întristat, dîndu-i bani; omul din Jarkand se mistui în noaptea misterioasă, neliniştitoare.

— Ciudat, foarte ciudat, făcu Foost.

— Ce e ciudat? întrebă amicul lui, care-şi încălzea mîinile la vatră.

— Ciudat e că ştiu de acum un ceas că s-ar putea să nu mai vină. Aici, în casa asta am aflat.

Heeft ridică mirat sprîncenele.

— De la cine?

— De la o stafie, de la o vrăjitoare mackbethiană, care bîntuie munţii aceştia.

— Poate că şi ea e în slujba lui Ullah-khan?

— Tare mi-e teamă că dacă e în slujba cuiva, nu e în nici un caz de partea noastră...

Fazlur îl aşteptă pe omul din Jarkand şi, cînd îl văzu apucînd pe drum, o luă la picior ca să-l ajungă.

— Eşti flămînd? îl întrebă el.

— Nu, sînt sătul, răspunse necunoscutul, dar mă grăbesc. Cobor de vale.

— Noaptea? Nu vrei să mîi aici?

Omul din Jarkand îl privi pieziş:

— Pe timpurile astea nu poţi lăsa pe altul să te radă fără să-ţi rişti capul.

— Dar ei? zise încet Fazlur. Ei vin în întîmpinarea noastră din China?

Omul din Jarkand îşi trecu muchea palmei peste gît.

— S-a zis cu ei, şi îşi potrivi pe cap căciula groasă de lînă, peste care avea petrecuţi ochelari de munte în montură sclipitoare de metal alb.

Fazlur îşi luă rămas bun şi o apucă în sus, spre potecă, unde trebuia să-l aştepte fata. Afundîndu-se cu ea în munţi, nu-i mai văzu pe cei doi călăreţi, care se iviseră jos, pe drum. Unul descălecă, aruncă celuilalt dîrlogii şi începu să urce drept spre căsuţa unde se aflau Foost şi Heeft: tovarăşul lui duse caii la rîu.

Cînd noul venit bătu în uşa căsuţei, îi deschise Heeft, care-l salută ca pe un vechi şi bun prieten.

— Poftiţi, *mister* Riklin, intraţi, *mister* Foost ştie că ne-am întîlnit. Ne pare bine că putem înnopta împreună sub acest modest acoperiş. *Mister* Riklin e inginer şi bun cunoscător al drumurilor de munte...

— Afurisite drumuri! zise noul venit, şi faţa lui de pastor-propovăduitor se schimonosi. Acum treizeci de ani, cînd am venit în India, nici prin gînd nu mi-ar fi trecut că tot aici o să-mi sfîrşesc zilele.

Intră Umar Ali, care începu să facă ordine în cameră. Flacăra ţîşni mai zglobiu în vatră, odăile fură dereticate, paturile de campanie aranjate, ceainicul prinse a cînta pe foc. Se destupă o sticlă de whisky. Pe masă se înşiruiră pesmeţi, prăjituri uscate, cutii de conserve desfăcute. Servitorul lui *mister* Riklin îi aduse sacul de dormit şi perna pneumatică. Atmosfera de singurătate pieri graţie noului venit, interlocutor sarcastic şi caustic, ceea ce făgăduia şi discuţii aprinse înainte de culcare.

Riklin şi Heeft se aranjară în încăperea din fund, lăsîndu-i-o lui Foost pe cea din faţă. Apoi se puseră tustrei la masă, înfulecînd ca lupii, căci ziua fusese grea pentru ei şi erau lihniţi. Măcar seara voiau să-şi ia revanşa.

— Sînteţi veteran prin aceste locuri, zise Foost. N-am crezut că am să întîlnesc vreodată un om credincios unei singure ţări. Ce v-a reţinut şi vă reţine aici ?

— Ghinioanele, *sir*, răspunse Riklin, ghinioanele teribile care m-au urmărit toată viaţa. Sînt bolnav şi-mi fac bine numai meleagurile unde mi-am petrecut tinereţea. Sufăr de boala amintirilor. In India mi-am înmormîntat soţia, toţi copiii şi toţi prietenii. Acum sînt completamente singur, completamente liber şi completamente potolit. Construiesc poduri pe care le distrug mereu rîurile turbate ; construiesc drumuri, care se prăbuşesc în aceleaşi rîuri furioase ; rătăcesc printr-o ţară, care a înnebunit de tot, şi sînt nevoit să merg mereu ; dacă peregrinările mele ar înceta, în clipa aceea aş muri şi eu.

Bău o înghiţitură de whisky, se strîmbă, muşcă din biscuitul uns cu pateu de ficat, şi faţa-i veştejită, bătînd în trandafiriu, se acoperi cu pete aprinse.

Foost se trînti pe pat şi se înveli cu pledul ; fuma şi se gîndea mereu la ghicitul de adineauri şi la omul din Jarkand. Heeft mîrîia sacadat :

A fost odată o ţară ca în vis,
Unde trăiam ca-n paradis...

— La India vă referiţi, văd eu... Dar India nu mai există, spuse Riklin. Există un Bharat şi un Pakistan, ba chiar două : unul de Est şi altul de Vest. Aşa că la care din ţări se referă cîntecelul dumneavoastră ? Şi eu credeam la început că ele formează un tot unic, că ele sînt bogăţia mea. În tinereţe m-am îndrăgostit de India. Nu, nu de frumoasele negricioase de pe aici, ferească sfîntul! Deşi trebuie să recunosc că am întîlnit pe vremuri tipuri interesante. India... Mi-a fost drag s-o înfulec ca pe o delicatesă de soi. Am vrut să trăiesc în lux, şi am trăit, am vrut supunere oarbă, şi am avut-o. Am vrut să mă îmbogăţesc, şi m-am îmbogăţit. Energia mea n-avea margini, nu existau legi pentru mine.

— Nu existau legi pentru dumneavoastră, zise Heeft, în schimb aţi ajuns astăzi să căutaţi adăpost într-o amărîtă de cocioabă. Călătoriţi noaptea în interes de serviciu, însoţit doar de o biată slugă. Unde mai e, oare, energia dumneavoastră fără margini ? Unde vă e atotputernicia ?...

— Da, făcu Riklin, s-a dus, n-a mai rămas nimic. Eu sînt însă aici. Am şi amintiri. Dar mai bine să nu vorbim de asta. Admit că dumneavoastră, popor tînăr, aveţi multe motive să ne ocărîţi. Să ştiţi însă că istoria Indiei, care e opera englezilor, este o istorie strălucită. De cîtă artă, diplomaţie, curaj, cruzime, cinism şi viclenie a fost nevoie ca să ţinem în mîini o asemenea ţară şi să-i aducem frontierele pînă la locul unde mă aflu acum, împreună cu dumneavoastră ! Înainte n-aş fi vorbit aşa. Ce mi-a venit s-o fac acum ? Fiindcă trăiesc numai în trecut. Mi-am risipit viaţa

aici. Mi-au trecut prin mîini averi. Le-am irosit, așa cum mi-am irosit și sănătatea. Și nu pot să plec nicăieri, blestemînd aceste drumuri, aceste meleaguri, acești oameni, care au înnebunit azi de-a binelea. Nu pot să plec nicăieri, nu pot. Sufăr de atîtea boli, încît aș oferi material de studiu pentru mai multe clinici deodată. Dar n-are importanță. Mai am destule forțe ca să urc în șa și să bat drumurile acestea infernale. Grele timpuri au venit! Noi am plecat din India, eu însă nu. Eu, inginerul Riklin, pe care toți îl cred scrîntit, n-am plecat și n-am să plec. Puteți să-i ziceți cum poftiți, dar pentru mine asta a fost, este și va fi India. Nu cred că ei pot să se guverneze. Experiența aceasta a și costat cîteva milioane de victime și o să mai coste multe.

Mai băură cîte un pahar de whisky, apoi rămaseră cufundați în gînduri.

Heeft rupse la un moment dat tăcerea:

— Dacă imperiul englez a părăsit arena, n-avem nimic împotrivă să-l moștenim. *Mister* Riklin lasă India moștenire, bunăoară, lui *mister* Heeft — n-ar suna prea rău, ce ziceți?

— Dumneavoastră? exclamă Riklin, ai cărui obraji ardeau ca para focului după al treilea pahar de whisky. Dumneavoastră să moșteniți India? Mă rog, fie. Dar, *gentlemen*-i, vă vor trebui și dumneavoastră vreo două veacuri ca s-o cunoașteți și s-o cuceriți. Eu, unul, vă urez succes, însă luați aminte că nu poți guverna un popor dacă nu-l cunoști.

— Secolul nostru este secolul vitezei, interveni Foost, și nicăieri, nici în India, nici în Pakistan,

nici mai știu eu unde nu se poate întîmpla vreun eveniment de care să nu aflăm noi, americanii, oricît de bine s-ar păstra secretul. Pe timpul cînd vă băteați cu populația țărilor pe care le-ați transformat în colonii, tehnica vă dădea o superioritate minimă. Alta e tehnica acum, *mister* Riklin. Azi trebuie să ne descurcăm și fără cunoașterea științifică a așa-numitului popor. Cu tehnica de acum, ne putem dispensa de el. Avem nevoie de aerodromuri, șosele, materii prime strategice — și de cuvîntul dumneavoastră de onoare că o să rămîneți neutri. Restul, ne privește. Cine a construit aerodromuri și șosele, cine are în rezervă bombe atomice și în avangardă băncile poate să încheie orice tratat de pace, prietenie și ajutor reciproc și să nu se mai gîndească la poporul de care vă temeați atîta în India. Nimeni n-o să-i răpească tradițiile și drepturile. În secolul nostru, forța hotărăște totul. Trăim într-un secol nou, *mister* Riklin... Anglia a cam obosit, s-o lăsăm deci să se odihnească nițel. Nu-i așa? În sănătatea dumneavoastră! Vă sîntem recunoscători pentru mărinimosul dar! Luăm în primire India, Heeft! Și puțin îmi pasă dacă se numește acum Bharat ori Pakistan.

— Mă rog, suspină Riklin, amețit de-a binelea, forța hotărăște totul. Bine spus! Sînt de acord. Iar eu nu mai am putere. Dacă țineți neapărat, luați-i pe toți — ducă-se dracului! Dar țineți minte ce vă spune Riklin cu limbă de moarte: să nu le dați hrană, să nu le dați medicamente, să-i țineți flămînzi. Așa va fi bine. Iar eu am să fac drumuri. Să nu vă închipuiți că vă cedez India

fiindcă-s beat. Nu, v-o cedez pentru că, oricum, e a nimănui! Las' să fie a dumneavoastră. Iar eu am să construiesc drumuri. Asta-i un lucru important, domnilor! Acum, n-aveţi unde merge. Cunosc locurile astea: totul se va nărui! Vine inundaţia şi toate podurile se duc dracului, pînă şi la Chitral. Aşa se întîmplă în fiecare an. De ce să plecaţi? Ce sînteţi dumneavoastră? Şi dumneavoastră sînteţi specialist în construirea drumurilor de munte? se adresă el lui Heeft, umplîndu-şi din nou paharul.

— Eu? Nu, nu sînt inginer de poduri şi şosele, sînt botanist. Strîng plante, flori de cîmp în ierbare, n-am nimic comun cu drumurile...

— Atunci poate că dumneavoastră sînteţi inginer de poduri şi şosele? îl întrebă englezul pe Foost, care se făcuse roşu ca racu de atîta băutură.

— Da' de unde, e geograf, explorator celebru, membru al clubului „Himalaya", răspunse Heeft în locul lui.

— Onorabili cetăţeni, onorabili! Riklin introduse în gură o felie uriaşă de caşcaval şi continuă să vorbească molfăind-o. Şi ce i-a adus pe onorabilii domni tocmai aici, la dracu-n praznic, unde îmi îmbogăţesc colecţia de boli ca să demonstrez că inundaţia va avea loc negreşit? Asta o ştie şi ultimul pui de cioban. Dar trebuie să înaintez un raport. M-au uitat aici, da, m-au uitat, zise el brusc, şi indigenii ăştia cu nasul ca un cioc de raţă sînt toţi nişte mişei şi trădători. Să nu vă încredeţi în ei. Vă vor trăda. Drept să vă spun, nu ştiu ce-aţi putea găsi interesant aici. Ori

poate că trebuie să înaintaţi şi dumneavoastră vreun raport?

Riklin rîdea acum răutăcios, cu glas spart ca de beţiv.

— Noi sîntem turişti, alpinişti şi scriem articole pentru reviste ştiinţifice de geografie. Mergem spre Baroghil.

— De la Baroghil pînă în Uniunea Sovietică e o aruncătură de băţ, făcu Riklin, clipind din ochi cu înţeles, să vă uitaţi şi dumneavoastră la ţara aceea, face s-o vedeţi...

Americanii, destul de ameţiţi şi ei, îi aruncară o privire dispreţuitoare. Heeft îl chestionă:

— Credeţi că vom ajunge cu bine la Baroghil?

— Unde? bolborosi Riklin, cu o voce venită parcă de pe alt tărîm. Să ajungeţi?... Pentru ce?...

Era turtă, totuşi nu pregeta să bea.

— Noroc că nu trebuie s-o pornească la drum noaptea: mai mult ca sigur că ar cădea de pe cal...

— Cine cade de pe cal? zise englezul. Pe aici nu-s cai. Numai asini, cai — ioc... Numai eu am... Din Quetta. Straşnic armăsar... Nu, nu-s cai pe aici. Să mergeţi... unde să mergeţi? Baroghil... Apoi, izbutind să-şi amintească: A, Baroghil... Ha, ha, ha! Baroghil! Păi bine, mîine o să fie aici... aici... fundul mării!

— E beat mort, constată Foost. Ce facem cu el?

— Să-i mai dăm un pahar şi apoi să-l vîrîm în sacul de dormit. Iar noi trebuie să discutăm serios, fiindcă englezul ăsta n-are să ne deranjeze.

Afară, pe poteca bolovănoasă, răsună zgomot de paşi, apoi cineva bătu puternic, dar respectuos, în uşă.

— Drace, parcă-am fi la oraş, toată noaptea o să avem musafiri, zise Heeft, ridicîndu-se. Deschise uşa.

Afară era senin şi rece. Pe cerul verzui se conturau limpede stîncile dinţate care dominau apa. În faţa uşii se afla un poliţist, cu gulerul vestonului ridicat, cu cartuşiera petrecută peste umăr şi arma de vînătoare în bandulieră; era ud tot, pînă şi mustaţa, în care licăreau picături de apă. Heeft îl recunoscu: era poliţistul care le tălmăcise sensul adevărat al cîntecului despre pace pe care-l cîntase Fazlur.

— Am venit la domniile-voastre, rosti omul, ştergîndu-şi picioarele de prag.

O pală de vînt stinse lumînarea; Foost îşi dete silinţa s-o aprindă, iar Heeft îl întrebă între timp pe poliţist:

— De ce sînteţi ud?

— M-a prins o ploicică. Spre dimineaţă o să plouă iar, cu siguranţă. Omul făcu un gest: O să plouă acolo, în munţi. V-am adus un bilet din partea lambadarului.

— Veniţi lîngă foc să vă încălziţi, cred că aţi îngheţat, îl pofti Foost, umplîndu-i cu whisky un pahar.

Poliţistul făcu o plecăciune şi, strîmbîndu-se, dădu duşcă băutura, ca pe un medicament, apoi vîrî anevoie mîna în buzunarul interior, scoase un portofoliu de piele şi din el un bilet. Lambadarul îi prevenea că nu-şi vor putea continua drumul: se aşteptau mari avalanşe şi inundaţii. Îi ruga stăruitor să se înapoieze în sat, unde va face toate pregătirile ca ei să se simtă cît mai bine. Populaţia a şi părăsit locurile ameninţate.

— E adevărat că oamenii pleacă de teama unei inundaţii? întrebă Foost.

— Da, e adevărat, au şi plecat, toţi. Dacă vreţi să vă convingeţi, uitaţi-vă prin casele astea: îs pustii. Rîul e gata-gata să se repeadă. Apropiaţi-vă şi priviţi-l. E ca o fiară sălbatică. Aşa se întîmplă pe aici în fiecare an. Acum e tocmai timpul inundaţiilor. Ce să-i spun lambadarului?

— Dar ce, plecaţi chiar acum înapoi?

— Nu, mi-am lăsat asinul în paza servitorului inginerului de drumuri, iar eu o să găsesc unde să dorm. Am cu mine o pătură groasă. Nu vă îngrijiţi de mine.

— Vom lua o hotărîre în zori. Unde vă putem găsi?

— Lăsaţi că vin eu să vă caut, zise poliţistul. Cred că o să vă întoarceţi. Noi vă aşteptăm. Ce seară plăcută am petrecut atunci! O să mai aranjăm noi una. Chiar mîine...

Şi se făcu nevăzut în noapte.

CAPITOLUL AL CINCISPREZECELEA

Foost şi Heeft ieşiră în ogradă. Alt zgomot, în afară de acela înfundat al rîului, nu se auzea în jur. Căsuţele se înălţau, întunecate, pe dealul muşcat la poale, sub drum, de valurile furioase ale rîului. Colo sus, în munţii dinspre miazănoapte, parcă cineva şi-ar fi făcut de joacă turnînd mereu apă în rîu, care, neavînd încotro s-o apuce, se zbătea şi urla mînios de neputinţa sa.

Se înapoiară în cameră. Înfundat pînă la bărbie în sacul său de dormit, Riklin sforăia cu gura întredeschisă: făptura-i jalnică, pirpirie, chircită, îi aminti lui Foost de marinarii care, cînd mor, sînt înfăşuraţi în pînză de corabie şi aruncaţi peste bord. Ptiu, ce-i mai trece prin cap!

Americanii şedeau acum şi trăgeau cu urechea la cele ce se petreceau în curte; auzeau însă, din cînd în cînd, doar răbufnirile vîntului. Rafalele zgîlţîiau obloanele şi uşa; era frig, neplăcut. Beau whisky şi nu se mai puteau îmbăta.

— Heeft, ce crezi de situaţia asta?

— Ia spune-mi, de unde ai aflat, înainte de venirea omului din Jarkand, de zvonul că s-a zis cu ei? (Heeft nu voia să le rostească numele). Cine te-a informat că nu se mai întorc?

— Ţi-am spus doar: o vrăjitoare...

— Uite ce e, Foost, nu-i momentul să ne ţinem de glume...

— Şi totuşi ăsta-i adevărul. Stai să-ţi istorisesc. Şi-i relată lui Heeft, care-l asculta năucit, cum o fetişcană de pe aici, pe care n-o mai văzuse niciodată, îi ghicise că ei nu vor mai veni. Ce-o mai fi şi asta? încheie Foost.

Pămîntiu la faţă, Heeft rosti rar, parcă pentru sine:

— Una din două: ori e o chestie mistică, în care eu nu pot crede, ori e un joc dublu. Fata era părtaşă la acest joc, ea ştia totul înaintea trimisului. Dar dacă le-a încăput pe mîini biletul omului din Jarkand?

— Bine, dar biletul a căzut în apă!

— Şi dacă omul din Jarkand n-a fost trimis de Ullah-khan, ci de altcineva, cu scopul de a ne induce în eroare? spuse Heeft. Eu unul încep să mă cam îndoiesc de omul acesta din Jarkand. Cam prea repede i-am dat crezare. Nu ştiu dacă mă înşel sau nu, dar parcă l-am zărit mergînd pe drum, după ce ne-a părăsit, cu cineva care semăna cu Fazlur. Asta-i, ne apropiem...

— Ce vrei să spui?

— Ne-apropiem de adevăr, explică Heeft, am început să descurcăm iţele... Ia s-o luăm de la capăt. Ce urmăresc cei ce ne pun beţe în roate? Să nu ne lase să ajungem la ţinta călătoriei noastre, să ne facă să ne întoarcem. Acum, trebuie să luăm o hotărîre.

— Vrei să spui că cineva ţine cu tot dinadinsul să ne întoarcă din drum?

— Da, zise Heeft. Să procedăm sistematic. Dumneata ce dovezi ai?

— Iată dovezile mele. În ziua cînd am plecat din Lahore, în zori, șoferul ne-a dus dinadins la pompa de benzină, unde l-am văzut pe Fazlur cu nepoata lui Aiub-Hussein. Aranjament pentru ca Fazlur să primească ultimele instrucțiuni.

— Dar știi că e grav, Foost? De ce n-ai ținut cont de asta?

— Ba am ținut. Ascultă-mă, Heeft. Înainte de asta, am văzut-o la o manifestație unde se strîngeau semnături pe apelul pentru pace. Era foarte activă și avea o comportare îndrăzneață. Am crezut atunci că mă înșel, însă acum sînt sigur că ea era. O transformau hainele: la serată purta un sari luxos, iar acolo, la manifestație, era îmbrăcată simplu, ca o muncitoare. Mai departe... Șoferul nostru, omul ăsta veșnic încruntat și tăcut, este nedespărțit de Fazlur. Apoi, chiar Fazlur, fiu de cerșetor, student revoluționar, despre care lambadarul spune că e cu siguranță comunist. Vezi, dar, ce bine se înlănțuie totul...

— Stai, stai! Dar pelerinul acela ciudat, care s-a dovedit a fi pur și simplu un agitator al partidului comunist țărănesc, un răzvrătit, care i-a măcelărit pe moșieri? Nu cumva tot Fazlur a aranjat întîlnirea? Indiscutabil că era unul din agenții lui.

Foost îl întrerupse:

— Ai perfectă dreptate, Heeft. Dacă urmărim tot lanțul care duce pînă la fată și negustor, atunci vedem că nu mai e nimic mistic la mijloc. Și totuși trebuie să recunosc că-mi bătea inima cînd

o auzeam pe fată ghicind în funinginea din palma mea. De aceea, s-o eliminăm deocamdată pe vrăjitoare. Avea ceva în ea, ți-o spun. Am simțit-o limpede.

Heeft rîse lugubru.

— Bine, eliminăm fata! Totuna. Lanțul este neîntrerupt și tinde să ne încercuiască.

— Bine, dar atunci, zise Foost, privindu-l drept în ochi, lanțul începe chiar de la negustor! Și dacă într-adevăr începe chiar de la el? Că doar miniatura aceea persană pe care mi-a dăruit-o în semn de deosebită prețuire s-a dovedit a fi o copie nenorocită, oferită în bătaie de joc?

— De unde știi că-i o copie fără valoare? întrebă Heeft.

— Am ajuns la concluzia asta întîmplător, răspunse Foost, care nu ținea să-și mai aducă aminte de miniatură.

— Atunci îți pot spune că negustorul ăsta e prima verigă a lanțului. Cine ți-a făcut cunoștință cu el? Heeft îl privi atît de fix, încît Foost îi răspunse cu o grabă disprețuitoare:

— Mi-a adus scrisoare de la Assadullah-khan.

— Hm! Lui Heeft i se făcu frig; își turnă whisky și goli paharul dintr-o înghițitură. Atunci toate astea-s puse la cale împotriva dumitale, Foost.

— Cum adică împotriva mea? Capcana e pentru noi amîndoi.

— Da, dar...

— Ascultă, Heeft, dumneata mi l-ai adus pe Guy Lemm. Dar dacă și acel naiv partizan al păcii e tot un comunist, un agent al părții adverse? Ce

să-ţi spun, amuzantă situaţie! Mă simt ca în tabăra a opta de pe Minunea Albă...

Heeft tresări şi se făcu alb ca varul la faţă.

— Dar eu nu sînt Night, ia seama, Foost! Pe mine n-o să-ţi fie uşor să mă uiţi pe munte!

— Ce-ţi trece prin minte, Heeft? Compar pericolul, nu oamenii.

— Din moment ce compari pericolul, înseamnă că te referi şi la cei ce sînt în pericol. Pe scurt, Foost, rezultă că am nimerit într-o capcană minunat de bine ticluită...

Exploratorul rîse fără nici un pic de veselie.

— Şi ce vrei să facem? Să ne întoarcem? Natura e contra noastră — o minunată justificare. Iar lambadarul şi poliţistul ne-aşteaptă ca să ne arate dansuri ciobăneşti, ce zici?!

Heeft nu răspunse îndată:

— Da, am nimerit într-o capcană, vorbi el în sfîrşit. Asta-i şi părerea mea. Totul a fost organizat. N-am văzut-o la faţă pe vrăjitoarea dumitale, dar, cu flerul meu, ghicesc că şi apariţia ei a fost aranjată, organizată.

— Dacă ai fi văzut-o, n-ai vorbi cu atîta uşurinţă, sună replica neaşteptată a lui Foost.

Dar Heeft nu se dădu bătut. Răspunse cu glas sumbru, triumfător, de parcă l-ar bucura înfrîngerea lui Foost.

— Eu nu vorbesc de florile mărului. Tot ce spun e perfect întemeiat. Dacă o considerăm şi pe dînsa o verigă a întregului lanţ, atunci atît ea, cît şi omul din Jarkand vin să-l întregească: fără dînşii, ne-ar lipsi din lanţ cîteva verigi, e clar. Prin urmare, s-o trecem pe faţă din domeniul

misticului în acela al realităţii. Cine a fost primul care a început să susţină că nu ne putem continua drumul? Fazlur. Cine a fost ultimul care ne-a spus că n-o să putem merge mai departe? Poliţistul...

— Ei aş, nu-i nici o legătură...

— Cum nu-i?! Nu poliţistul a pretins că nu poate să-l aresteze pe Fazlur fiindcă n-are probe? Cîntecelul acela împotriva guvernului cică n-ar fi o probă... Şi asta ne-o spune un poliţist. Iar azi ne-a adus biletul... Sînt încredinţat că dacă ne-am întoarce mîine, dînd crezare biletului, lambadarul ar declara că nu ştie nimic. Atunci cine l-a scris? Mi-e că am da iar de scumpul nostru amic Fazlur, care ne va întîmpina cu un zîmbet batjocoritor. Vînatul a întrecut în şiretenie pe vînător...

— Fir-ar al dracului, nu mai pot, Heeft! Mi-s nervii praf. Cum închid ochii am halucinaţii: mi se năzăresc sau pustiuri şi munţi şi aud strigăte, ţipete, sau rugul funerar şi indianul cu dintele mortului în mînă...

— Mai trage o duşcă. Azi trebuie să bem. Asta limpezeşte gîndurile.

— Încep să cred că totul a fost pus la cale mai demult.

— Ce-a fost pus la cale, Foost?

Lui Heeft i se făcuse acuma cald. Îşi scoase scurta şi se aşeză; încercă să-şi aprindă pipa, dar bricheta nu mai avea benzină, iar chibriturile i se rupeau în mînă, deşi erau chibrituri de ceară, luate din rezerva pe care o păstrau pentru clipa cînd vor ajunge în munţi.

— E un atac împotriva mea, zise Foost; stătea acum în picioare lîngă perete, iar lumina focului ce se stingea îi întindea umbra pe zid pînă în tavan, care i-o frîngea. Am fost trimis aici ca să pier. Or mai fi în viață „ei", cei care se întorc din China? Ce crezi? Sau am fost trimiși încoace ca să salvăm niște morți? Niște morți salvîndu-și morții... Ce zici?

Heeft, întunecat, dădu din umeri.

Exploratorul izbi puternic cu pumnul în perete.

— Nu! Mai trăiesc! Dușmanii mei să nu jubileze! Foost vorbea către ușă. Vreți cu toții pace... Ei bine, n-o s-o aveți! Eu, John Lammer Foost, n-am să v-o ofer! Mă urîți, dar și eu vă urăsc. Să continuăm acest război — războiul unuia contra tuturor, războiul tuturor împotriva tuturor, Heeft! Poate că nouă ne este sortit să fim aceia care vor declanșa un nou război mondial. Dar mai întîi trebuie să cunoaștem totul: dealurile, munții, strîmtorile, trecătorile, sufletele și gîndurile. Cine va putea ghici cine sîntem? Cine poate ști ce-au făcut Quink și Choburn în China, cîte distrugeri au pricinuit, pe cîți au omorît, în cîți au băgat spaima? Nu știe nimeni și nici nu va putea ști cîte bețe în roate au pus Chinei roșii. Arta noastră este arta unor meșteri invizibili. Asia i-a înghițit, pare-se, pe Quink și Choburn. Și pe noi ne vor înghiți asiaticii. Prea sînt mulți, Heeft. Rusia e dușmanul numărul unu și ea e tot Asia.

— Destul, Foost, haidem la culcare! Heeft care-și aprinsese în sfîrșit pipa, învăluindu-se într-un nor de fum, se ridică și făcu un pas spre

tovarășul său. Culcă-te, Foost. Eu, unul, simt că mi se învîrte capul...

— Și mie. Exploratorul izbi cu pumnul în masă. N-o să-i lăsăm să triumfe. Trecem la ofensivă. Chiar mîine. În primul rînd, să-l curățăm pe acest Fazlur... Ce vînt, doamne!...

— Ți se pare, Foost, nu-i nici un fel de vînt...

— Nu-i nimic, mi-e mai bine. Mai este whisky?

— Nu mai bea, Foost. Ne așteaptă o zi grea mîine!

— Heeft... Totul a fost ceva mistic sau realitate?

— Nu înțeleg despre ce vorbești...

— De ghicit vorbesc...

— La dracu, arată-mi-o pe fetișcana aceea și-am să-ți spun eu!

— Cum să ți-o arăt? A plecat cu Fazlur. Nu, a plecat înaintea lui. Da' tot cu Fazlur. Îl omor! Chiar mîine...

— Culcă-te, Foost, să nu ne dăm drumul la gură: aici sîntem singuri. Dar, după cît mi se pare, crezi în misticism. Culcă-te.

— Ai dreptate. Foost își scutură capul. Închipuie-ți, de obicei țin la băutură, beau atîta, încît altul ar lua foc, și totuși nu mă îmbăt. Acum însă nu-ș' ce naiba am, nu-s în apele mele. Ce porcărie și nervii ăștia! Nu-i bine să rătăcești atîta vreme prin pustietăți, unde viața omenească nu face nici cît o ceapă degerată.

— Așa-i peste tot: nu face nici doi bani.

— Da! Foost rîse sec, parcă dezmeticit. Ai dreptate, la culcare... Nicăieri nu face nici două parale. Hai și dumneata, Heeft, la culcare. Dar să

ții arma la îndemînă. Neapărat! La culcare!... Și se trînti pe patul, care scîrții îngrozitor.

Se trezi tot atît de brusc cum adormise. Ce-a visat? Iar rugul funerar! Parcă se făcea că se apropie de el, în clipa cînd i se dădea foc; din rug a izbucnit o flacără atît de vie, care a luminat atît de puternic tot spațiul, încît a trebuit să-și acopere ochii. Cînd s-a uitat din nou, n-a mai văzut rugul, ci o pustie de zăpadă de jur împrejur. Iar tăcerea nopții a fost sfîșiată de un țipăt ascuțit. Ah, ce țipăt! A dat fuga într-acolo ca să-l înăbușe. Să înceteze odată! Ptiu! Individul acela, care zăcea întins, se scoală, vine spre el, i se proțăpește în față și rîde, rîde... Era Fazlur!

Foost se trezi. În minte i se învălmășeau crîmpeie de gînduri. „Fazlur... Fazlur rîde de noi! S-a dus să se culce cu vrăjitoarea aceea și rîde. E timpul s-o sfîrșim cu el. De ce-am mai aștepta zorile? Capul mi-e greu ca un bolovan, dar mintea s-a limpezit, iar mîinile nu tremură!"

Își puse hanoracul, își trase gluga pe cap și ieși din casă. Luna se înălțase deasupra rîului, care mîrîia înfundat în adîncuri. Stînci întunecate în jur, colina, ca o insulă mică pe care sînt aruncate casele. Cine o fi dormind la perete, lîngă ușă? A, e polițistul, învelit într-o pătură groasă, neagră; și-a rezemat arma de perete. Va să zică, n-a plecat. O fi tras cu urechea? Foost zăbovi puțin, aplecat deasupra celui adormit, care însă nu clintea. Așa doarme numai un om frînt de oboseală. Poate că nici n-a tras cu urechea? Drace, încurcată afacere. De neînțeles. Vîntul nu mai bate. În care colibă o înnopta Fazlur? Probabil că

doarme împreună cu șoferul. A tunat și i-a adunat. Să-și țină pistolul la îndemînă. Acum jocul a luat o întorsătură serioasă... Și Foost se furișă cu prudență pe potecă, spre coliba întunecată.

Ce-i cu umbrele acelea de pe deal? Două siluete înalte, ciudate! A, sînt caii! Pasc. De unde au apărut? Probabil că unul e al englezului, celălalt al servitorului său. Dar silueta cealaltă, a treia? Se uită mai bine. Nu e cal, e asinul polițistului, care sforăia sub șopron.

Ocoli coliba. Colo mișcă cineva, în somn. Bine că dorm! Îi poate lua prin surprindere. Călca precaut pe bolovanii neregulați, care îi alunecau de sub picioare — ei, oricum, tot n-o să poată deschide fără zgomot ușa și o să-l simtă cei dinăuntru.

Ajuns în fața ușii, se opri și ascultă; apoi o împinse și ușa se deschise. Intră. Înăuntru era mult mai întuneric decît afară, era rece și umed. Nu văzu nici o vatră. Trebuie să fi fost pe undeva, dar probabil că focul n-a fost făcut, ori s-a stins de mult. Într-un ungher desluși o formă întunecată sub un maldăr de pături. Îi era greu să se lămurească fără o rază de lumină. Scoase lanterna, iar cu mîna cealaltă apucă strîns pistolul. Lumina lanternei căzu asupra unui om adormit. Dormea adînc sau se prefăcea. Foost tuși și bătu cu piciorul în pardoseală. Forma din fața lui se mișcă. De sub maldărul de pături apăru o față cu ochi mari și nas ascuțit, viclean. Foost se aplecă și aruncă lumina în ochii omului, deși îl recunoscuse: era Umar Ali. La rîndul lui, șoferul se dumiri că umbra din fața sa era Foost. Disciplina

ostăşească, deprinderea de a se scula îndată cînd suna alarma, îi intraseră în sînge, aşa că aruncă păturile de pe el şi se sculă cît era de lung, rămînînd drept ca lumînarea, cu picioarele goale pe pardoseala de piatră, în aşteptarea ordinului. În lumea asta a nebunilor totul e orînduit în aşa chip că niciodată nu poţi dormi pe săturate... Ce-o fi vrînd americanul ăsta de la un biet şofer în puterea nopţii, cînd nici n-ai unde pleca ?

— Unde-i Fazlur ? întrebă Foost, ţinîndu-i mereu lumina lanternei în ochi.

Umar Ali tăcea, ca şi cînd n-ar fi auzit.

— Unde-i Fazlur ? repetă americanul.

Atunci, Umar Ali, cu chipul împietrit aidoma zidurilor căsuţei, răspunse :

— Fazlur a plecat în munţi. Nu merge cu noi mai departe. Zice că a ajuns acasă. Unde să se mai ducă ?

— I-ai spus ceva ? I-ai spus ? De aceea a plecat, nu-i aşa ? I-ai spus că lambadarul l-a dat de gol, i-ai spus ?

— Nu i-am spus nimic. N-am auzit nimic, nu ştiu nimic. Ce puteam să-i spun ?

Foost tremura de furie. Cu dragă inimă l-ar înşfăca de gît pe acest om aspru, puternic, tare ca vîna de bou, şi l-ar pocni cu pistolul în cap pînă ce-ar stoarce de la el tot ce ştie. Dar în loc să facă aşa, se trezi spunînd tare :

— Toţi sînteţi nişte mincinoşi şi nişte laşi... vagabonzi... sperjuri ! Şi tu eşti de partea lor ! Şi tu ai să-mi spui că nu se poate merge mai departe !

— Nu se poate merge mai departe, îi răspunse Umar Ali, ca un ecou.

— De ce ? Mii de draci, de ce nu se poate ?

— Fiindcă din oră în oră se aşteaptă surpări de teren, o să vină apele mari. Uitaţi-vă la rîu. Nu mai e ca pînă acum. Nu putem merge mai departe.

Foost se lăsa cînd pe un picior, cînd pe celălalt. Apoi mînia îl covîrşi din nou.

— Ba ai să mergi mai departe cu maşina ! Ai să mergi chiar de-ar cădea cerul ! Am să poruncesc să fii biciuit pînă ce-o să iasă din tine sufletul ăsta spurcat. Degeaba, şi mort ai să mergi mai departe ! Şi mort am să te silesc să stai la volan... Unde-i Fazlur ?

Faţa de nepătruns a şoferului se strîmbă într-un rînjet — ori poate că nu era decît un joc de umbre ?

— Unde-i Fazlur ?

— Fazlur e acasă la el, răspunse Umar Ali.

— Unde-i, unde-i casa lui ? răcni Foost, scos din minţi.

— Nu ştiu unde e casa lui. Întrebaţi poporul. Poporul o să vă spună. Eu nu-s decît un şofer. Poporul o să vă spună : Fazlur s-a întors în mijlocul poporului său, *sahib*.

Ah, de ce nu-l poate ucide pe omul ăsta chiar acum, pe loc ! Fără o vorbă, Foost se întoarse şi încet, încet, fără să se uite unde calcă, începu să urce înapoi spre casă. Luna se ascunsese după nori.

„Rîul nu mai e ca pînă acum“, spunea Umar Ali. Ce înseamnă că e sau nu ca pînă acum ? Apa

rîului e grea ca mercurul, dar nu are culoarea mercurului, ci e închisă ca a bronzului. Ajuns în casă, Foost se culcă din nou, punîndu-şi pistolul sub sacul care-i slujea drept pernă. Şi somnul îl cuprinse cu mîinile sale uşoare.

Noaptea parcă nu se mai sfîrşea. Visase, ori chiar fusese aievea în coliba lui Umar Ali? Te pomeneşti că o să-l viseze din nou pe Fazlur — asta ar mai lipsi!

Deschise ochii. Luna arunca pe geam raze strălucitoare, nu mai era nevoie de lumînare. Buimăcit, se ridică în capul oaselor. Înaintea lui stătea Fazlur. În aureola albă a lunii îl vedea la fel ca în timpul zilei. Fazlur... binecunoscutul Fazlur. El mai lipsea! Probabil că şoferul, de frică, îl căutase şi-l găsise. Foarte bine. Înseamnă că mai există frică... Ei, atunci, să ne distrăm puţin...

— Tu eşti, Fazlur?

— Eu sînt.

Foost chicoti încetişor.

— Tu ai adus-o pe fetişcana aceea? Unde e? Şi nu te-ai dus la poporul tău, cum mi-a spus prostul acela adineauri?

— Care prost?...

— Umar Ali, scumpul tău prieten, pe care am să-l jupoi de viu... Prostul ăla de Umar Ali...

— Nu e prost... Nici nu l-am văzut...

— Şi mă rog, de ce-ai venit? Ţi-a spus vrăjitoarea că te caut şi ard de nerăbdare să te văd?

— Nu, am venit de capul meu. Nici şoferul, nici fata nu mi-au spus nimic. Am venit să-ţi vorbesc. Acum ştiu totul. Călătoria mea s-a sfîrşit şi vreau să discut cu dumneata, pentru prima oară în tot acest timp, fiindcă n-o să mai avem niciodată ocazia de a discuta. Am venit să stăm de vorbă despre ţara mea, despre poporul meu, despre mine şi despre dumneata. Ştiu totul: nu sînteţi ceea ce vreţi să păreţi. Dumneata ai dat ordin să fie arestat Arif Zahur. Nu ştiu cu ce drept ai făcut-o, dumneata, un străin în ţara aceasta. Din pricina dumitale a pierit pe Minunea Albă prietenul dumitale, Night. Din cauza dumitale au pierit trei oameni viteji, care s-au sacrificat ca să scape un străin în numele omeniei. Eşti un laş: i-ai părăsit pe hamali în pustietatea de zăpadă ca să-ţi scapi pielea... Iar astăzi te-ai speriat — da, da, am văzut prea bine — te-ai speriat de vorbele unei fete simple de la munte, pe care i le şopteam eu! Ai crezut în ce ţi-a ghicit. De spaimă te-apucaseră crampele. Ştiu cine eşti, ştiu de ce mergi la Baroghil şi mai departe. Am aflat totul de la oamenii lui Ullah-khan. Aceia pe care-i aştepţi au pierit, dar nu mi-e milă de ei, fiindcă erau tot ca dumneata. Nu-ţi cunosc toate faptele murdare şi sîngeroase, pe care le-ai săvîrşit o viaţă întreagă, dar mi-e silă de dumneata şi te întreb: de ce-aţi venit în ţara noastră, în mijlocul poporului meu? Ca să vărsaţi sînge şi să semănaţi vrajba şi neîncrederea? Să nu-ţi închipui că sîntem creduli şi neputincioşi. Pe aici, prin munţii aceştia, se ştie ce-i aceea vitejie şi ce-s acelea arme. Cei mai buni meşteri din Chitral făuresc arme pentru vitejii noştri. Prin părţile noastre, nu-i greu ca omul să dispară fără urmă, aşa cum dispare o piatră aruncată în rîu. Cine m-ar putea împiedica să fac din noaptea aceasta

ultima dumitale noapte pe pămînt... Dar nu asta vreau. Vreau ceva mai mult: vreau să plecați din țara noastră și să nu vă mai întoarceți niciodată. Și un ultim lucru pe care țin să vi-l spun: mîine să nu porniți mai departe. Se așteaptă surpări și inundații. Ți-o spun pentru că nu-ți doresc moartea, deși o meriți cu vîrf și îndesat.

În timp ce vorbea, Fazlur băgase de seamă că Foost, fără să întoarcă capul, bîjbîie înfrigurat cu mîna sub sacul de la căpătîi. Cînd Fazlur isprăvi de vorbit, americanul sări brusc în picioare; dar glasul calm, netulburat, al munteanului răsună din nou:

— Stai jos. Cauți pistolul... uite-l. Ți l-am luat cînd am intrat, în timp ce dormeai.

Și Fazlur îi întinse pistolul. Foost îl înșfăcă la repezeală, ca un lunatic, și țipă cu bucurie răutăcioasă:

— Stai! Ți-ai spus ultimul cuvînt, eu însă nu. Noaptea asta să fie ultima pentru tine!

Trăgaciul trosni sec. Fazlur deschise ușa și plecă. Ușa se mai clătina în balamale, cînd Foost, care scosese la iuțeală din buzunarul de la spate alt încărcător și-l introdusese în pistol, se apropie de fereastră; o deschise cu un pocnet înfundat.

Ținti în direcția pietrelor, așteptînd să-l vadă pe Fazlur. I se năzări o umbră lunecînd pe potecă. Trase. Munții întoarseră înzecit ecoul împușcăturii.

Rîul vuia acum și mai puternic. Spinarea-i neagră se înălța tot mai mult. Polițistul nici măcar nu tresări la zgomotul detunăturii. Englezul se întoarse pe partea cealaltă. Numai Heeft, trezit, intră privind buimac în cameră.

— Nu te speria, Heeft. Ce, credeai că m-am împușcat? Că mi-a venit așa, din senin, să mă omor? Nu, Heeft, nu. Hai să stăm de vorbă ca doi bărbați. Sîntem înconjurați de dușmani și eu am avut dreptate. Ullah-khan ne-a trădat...

— Ce vrăjitoare ți-a mai ghicit în somn bazaconia asta?

— Nici o vrăjitoare, dragul meu Heeft. Acolo unde stai dumneata acum a stat cu cîteva clipe înainte iubitul nostru Fazlur. El însuși mi-a spus-o. Am tras în el, dar nu l-am nimerit. Știe să fugă de gloanțe. L-a fermecat vrăjitoarea.

Îi istorisi vizita lui Fazlur și cum își luase el adio.

— Ei, și acum, să-mi spui dumneata: dacă ai mizat pe Ullah-khan, iar acesta ne-a trădat, ce-ai de spus ca să te justifici, Heeft? Nu mai am încredere în dumneata, nu mai am nici un pic de încredere! De unde știu că toate astea nu le-ai pus dumneata la cale? De ce ești atît de liniștit? De mult pîndești să mă-nhați! Voiai să pier și ai pus la cale toată istoria asta, nu-i așa?

Heeft se făcuse pămîntiu ca hanoracul. Ochii i se întunecaseră și parcă se înfundaseră în găvane, cătînd acum ca dintr-un fund de prăpastie. Șuieră printre dinți, sugrumat, de parcă l-ar strînge cineva de gît:

— Totdeauna ți-ai închipuit că ești foarte tare și că Heeft e un neputincios, o nimica toată... Se schimonosi și continuă tărăgănat: „Heefții nu fac nici cît o ceapă degerată. Sînt niște egoiști lamen-

tabili şi nişte laşi... Fă bine şi nu-l trezi." Da, da, am auzit tot. Credeai că nu ştiu că la Rawal Sindi ai pus în lăzi obiectele de preţ furate şi te-ai culcat pe urmă cu stricata aceea, pe care nu pot s-o sufăr? N-am vrut să-ţi spun pînă acum, dar văd că mă sileşti s-o fac.

Foost rămase tăcut o vreme. Apoi începu să vorbească, întretăiat, de-ai fi crezut că acuşi izbucneşte în plîns:

— Nu erau obiecte de preţ, ci doar nişte pietre fără valoare, pietre obişnuite ca astea de pe drum...

— Nu încerca să mă tragi pe sfoară, Foost. Poate că astăzi vom muri amîndoi. Se poate întîmpla orice. Nu mai umbla cu cioara vopsită, măcar în clipa cea din urmă.

Foost rînji, dar întunericul îl împiedică pe Heeft să-i vadă rînjetul; vocea lui îşi recăpătase tăria, sonoritatea şi vioiciunea cînd rosti:

— Ei, Heeft, ai spus un mare adevăr, poate singurul adevăr din noaptea aceasta. Poate că astăzi vom muri amîndoi. Aşa e. Pentru noi nu există ieşire. Am nimerit într-o capcană aranjată de mîini abile. S-ar putea ca noi înşine să le fi dat prilejul. Dar să nu mai vorbim de asta. Ne-am descărcat şi noi cum am putut. Acum vreau să facem bilanţul convorbirii noastre. Am încredere în dumneata, Heeft, şi mai sînt încredinţat, nu ştiu de ce, că Ullah-khan nu ne-a trădat. Cred că totul nu e decît o uneltire abilă a lui Fazlur. De asemenea, sînt încredinţat că prietenii noştri trăiesc şi că vom mai face multe zile fripte duşmanilor noştri. N-are rost să-l trezim pe englez. Tot nu-i bun de nimic! Uită-te la el: doarme ca un

mort. Doarmă sănătos! De asta i-a şi scăpat printre degete totul, pînă şi India, pînă şi ultimele vizuini din aceşti munţi sălbatici. Tare mi-ar părea bine dacă în noaptea asta i s-ar fura calul şi ar fi nevoit să se ducă pe jos pînă la Chitral. Noi însă trăim, Heeft, trăim, sîntem nemuritori! Noi ştim totul! Înainte, mereu înainte! De acord?

Heeft, cu capul înfundat între umeri, îi aruncă o privire printre gene; răspunse scurt:

— De acord.

Amicul său adăugă:

— Discursul pe care mi l-a ţinut Fazlur a fost o declaraţie de război. Trăiască războiul! Să bem pentru el! Pentru prima dată sînt de acord să cînt împreună cu dumneata, în duet, cîntecul care ţi-e drag:

A fost odată o ţară ca în vis,
Unde trăiam ca-n paradis...

Cînd colo, ţara asta s-a dovedit a fi mai rea decît iadul...

Scoaseră iar whisky, umplură paharele şi băură; şi, din cauza oboselii sau a epuizării nervoase, adormiră fără să-şi dea seama, chiar pe locurile unde şedeau.

Se treziră cînd soarele era sus. Lumina scălda camera în care domnea un frig îngrozitor. Se uitară buimăciţi unul la altul, apoi săriră amîndoi în picioare.

Ieşiră din căsuţă. Stîncile reci se îngrămădeau deasupra lor. La urletul rîului se mai adăugă un bubuit îndepărtat, ca al unei furtuni ce se apro-

pie... Se îndreptară către cocioaba unde înnoptase Umar Ali.

— Curios. Englezul nu-i nicăieri, zise Heeft, probabil că a fugit în zori.

— I s-o fi făcut rușine de ce-a spus aseară, la beție, răspunse Foost, dar credeam că cel puțin o să ne împiedicăm de idiotul acela de polițist, care dormea în pragul casei noastre. Nu-l văd nici pe ăsta. Noroc că mașina mai e acolo, la locul ei.

Într-adevăr, mașina era la locul ei și în jur trebăluia șoferul.

— Umar Ali, unde sînt ceilalți ?

— Au plecat cu toții, răspunse șoferul cu tonul cel mai firesc, de parcă cei ce fuseseră în cătun se duseseră să facă o plimbare înainte de masa de dimineață.

Glasul lui nu avea nici urmă de ironie. Șoferul stătea aspru și disciplinat ca întotdeauna. Parcă n-ar fi trăit această noapte de coșmar.

— Du-te de strînge toate lucrurile și pune-le în mașină, zise Foost. Repede! I-ai văzut cînd au plecat ?

— Da, au plecat împreună — englezul, servitorul și polițistul, cum a mijit de ziuă.

— Ți-au spus ceva ?

— N-aveau ce vorbi cu mine. Numai că polițistul zicea că o să ne vedem deseară la lambadarul din Chitral.

— Da ? Așa a zis ? Bine, du-te și... întoarce-te cît mai iute !

În timp ce șoferul căra lucrurile și le așeza în mașină, Foost și Heeft se uitau la rîul ale cărui ape galbene și tulburi creșteau văzînd cu ochii.

În același timp trăgeau cu urechea la bubuitul acela, care părea că vine de undeva de sus și care creștea mereu, înfundat. Ajunse chiar să acopere vuietul rîului ; îl distingeai acum ca un zgomot de sine stătător.

Ei nu băgară de seamă la început că și Umar Ali era atent la acest zgomot, care se apropia mereu. Ai fi zis că undeva, în munți, treceau unul după altul sumedenie de trenuri de marfă, încărcate pînă la refuz.

Abia acum, întorcîndu-se spre el, Foost observă că șoferul părea îngrijorat.

— Ai strîns totul ? îl întrebă el.

— Am strîns. Totul e gata.

— Acuși plecăm.

— Ar fi bine cît mai repede. Toți au plecat.

— De ce-au plecat ?

— Așa e cînd te aștepți la o nenorocire.

— Dar ție nu ți-e frică ? De ce n-ai plecat și tu ?

— Mie nu mi-e frică. Cred că și noi o să plecăm cît mai e timp.

— Tu ce zici, în ce direcție vom pleca ?

— Spre Chitral.

— Îți arde de glume ? Noi vom merge înainte !

Pe fața șoferului nu tresări nici un mușchi. Numai ochii i se făcură mai înguști, și sclipiră vulturește.

— Eu n-am să conduc mașina, răspunse dînsul liniștit.

Foost se dădu doi pași înapoi.

— Bine. Atunci am s-o conduc eu. Îi făcu lui Heeft cu ochiul. În mîna lui Heeft șoferul văzu un pistol, cu țeava îndreptată asupra lui. Ai să

te așezi pe canapeaua din spate și ai să stai liniștit, sau... sfîrși Foost, despicînd aerul cu muchia palmei într-un gest expresiv, și porni spre mașină.

Se așeză la volan; Heeft porunci șoferului s-o ia înainte; Umar Ali făcu liniștit cîțiva pași, apoi se întoarse ca fulgerul și, cu o lovitură bine țintită, zbură pistolul din mîna americanului, îl culese de pe jos și o luă la fugă pe drum, către stînca netedă aleasă de cu seară.

Heeft încremenise locului și-l urmărea cu ochii, neștiind ce să facă, fiindcă aproape de tot, răsună o bufnitură grea, ca și cum s-ar fi năruit o casă cu mai multe etaje, făcîndu-se bucăți, iar pămîntul s-ar fi despicat în două.

Bubuitul deveni urlet asurzitor, iar din susul padinei se ivi, crescînd, căpătînd proporții gigantice, ceva diform, cafeniu. Și acest ceva de neînțeles se preschimbă într-un perete ce se prăvăli în jos, iar după el se arătă alt perete cafeniu. Heeft o luă la fugă spre stînca aceea abruptă la care aproape ajunsese Umar Ali. Nu știa de ce fuge. Îl mîna o groază de nedescris, care răpește omului capacitatea de a judeca și de a înțelege și care-l electrizează. Un singur lucru știa: că în spatele lui se prăbușește lumea. Acolo se dezlănțuise ceva, care se năpustea turbat, bubuia, și bubuitul acela îi cutremura toată ființa; aluneca pe iarba uscată, cădea, se ridica iar și fugea mai departe. Văzu apărînd în vîrful stîncii cîteva siluete omenești, și aceste siluete îi aruncară lui Umar Ali o frînghie lungă, pe care șoferul o prinse; fu tras sus, pe stîncă. În capul lui Heeft se înfipse

o idee; dacă nu i se aruncă și lui frînghia, s-a sfîrșit cu el, e pierdut. I se părea că valul acela înfiorător de nămol, pietre și apă îl acoperă, i-a și trecut peste cap. Se înăbușea. Inima îi bătea să-i spargă pieptul.

Ultimii metri, care-l mai despărțeau de stînca ce domina drumul, îi străbătu tîrîndu-se în patru labe. Sus, deasupra lui, stăteau cîțiva oameni. Ceva îl lovi drept în umăr, atît de brusc, încît țipă. Frînghia! Avea un laț la capăt. Își petrecu lațul pe după cap, pînă la piept, și-l prinse bine sub brațe și se lipi de stîncă. Mîini vînjoase îl traseră sus, în vîrf. Și cînd îi văzu alături pe Fazlur, Umar Ali și alți oameni, pe care nu-i cunoștea, îmbrăcați în straie țărănești, vru să spună ceva, dar toți priveau în jos, cu ochii holbați; întoarse și el capul; înlemni.

Pe locul unde stăteau înainte căsuțele, se ridicau, se prăbușeau și se umflau, ca niște piepturi vii, uriașe valuri de nămol cafeniu în care se amestecau într-un vălmășag înspăimîntător bolovani uriași, stînci, bușteni. Valurile pămîntii rostogoleau, frămîntau, fărîmițau bolovanii ca pe niște nuci, și văzduhul răsuna și se cutremura de huruitul acestei mori drăcești. O parte din șuvoiul tulbure își făcu drum și se năpusti în jos, întîlnindu-se cu apele umflate ale rîului; din mijlocul bulboanei, care plescăia și spumega cumplit, răsărea cînd și cînd limuzina neagră, înaintînd și înfigîndu-se în masa aceea fără formă, ca un submarin în bezna mării. Apoi, un alt val cafeniu se înălță peste capota mașinii și se prăvăli în jos cu toată greutatea, acoperind-o. Apele rîului, ca mî-

nate de un bici gigantic, urlau sălbatic pe drum, vălmăşagul de bolovani, nămol şi apă, năpustit cu o forţă nemaipomenită, înmulţea la nesfîrşit vuietul cutremurător. Îl acoperi bubuitul padinei, care se rupse şi se prăvăli, cu căsuţe cu tot. Un plescăit formidabil însoţi căderea acelei mase uriaşe de pămînt şi pietre în apele clocotitoare ; spuma, împroşcată în toate părţile, ajunse pînă la cei din vîrful stîncii.

În jur priveliştea era uluitoare. Vîrful stîncilor se colorase în trandafiriu, şi se făcuse cald, iar jos totul fierbea şi clocotea cu furie. De sus, de pe culmi, coborau în fugă ţăranii, ca să vadă ce se întîmplă în vale. Aşteptau de mult catastrofa, totuşi nu şi-ar fi închipuit vreodată un tablou atît de înfiorător. Încremeneau de groază pe muchia stîncilor, cătînd la prăpastia clocotitoare de sub ei ; picioarele li se tăiau, se aşezau jos pe bolovani ; femeile se văicăreau, prinzîndu-se de mîini, copiii plîngeau, cîinii urlau.

Dar Fazlur, Umar Ali, Heeft şi toţi cei ce se aflau în vîrful stîncii nu aveau ochi decît pentru locul unde rămăsese maşina lui Foost ; n-o mai vedeau ; o înghiţise uriaşul, murdarul torent, care, hrănit fără încetare de noi şi noi valuri de nămol lichid ce năvăleau de sus, fierbea, bolborosea, îşi schimba mereu direcţia, mătura din cale-i bolovanii, îi lua cu el, îi tîra, surpa stînci întregi, care se năruiau bubuind şi ridicau în căderea lor gigantice, turbate fîntîni arteziene. Şi parcă nu se mai termina...

CAPITOLUL AL ŞAISPREZECELEA

Era o seară foarte caldă. Fazlur şi Nighear şedeau alături, la fereastră, şi ascultau cum respiră oraşul pe înnoptat, cum oamenii şi animalele aşteaptă măcar o boare răcoroasă. În aer plutea o umezeală aproape imperceptibilă, care prevestea sfîrşitul zădufului uscat, şi toţi ştiau că nu va trece mult şi vor veni zilele cu ploaie caldă, iar pămîntul uscat se va adăpa pe săturate. Deocamdată, însă, pînă şi fluierăturile şi şuieratul locomotivelor, care manevrau în gară, ţîrîitul strident al soneriei bicicletelor, clopotul metalic al tongelor viu colorate, al ekkalelor [1], pedicaburilor şi al tramvaielor, ce treceau în goană mare, sunau deosebit de sec.

Oceanul întunecat de acoperişuri şi frunzişuri dese era sfîşiat pe alocuri de luminile multicolore, stridente, ale bazarelor. În ciuda serii fierbinţi, oamenii, grupuri-grupuri, roiau prin oraş ; foşnetul paşilor aducea de departe cu valurile mării, care inundă zgomotos o plajă. Negustorii şi cumpărătorii, storşi de vlagă, se încovoiau totuşi deasupra ţesăturilor, care păreau mai atrăgătoare şi mai frumoase ca oricînd la lumina sclipitoare a prăvăliilor. Scînteiau şi străluceau podoabele — brăţă-

[1] Trăsurici uşoare (n. red. ruse).

rile, inelele, colanele, în fața cărora se opreau femeile, tinere și bătrîne. Nu îndrăzneai să te atingi de tăvile și ulcioarele de aramă, care, lustruite, orbitoare, păreau încinse la foc. Nici sucurile de fructe, roșii, galbene, portocalii sau verzi, nu erau în stare să te răcorească, oricît ai bea din ele. Totuși lumea năucită, asurzită de strigătele vînzătorilor, care ofereau spre gustare bucate fierbinți, picante sau dulci, se îmbulzea chiar și în locurile unde se coceau, se fierbeau, se prăjeau mîncărurile, în plină stradă, unde pluteau nori de fum și unde scrîșneau cuțite, zăngăneau tigăi, căzănele, tăvi negre, aburinde. În pîcla de praf, ficușii își înălțau spre cer trunchiurile groase, pe care cu greu le-ar fi putut cuprinde cu brațele doi oameni. Frunzele bătrînilor platani cădeau foșnind. Plopii din grădini erau parcă înfășurați în niște huse negre, prăfuite. În aerul cu reflexe de smarald al serii, palmierii colbăiți păreau tăiați din metal. Tamarinii dormeau ca elefanții, ghemuiți unul într-altul.

Peluzele bulevardelor, cafenelele în aer liber, grădinile, acoperișurile caselor bătrînești, ferestrele și băncile de pe marginea trotuarelor, malurile *arîkurilor* — totul era înțesat de oameni, care ședeau, se odihneau, discutau ultimele noutăți din toate colțurile orașului ; povestitorii de talent erau ascultați cu aceeași atenție cu care Nighear îl urmărea pe Fazlur, abia întors de la drum lung. Și cu toate că mai vorbiseră în timpul zilei, el luase totul de la capăt, în ordinea întîmplărilor. Simțea o plăcere neînțeleasă să refacă pas cu pas acest drum, scurt în timp și totuși atît de lung, pe care-l

străbătuse din clipa cînd o sărutase pe Nighear atunci, în zori, la despărțire, lîngă pompa de benzină, și pînă ce ajunsese în lumea răvășită, haotică, înnebunită, unde pierise acela pe care bătrînul vînător îl numise vîrcolac.

Nighear îl asculta, tremurînd de bucurie și de groază ; și-l închipuia pe Fazlur în mijlocul pericolelor ce-l amenințaseră. Parcă vedea „Dodge"-ul, condus de smintitul acela, care gonea în întîmpinarea unui alt smintit ce-și căuta moartea : la fel, vedea aievea pe femeia aceea, ivindu-se în toiul nopții ca o arătare plină de amenințări, drumul pe poteca spînzurată peste prăpăstii. În urechi îi răsunau bubuitul cataclismului ce prăvălea stîncile, urletul rîului înfuriat, care mătura din cale orice urmă de viață.

Fazlur o luase ca judecător al celor petrecute, și inima ei, ca un adevărat procuror, voia să afle tot, să lămurească tot.

Îl urmărea cu gîndul pe Fazlur prin valea nemărginită a Penjabului, pe malurile Indului și Kabulului, urca împreună cu el prin pasul Lovari, se extazia în fața piscurilor mărețe, se minuna la vederea bătrînului pelerin, veteran al luptelor de clasă, fiu veșnic tînăr al munților, pornit în căutarea adevărului, de care era însetat.

Voia să știe ce s-a întîmplat cu cei ce se strecurau de-acolo, din îndepărtata lume chineză, și fugeau înfricoșați din fața revoluției, voia să știe care le-a fost soarta.

— Erau tot niște vîrcolaci, ca și Foost, zise Fazlur. S-au dat drept prieteni ai poporului chinez, ca să se înhăiteze cu toți bandiții, care au adus

numai durere și suferințe țăranilor din Sințzian; drumul lor e scăldat în lacrimile și sîngele multor victime. Au vrut să fugă de judecata poporului, dar cu toate acestea judecata s-a înfăptuit.

— Au fost prinși? Cine i-a judecat?

— Munții i-au judecat, masivul Karakorum! E un judecător aspru, neînduplecat. I-a prins un viscol năprasnic și au înghețat în inima zăpezilor. Caravanele ce merg de la Jarkand la Wachan le-au găsit cadavrele în defileu. Ziarele au scris, ba chiar s-a dat publicității un comunicat oficial al Departamentului de stat — doar era vorba de cetățeni americani.

— Dar ce s-a întîmplat cu Heeft, după ce l-ai salvat? Dacă-i vine în minte să depună mărturie falsă, ca să fii învinovățit apoi de moartea lui Foost?

— Asta-i bună, Nighear! Tînărul izbucni în rîs; rîdea sonor, tinerește, cu atîta încredere și nepăsare, încît și ea începu să rîdă și îi mîngîie mîna. Nu știu dacă Foost a mai apucat să-i povestească discuția pe care am avut-o cu dînsul, cînd i-am spus ce gîndeam despre ei, dar ca să-mi pună în spinare tot ce s-a întîmplat în dimineața aceea în trecătoare ar fi prea de tot — ar însemna să-mi atribuie puteri supranaturale! Heeft s-a purtat ca un om care îmi este îndatorat pentru că l-am scăpat de la moarte, dar care, zguduit de cele petrecute, simte nevoia să se odihnească. L-am dus la Chitral și acolo ne-am despărțit — cred că pentru totdeauna. Îmi pare rău numai că n-a împărtășit și dînsul soarta lui Foost, atunci cînd s-a pornit sfîrșitul lumii. M-am dus pe urmă acasă, să-i văd pe

ai mei, iar Umar Ali a ajuns cu bine în Lahore. La început a mers pînă la Dir, cu caravanele care se întorceau de la poalele muntelui Tirich-Mir, unde-i transportaseră pe alpiniștii norvegieni și le duseseră cele trebuincioase pentru ascensiune. De la Dir a venit cu o mașină de ocazie pînă la Malakand, de unde i-a fost ușor să-și continue drumul. Lambadarul i-a dat scris la mînă că mașina s-a prăpădit, deși n-ar mai fi fost nevoie, fiindcă scria în toate ziarele.

Nighear căzu pe gînduri. Stătea tăcută, ca și cum ar asculta zgomotele orașului nevăzut, cufundat în bezna înăbușitoare a nopții.

Spuse apoi:

— Dar fata aceea, prezicătoarea, era frumoasă?

— Da, era frumoasă, o adevărată munteancă din Chitral: păr castaniu, lung și moale, privire îndrăzneață, limbă ascuțită. Nu credeam că o să-i prezică atît de bine viitorul.

— Prezicător ai fost tu, zise blînd Nighear. Cred că scena asta a fost ca în filme, nu-i așa? O încăpere întunecoasă, lumînarea, fata aplecată asupra mîinii. Dar de unde știai că se ghicește în funingine?

— E un vechi obicei popular. În India verși cerneală în palmă, iar noi folosim funinginea. Dar e o înșelătorie, firește, un străvechi eres. Fata habar n-avea. Nici nu știa să ghicească.

— Te-a așteptat pe potecă?...

— Da, m-a însoțit pînă la tatăl ei, care mi-a spus ce pericol ne amenință și, împreună cu fata, m-a condus pînă la stînca cu pricina; mi-a spus că e singura scăpare dacă vin puhoaiele din munți

şi se revarsă rîul. M-am înţeles cu Umar Ali că, dacă ceilalţi nu vor să se întoarcă la Chitral şi dacă începe inundaţia, am să-i arunc de pe stînca aceea o frînghie trainică şi groasă, pe care o aveam mereu la noi...

— Asta înseamnă că i-ai luat frînghia lui Foost?

— Nu, nu era coarda lui Foost, ci o altă frînghie pe care Umar Ali o ia întotdeauna cu el cînd pleacă în munţi.

Îşi isprăvise povestirea; stăteau acum tăcuţi şi priveau luminile jucăuşe, caleidoscopice, ale marelui Lahore, ascultau zvonurile serii. Venea pînă la ei, de undeva, zgomot înăbuşit de rîsete şi cîntece. Le plăcea tare mult să stea aşa: li se părea că sînt pe un munte înalt, de unde îmbrăţişează cu privirea viaţa, care-şi urmează netulburată cursul, jos, la picioarele lor, şi pe care nimic n-o putea opri în loc, aşa cum nimic nu fusese în stare să ţină în culcuşul strîmt de piatră năvalnicul torent şi să-l împiedice să se reverse, să-şi croiască drum spre libertate.

— Ce înţeleaptă, ce uimitoare ar putea fi viaţa! rosti Nighear.

— Ce mult te-ai fi bucurat văzîndu-i pe copiii din Swat cum şedeau pe pămîntul gol şi-l sorbeau din ochi pe învăţător, cu atîta curiozitate şi admiraţie. Tu cunoşti, ca şi mine, ţara noastră bogată şi săracă în acelaşi timp. Cred că a venit vremea cînd mulţi înţeleg limpede că destul s-a lăsat condus poporul de o călăuză străină, legat la ochi, ca un orb...

Fata îşi lipi umărul de el şi şoapta ei sună înfocată:

— Cînd vom avea un băiat şi băiatul va creşte mare, ai să-l iei cu tine şi ai să-l duci pe toate potecile şi drumurile de şes şi de munte, pe care le-ai colindat în tinereţe. Numai că, pînă va creşte dînsul, viaţa va fi cu totul alta şi nici tu n-ai să mai recunoşti drumurile tinereţii tale, atît de mult se vor schimba. Uită-te la oraşul nostru drag, ce frumos e!

Se uitau, şi în faţa lor, prin frunzişul întunecat al grădinilor, scînteiau luminile Lahorei, ca un cer de catifea neagră, în care înoată mii de stele, ca un pocal cu vin negru, în care pîlpîie scîntei aurii, albastre, verzi şi albe.

— Dacă aş fi izgonit pentru totdeauna din Lahore, din ţară, spuse Fazlur, m-aş stabili de cealaltă parte a frontierei, într-un cătun de pe dealurile din apropiere, ca în fiecare seară să pot vedea cum se aprind şi strălucesc în depărtare, în întunericul nopţii, luminile Lahorei.

Se înnopta. Bazarele se linişteau, prăvăliile îşi trăgeau obloanele. Străzile se goleau, luminile se stingeau pe la case şi pe uliţe. Oraşul se cufunda în împărăţia somnului, adormeau oamenii şi animalele, grădinile, drumurile, adormeau la popas de noapte şi trudiţii călători, care, a doua zi, la revărsatul zorilor, aveau să-şi continue drumul.

Cu privirile pierdute în întunericul acela înăbuşitor, îmbibat cu miresme dulci, ameţitoare, cei doi tineri se credeau acum în faţa unui ecran pe care se perindă, somnoroase, liniştite, plăsmuirile trecutei zile.

Îl vedeau pe micuțul Azlam, pe băiețașul cu ochi inteligenți și inimă mare, cum stă aplecat deasupra cărții la această oră tîrzie, o vedeau pe bătrîna Mazefa cum leagănă un prunc străin, născut chiar în noaptea asta, iar în micul și îndepărtatul orășel, pierdut la poalele munților, pe Arif Zahur scriind despre poporul său, care a străbătut o cale milenară și voiește acum să trăiască în alt chip, așa cum se cuvine unor oameni puternici, liberi.

Dormea în adîncul munților, în coliba unui cantonier, bătrînul constructor de drumuri englez, mititelul Riklin, bolborosind în somn cuvinte fără noimă despre poduri și inundații; visa că durează punți la nesfîrșit, pe care le mătură îndată rîul, construiește altele noi, dar rîul se năpustește turbat și asupra acestora. Spuma înfuriatei ape îl stropește drept în față, el vrea să se ferească, vrea să ridice mîna, dar nu poate. Coșmarul îngrozitor îl chinuie, strigă fără glas în somn, încearcă să se trezească și nu izbutește.

Dormea în avion, cufundat adînc în fotoliul moale, istovitul pasager pe nume Henry Heeft. Pasărea de metal zbura deasupra mării. Jos, în bezna fără fund, sclipeau fulgerele roșii și albe ale farurilor, iar în avionul cu lumina stinsă domnea un întuneric blînd, îmbietor la somn. Henry Heeft zbura spre vest și corpul său străbătea cu viteză uriașă spațiul ceresc cernit, ca un balot neînsuflețit, inert, care n-are darul de a visa.

În adînc, sub o îngrămădire haotică de frînturi de stîncă, nămol, nisip și pietriș, peste care trecuse în goană apa înfuriată, smintită, azvîrlind în sus jerbe de spumă, zăceau rămășițele pămîntești ale celui ce fusese cîndva John Lammer Foost, alpinist pasionat, participant la mai multe expediții, membru al clubului „Himalaya", colaborator al unei cunoscute reviste de geografie.

Noaptea rece, selenară, din munții străjuiți de uriașul și sălbaticul Tirich-Mir, tăcut și superb în zalele-i de gheață, se întindea ca un polog peste fuga năvalnicului rîu, care voia parcă să acopere cu glasul său de tunet ceea ce ar fi putut spune, dacă s-ar fi trezit, John Lammer Foost. Dar el n-avea cum să se mai trezească.

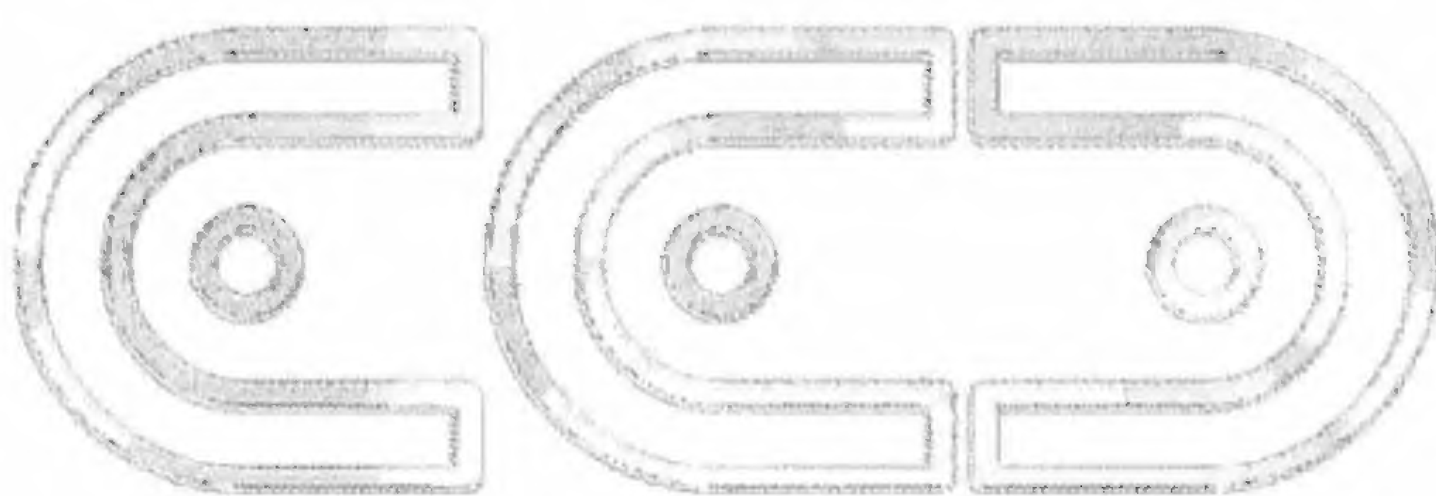
1953—1955

Responsabil de carte : N. Stănescu
Tehnoredactor : S. Malcaş
Corector : A. Aldea.

Dat la cules 17.12.60. Bun de tipar 24.01.61. Tiraj 12.145 ex. Hîrtie semi-velină satinată de 65 gr. m². Ft. 700×920/32. Coli ed. 14,99. Coli de tipar 11,5. Ediţia I. Comanda 4812. A. nr. 0945. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8S—32=R.

Tiparul executat sub com. Nr. 2191 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. Stalin", Bucureşti — R.P.R.

Scanare și prelucrare digitală

de

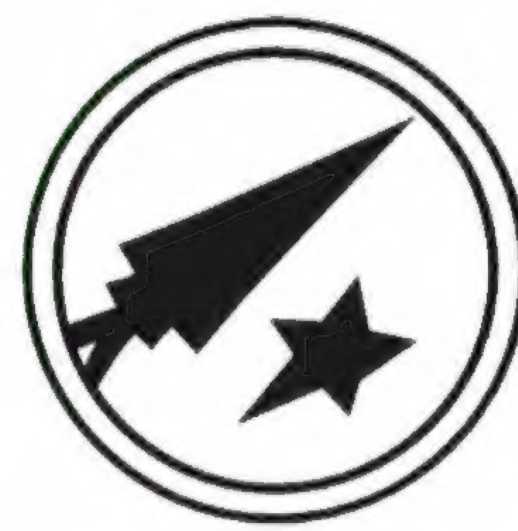

Anonim

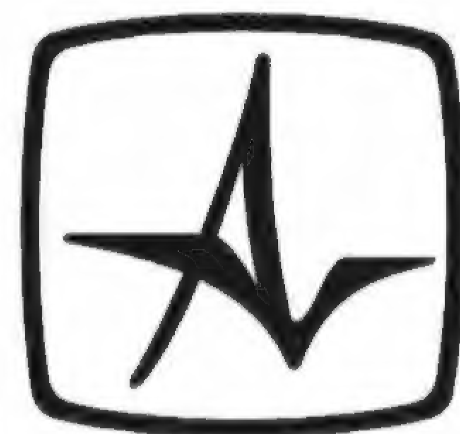
și

CAT Graur

Antwerpen

2023

